

Cim. 5158 S

STANCARVS DE

TRINITATE

W. b. 280.

Teol. 4804.

Biblioteka Jagiellońska.

W. b. 280.

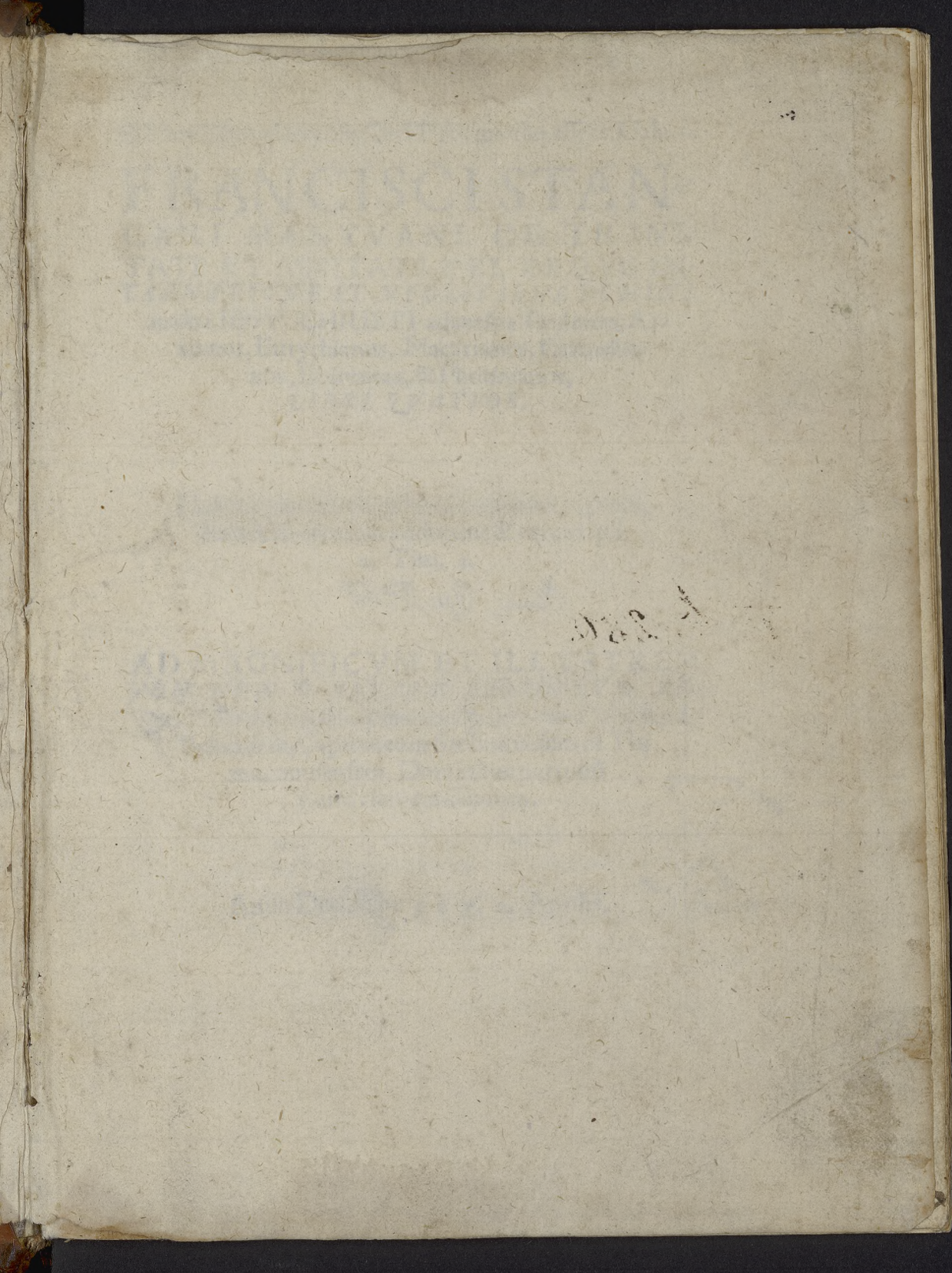

5158

CIVELIA

X. c. 21

9 W
20.

Cim. Qu. 5458

Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Gala. 1.

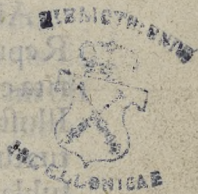
FRANCISCI STAN-
CARI MANTVANI, DE TRINI-
TATE ET VNITATE DEI, DEQVE IN-
CARNATIONE ET MEDIATIONE DOMINI
nostri IESV CHRISTI aduersus Trideitas, Ar/
rianos, Eutychanos, Macarianos, Cerinthia/
nos, Ebionitas, & Photinianos,
LIBRI QVATVOR.

Mali homines & seductores proficient in peius,
dum & in errorem adducunt & errant ipsi.

2. Tim. 3.

AD MAGNIFICVM ET ILLVSTREM
DOMINVM D. PETRVM ZBOROVIVM, RE-
gni Poloniae prudentissimum Senatorem, Castellani
Biecensem, Capitaneum Stobnicensem & Tlu
maczouiensem, Dominũ ac patronũ
suum clementissimum.

Anno Domini 1567. 2. Aprilis.

MAGNIFICO. AC
ILLVSTRI VIRO, DOMINO DOMINO
Petro Zborouio, Regni Poloniæ prudentissimo Senato
ri, Castellano Biecenſi, Capitaneo Stobnicenſi. & Tluma
czouienſi, Domino ac Patrono ſuo clementiſſimo GRA
tiam & pacem ac miſericordiam à Patre filio & ſpi
ritu ſancto VNICO DOMINO DEO NO
STRO, & cœtera. FRANCISCUS Stanca
rus Mantuanus precatur.

Uita ſunt, Illuſtris ac Magnifice vir, que
menon modo admonent, verùm etiam
cogunt, vt hos meos quatuor, quos de
mno de Trinitate & Vnitare Dei, deq; In
carnatione ac Mediatione Domini noſtri
IESV CHRISTI Saluatoris noſtri ſcripli, libros Ma
gnificentie tuæ conſecrem ac dedicem.

Primùm enim eſt, quòd, cùm in hoc Regno Poloniæ
multæ ac varix ſint de Religione hæreſes, quibus multi
etiam probi ac prudentes viri decepti ac infecti ſint, inter
paucos, qui Catholicam fidem retinent, (nō adulator) Ma
gnificentiam tuam vnā in illa (Deo gloria) conſtantis
ſimam eſſe viderim.

Alterum eſt, vt, quemadmodum Illuſtris M. T. de
Republica Polona, vt Prutenica acta teſtantur, benè me
rita eſt, ita etiam eam apud Regiam Maieſtatem, ac totū
Illuſtriſſimum Senatum, vt in regno Poloniæ pura reſti
tuatur religio, promoturam eſſe conſidam. Quod ſi,
ſublatis legitime hæreſibus, hoc factum fuerit, omnia,
Deo propicio, proſperè huic regno ſuccedent. Vnde
Matth. 6. Sacri Imperatores Theodoſius & Valentinianus verbo
Dei edo

Dei edocti, ad Dioscorum Alexandria Episcopū in hāc
sententiam scribunt.

Imperatores Cæsares Theodosius & Valentinianus, *Tomot.*
victores actriumphatores maximi, semper venerabiles *Concili:*
Augusti, Dioscoro. Cunctis constitit manifestū, quia no *Actio: 1.*
stræ Reipublicæ status, & omnia humana diuina pietate *Chalced.*
moderantur atq; firmanur. Deo enim propicio constitu *Concilij.*
to, prosperè & secundum vota nostra gubernari res, & *NOTA*
proficere solent. Imperium ergo diuino nutu sortiti, sub/
ditis pro pietate & māsuetudine similiter necessario plu/
rimam sollicitudinem impartimus, quatenus & vera reli *NOTA*
gio, & nostra Respublica cultu purissimo & pietate fir/
mata præfulgeat. Hæc illi.

Hinc quilibet facile videre potest, quā gratissimum
sacrificiū Domino Deo nostro M. T. offeret. (Hono/
rantes me honorabo, ait Dominus) quātūque Respu *1. Samuel.*
blica Polona illi debet, si ea pro viribus hoc ter sacro *2.*
sanctum de pura religione restituenda negociū apud
Serenissimum Poloniæ Regem, ac reliquos Regni Sena/
tores prudētissimos promouerit. Nam & Illustris ac Ma/
gnificus Dominus Dominus pater tuus, Martinus Zbo/
rouius, Castellanus Cracouiensis, &c. de Republica Po/
lona optimè meritis in hoc erat totus, vt, quod M. T.
suadeo, efficeret, sed morte præuentus impeditus fuit.
Quamobrem, cū M. T. Magnifici viri in externis sit
legittima hæres, in pura religione restituenda, etiam illi
succedat, vt quod ipse incēpit, ea sua prudentia ac pieta/
te conficiat.

Præterea Magnificentiæ tuę in me collata merita faciūt,
vt horum meorum librorum consecratione erga eam ani/
mi mei gratitudinem declarem. Nam præter Illustris M.
T. patrociniū, sub quo pacificus ac tutus ab hæreticis

persecutoribus meis viuo, domum etiam amplam Stob-
nicia emptam illa mihi donauit, ac suo pane quoq; vt tro-
povtar Ebraico, mealit.

Demum, cum (iam quartus agitur annus quod hos li-
bros conscripserim) neminem reperire potuerim, qui hoc
beneficium in Rempublicam Polonam conferre volue-
rit, M. T. sponte sua sumptibus suis hos libros in lucem
ædi curauit.

Quamobrem, quicquid vtilitatis pius lector ex hisce
laboribus meis perceperit, id totum M. T. magis quam
mihi adscribat. Quid n. hi libri mei Ecclesiæ Dei prodes-
sent, si non æderent? Deo itaq; misericordi in primis, de-
inde M. T. pius lector Gratias agat.

Supereft, vt hoc meum qualecunq; munus est, quod
Magnifice ac illustri Dominationi tuæ offero, dedico, ac
consecro, illud grato suscipiat animo etiam atq; etiam ro-
go atq; oro. Vale M. ac Illustris vir in Domino Iesù, &
me addictissimū tibi solita gratia prosequere, & in regno
Poloniæ regnum Dei purum restituendum pro viribus
promoue. Stobnicia, prima Aprilis, Anno Domini

1. 5. 6. 7.

M. ac Illustri D. T.

add.

Franciscus Stancarus
Mantuanus.

FRANCISCI STAN^o CARI MANTVANI IN LIBROS

quatuor de Trinitate & vnitate Dei, deq; Incar-
natione & Mediatione Domini nostri Iesu

Christi breuis præfatio.

Subiectum seu argumentum horum lib-
rorum quatuor est, De Trinitate & vni-
tate Dei, deq; Incarnatione ac Mediatio-
ne Domini nostri Iesu Christi. Et quam-
uis has materias per hosce libros mixtim
tractem, singulis tamen libris singula propria nomina
feci.

Primo libro Titulum, seu inscriptionem dedi, De præ-
cedentiis Trinitatem & vnitatem Dei, seu librū de Tri-
nitate & vnitatem Dei.

Secundo, de Trinitate & vnitatem Dei, seu de patre &
filio & spiritu sancto vno naturaliter Deo.

Tertio verò, De Missionem filij & spiritus sancti, & de
Incarnationem filij.

Quarto autem, Orthodoxorum Symbolorū fidei, Sa-
crorumq; Conciliorum, atq; præcipuorum Sanctorū Pa-
trum tam Græcorum quàm Latinorum, nec non Sacro-
rum Imperatorum testimonia de Trinitate & vnitatem
Dei, deq; Incarnationem Domini nostri Iesu Christi data
sunt.

In primo libro tractantur quæ necessario requiruntur
ad cognitionem Trinitatis & vnitatis Dei, hoc est Patris
& filij & spiritus sancti, vnius Dei.

In secundo ex solo veteri & nouo Testamento de ipsa

Trinitate & vnitate Dei tracto. Nam hi noui hæretici totam antiquitatem contemnunt atq; reſiciunt.

In tercio ex ſcripturis primũ, deinde ex Sanctis Patribus de Miſſione filij & ſpiritus S. atq; de ipſius filij Incarnatione clariffimẽ diſputo ac probo, nec filium nec ſpiritum S. ſecundum eſſentiam miſſoſeſſe, ſed tantũ ſecundum effectum & manifeſtationẽ in creaturis, ſeu per creaturas. Oſtendo præterea, Incarnationem filij non in natura, ſed in perſona factum eſſe contra Eutychen & Eutychianos.

In quarto poſui Orthodoxorum Symbolorum fidei & Sacrorum Conciliorum, ac vtriuſq; Eccleſiæ Latinæ nempe & Græcæ, & Sacrorum Imperatorum, & Recẽtiorum quõq; quicũq; rectẽ de fide docent, præterquã quosdam de Mediatore, teſtimonia de Trinitate & vnitate Dei & de Incarnatione propter duo. Primum, vt Eccleſia Chriſti videat, me nihil noui in cauſa fidei, ſed vetera omnia, licet fortẽ clariũs, quã antea, tradere. Alterum, vt noui hæretici diſcant non contemnere Sanctos Patros (vbi de fide & bonis moribus rectẽ ſcribunt) ſed eos in magna habere reuerentiã, vt illos, qui fidẽ Catholicam aduerſus hæreticos defenderunt.

Ieſa. 60. Nõne o hæretici Deus per Ieſaiã prophetã vaticinatus eſt fore, vt filij alieni, hoc eſt, Gentiles, muros ciuitatis Ieruſalem ædificarent, hoc eſt, defenderent Eccleſiam Chriſti ſcriptis ſuis? Ita res ſe habet. Sunt enim ſanctorum Patrum ſcripta veluti muri & propugnacula, quibus Eccleſia Dei ab incurſibus hæreticorum defenditur. Hi filij alieni ſunt Doctores Græci & Latini, vt D. Athanaſius, Irenæus, Baſilius, Chryſoſtomus, Cyrillus, Auguſtinus, Hieronymus, Hilarius, & ſimiles. Reges verò. Conſtantine Magnus, Theodoſius & Valentinianus.

Textus

Textus autem Prophetæ sic se habet: Et ædificabunt filij Iesa. 16.
alienigenæ muros tuos Ierusalem, & Reges eorum mi-
nistrabunt & seruient tibi. Quam sententiâ vtinam Re- NOT A
ges & Principes ac Magistratus nostris sæculi amplecterẽ
tur ex animo, & exequerentur. Discant itaq; noui hære-
tici non contemnere organa Dei, quæ Ecclesiam Christi
& ædificauerunt, & illam ab hæreticorum insultibus defen-
derunt, & munimenta sua nobis reliquerunt.

Cœterum, quod ex Prophetis de Trinitate & vnita-
te Dei Ebraicus textus latinis, non autem Ebraicis Cha-
racteribus impressus est, id ex defectu Typorum Ebrai-
corum factum est. Nam si Ebraicis typis autoritates legis
& prophetarum impressæ fuissent, magnam lucem in
negocio de Trinitate & vnitate Dei lectoribus Ebrai-
cam linguam etiam mediocriter intelligentibus attulis-
sent.

Ad hæc, pium ac prudentem lectorem moneo, vt ob
quædam dicta Moscis & Prophetarum à me aliter versa,
quàm vulgata, vel etiam aliæ æditiones Bibliorum ha-
bent, non offendantur. Nam necessitas præsentis Tride-
itarum hæresis hoc postulauit. Quod autem nec vetus in-
terpres, nec alij qui sacra Biblia in alias transfulerunt lin-
guas, nec Sancti Patres, qui has, quas ego adduco autori-
tates, sic verterunt aut allegarunt, vt ego, in causa fuit:
Aut, quod ipsi sacram linguam ignorauerunt, aut occasi-
onem talem, qualem ego habui, non habuerunt. Nam &
Nicolaus Lyranus inter Theologos non contemnendus
in libro contra Iudæos scripto, & Galatin⁹ hos & similes
locos, sicut non tam clarè, allegant, & vertunt.

Ad hæc, quædam in primo libro quæ necessario ad cō-
futandum deliramenta & blasphemias particulariter
Gregorij Brezini, & Valentini Gentilis requirebantur
scripta

scripta sunt. Verum, cum pressius consideraverim Valentiniani Gentilis scripta, quæ passim per contradictionem subuertebantur, ab illa particulari confutatione abstinendum esse putavi. Nam simplices eius scripta intelligere non possunt, docti verò etiam mediocriter illorum contradictiones facile possunt cognoscere. Multò minus Grægorij Brezini blasphemiarum à me confutandarum erant, cum ipse tam verbis, quam scriptis doctrinam illam, qua Sanctissimam Trinitatem blasphemabat, Antichristi esse & Diabolifateatur, & prædicet. Quare Christiane lector, cum in hisce legeris libris, me hoc & hoc explicaturum, cum ad doctrinam Brezini & Gentilis confutandam venero, te monitum esse volo, ne hanc confutationem expectes.

Ad hæc, pium lectorem in domino moneo, ut quorundam alioqui proborum virorum Germanorum aduersus Trideitas scripta cum prudentia & iudicio legat. Qui, & si de Trinitate quedam bene scribant (nonnulla iusta correctione indigent) de Mediatore tamen scribentes, tres Deos nolentes faciunt. Hi enim probi viri, de quorum numero vnus est quidam Ioannes Vuigandus pio ac sancto Zelo Dei, præditus, Philippi Melancthonis ac quorundam aliorum scæda & Arriana doctrina decepti fuerunt. Quos tamen minimè dubito, lectis hisce libris, errores suos agnituos.

Postremo pios omnes Polonos & præsertim Magnificos Dominos & alios Nobiles ex animo & in Domino moneo, ut quales Ministros ac prædicatores Euangelij in suis iurisdictionibus habeant diligenter considerent, et examinent, ne tam ipsi quam eorum subditi praua & hæretica inficiantur doctrina. Nam quotidie ferè audiuntur nouæ Cõfessiones fidei spargi ac inuulgari, ideo quilibet, si animam

si animam suam diligit, ab omnibus hæresibus & hæreticis cauere debet.

Tu deniq; pius ac prudens lector his meis laboribus in Domino vttere & frui, & pro me Deum trinū & vnū ora, vt me peregrinum hominem ab omnibus hæreticis immeritò diffamatum & exagitatum liberet, protegat atq; defendat. Quos tamen Deus vt conuertat, oro. Amen. Amen. Amen.

Quicquid autem boni in hisce meis libris scripsi, id totum Deo trino & vno, qui omnium bonorum auctor est, adscribe. Quicquid humani (nullius, n. rei mihi consciū sum) mihi homini imputa, & me statim admone.

Quod verò, Christiane lector, tam ieiunam & pauperem in hos libros tam magni momenti præfationem scripserim, boni consulas rogo. Nam ego, cū in hoc regno Poloniae peregrinus sim, quod volui, & debui, & horum librorū materia requirebat, facere non potui.

Vale. Stobnicæ prima Aprilis. Anno Domini.

1. 5. 6. 7.

INDEX CAPITVM PRIMILI

bri, de præcedentiis Trinit. & vnitate
tem Dei.

- Cap. 1 De nomine.
- Cap. 2 De natura & substantia.
- Cap. 3 De persona.
- Cap. 4 De agnito, id est, ingenito, & genito.
- Cap. 5 De infinito.
- Cap. 6 De æternitate.
- Cap. 7 De patre.
- Cap. 8 De filio.
- Cap. 9 De spiritu sancto. (cessio,
- Cap. 10 Quomodo differat generatio, natiuitas, & p/
- Cap. 11 De quibusdam nominibus, & eorum numero
in diuinis secundum Theologos.
- Cap. 12 De proprietatibus & appropriatis seu attributis.
- Cap. 13 De imagine Dei. (tis.
- Cap. 14 De præpositionibus vel Syllabis, ex, per in, in
negocio Trinitatis, & fidei.
- Cap. 15 De nomine Nullus.
- Cap. 16 De nomine Solus.
- Cap. 17 De nomine Vnus, & quod modis capiatur secundum
Aristotelem, & scripturam sanctam.
- Cap. 18 An liceat vti vocabulis, quæ in scripturis sanctis
non sunt, cum res ipsæ sint.
- Cap. 19 De nomine Trinitas.
- Cap. 20 An sit ordo, & gradus in Trinitate vel non.
- Cap. 21 De Deo.
- Cap. 22 De nomine El, i. Deus
- Cap. 23 De nomine Elohim, i. Deus.
- Cap. 24 De nomine Adonai, i. Dominus.
- Cap. 25 De nomine Saddai, i. omnipotens.

Cap. 26

- Cap. 26 De nominibus Eheieh, Iah, & Iehouah, id est,
prima essentia seu substantia, essentia tor, seu
Cap. 27 De nomine Iesus. (creator.
Cap. 28 De nomine Christus.
Cap. 29 De hoc nomine Iesus Christus coniunctim, in
quo, & nullo alio sal^o mūdico consistit, hoc ē, cur A/
postoli dixerūt, nullū aliud nomē sub cœlo datū
esse hominib⁹ in q̄ oporteat nos saluos fieri &c.
Cap. 30 De numeris nominum, secundum Ebreos.
Cap. 31 De simplicitate, quæ compositioni opponitur,
& quot modis fiat compositio.
Cap. 32 De nominibus Monarchia, & Oeconomia.
Cap. 33 De nominibus energia & efficacia in causa
Mediationis.

INDEX CAPITVM SECVNDI LI

brj, De Trinitate & Vnitate Dei.

- Cap. 1 Quid sit Deus tam secundum philosophos, quā
secundum Theologos, & scripturam sanctam.
Cap. 2 Quod vnaquæq; persona Trinitatis, sit verus
Deus, & verus Dominus,
Cap. 3 Quod fili⁹ Dei Dñus noster Iesus Christ⁹ sit il/
la prima substantia Iehouah Elohim, i. Dñus De
us creator cœli & terre et maris ac omniū, quæ
in eis sunt, quicq; Moysei in mōte Synai apparui/
it, ac populū Israēliticū ex Aegypto eduxit, qd/
quæ sit De⁹ prim⁹ et vniūssim⁹, p̄ter quē null⁹
ali⁹ est De⁹, Rex, & saluator populi sui, sed ta/
mē cū patre & spū S. de q̄ cōsempiternitate filij.
Cap. 4 Quod spū S. sit Iehouah Elohim sebaoth, hoc ē,
Dñus De⁹ exercitū, rex, et saluator populi sui
& breuiter ea omnia, quæ de patre & filio dicta
sunt, & de cōsempiternitate eius.

Cap. 5

- Cap. 5 Quod pater & filius & spiritus S. ipsæ tres personæ sint ille VNVS Iehouah Elohim sebaoth, hoc ē, Dominus Deus exercituum, et Rex Israël, non autem tres Dii, aut sola persona patris, ut noui heretici dicunt.
- Cap. 6 De immensitate, et sempiternitate, atque ubique tate patris et filij et spiritus S. vnius Dei.
- Cap. 7 Quod pater & filius & spiritus sanctus sit vnus Deus, non tres Dii, ex similitudinibus à diuina scriptura prolatis ostenditur.
- Cap. 8 Quod pater, & filius, & spiritus sanctus sit vnus naturaliter Deus, non tres Dii, Demonstratio, ex textu Iesaiæ Prophetæ, capit. 43. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit.

INDEX CAPITVM TERTII LIBRI,

bri, de missione filij & Spiritus Sancti.

- Cap. 1 Missio quot modis capiatur, & quid sit,
- Cap. 2 De missione visibili filij & spiritus S. quæ manifestatio est in creaturis, seu per creaturas.
- Cap. 3 Quod filius & spiritus S. non secundum substantiam seu essentiam suam, sed secundum manifestationem in creaturis, vel per creaturas, missi dicuntur in scripturis.
- Cap. 4 De incarnatione filij Dei.

INDEX CAPI. QVARTI LIBRI,

cui titulus est. Orthodoxorum Symbolorum fidei, sacrorumque Conciliorum generalium, atque præcipuorum Sanctorum patrum, tam Græcorum, quam Latinorum, necnon Sacrorum Imperatorum testimonia de Trinitate & Unitate Dei, deque incarnatione Domini nostri Iesu Christi.

- Cap. 1 Symbolum Apostolorum.
- Cap. 2 Symbolum Nicænum.
- Cap. 3 Symbolum D. Athanasii.

Cap. 4

- Cap. 4 Symbolum Damasi Papæ.
 Cap. 5 Concilium Toleranum vñdecimū, quod est
 compendium & explicatio illorum quatuor sa-
 crorum conciliorum generalium.
 Cap. 6 Concilium sextū, seu sexta Synodus Cōstātinopolitana, quæ est explicatio præcedētū quinq;
 Conciliorum generalium de fide,

PRÆCIPVI SANCTI PATRES

Ecclesiæ Græcæ, seu Orientalis,

- Cap. 7 Iustinus Martyr & philosophus.
 Cap. 8 Origenes.
 Cap. 9 D. Athanasius.
 Cap. 10 D. Epiphanius.
 Cap. 11 D. Ioannes Chrysostomus.
 Cap. 12 D. Cyrillus.
 Cap. 13 D. Basilii Magnus.
 Cap. 14 Ioannes Damascenus,

PRÆCIPVI SANCTI PATRES

Ecclesiæ Latinæ, seu Occidentalis,

- Cap. 15 Tertulianus.
 Cap. 16 D. Irenæus.
 Cap. 17 D. Hilarius.
 Cap. 18 D. Augustinus.
 Cap. 19 Beatus Fulgentius.
 Cap. 20 D. Hieronymus.
 Cap. 21 D. Ambrosius.
 Cap. 22 Codex Iustiniani Imperatoris.
 Cap. 23 Decretale.
 Cap. 24 Magister Sententiarum, sanctorum patrum,

Theolo

THEOLOGI RECENTIORES.

- Cap. 25 Confessio fidei Augustana, quæ Lutherano-
rum est.
Cap. 26 Confessio Genevensis Ecclesiæ.
Cap. 27 Contra Scalas Pinczouianorum & Gregorium
Brezinium MASOVITAM.
Cap. 28 Confessio Tigurinorum, & quorundam
aliorum.
Cap. 29 Martini Lutheri, & Ioannis Brentij de Trini-
tate Sententia.

ERRATA SIC CORRIGE.

- C 1 Pag. 2 In margine pro Orat. 3 lege. 2
C 3 Pag. 2 Paragr. Principium: post autem pone omnes.
D 4 Pag. 1 Paragr. Cū pro te generauit lege regenerauit.
Et eadem littera pag. 2 post Cap. pone 51.
I 2 Pag. 1 Pro vnum lege verum
K 4 Pag. 1 Post spiritum S. pone bonum
M 1 Pag. 2 Pro votati lege vocati.
O 1 Pag. 1 Pro & Paulus lege at
O 2 Pag. 2 Parag. Alio pro quid enim lege quidem in.
O 3 Pag. 1 Pro disseperantes lege disseparantes.
P 3 Pag. 1 Pro habel lege hael
Q 4 Pag. 1 Post neutro adde genere, & dele siue.
R 3 Pag. 2 Pro babonal lege bamonah
R 4 Pag. 2 Pro Timoteū Epistolæ, lege Timoteum epistola.
T 2 Pag. 2 Post æternum pone ci
V 2 Pag. 1 Post vnicum dele sed.
V 2 Pag. 2 Post et quid, adde hæc
X 3 Pag. 1 Post & per Christum, adde sibi.
Y 2 Pag. 2 Pro nou lege non.
Y 4 Pag. 1 Pro æteruum lege æternum.
Z 1 Pag. 1 Versus finem pro habelolim lege habelobim.
Aa 4 Pro Iesuah lege Iehouah, in par. Sic leges
Et in eodem, pro populum, lege populi.
Bb 1 Pag. 2 Pro patricipem, lege principem.
Bb 4 Pag. 1 In fine, post, sic, tolle. f.
Cc 1 Pag. 1 Pro Iacob, lege Iaboc.
Cc 4 Pag. 1 Versus finem, pro dicta, lege dictata, & dele tum.
Cc 4 Pag. 2 Paragrapho possumus pro sed, lege & substant.
Dd 2 Pag. 1 Post diuerso tolle dicere.
Dd 4 Pag. 2 Pro Iehona lege Iehouah.
Ff 4 Pag. 4 In fine pro hominum, lege hominem
Gg 1 Pag. 2 In vltima linea, addenda est negatiua non, vt sit, non
substantialiter distincta, & particula aduersatiua sed,
est expungenda.
Gg 2 Pag. 1

- Gg 2 Pag. 1 Parapho, Cæterum, pro sint, lege sicut.
 Gg 3 Pag. 1 Parapho, Habemus, pro hac, lege hac.
 Hb 1 Post, De missione filij & spiritus S. & de Incarnatione filij.
 Ii 2 Pag. 2 Pro absumpsero, lege assumpsero.
 Ii 3 Pag. 2 Pro carta lege Pagina.
 Kk 3 Pag. 1 Pro confiteretur, lege confitetur.
 Mm 3 Pag. 2 Pro instructiones, lege instructionis.
 Oo 1 Pag. 1 Post, æterno, adde, cum.
 Oo 2 Pag. 1 Pro sere, lege ferè.
 Oo 2 Pag. 2 Pro feruntur, lege feruntur.
 Pp 3 Pag. 1 Pro, cum pater, lege cum patre.
 Qq 2 Pag. 2 Circa finem, pro ne, lege me s. solum.
 Rr 1 Pag. 1 Pro dimissa lege diuulsa,
 Rr 2 Pag. 2 Pro contendus lege colendus,
 Et eadem Pag. pro cogitabunt, lege cogitabant.
 Et eadem pag. Pro compleremus, lege consideremus.
 Et eadem pag. Pro sententia, lege sementiam.
 Rr 3 Pag. 2 Pro Gaitmitæ lege Gaianitæ, & pro Originiani, lege
 Origeniani.

Francisci Stancari Mantuani,
DE PRÆCEDENTIIS
TRINITATEM ET VNITATEM
DEI, SEV LIBRVM DE TRINITATE
& Vnitate Dei, Liber Primus.

CAPVT I.
DE NOMINE.

Nomen, secundum Platonem in Cratylo, vel de recta
nominum ratione, est rerum substantias docendi discer/
nendiq; instrumentum. Secundum Grammaticos autem,
Nomen est pars orationis cum casu, corpus aut rem pro/
priè communiterue significans. Aut, Nomen est pars or/
ationis declinabilis, quæ significat substantiam & quali/
tatem propriam vel communem cum casu. Sic enim me
procedere oportet propter importunitatem grammati/
culorum Ecclesiam DEI turbantium in Polonia.

Nomina sunt instituta ad placitum, quæ non ex opini/
onibus particularium, sed ex communi vsu sunt intelli/
genda. Vnde in Tractatu de sponsalibus dicitur. Si alter *capit: 7.*
contrahentium non intellexerit quod alter proposuit, ad *Ex literis*
communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur
vtérq; verba, plura in sensu illo retinere, quem solent re/
ctè intelligentibus generare.

Sunt itaq; nomina instrumenta, quibus docemus ac di/
scernimus substantias rerum, quæ non ex opiniõibus sci/
olorum, sed ex cõmuni vsu sunt intelligenda. Et hæc pau/
ca quantum ad institutum nostrum attinet, dicta suffici/
ant. Sed tamen notandum est, quòd aliquando nomen ca/
pitur

pitur pro re significata, id est, substantia rei, vt, Narrabo
nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo
te. Psal. 22. & Matth. 7. Sanctificetur nomen tuum. &
Actorum 4. Non est aliud nomen sub cœlo datum &c.

CAPVT II. DE Natura, & Substantiâ.

OMne, quod est, natura est. Natura autem duplex est.
Natura naturans, quæ Deus est, & natura naturata, quæ
creatura est. Natura, quæ Deus est, nata est ad dominan-
dum, estq; ab omni vi ac necessitate libera. Quæ aut crea-
ta est, seruilis est, legibusq; Domini paret. Natura idem
est, quod essentia & substantia. Nam veteres, teste D.
Augustino, non habebant hæc nomina, substantia & es-
sentia, sed pro his naturæ nomine utebantur.

Hæc natura naturans, id est, Deus, vocatur à Platone
in Dialogo de summo bono, causa, & efficiens, & mens
Substantiam verò nullis admixtam acci- (in Timæo.
dentibus Deum ipsum aliquando vocant Philosophi, vt
Plato in Timæo, & Aristot. 12. Metaphysi.

Hæc natura naturans, & hæc substantia sine accidenti-
bus, hoc est, Deus ipse, omnium naturarum naturatarū,
id est, creaturarum atq; substantiarum est author & cre-
ator, causa prima, & efficiens. Sed ad particularia horum
nominum, natura videlicet & substantia, descendamus.

Natura secundum Aristotelem in 2. Physicorum ca. 1.
sic definitur. Natura est principium alicuius, & causa mo-
tus & quietis in quo est primum per se, & non secundum
accidens. Vel sic. Natura est principium quoddam & ca-
ussa, vt id moueatur atq; quiescat in quo primo per se, &
non per accidens est.

Natura

Natura dupliciter dicitur, & materia, quæ subicitur
vnicuique rei naturali habenti in se principium motus, vel
cuiuscunque mutationis. Nam motus est species mutatio-
nis 5. Physicorum.

Etenim natura dicitur forma, & species, quæ dat esse rei, &
a qua res ipsa denominatur.

Compositum autem ex his natura quidem non est, sed
a natura, vt homo. Nam natura habet rationem princi-
pii, compositum autem principiatum.

*Nota cō-
tra Geni-
lem.*

Forma tamen est magis natura, quam materia. Forma
ergo est natura partis compositi: vt anima est forma cor-
poris, s. materiæ. Sed humanitas est forma totius, & ob
id non natura, sed aliquid constans natura, sed substantia.
Hæc ibi Aristoteles.

In 5. aut Metaphysicorum cap. 4. post aliquot signifi-
cata naturæ, quorum vnum est, nascentium generatio atque
productio, dicit metaphoricè omnem omnino substantiā
dicī naturam, quoniā & natura est aliqua substantia. Vn-
de tandem illos omnes modos ad hūc vnum reducit, dicēs.

Prima natura & propriè dicta est substantia, quæ prin-
cipium motus habeat in se in quantum ea sunt, hoc est, na-
tura propriè dicitur substantia, id est, forma rerum habē-
tium in se principium motus. Materia verò est natura, quæ
est formæ susceptibilis. Eadēq̃ in 2. Physicorum ca. 1.

Natura præterea est principium motus & mutationis
3. Physicor, ca. 1. Hoc est, natura est principium actionis,
quæ motus dicitur. Terminatur autem in suppositum, vel
singulare, vt 1. Metaphysices habetur. Ait enim sic.

Actiones & generationes oēs circa singularia sunt, hoc
est, supposita & particularia. Vniuersalia enim non gene-
rantur, nec mouentur, nisi per accidens in quantum hoc sin-
gularibus competit. Homo enim generatur, hoc homine
generato.

B z

Agere

Agere itaq; naturæ est, sed hoc vel illo modo particularium & singulare est. Similiter & velle naturæ est, velle aut hoc vel illo modo singulare est & personarum.

Verum, cum de natura naturante, i. diuina naturaloquimur, de ea, vt de forma, non vt de materia loquimur. Sic enim Apostolus Philippen. 2. scribit de Christo, quod forma Dei accepit formam serui. Natura itaq; Dei, est forma Dei. Nam nihil materiale in Deo est, 12. Metaphysic.

Sciendum est, quod à Schola Theologorum natura diuina capitur propriissime pro ipsa natura diuina seu deitate vel diuinitate, in qua tres personæ coexistunt, quæ est increabilis, & sic communis est patri, & filio, & spiritui s. Alio modo capitur personaliter, & sic capitur pro aliquo habente illam diuinam naturam. Sic pater dicitur diuina natura, filius diuina natura, & spiritus sanctus diuina natura. Et hoc modo diuina natura idem valet quod diuina persona, habente diuinam naturam.

Tertio modo capitur vt principium naturale productuum naturaliter diuinæ personæ, vt pater. Sic enim natura à Græcis dicitur physis, à verbo φῶ, quod planto, produco, gigno, sum & nascor significat.

Quarto modo pro qualibet vi existente naturaliter in diuina natura. Et sic hoc modo attributa omnia Dei dici possunt natura, vt intellectus, voluntas, sapientia, quia Deus naturaliter habet sapientiam &c.

Aristoteles in prædicamento substantiæ diuidit ipsam substantiam in primam & secundam. Prima substantia est indiuiduum, & maxime substantia. Secundam diuidit in speciem, & genus, vt homo, & animal.

Hipocrates lib. Aphorismorum 3. aphor. 2. sic scribit. Naturarum, aliæ quidem ad æstatem aliæ verò ad hyemem, bene malèue se habent. Quem locum sic Galenus explicat.

explicat. Naturas hoc in loco dixit Hippocrates secundū principalissimum & proprium significatum, quod secundum ipsam maximē substantiam naturæ est. Hæc ibi Galenus, Sic & 2. Aphorismorū lib: aphor. 34.

Et Galenus ad Glauconem lib: 1. scribit. Quod nō cōmunem solū omnīū hominū naturam, o Glauco, sed & cuiusq; propriam nosse medicus debeat, & ab Hippocrate olim rectē traditum est, & à nobis ipsis artis expertibus, vtnostī, studiōse obseruatum.

Et D. Augustinus in lib: de Trinitate & vnitate Dei cap: 12. Tomo 4. scribit. Quoniam quidem hominū diuersa natura est, quorum separabilia opera esse possunt, quod Trinitatis non esse noscitur, &c.

Cū itaq; fides Christiana, & catholica ecclesia de Diuina natura, siue substantia Dei loquitur, de substantia seu natura, quæ prima & maximē substantia siue natura intelligit, non autem de secunda hoc est specifica aut generica, nam propriē nō datur natura specifica & generica nisi ratione docendi. Est enim vna tantū natura diuina simplicissima, impartibilis, & immultiplicabilis, & ob id vn⁹ Deus, qui habet illam vnam & solam diuinam essentiam, seu naturam, vel substantiam, in qua vna est vnus Deus, pater, & filius, & spiritus s. cū suis proprietatibus, vt infra dicemus & probabimus. Nam quod multiplicabile ē, corruptibile est. Natura autem diuina est immortalis & incorruptibilis, non est ergo multiplicabilis.

CAPVT III. DE PERSONA.

Personam in diuinis sic Theologi definiūt, persona cōstituitur ex essentia, seu substantia & relatione, quæ est

B 3

essentia

essentialis proprietas. Et cum vna sit tantum diuina substantia omnes tres personae habent illam vnam, sed vnaqueque suam particularem habet proprietatem & relationem cum eadem substantia. Proprietates autem personarum in Trinitate sunt tres, Paternitas, filiatio, & spiratio passiva a paternitate & filiatioe pcedens. Hinc est, quod qualibet persona est plenus & perfectus Deus, & ipsae tres personae, pater, & filius, & spiritus sanctus sunt consubstantiales, & vnus Deus, vt infra probabitur ex scripturis sanctis. Non enim qualibet persona habet suam propriam particularem substantiam, vt Arrius, & Valentinus Gētilis dicit, licet ratione diuersa. Hic enim vult patrem & filium & spiritum s. tres esse spiritus, & tres deos eiusdem tamen essentiae diuinae, vt Abraam, Isaac & Iacob, tres homines sunt eiusdem essentiae seu naturae humanae. Facit enim diuinam naturam quandam speciem multiplicabilem, & per consequens mutabilem & corruptibilem. Desinit enim personam in diuinis hoc modo. Persona est rationalis naturae indiuidua substantia. Quae definitio communis est omnibus creaturis intellectualibus, quae personae in diuinis non conuenit. Et est Bōethij definitio.

Nomen personae Gracis est hypostasis, quod aequiuocum est. Nam proprie & philosophice hypostasis significat substantiam seu subiectum, in quo multa sunt accidentia, aut multis substat accidentibus.

Secundum autē Apostolicam doctrinā significat personam vt Ebreorū, filius est splendor gloriae, & character, seu forma τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς, hoc est, personae eius. id ē, filius est persona consubstantialis personae patris. Ex Suida Græco auctore.

Significat præterea hypostasis, essentiam, & proprietatem. Et ita tripliciter capitur, pro essentia, & persona, & proprietate

proprietate. Nam, cum persona in diuinis constet ex essentia & proprietate relatiua, hæc tria omnino inde intelliguntur. Essentia, proprietate relatiua, & quod constet ex his duabus, quod est persona. Vide 1. Sent. dist. 25. Et Suidam.

Capitur etiam hypostasis ab Apostolo profundamēto seu substantia, i. fide. vt Ebr; 3. Si tamen initiū hypostaseos, i. fundamenti & substantiæ, i. fidei eius vsq; ad finē retinuerimus. Et ii. cap: Fides est hypostasis, i. fundamentum & substantia rerum sperandarum.

Cum itaq; vnica sit tantum essentia, seu substantia diuina, simplicissima, indiuisibilis, maximè propria, nō specifica aut generica, immutabilis, immultiplicabilis, incorruptibilis, vna tantum numero, non specie, quam vnaquęq; persona cum sua particulari & propria proprietate habeat, necessario sequitur ipsas tres personas vnū esse Deum, vt infra in libro de Trinitate ex scripturis demonstro.

Hinc est, quod licet ecclesia catholica nomet patrem personam, filiū personam, spiritū s. personam, non ita tamen tres personas separatas, quarū quælibet habeat suam substantiam separaram ab aliis, vt in hominibus est, intelligit, absit. Sed interrogati, quid tres, pater, filius, & spiritus s. respōdemus, tres personas, nō vt psonas dicamus, sed ne taceamus, & aliquid dicamus, vt diuus scribit August. in 7. de Trinit: lib: cap: 6. Vnde idē Augustinus in *Tomio.* sermone 190. de tpe, sermone 1. in festo s. Trini: sic scribit.

Quandoquūq; personas appello, rogo vos, neme putetis personas hominū dicere. Ego personas in patre, & filio, & spiritu s. non dico quasi psonas hominū. Personam patris dico, quia pater est, & filij, quia filius est, & spiritus s. quia spiritus s. est. Non est pater filius, nec filius pater. nec spiritus sanctus pater aut filius. Diuidūtur enim proprietatibus, sed natura sociantur. Hæc ille.

Sciendum

Sciendum tamen est, quod Græci personā vocant substantiā, essentiā verò ~~essentiā~~, i. vñan, & tres personas, tres substantias eiusdem essentiæ appellant, in ea tamen significatione, qua nos tres personas vñus substantiæ seu essentiæ exprimimus. Deitas est natura, seu essentiā vna, substantiæ verò tres (i. personæ) pater, filius, & spiritus s.

Tres sunt personæ seu characteres, vna essentiā. Si igitur dixeris, custodiat nos deitas, totā Trinitatem significasti: finita, nobiscum sit filius Dei, vñā de tribus substantiis (i. personis) nominasti, & nihilominus Deitatem totā. Sunt aut substantiales proprietates deitatis, ingenitum patris, genitū filij, processio sancti spiritus. Nam neq; pater genitus, neq; filij processio, neq; genitus spiritus s. est.

Quinq; quidem hæc nominari solent, substantiā, persona, character, indiuiduū, & propriū, pro vna & eadem re. Ex Suida, & Tractatu de essentiā & substantiā, hoc est, psona. & Registratur in Historia Ecclesiastica, ante epistolā D. Basilij Magni ad Georgiū fratrem suū de discrimine in essentiā & substantiam, id est, personam, pagina 530.

Substantiā itaq; Græcis idem est, quod latinis persona. Sed audiamus quid maiores nostri tradiderūt de his quatuor nominibus, natura, substantiā, & subsistentiā, atq; persona, in additionibus ad breuiariū contra Nestorium & Eutichen, Tomo 2. Conciliorum, fol. 65.

Natura est substantiā (nota Valentine Gentilis) in nullo significatorū differunt, nisi nōine. Natura em substantiā ē.

Subsistentiā verò & persona in nullo significatorū differūt, nisi nōine. Subsistentiā em est psona &c. Et post qdā.

Sanctæ ergo Trinitatis vna quidē est natura atq; substantiā. Cōmune est enim triū substantiā, non aut vna substantiā seu persona triū, patris, & filij, & spiritus s. sed tres substantiæ sunt. Oportet ergo desiderantem spirituales diuitias

diuitias, & volentem Christianorum dogmata vëdicare,
rerũ (notate Ariani) non ignorare proprietates, ne for/
tè aliud pro alio intelligens, circa dogmata peccet. Lege
omnino totam illam explicationem.

Sed hoc non ignorandum est, quòd quando Theologi
tam Græci quàm latini dicunt diuinam naturam esse cõ/
munem trinum, i. patris, & filij, & spiritus s. (nisi forte p
similitudinem) non ita intelligunt, vt de humana, quæ ã
communis omnium hominũ, vti species, sed vt de maximè
propria, & prima substantia, vt supra quòq; dictum est.
Cõmunem aut̃ ideo dicunt diuinã naturã, quia ipsæ tres
personæ illæ eandẽ numero, non specie habent. Nõ enim
multiplicabilis est illa simplicissima diuina substantia. Et
substantiam non Græco sed Latino more accipimus, pro
essentia videlicet.

Sed hic quæstio à quibusdam proponitur, vtrum tres
p/sonæ, pater s. & filius, & spiritus s. dici possint tres res?
Cui respondetur per distinctionem, hoc modo. Si per no/
men rei intelligis absolutè essentiam vel substantiã, dico
quòd non sunt tres res, sed vna. Si aut̃ proprietatẽ, dico,
quòd sunt tres. Quauis persona non absolutè significet
essentiã, nec absolutè proprietatẽ relatiuã, sed vtrũq; si/
mul. Nam persona constituitur ex essentia & relatiua p/
prietate. Vnde sciendum est, quòd in diuinis est duplex
forma, à qua nomen rei sumitur. Nã forma dat effere i.

Vna est forma absoluta, quæ est essentia, aut substantia,
vel deitas, seu diuinitas, quæ non multiplicat̃ in diuinis,
vnde & nomen rei, qd à tali forma sumitur, pluraliter nõ
p̃dicatur, sed singulariter, & ita dicitur, quòd pater, & fi/
lius & spiritus sanctus sunt vna res, quia vnus Deus, qui
à Deitate forma sua dicitur.

Alia quædam etiã in diuinis est forma relatiua vt pa/
ternitas,

ternitas, quæ alia est à filiatione. Vnde secundum quod ab hac relatione (non enim nudā relationem, sed proprietatem relatiuam intelligimus) sumitur nomen rei, res pluraliter dicitur, vt ibi sint tres formæ relatiuæ, & hoc modo dicimus, quod pater, filius, & spiritus sanctus sunt tres res, non tantū in anima, sed etiam extra animā, habentes firmitatem in natura. Tres inquam res realiter non substantialiter distinctas, patrem, filium, & spiritum s. En tibi & tuis responsum est Blandrata.

CAPVT IIII.

DE Agenito, id est ingenito, & genito.

CVM tam philosophi, quàm Theologi, multa de ingenito & genito scribant, ego ea tantū desumā, quæ mihi ad propositum de fide tractanda sufficere iudicabo.

Ingenitū nomen æquiūocum est. Vno modo significat id, quod nondum factum est, fieri tamen potest, vt lignū, quod nondum abiit in formam scaphæ, aut talerī, vel clearis. Et hoc modo multa ingenita sunt, id est, nō facta.

Secundo, quod nulla ratione fieri potest, vt numerus par, impar esse non potest, & Petrus non potest esse Paulus, nec argentum aurum.

Plato de summo bono et 3. Physico. Tertio, ingenitum appellatur, quod quidem iam est, sed natum ab aliquo non est, neq; vlla ratione suæ originis patrem habet, id est, authorem.

Athanas. Oratio. 3. contra Arianos. Quartum significatū inuenit Astartus Arrianus, qd factum non est, sed quod æternum est, vt filium Dei genitum, id est, creatum & factū apud imperitos & simplices prædicaret. Nam per vnum ingenitum solum patrem æternum, creatorem ac rerum omnium authorem docebat, Per genitum verò, filium creaturā, & facturam, per quem pos

quem postea facta sunt omnia, ut per Mediatorem & paternæ voluntatis executorem, non autem ut procoauthorem.

At ingenitum tertio modo acceptum significat increatam naturam, hoc est, Deum ipsum rerum omnium conditorem & authorem, qui est pater, filius, & spiritus sanctus, qui non est ab aliquo factus, nec genitus, nec creatus, quin potius creaturæ omnes ab ipso ingenito Deo Trinitate & genitæ sunt, & factæ atque creatæ. Ingenitum ergo hoc tertio modo, est ipse Deus Trinus & unus absque omni origine & principio, cui opponitur genitum, hoc est, omnis creatura ab ipso de nihilo genita. Vnde Moyses in 2. cap. Genes. de vniuersa creatione dicit. Istæ sunt generationes cœli & terræ, quæ creatæ sunt.

Et ingenitum hoc modo non soli patri tantum, sed & filio, & spiritui sancto, conuenit. Nam hac ratione filius non est genitus, sed ingenitus & sine principio, hoc est, increatus, & non factus, similiter & spiritus sanctus. Genitum enim & factum, cui ingenitum opponitur, nomine tantum discrepant, & creaturam significant. Est ergo ingenitum Deus, & genitum creatura, quæ ab inuicem natura differunt.

Quinto modo ingenitum dicitur, quod soli personæ patris conuenit, & non aliis personis, filij scilicet & spiritus sancti. Nam filius hoc modo genitus est ex substantia patris, non tamen factus, nec ingenitus est. Vnde sancti Patres in Concilio Nicæno confitentes contra Arrium, qui genitum filium, id est, factum dicebat, dixerunt, genitum, non factum, consubstantiali patri. Et ingenitum hoc modo non arguit discrimen naturæ geniti sibi oppositi, sed tantum personarum differentiā ostendit, ut pater non sit filius, nec filius pater, sed pater pater, filius filius, pater ingenitus, filius genitus, ambo unus & eiusdem substantiæ cum spiritu sancto, & ipsi tres unus Deus ingenitus, hoc est creator, & rerum omnium auctor.

Quod autē filius ita sit ingēitus, i. creator & author vt pater est, in libro de Trinitate ostendam.

Hoc nomine ingeniti, seu innascibilis, quinto modo accepti vñ sunt Patres propter Sabellium, qui patrem genitum, hoc est, filium, esse dicebat. Et ingenitus cum dicitur, non quid sit, sed quid non sit ostenditur. Ostendit enim ingenitus quod non sit genitus, i. filius. Hic locus esset castigandi Simlerū Tigurinū, qui me redarguit, quod tantum tres proprietates in Trinitate posuerim, paternitatem s. & filiationem, & spirationem passiuā, aut processionem per modum emanationis. Dicit enim & ingenitum esse proprietatem aliam patris, quam ego ignorauerim, o egregium theologum.

Verum si quis plura de Ingenito requirit, is legat D. Cyrillum, libro Thesauri primo à principio vsq; ad septimum caput. Et Epiphaniū, lib. 3. contrahæreses, Tomo 1. contra Anomæos, quorū author & caput fuit Aëtius. Et Ioannē Damascenū lib. 1. Orthodoxæ fidei, cap. 9. & 1. Sente. dist. 28. & Doctores scholast. in illum.

CAPVT V. DE INFINITO.

ET infinitum ad negotium nostrū pertinet. Nam propter Valentinū Gentilem, qui fidem catholicam turbat, quædam de infinito dicenda sunt. Et certè tam secundum philosophos, quam secundum diuinos vtriusq; testamenti scriptores, eius doctrina corruat necesse est.

Manifestum est antiquis philosophis ante Christi aduentum mysteriū sanctissimæ Trinitatis ignotū fuisse. Nam, etsi beatus Cyrillus in primo contra Iulianū Apostatam libro ostendit quosdā Philosophos, vt Orpheū Oeagri filium, &

lium, & Hermem Trismegistū Aegyptium, & quosdam alios de Deo patre, ac verbo eius, & spiritus, quādam locutos fuisse, quemadmodum etiā Tertulianus in Apologetico aduersus gentes de Zenone, & Cleante scribit, illi tamen mysterium hoc non planē cognouerunt. Videamus itaq; prius quid Plato & Aristoteles philosophorum principes, deīde quid sacri scriptores de infinito senserūt.

Relictis aliis de infinito significationibus, vt de quantitate discreta, & de materia prima, & quomodo intēsiuē, extēsiuē, & de vtroq; simul, &c. infinitū capitur, de infinito absolutē accepto, quod caret principio & fine, hoc ē, de Deo creatore, atq; rerū omniū authore dicamus.

Plato in Parmenide, vel de vno rerum omnium principio subtilissimē admodum de ipso vno disputat, quem admodum ipsum vnum (Deum intelligit) rerum omnium principium est, super omnia, omniāq; ab illo. Quopactō ipsum extra omnia sit, & in omnibus, omniāq; ex illo, per illud, atq; ad illud &c. sed audiamus ipsum.

Si ipsum vnum (quādam prēmittuntur) nullam habet partem, nec principium etiā, neq; finem, neq; medium habebit. Partes enim ipsius hēc essent. Quin etiā principium & finis, termini cuiuslibet sunt. Infinitum igitur ipsum vnum est, cū principio finēq; careat, &c. quā in prima suppositione, & deinceps scribit.

His paucis verbis manifestē Plato ostendit, vnum rerum omnium principium infinitum esse, hoc est, & principio ac fine carere. Ostendit præterea illud esse indiuisibile, & simplex ac incorruptibile. Quomodo autē id sit, & super omnia sit, omniāq; ab illo sint, &c. successiue disputando declarat.

At Aristoteles in 3. Physicorū clarius hoc explicat, ita scribens cap: 4.

Ingeni-
tum.

Principium aut (s. Philosophi) ipsum ponunt cum ratione. Impossibile est enim aut ipsum in ratione rerum esse frustra, aut aliam ullam ipsi præter principij vim inesse. Omne enim quod est, aut est principium, aut est ex principio. At principium, infinitum non est. esset enim ipsius finis. Præterea ingenitum ipsum esse, corruptioneque vacare censent, quippe cum sit principium quoddam. Nam & quod nascitur, id habeat finem necesse est, & omnis corruptionis est finis. Quapropter, ut dicimus, huiusce non est principium, sed hoc, principium cæterorum esse videtur. Et continere etiam ipsum omnia, gubernareque dicunt, ut ij, qui præter infinitum nullas alias causas faciunt, & mentem aut concordiam, & hoc esse ipsum Diuinum. Est enim immortale, nec unquam perire potest, ut Anaximader, & naturalium plurimi dicunt. Hæc Aristoteles.

Hunc textum Philosophi, sic explicat doctissimus ille & Philosophus & Theologus D. Thomas Aquinas.

Ponit quatuor Aristoteles, in quibus antiqui Philosophi concordabant circa infinitum, quorum primum est, quod omnes posuerunt infinitum esse principium, & hoc rationabiliter, hoc est, per probabilem rationem. Non enim possibile est, si infinitum sit, quod sit frustra, id est, quod non habeat aliquem determinatum gradum in entibus, nec potest habere aliam virtutem, nisi principij, quia omnia que sunt in mundo, vel sunt principium, vel ex principio. Infinito autem non competit habere principium, quia quod habet principium, habet finem. Vnde relinquitur, quod infinitum sit principium.

Sed attendendum est, quod in hac ratione utitur requiuocè principio & fine. Nam quod est ex principio, habet principium originis. Infinito autem repugnat principium & finis quantitatis vel magnitudinis.

Secundum

Secūdum autē, quod attribuūt infinito est, quod sit inge-
nitum, & incorruptibile, & hoc sequitur ex eo, quod est
principium. Omne enim quod sit, necesse est, quod acci-
piat finem, sicut & habet principium, & etiā cuiusli-
bet corruptionis est aliquis finis. Finis autē repugnat infi-
nito. Esse autē generabile & corruptibile repugnat infini-
to. Et sic patet, quod non est aliquod principium infiniti,
sed magis infinitum est principium aliorū. In hoc etiā
æquiuocē sumebat principium & finē, sicut & supra.

Tertium, quod attribuebant infinito erat, quod cōti-
neret, & gubernaret omnia. Hoc enim videtur esse pri-
mi principij. Et hoc dixerūt quicūq; nō posuerūt præ-
materiā, quam dicebāt infinitam alias causas scilicet agētes,
vt intellectum posuit Anaximāder, & cōcordiam Empe-
docles. Cōtinere enim & gubernare magis pertinet ad
principium agēs, quā ad materiā.

Quartum autē infinito attribuebant, quod esset quod-
dam diuinū. Omne enim quod est immortale aut incor-
ruptibile diuinum appellabāt, & hoc posuit Anaximan-
der, & plures antiqui Philosophorū naturalīū. Hæc ille.

Ex his omnibus patet, quod infinitum sit vnum rerum
omnium primum principium, indiuisibile & simplex, qd
tam principio, quā fine careat, quod sit ingenitum, & in-
corruptibile, quod contineat & gubernet omnia, & qd
diuinū sit. Et hæc est descriptio vnius Dei Trinitatis, qui
est pater, & filius, & spiritus sanctus, vnum primū prin-
cipium, & vnus ingenitus, incorruptibilis, immortalis,
omnia cōtinens, omnia gubernans, omnia implens, qui
est in omnibus, super omnia, & ante omnia, principium
& finis, Deus Trinus & vnus.

Sed notandum est, quod antiqui Philosophi per istud
principium, infinitum, & ingenitum intellexerunt vnū
Deum

Deum simplicem, indiuisibilem, rerum omnium conditorem, & authorem, &c. Quod cum ita sit, videndum est, an filius Dei Deus, Dominus noster Iesus Christus una cum patre & spiritu sancto sit hoc vnum primum principium, vnum infinitum, vnum ingenitum, vnus Deus simplex, indiuisibilis, & rerum omnium conditor & author, an solus pater tantum? Nam quidam hoc tantum de persona patris intelligunt, excluso filio & spiritu s. quod est manifesta doctrina pestifera Arrii. Inter quos vnus est quidam Nebulo, qui librum de Trinitate scripsit, & Tertulliano adscripsit, quem & Valentinus Gentilis sequutus ecclesiam Christi horribiliter conturbat.

Verum, quoniam in libro de Trinitate ex veteris & noui testamenti scriptoribus probaturus sum patrem, & filium, & spiritum s. esse vnum Dominum Deum Israel, creatorem coeli et terrae, et omnium, quae in eis sunt, adhuc, Valentini Gentilis blasphemias & calumnias sum confutaturus, hanc materiam absoluendam ad eius confutationem transfero.

CAPVT VI.

De Aeternitate.

Aeternitatem definit Boethius, interminabilem vitae totam simul & perfectam possessionem.

*Valentinus
Gentilis
su
is verbis
confutatur
cum faciat
filium aeternum,
deinde
de illi ad
scribit
principium
Sciolo est.*

Hanc Tertullianus aduersus Hermogenem philosophum & haeticum vocat censum Dei dicens. Quis enim alius Dei census, quam aeternitas? Quis alius aeternitatis status, quam semper fuisse, & futurum esse, ex praerogatiua nullius initium (audi Valentine Gentilis tuum Tertullianum) & nullius finis? Hoc si Dei proprium est (ite- rum audi) socius Dei erit, cuius est proprium, quia et si alij adscribatur, iam non erit Dei proprium, sed commu-

ne cum eo cui & adscribitur. Habes quid sit æternitas, à quo æternum dicitur.

Æternum æquiuocum est. Sed propriissimè dicitur, quod caret principio & fine, aut cuius non est finis nec principium durationis aut stabilitatis, & sic solus Deus Trinus & vnus est æternus, qui ipsam possidet æternitatem. Vnde Ecclesiastici 18. Qui viuít in æternum creauit omnia simul.

Et æternum propriè id est, quod habet principium, sed non finem in duratiõe vel stabilitate, vt animæ nostræ viuēt vitam æternā, impiorum verò punientur igne æterno. Sic & mētes cœlestes sunt æternæ, quæ principium habuerūt, finem aut non habebūt.

Et æternum communiter accipitur pro longo tempe, vt 3. Reg: 1. vt uiuat rex in æternum. Et Iosue 4. Ideo isti lapides positi sunt s. extracti ex Iordane in recordationem filiis Israël vsq; in æternum.

Capitur & alijs modis in scriptura, quos hic causa breuitatis omitto, vt de tempe vsq; ad Iubileum, & de circūcisiõe in æternum data, id est, quod nō habet finem significationis, quia figurabat æternā. Sic de sacerdotio Aharonico, quod significabat æternū Christi sacerdotiū. At his significationibus relictis, de propriissima æterni significatione loquamur.

Solus Deus propriissimè est æternus. Hoc cōcedūt omnes etiam hæretici Arriani, sed de persona patris tantū intelligūt. Ego verò paucis probabo de tota Trinitate id intelligi. At dicerēt quidam, Nōne Symbolum fidei dicit, Æternus pater, æternus filius, æternus spiritus s.

Et tamē nō tres æterni sed vnus æternus. Hoc verū est, sed illud Symbolum, Sathanasii, nō Athanasii esse dicit.

De patre nemo dubitat, quod sit æternus, vt Rom. 16.

D

iuxta

iuxta imperium æterni Dei in obedientiam fidei. Licet hoc dictum intellerem de vno Deo Trinitate.

De Filio verò legimus Iesaiæ 9. quod sit mirabilis, cōsiliarius, Deus, gigas seu fortis, pater æternus, seu æternitatis. Si filius Dei, est pater æternitatis, ergo maior æternitate, nisi coæternū patri filium admittere velis Gētilis, sine initio. Certè ante æternitatem nihil est. Et cum filius sit æternitatis pater & author, omnino omni caret principio & fine, vt pater. Non enim temere spūs s. per Prophetā appellauit filiū abiad, id est, patrē æternitatis, vel patrē æternū. Et si filius est pater æternitatis, ergo et creaturarū omnīū, vt persona patris est. Vbi duo cōsiderāda sunt tibi Gētilis & tū Brzezini, filium carere omni principio, & eum vocari patrem, alia tamē ratiōe quā pater eius, de qua relatus infra.

Sic idem Iesaias cap. 57. de Christo loquitur. Sic dixit excelsus & eleuatus, habitās æternitatem, & sanctum no

Hinc Ioānes Euāgelista epistola 1. cap. 1. (men eius, Et vidimus & testamur, & annūciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Et cap. 5. Et hoc est testimoniū, quod vitam æternā dedit nobis Deus, & hæc vita in filio eius est. Et infra, de ipso filio Dei. Hic est verus Deus & vita æterna. Si verus Deus est filius, ergo est vera vita æterna, non per participationem. 12. Metaphysicorum.

Nōnne & Paulus Rom. 1. appellat Christū filium Dei, sempiternam patris potentiā, & diuinitatem? Omnino. Quod vt de filio se hoc dixisse mōstraret, in 1. ad Corint. epistola explicat. Nos prædicamus Christū crucifixum, Christum Dei potentiā, ac Dei sapientiā.

Nulla itaq; tibi remanet ambiguitas Gētilis, quin filius sit æternus, & sempiternus, & patri cōsempiternus, vt pater & author æternitatis.

At dices, nō negamus nos æternū aut coæternū dici patri filiū, nō tamē quia semper cum ipso fuerit, sed quia pater semper volūtatē habēdi filium in se habuit. Blasphe-
mē hoc. Quis em̄ nō viderit, de producēdis sigulis et-
iā creaturis volūtatē esse in Deo? Non em̄ inuitus, sed
volens ob bonitatē suam cūcta creauit. At doctrina Pro-
phetica & Apostolica te confutat manifestē. Sed de hoc
plura, cū ad cōfutādum doctrinā tuā accessero.
Et de spīritu sancto, quid dicit Apostolus Ebr. 9. Qui s.
Christus, per spīritū æternū seipsum obtulit immaculatū
Deo. &c. Est itaq; ita æternus spīritus s. & filius, sicut &
pater, & ipsi tres vnus æternus, vt in libro de Trinitate
probabo.

CAPVT VII.

DE Patre.

NOmē patris multipliciter accipitur. & primo quidē
& propriē significat indiuiduū generās & producēs ali-
quod viuū de sua substātia in eadē specie, vt leo leonē,
bos bouē, homo hominē generat & producit, & ita tam
leo, & bos, quā homo generās & producens pater, leo
verō, & bos atq; homo genitus & productus, filius pro-
priē nominatur & est, vt Abraā genuit Isaac. Abraam
est pater Isaac, Isaac autē filius Abrahæ.

Et pater dicitur authoritate, vt Genes. 4. Iabal fuit pa-
ter habitātū in tabernaculo, & gregis, hoc est author. Et
frater eius Iubal pater fuit omniū citharedorū & organi-
starum, hoc est author & inuentor.

Aliis quōq; dicitur modis pater, vt Cicerolīnguæ lati-
næ pater, dicitur & pater patriæ, pater orphanorū & vi-
duarum, hoc est tutor atq; defensor.

Sed in proposito nostro pater in scripturis dupliciter
accipitur

accipitur, vno modo personaliter, vt Deus pater genuit
Deū filium de sua substātia in eadem substantia numero,
non autē specie. Alio modo pater accipitur essentialiter,
hoc est, pro essentia & substātia diuina, qui est pater, fi-
lius, & spiritus sanctus, vt mox dicemus.

In sanctissima Trinitate sola persona patris genuit v-
nū tātūm filium ab æterno, de sua substātia, vt diximus,
in eadem substātia numero, nō specie, simplicissima, im-
partibili, immutabili, & incorruptibili ita, vt filius om-
nia prorsus habeat, q̄ patris sunt, hoc vno excepto quod
filius nō est pater, nec pater est filius, iuxta illud Ioan. 16.
Omnia, q̄cūq; habet pater, mea sunt. Et 17. & tua om-
nia mea sunt, & mea omnia tua sunt. Pater verō & filius
ab æterno de sua substātia nō generauerūt, sed produxe-
rūt spiritum sanctū in eadem substātia numero, non spe-
cie, simplicissima, impartibili, immutabili, & incorrupti-
bili, ita, vt spiritus s. omnia prorsus habeat, quæ patris et
filij sunt, hoc vno excepto, quod spiritus s. non est pater
nec filius, nec pater & filius est spiritus s. ipsi tamen tres
vnus Deus substācialiter, vel secundum substātiā, vel in
eadem substātia, quod tamē idem est, etiā si centies rum-
patur & disrūpatur Gregorius Brzezinius ter Antithe-
us & Antichristus cū suis asseclis, non autē pater & filius,
& spiritus s. sunt tres Dī vt ipse vult, nec est vnus Deus
per collectionē, vt multi homines sunt vnus populus, vt
autē Monachū Lysmaninū ter scelestū, & Poloniæ tur-
batorē cum suis, dicere ac profiteri. Ille etiā Lysman.
Valentino Gētili dixit, & tu nō credis patrē & filium &
spiritū s. esse tres essentias? Gētilis respōdit, absit. Hoc
ego ex ore Gētilis audiui, id etiā audiēte Ioāne Paulo
Alciato. Quod & credo.

In sanctissima itaq; Trinitate tres tātūm sunt perso-
nae, quarū

tiæ, quarum vna nō est alia. Pater generans, filius ge-
nitus, spiritus s. ab utroq; procedens. Alia persona pa-
tris, alia filij, alia spiritus s. Sed tamen patris & filij &
spiritus s. vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna
Maiestas. Non est pater filius, nec filius pater, nec spiri-
tus s. pater aut filius, Sed pater, pater est; filius, filius est;
spiritus s. spiritus s. est. Tres personæ distinctæ, nō se-
paratæ, nec cōfusæ, vt calūniatur Brzezinius, ipsæ ta-
mē tres vnus, solus, & verus Deus natura, vel essentia,
vel substantia inuito Brzeziniō.

Hinc illa tria opera Trinitatis ad intra, hoc est, inter
ipsam Trinitatē sunt. Nā propriū opus patris est gene-
rare, nō generari, nec procedere. Propriū verō opus est
filij, generari à solo patre, nō generare, nec procedere p-
modum emanatiōis. Propriū aut opus spūs s. est proce-
dere à patre & filio per modū emanatiōis, aut spiratiōis
passiue, nō generari, nec generare, vt D. Athanasius
ait in Symbolo.

Extra verō ipsam Trinitatē sanctissimam ipsæ totæ
tres personæ, vt est vnus Deus natura, seu substātia, vel
essentia (hæc nomina idē significāt, vt supra ostēdimus)
ita est vnus pater, nō natura, sed authoritate, hoc est cre-
atiōe, redēptiōe, adoptiōe, & glorificatiōe, hoc est, pa-
ter & filius & spūs s. vnus Deus, est creator, redēptor, &
glorificator. Et hoc modo à Theologis dicitur pater esse
tūtaliter, nō personaliter, non quōd de sua essentia totum
mundum aut alios filios genuerit, minimē, sed quia non
vna tātūm persona patris, vt Arriani dicunt, sed totæ i-
psæ tres personæ vnus Deus secundum suā essentia vno
& eodē modo totū mundū de nihilo creauit aut genuit,
hominē redemit, & glorificabit. Nā omnia opera Trini-
tatis extra Trinitatē reducūtur ad ista tria opera, creare,
redimere, & glorificare.

*1. Senten.
dist. 26.*

*Et Aug.
5. de Tri-
nit.*

*Hilar. 6.
de Trin.
cart. 34.*

Sic enim Dominus Iesus ait Ioan. 5. Quaecūq; pater facit, hæc & eadem & filius similiter facit, vt latius in libro de Trinitate patebit.

Est itaq; vnus Deus Trinitas, seu pater & filius, & spiritus s. vnus Pater noster, & vnus creator noster, vt Moyses in cantico ait, Deut. 32. Nōne Iehouah, i. Dominus ipse est pater tuus (ad populū Israēliticū loquitur) qui genuit te, ipse fecit te, & creauit te? Et Iesa. 64. Et nunc Iehouah pater noster tu es, nos sumus figmentum, tu verò factor noster, & opus manū tuarū oēs nos sumus.

Sic Malachiæ 2. Nōne pater est vnus omnium nostrū? Nōne Deus vnus creauit nos? At hoc Arriani de sola persona patris dicūt. Sed hoc spiritus s. per scripturas eorū figmentum diabolicū refutat. Ait em Moyses, Gene. ca. 1. Et dixit Deus, Faciamus hominē ad imaginē nostrā. Et Christus Ioan. 5. Quaecūq; pater facit, hæc eadē & filius similiter facit. At hoc latius in lib. de Trini. probabitur.

Vnus Deus Trinitas est pater noster, regeneratiōe, adoptione, & redēptione, vt Iesa. 63. Verē populus meus ē, filij, qui nō mētuntur. Et factus est eis saluator. In omni tribulatione eorū non angustiauit eos, & angelus, qui est facies eius saluauit eos, propter dilectionē suam & misericordiā suā redemit eos, & portauit eos, & exaltauit eos omnibus diebus sæculi. Et Christus Dominus Mat. 28. Baptisate eos in nomine patris & filij & spūs s.

Est & vnus Deus Trinitas pater noster glorificatione, qui nos glorificabit & vitā æterna donabit. Nā de patre, qui dat vitā æternā, nemo dubitat. De filio habes Ioā. 10. Oues meæ vocē meā audiūt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitā æternā do eis. Et Ioā. 5. Sicut pater habet vitā in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, Et 1. Ioan. In ipso vita erat. Et 1. Ioā. 5. Hic est verus

est verus Deus & vita æterna. Et 17. Hæc est aut vita æterna, vt cognoscāt te solū verū Deū, & quem misisti Iesum Christum. De spiritus. habes Ioan: 6. Spiritus est q̄ viuificat. Et Rom: 8. Spiritus, qui excitauit Iesum, viuificabit & mortalia corpora vestra &c. Ezech. 1. Et spiritus vitæ erat in rotis. Sic 2. 3. & 4. cap. Et iterū Rom: 8. Corpus quidē mortuū est propter peccatū, spiritus aut vitæ est propter iustificationē. Et Psal: 103. Emittes spiritum tuū & creabūtur, & renouabis faciē terræ. Quod si spirit⁹ sanct⁹ cū patre & filio creauit nos & redemit nos, ita etiā vnā cū illis glorificabit nos, & nos vita æterna donabit.

Cū itaq; pater, filius, & spiritus s. vn⁹ Deus nos creauit, nos regenerauit atq; redemit & nos glorificabit, sequitur eū esse patrē nostrū creatiōe, redēptiōe, & glorificatiōe. Sic cū Dominus Christus docuit nos orare, Pater noster, qui es in cœlis, docuit nos inuocare vnū Deū patrē nostrū in Trinitate, & Trinitatē in vnitate. Et sic in omnibus precatiōibus nomine patris totā Trinitatem inuocamus. Et quāuis antiqui oratiōes suas ad personam patris dirigebāt, eas tamē claudebāt hoc modo, per Dominū nostrū Iesum Christū filiū tuū. Qui tecū viuūt & regnat in vnitate spūs sancti Deus, per omnia sæcula sæculorū. Amen. vbi vnū Deū Trinitatē inuocabāt p̄ Mediatore filiū secundum humanā naturā, quod indicatur per præpositionē, per. Nā cū postea dicunt. Qui filius Deus tecū viuūt & regnat in vnitate spūs sancti, ostendunt filiū cū patre & spūs s. coauthorem, & ipsos tres vnū Deum patrem suū inuocatum.

Non enī magis est pater noster p̄sona patris quā p̄sona filij, & spūs s. Nā nō alia ratiōe vel alio modo pater, alio modo filius, & alio modo spūs s. nos creauit, regenerauit, atq; glorificabit, sed ipsi tres vnus Deus eodē modo nos creauit.

creauit, vt ait Moyſes, Genef. 1. Faciamus hominem ad imaginē noſtrā, & nos regenerauit, vt ait Chriſtus, Baptiſate eos in nomine patris & filij & ſpūs s. ſic & nos glorificabit, Matt: 24. Venite benedicti percipite regnū &c. Non enim ordo eſt in operatiōibus Dei, hoc eſt, non alio modo pater, alio filius, & alio ſpūs s. operatur, vt quidam putāt ſequētes Arriū, ſed vno & eodē ſpli tres operantur modo, vt Dñs ait: Quacūq; pater facit, hæceadē & ſimiliter filius facit. Vnde & Ireneus lib. 4. cap. ſic ait: Pater generis humani verbū Dei eſt, vt Moyſes oſtendit dicēs Deut. 32. Nōne hic ipſe pater tuus genuit te, & fecit te, & creauit te? Et ſupra cap: 37. Adeſt patri ſemper verbū & ſapiētia filius, & ſpūs, per quos & in quibus omnia libere & ſpōte fecit, ad quos & loquitur dicēs: Faciamus hominē ad imaginē noſtram &c. lege totum illud caput.

Quod perſona filij ſit pater electorū omniū (eſt & rerum omniū per creationē vt diximus, & ſpūs s. quoq;) ſupra ex Ieſa: cap: 9. vidimus. Nōne Matth: 9. dixit paralytico, bono animo eſto fili, remittuntur tibi peccata tua? Et Marci 5. mulieri profluuiū ſanguinis patienti dixit: Filia, fides tua te ſeruaui. Nā Chriſtus cū patre & ſpūs s. eſt author fidei. Spiritus quoq; ſanctus pater eſt. Ioan: 3. Niſi quis natus fuerit ex aqua & ſpū non poteſt introire in regnū Dei. Quod natū eſt ex carne, caro eſt, & quod natū eſt ex ſpiritu, ſpūs eſt. Et Titi 3. Secundum miſericordiam ſuā ſaluos nos fecit per lauachrū regeneratiōis & renouatiōis ſpiritus ſancti. Si itaq; ſpūs s. nos regenerauit & renouauit, certe pater noſter eſt. Et quis hic non videt per ſpiritū s. qui à patre filioq; procedit, intelligi cū eo patrē & filiū, i. totā Trinitatē in cui⁹ nomine baptiſati ſumus? Non ſemper ergo ſcriptura diſtinctē de Trinitate loquitur, vt maledicit Gregorius Brzezini⁹. Eſt ergo ita pater noſter

ter noster filius & spūs s. vt persona patris, & ipsæ tres p-
sonæ vnus Deus pater noster.

Sic & apud Ioannē prima epistola ca: 2. Aduocatū ha-
bemus apud patrē, Iesum Christū iustū. Per patrē, totā
Trinitatē, per Aduocatū, Iesum Christū secundū huma-
nā naturā intelligit. Nam & Christus vt homo creatura
est, & opus totius Trinitatis, vt nos sumus, licet ratione
diuersa. Primū quia de spiritu s. cōceptus est, secūdo, q̃a
verbo in vnitatē personæ vnitus est indiuisibiliter. Nam
Christus per omnia fratribus similis factus est, peccato dū
taxat excepto, Ebre. 2.

Quotiescūq; igitur Christus vt homo appellat patrē
suū, & de eo loquitur, nō tantū patrē ipsum, quantū
& seipsum vt Deū, & spiritum s. vnum Deum natura nō
persona intelligit, vt, pater maior me est. Et, Pater si fie-
ri potest, trāseat à me calix iste. Cū verò de patre suo lo-
quitur Christus vt Deus, tunc solā personā patris intelli-
git, vt, ego & pater vnū sumus, hoc est, vna res, vna sub-
stantia, & vnus Deus. Et, volo pater, vt vbi ego sum, ibi
sit & minister meus.

Verū, cū scriptura dicit Deum esse patrē nostrū et
Deum nostrum, totā Trinitatē intelligit. Et quāuis dicat
Apostolus in epistolis suis, gratia vobis & pax à Deo pa-
tre nostro, & Dominō Iesu Christo, & videatur facere so-
lum patrē & Deū & patrē nostrū, & solum Iesum Chri-
stū facere Dominū nostrū, tamen in Deo patre Deū filiū,
& in Dominō Iesu Christo Dominū patrē, & in vtroq;
spūm s. & Deū & Dominū & patrē, & simul ipsos tres v-
num Dominū Deū patrē nostrum intelligit, vt in cap. de
vno & in libro de Trinitate probabo.

Pater itaq; capitur & personaliter, pro sola scilicet per-
sona patris in Trinitate generante sibi vnū solum & vni-
E cum fili,

eum filium de sua substantia: & essentialiter seu authorita-
tiue pro tota Trinitate, i. patre, & filio, & spiritu s. vno
Deo patre nostro, creatore nostro, regeneratore & redē-
ptore nostro, & glorificatore nostro, hoc est authore no-
stro & rerum omnium quoq.

Est etiam vnus Deus Trinitas pater noster prædesti-
natione. Prædestinauit enim nos, ac elegit nos ante mun-
dum conditum per Iesum Christum secundum humanā
naturam, vt adoptaret in filios per ipsum in sese &c.
Ephesi, primo.

CAPVT VIII. DE FILIO.

DE nobis hominibus, qui filij Dei sumus per creatio-
nē, redemptionē, & gratiæ adoptionē, &c. in hoc capite
nihil dicam. Nam, cum Dominus Iesus docuerit nos ora-
re ac inuocare Deū Trinitatem patrem nostrum, dicens,
Cum oraueritis dicite, Pater noster, qui es in coelis, satis
nobis declarat, quod simus filij Dei, non quidem natura,
sed tamen creatiōe & adoptionis gratia. Dicā aut tantum
de vnico & naturali filio Dei, qui est Dominus noster Ie-
sus Christus, deq; variis nominibus eius, naturis, atq; ope-
rationibus.

Est aut Dominus noster Iesus Christus, Dei filius, De-
us & homo. Deus est ex substantia patris ante sæcula ge-
nitus, & homo ex substantia matris in sæculo natus. Per-
fectus Deus, perfectus homo ex anima rationali & huma-
na carne subsistens. Aequalis patri secundum diuinita-
tem, minor patre secundum humanitatem, &c. quæ in
Symbolo Apostolico & D. Athanasii continentur.

Et cum fides catholica dicit, quod filius Dei ante om-
nia sæcula genitus sit de substantia patris, non ita intelli-
git, v

git (vt Valentinus Gentilis interpretatur, quod pater pri-
or filio fuerit.) Non enim in Trinitate aliquid prius est a-
ut posterius, aut maius aut minus, sed totæ tres personæ
coeternæ sibi sunt & coæquales. Nā si filius nō est coater-
nus & cōsempiternus patri cū spū s. creatura est, mutabi-
lis & corruptibilis. Haberet enim principium. Nam om-
ne, quod habet principiū, & finē quoq; habet, 3. physico.
Et Plato in Parmenide. Vult enim Gētilis æternū qui-
dem esse patri filiū, sed tamen potētia, nō actu. Ignorat
enim quod æterna nō sint in potentia, sed actu. Nam A-
ristoteles 9. Metaphysicorum cap: 9. ait. Aeterna priora
sunt corruptibilibus. Nihil verò potentia æternum est.
Sempiterna seu æterna non sunt in potentia. Et sempiter-
na priora sunt corruptibilibus. Corruptibilia ergo sem-
piterna seu æterna non sunt. Actus præterea prior est po-
tentia. Hinc est, quod ipse Gētilis vult filiū Dei in sua p-
pria natura diuina passum fuisse, qd impiissimū est. Ait
enim Petrus, Christus passus est carne, non diuinitate.

At plura in libro de Trinitate, & confutatione Genti-
lis. Sed dicamus de nominibus filij Dei.

Cū filius Dei, verbum Dei, verus Deus caro factus *Cyrillus*
est, & habitauit in nobis, videamus quæ nomina diuinita *de incar-*
ti filij, quæ vero eius humanitati assumptæ attribuantur, *natione*
Nam ante incarnationē aliter vocabatur, post incarnati- *vnigeni-*
onem verò aliter, & tamen omnia ipsius sunt, cū sit ver- *ti, capite*
rus Deus & verus homo, vnus filius Dei, non duo, vnus *12.*
Christus, non duo Christi.

Filius itaq; Dei ante incarnationē à diuina scriptura
nominatur vnigenitus, verbum, Deus, imago, splendor
gloriæ, figura aut forma substantiæ patris, vita, fons vi-
tæ, sapientia, virtus, magnificentia, Dominus Sebaoth,
brachiū, voluntas patris, dextera, vultus seu facies Dei,

ratio, filius, potentia, veritas, & alijs nominibus, quæ vere conueniunt Deitati.

Post incarnationē verō vocatur, homo Christus Iesus, propiciator, Mediator, primitiæ dormientiū, primogenitus ex mortuis, secundus Adam siue secundus homo, caput corporis ecclesiæ, sacerdos, pontifex, minister, lapis angularis, agnus, nouissimus virorum, Leo, vitulus, ovis, via, Thesaurus, petra scandali vel offensionis, puer, Iesus, Emanuel, filius hominis, Christus, Dominus, Angelus, & alijs huiusmodi nominibus, quæ humanitati cōueniunt. Omnia itaq; ipsius sunt, & priora, & quæ sunt nouissimis facta tēporibus. Vnus igitur est & ante incarnationem Deus verus, & qui in humanitate remansit id, quod erat & est & erit. Non discernendum vnū Dominū Iesum Christū in hominē seorsus, & seorsus in Deum, sed vnum eundemq; Iesum Christū esse dicimus, non ignorātes differentiā naturarū sed eas inconfusas inter sese seruantes. Hæc ex beato Cyrillo in libro de incarnatione virginis, cap. 12. desumpta sunt.

Quædam itaq; nomina nudæ cōueniūt diuinitati filiū, q̄dam verō eius humanitati assumptæ. Et quanuis nondū carnē assumpsisset humanam filius, tamen prophætæ aliquādo de eo loquunt̃ vt incarnato ppter rei certitudinē.

*Ioan. 1.
Philip. 2.
3. Sent.
dist. 8.*

Duas esse in vno Christo Dño naturas fides ex verbo Dei prædicat, diuinā vnā, humanā alterā. Diuinā ab æterno ex æterno patre, humanā in tēpore ex virgine matre. Dux etiā sunt Christi natiuitates. Nam nullus dicitur filius alicuius, nisi ratione alicuius natiuitatis, sed Christus Dñs est filius patris, & virginis matris, ergo vtrunq; secundum aliquā natiuitatē, & non secundū eandem, in Christo ergo sunt duæ natiuitates.

Et quāuis in Christo sint duæ naturæ, duæq; natiuitates, v

tes, vna tamen est vtriusq; filiatio, & vnus filius. Nam filiatio est proprietas personalis, & Christus est vna tantum persona, quod verbum est. Quod autem assumptum est ex virgine, persona non est, sed unitum est personae in unionem eius perpetuam. Christus itaque habet patrem & matrem. Ex patre diuinam, ex matre humanam habet naturam. Et quoadmodum nullus dicitur habere duas filiationes, quia genitus est ex patre & matre, ita par ratione in Christo non sunt duae filiationes, sed vna, quia natus est ex Deo patre & virgine matre. At hanc materiam clarius & diligentius explicauimus propter modernos Nestorianos & Eutychianos, in illud Ioan: 1. Et verbum caro factum est.

Cum itaque sint duae naturae distinctae, non separatae, aut confusae, in vna persona Christi, utraque tamen suam seruat proprietatem. Et quia Christus est vna persona, vnus etiam est agens non duo. Et quidem secundum diuinam, quae sunt diuina, secundum vero humanam, quae sunt humana & agit & loquitur, id, quod vnus Iesaias propheta nobis clarissime indicat, cap. 55.

Is enim inducit Christum loquentem ad Iudaeos, cur eos repudiauerit, nepe quod eum non recepissent. Et primum secundum suam diuinam naturam, qua potentiam suam declarat, Deinde secundum humanam, in qua & docuerit eos salutaria, & Deo obediens fuerit, ac pro eis passus fuerit, loquitur. Ait enim sic.

Sic dixit Iehouah, vbi est iste libellus repudij, quo dimiserim matrem vestram? aut cui ex foeneratoribus vendidi vos? Ecce propter iniquitates vestras venditi estis, & propter transgressionem vestram dimissa est mater vestra. Quare ego veni, & nemo fuit (scilicet qui ad me veniret) vocatus, & nemo respondit. Num forte abbreviata fuit manus

Iesa. 50.
Christus
vt Deus
loquitur.
Ioan: 1.

E 3 mea.

mea (s. propter carnē indutā) vt redimere nō potuerim?
Exodi 7. Et num in me potentia non est ad liberandum? Ecce ad
x. 15. increpationē meam exicauī mare, posui flumina in deser
Iosue. 3. tum, cōputruerunt pisces eorū, eō quōd nō essent aquæ,
Chrūs vt & mortui sunt præ siti. Indui cœlum tenebris, & operui
homo lo- eum sacco. Dominus Deus dedit mihi linguā doctōr, vt
gtur sed scirē congruo tpe lassum docere verbū: cotidie mane ex
à Iudæis citauit mihi aurē ad audiendum sicut doctores. Domin⁹
reycitur. Deus aperuit mihi aurē, & ego non fui rebellis, retror
Ioan. 7. sum non abi. Corpus meū dedi percutientibus, & genas
Media- meas depillantibus, faciē meā non abscondi ab ignomi
tor Chrūs niis & sputis. Et Dominus Deus auxiliatus est mihi, ideo
vt homo. non sum confusus, ob id posui faciē meam tanquā silicē,
& cognoui quōd non puduerit me, & quæ sequūtur vsq
ad finem capitis.

Habes vnum Christū loquutum fuisse & miracula fe
cisse, secundum suam diuinā naturā, non vt ministrum,
sed vt authorem & Deū, & secundum suam humanā na
turam doctum fuisse à Domino Deo, & Iudæos docuisse,
obediuisse, & passum fuisse, vt in eo vnū Deū & vnum
Mediatorem cognoscas. Hinc est quōd Ioan: 7. dicebat
Christus. mea doctrina nō est mea, sed eius, qui misit me
patris. Cœtera in libro meo de officijs Mediatoris, pon
tificis, & sacerdotis Domini nostri Iesu Christi, & secun
dum quam naturam hæc officia exhibuerit & executus
fuerit.

CAPVT IX.

De Spiritu sancto.

SVpra in cap. de patre diximus spiritū sanctū produ
ctum atq; spiratū fuisse à patre & filio in eadem substan
tia numero, vt sit tertia persona coæterna & consubstan
tialis pa

tialis patri & filio, & conſempiterna illis. Quod autē ſpūs
s, ſit verus Deus, ſit verus Dominus, in libro de Trinita
te & vnitae Dei dicam.

Nunc verò, quoniā octaua die Octobris hoc anno 1563.
Synodus nouorū Arrianorū Pinczouij conuenit, & inter
alias impietates, atq; fatuitates, quas decreuerant, elimi
narunt etiam ex Symbolo Nicœno, particulam illam de
ſpīritu s, qui à patre filioq; procedit, dicentes hanc à latī
nis interiectam eſſe, quā Græci non habent, ſpīritum autē
s, à ſolo patre procedere. Nunc inquam operæ precii eſt,
vt ex Græcorum doctoribus paucis oſtendam, ſpīritum
ſanctum à patre & filio procedere. Quomodo autē ſit ve
rus Dominus Deus Iſraël ſpīritus s, cū patre & filio, in li
bro de Trinitate probabo. Interim lege 10, cap. Act. A/
po: & videbis ſpīritum s, eſſe Deum verum.

In Concilio octauo Generali Ferariæ incœpto, Floren
tiæ autē peracto, anno Domini noſtri Ieſu Chriſti 1438. *Tomò 2.*
14. menſis Martij, à ſeſſiōe 18. & deinceps, hæc quæſtio à *Concilio.*
doctiſſimis viris tam philoſophis, quā Theologis diligen
tiſſimè ventilata & cōcluſa eſt, nempe ſpīritū s, ita à filio
ſicut à patre procedere. Cui determinatiōi p̄ij omnes aſ
ſentiri deberent. Et quoniā in hoc Cōcilio abundè hæc
materiā tractata eſt, vt dixi, ideo hic paucis rē ipſam ex
pediā, oēs tamen ad prædictū Cōcilium relegans. *fol. 755.*

Didymus lib: de ſpīritu s, ſecūdo pagina 412. ſic ſcribit. *Didymus*
Non enim loquetur à ſemetipſo, hoc eſt, non ſine me &
ſine meo & patris arbitrio, quia inſepabilis à mea, & pa
tris voluntate. Quia non ex ſe eſt, ſed ex patre & me eſt,
hoc enim ipſum quod ſubſiſtit & loquitur, à patre & me
illi eſt. Sic & in pag. 414. explicans locū Pauli ad Roma
nos cap. 8. vbi Apoſtolus oſtendit ſpīritū s, ſpūm eſſe pa
tris & filij, pluribus hoc idem oſtendit. Vide etiam 1. Pe
tri 1. & 2. Petri 1. & Magiſt. in 1. diſt. 13.

Cyrillus.

D. verò Cyrillus libro Thesauri 13. cap: 1. sic inter cœtera scribit. Quū igitur vita secundum naturā filius est, & spiritus etiam sanctus, quem ipse largitur, viuificat, necesse est omnino confiteri spūm s. ex substantia patris & filij esse, totāq; ipsius virtutē atq; opationē habere.

Et cap: 2. Quoniam igitur vnus Dominus noster Iesus
1. Cor. 8. Christus, vt ipse Paulus ait, & quoniā spīritū s. Dominū
2. Tes. 3. similiter appellat, nullā certē differentiā essentialē filij & spūs s. nouit. Et ideo spūm s. Dominū similiter appellat, sicut ex ipso filio, & in ipso naturaliter existentem.

Et paulo post, colūna 151. Quēadmodum igitur brachium totī corpori naturaliter coaptatur, omniāq; facit, quæ menti videntur, iungere quōq; solet digito, sic filiū quidē Dei ex ipso, & in ipso patre naturaliter esse intelligimus.

NOTA Ex filio aut naturaliter ac essentialiter spūm s. sicut ex patre prouenire credimus, per quē filius omnia iungēs sanctificat. Non est igitur aliud spiritus deitatis essentia, sed ex ipsa & in ipsa naturaliter, sicut & digitus in manu, & manus in corpore. Eiusdem enim substantiæ digitus cum manu, & manus cum corpore est. Hæc cum ita se habeāt, Deus certē verus & nō creatura spūs s. est. Quo ibo à spīritu tuo, & quō à facie tua fugiā? Si ascenderō in cœlum, tu ibi es, & quæ sequuntur in Psalmo 138.

Et D. Athanasius in Symbolo ait. Spīritus s. à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Hic alios patres Græcos omitto, quos legere poteris in Concilio Florentino supradictō, in quo habes concordiam factam inter Latinos & Græcos de processione spiritus s. à patre & filio.

Ex his s. patrum Græcorū authoritatibus tria habes. Primū, quod spūs s. sit cōsubstantialis patri & filio. Secundum, quod ita procedit à filio, sicut à patre. Tertiū, quod
habeat

habeat easdem cū patre & filio operatiōes, vt quemadmo-
dum patris & filij & spiritus s. est vna substantia, ita & v-
na est voluntas & operatio.

CAPVT X.

Quomodo differunt generatio, natiuitas, & processio.

Quoniam in superioribus aliquoties mētio facta est
de his vocibus generari, nasci, & procedere, vnde natiui-
tas, generatio, & productio descendit, ideo breuiter dif-
ferentiam earū hic annotare propter simplices visum est.

Natiuitas enim solum viuentiū est. Generatio et ā nō
viuentiū substantiarū. Vnde dicimus ignē generari ab i-
gne. Et vermes ex caseo, vel ex carnibus. Nam generatio
vnius, est corruptio alterius. Productio aut non solum est
substantiarū, sed etiam qualitatū, hoc est, accidentiū,
vt caliditas producit calorē. Quare omne, quod nascitur,
gignitur, non ē conuerso. Et omne, quod gignitur, pro-
ducitur, sed non ē conuerso.

CAPVT XI.

De quibusdam nominibus, & eorum numero in Di-
uinis secundum Theologos.

In diuinis est vna tantum essentia, siue substantia. Tres
hypostasēs seu personæ, & totidem proprietates. Quatuor
relatiōes. Quinq; notiōes. Attributa infinita, hoc est,
sine certo numero.

Essentia siue substantia est ipsa diuina natura. Emanan-
tiōes vel productiōes passiue per modum intellectus &
voluntatis, vt generatio s. & spiratio. Vel, productio p
modum generatiōis passiue, & hæc ad filium pertinet.
Productio verò per modum emanatiōis ad spiritū s. per-

stat. Hypostases seu personæ sunt, pater, filius, & spiritus. Relatiões aut paternitas, filiatio, spiratio actiua pater & filius, spiratio passiua spiritus sanctus. Notiões sunt dictæ quatuor relatiões & innascibilitas, quæ ad solū patrem pertinet, idē propter Sabellium. Vel, generare, generari, spirare, spirari, & innascibilitas.

Attributa sunt, sapientia, potentia, bonitas, scientia, prudentia, iustitia, misericordia &c. vt in dist. 35. 1. Sent.

Relatio, notio, & proprietates realiter idem sunt, sed modo significandi differunt.

CAPVT XII.

De proprietatibus, & appropriatis, seu attributis.

AD rectam intelligentiā vnus Dei Trinitatis, & qd sit propriū, & quid appropriatū scire oportet. Nā quosdam recentiores video in suis libris appropriata capere pro proprijs, qui & causam errandi in fide præbuerunt multis, minus in sacris literis exercitatis, vnde hæreses de Trinitate & incarnatione natæ sunt. Et primū, quæ sint proprietates diuinæ naturæ aut substantiæ, deinde quæ proprietates personarū patris, & filij, & spiritus s. tercio, quæ sint appropriata seu attributa dicam.

Proprietates diuinæ naturæ, seu vnus Dei Trinitatis sunt, increatum esse, incorporeū, intēporeū, expertem initij, sempiternū, indesinentē, infinitū, æternum, ingeneritū, incognitū, ineffabilem, nulla figura delineatū, inperscrutabilē, Deum deorū, dominū dominantū, regem regum, summū imperatorē, creatorē, opificē, lumen, vitam, sanctitatē, immortalem, omnipotentē, omnia comprehendentē, illocalem, & quacūq; alia excellentiā eiusmodi & naturæ rationē præferūt. Hæc omnia æquē ad quēlibet ex Trinitate pertinent. Ideo vnigenitus Dei

us ait. Omnia, quaecumque habet pater, mea sunt, & ad pa *Ioan. 16.*
trē loquēs, omnia mea tua sunt, vt & tua mea sunt, & glo *17.*
rificatus sum in iis. In omnibus enim quibus glorificatur
pater, illis iplis quoque glorificat filius & spūs s. atque hinc
perfectus Deus pater dicitur, & perfectus Deus filius, &
perfectus Deus spūs s. quoniā singuli nō destituunt ple-
nitudine diuinitatis, sed æqualitatem habent omnium earum
pprietatū, quibus æqualiter plenitudo diuinitatis intel-
ligitur. Hæc ex D. Athanasio in Euangelium de sanctissi-
ma nostra Dei para. Vide & 1. Sent. dist. 8.

Proprietates verò personarū in Trinitate tres sunt, vt
supra vidimus, paternitas, filiatio, & spiratio passiuā à
patre filioque procedens, sicut & in 1. Sent. dist. 26. & D.
Aug. ad Petrum Diaconum cap. 10. Has proprietates sic ex-
plicat D. Athanasius in Symbolo.

Pater à nullo est, nō factus, nec creatus, nec genitus, nec
procedens.

Filius à patre solo est, nō factus, nec creatus, sed genitus.
Spiritus s. à patre & filio, nō factus, nec creatus, nec ge-
nitus, sed procedens.

Vnus ergo pater, nō tres patres, vnus filius, nō tres filij,
vnus spiritus sanctus, nō tres spūs s. Propria itaque sunt a-
licui, quæ vni soli continentur, vt paternitas, patri; filia-
tio, filio; spiratio passiuā, spiritui sancto. Et hæc de pro-
prietate personarū. Sequitur de appropriatis, seu attributis.

Appropriata ea sunt, quæ supra dicta sunt ppria, seu
proprietates diuinæ naturæ. Ea dicuntur & sunt propria
diuinæ naturæ, quia nullis quantūvis excellentibus cre-
aturis cōmunia sunt, ea tamen cōmunia sunt ipsis tribus
personis, vt supra dictum est. Appropriantur tamē seu
attribuunt alicui certæ personæ in Trinitate quasi pro-
pria essent, cū sint cōmunia, idque propter certas, vt in-

fra dicemus, causas. Nam appropriare est, de communi quasi propriū facere. vt, quoniā creare propriū vni⁹ Dei Trinitatis est, & omnipotentē esse, appropriatur tamen & attribuitur personæ patris, vt Credo in Deū, patrē omnipotentē, creatorē cœli & terræ, cū ita sit omnipotēs & creator filius & spūs s. licet & pater. Nā pater, & filius, & spūs s. est vnus omnipotēs, & vnus creator, nō tres omnipotentes, nec tres creatores.

Sunt tamen quædā cōmunia, quæ appropriari nō possunt, hoc est, nulli personæ particulariter, vt diuina essentia seu substantia, & deitas, seu diuinitas, quæ nō appropriantur alicui personæ, cū q̄libet persona sit diuina essentia vel substantia, & Deitas, & tamen nō tres diuinæ essentiae, nec tres deitates, sed vna diuina essentia, & vna deitas est.

Præterea, sunt aliqua propria q̄ non appropriantur alicui certæ personæ, & ea sunt propria personarū, vt paternitas, filiatio, & spiratio passiva.

Hinc elicitur, quod potētia generandi appropriari nō potest, sed potētia creandi.

Alia verò cōmunia tribus personis in Trinitate appropriari possunt alicui personæ, vt potētia patri, sapiētia filio, & bonitas spiritui sancto. Vel filio redēptio, & spiritui sancto sanctificatio.

Pater. Tribus ratiōibus patri appropriatur aut attribuitur potētia creandi, & hoc ex parte Dei, quia pater est principium sine principio, quia omnia ex nihilo prodierunt à primo omnium principio, licet tota Trinitas sit vnū principium creaturarū omnium. .i. Sent. dist. 29. & 30.

Secunda ratio ex parte creaturæ est, quia in creaturis videmus, quod respectu filiorū senescentes impotētes fiunt. Ne itaq̄ talia de Deo p̄suscipiant, attribuitur seu appropriatur

propriatur sibi potentia creandi, quæ tamen & filio & spiritui sancto communis est.

Tertia ratio est ex parte operatiōis, quia potentia est principiū operatiōis, 5. Metaphysicorū. Ideo rerū creatio & operatio patri attribuitur, qui est omnium operatiōnum principiū.

Filius.
Filio sapientia attribuitur ob carnalem existimationē, quia filij, cū sint posteriores patribus, minus sunt sapientes patribus, vt ait Aristoteles 3. Topicorū. Nemo, aut, iuuenes eligit sibi duces, eò quòd cōstat eos nō esse sapientes. Et Iob 12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

Spūs s.
Spiritus sancto attribuitur seu appropriatur bonitas, & sanctificatio, ob similiter carnalē cogitatiōem, quia spiritus significat cōmotiōem quandam, agitatiōem, & tempestuositatē, vt ait Psalter Psal. 148. Spiritus procellarū. Ideo ne spiritus s. iudicaret in diuinis tēpestuose & rigo, se agere, attribuitur sibi bonitas & sanctificatio. Et tamē ita sapiens est pater & spūs s. sicut & filius. Et ita bonus ē pater & filius, vt spūs s. & ita sanctificat pater & filius vt spūs s. Vide 1. Sent. dist. 31. & 34. Tantū de proprietatibus seu propriis, & attributis, quæ si quis diligens obseruauerit, quorundam recentiorū scriptorū labyrinthos inextricabiles euitabit. Nam qdam opera patri propria, qdam filio, & qdam spiritui sancto adscribūt ad extra, qd impiissimū est. Nā omnia opera Trinitatis ad extra inseparabilia sunt, nugentur & murmurent scioli quantum velint. Opera vero Trinitatis ad intra separabilia sunt, vel distinguibilia, vt generare, generari, & spirari, seu procedere per modum emanationis.

CAPVT XIII.

DE imagine Dei.

F 32

Imagō Dei, ad quam homo factus est, & reformatus est
per Christū, & substantialiter, & personaliter tam à di-
uina scriptura, quàm à s. patribus accipitur. Et primum
de imagine, q̄ secundum substantiā, deinde de ea, quā re-
latiue vel personaliter dicitur, dicam.

Et quoniā multi de imaginē Dei multa scripserunt,
multis elictis, tres tantū sententiās dicam. Primā Iu-
dæorū, secundā Theologorū, tertiam meā, quam piis &
doctis omnibus diiudicandā relinque, quanq̄ ubi meis di-
scipulis explicauerim, postea apud D. Ambrosiū animā
uersam vidī. At textū scripturæ videamus primum.

Textus Geneseos cap: 1. sic se habet. Et dixit Deus, fa-
ciamus hominē ad imaginē nostrorū, id est, nostram, se-
cundum similitudinē nostrorū, hoc est, nostram, & domi-
nentur in pisces maris, & in volatilia cœli, & in iumenta,
& in omnē terrā, ac in omnia reptilia, q̄ reptāt sup̄ terrā.

*Iudæorū
sententia
de imagi-
ne DEI.*

De imaginē Dei sic Iudæi dicunt. Quēadmodū anima
replet totū corpus (homo vocat̄ paruus mundus) ita De-
us replet totū mundū, vt apud Ieremiā 23. dicit. Cœlū &
terrā ego impleo dicit Dominus. Itē, sicut Deus vnicus
est in suo sæculo, ita anima vnica est in suo corpore. Itē,
sicut Deus nō inquinatur sordibus orbis, sic nec anima
sordibus corporis. Itē, sicut Deus omnia videt, & nō vi-
detur, vt Exo: 33. non videbit me homo & viuet, sic ani-
ma videt exteriora, & nō videtur. Itē, sicut Deus nō dor-
mit, iuxta Psalmū 120. Ecce nō dormitabit, nec dormiet,
qui custodit Israël, sic anima non dormit in corpore. Hæc
est Iudæorū sententia, quæ licet vera sit, ea tamē qualdā
tantū proprietates Dei tangit, nō autē essentiam rei.

*Theologo-
rū Sent.
quò ad es-
sentiam.*

Theologia autē sic sentit, vt videri licet in 1. lib: Sentē.
dist. 2. & 28. & in 2. dist. 16. Imaginē Dei cōsistere in ani-
ma, quātū ad proprietates naturales, memoriā s. intel-
ligentiam

igitur, & voluntatē. Similitudinē autē in gratuitis. Et quod ad
 ideo dicunt, similitudinē esse quandā perfectionē imaginis *qualitates*
 nis, quia gratia perficit naturā. Per similitudinē itaq; in-
 telligunt iustitiā, sanctitatē, bonitatē, &c. Itē per ima-
 ginē, intelligunt diuinā essentia seu substantiā, quae tota
 & eadē numero, nō specie, est in qualibet persona, eadē
 voluntas, & operatio, quas personas proprietatibus solū
 & relatiōibus inter se differre dicūt. Et sic vna est imago,
 hoc est, vna substantia, vna natura diuinā, vna virtus, v-
 na dominatio, vna maiestas, vna gloria, vna volūtas, v-
 na potentia triū, patris s. & filij, & spūs s. vnus Dei. Et *1. Sent.*
 hoc est, quod scribit D. August: de fide ad Petrū Diaconū, *Disti. 28.*
 cap: 1. quod vna est sanctae Trinitatis essentialiter di-
 uinitas & imago, ad quam factus est homo. Hilarius ve-
 rō in 5. lib. de Trinit: pag. 65. scribit, Homo fit ad com-
 munem imaginē. Nomē nō discrepat, natura nō differt.
 Vna est enim ad quā homo creatus est, species. En habes
 quid Theologi per imaginem & similitudinē Dei in-
 telligant, qd ego nō damno, imo laudo.

Ego verō, antequā meā in mediū proferam sententi-
 am, quosdam terminos, seu quasdam voces definiam, vt
 res inde clarior fiat. *Stancari*
sententia
quā piis
et Doctis
subijcit.

Imago est simulachrū, species, exemplar, & alicuius rei
 representatio. Alij aliter, vt videre potes apud Thomam
 Aquinatem in 2. Sent. dist. 16.

Exemplum illud est, quod nobis proponimus, vt vel
 sequamur, vel fugiamus, qd à Græcis παραδειγμα dicitur.

Exemplar verō, ex quo simile facimus, quod à Græcis
 appellatur πρωτότυπον. Sed hi termini sapē cōfundunt.

Cū itaq; dicit Deus, faciamus hominē ad imaginem
 nostram, rectius à nobis latinis videtur esse dicendum, ad
 exemplar, quā ad imaginē, cū imago sit representatio.

ratio alicuius rei, exemplar verò, ex quo simile faciamus, quod & Magist: Sent: in 2. dist: 16. approbat.

At sciendum est, quòd secundum Rab: Dauid Kim: idem significat similitudo, qd imago, vt alterum sit alterius expositio, vt in 5. cap. Genesios. Istæ sunt generationes Adæ in die, quo creauit Deus Adam, ad similitudinem Dei fecit eum. Et paulopost, & genuit Adam ad similitudinem suam iuxta imaginem suam, filios s. & filias. Nam ibi loco imaginis posuit similitudinem, & loco similitudinis imaginem. Et in 1. cap. Moyses omisit similitudinem, & imaginem tantum repetiit dicens. Et creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum nempe & foeminam creauit.

Imago aliquando significat formam substantialem, aliquando formam corporis, aliquando formam dignitatis, vel indignitatis, vt Genes. 5. Et quoniam quæso fuit imago & similitudo Adæ, iuxta quam genuit filios & filias, nonne substantia, vel natura humana, & forma corporalis atque indignitas? Omnino. Genuit enim filios & filias de substantia sua, sibique similes, hoc est, peccatores, iniustos, ac impios, vt ipse fuit.

Cum itaque dicit Deus, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, nihil aliud dicere voluit, quam hoc, faciamus hominem similem nobis. Similem tropum habes Rom: 8. conformes fieri imaginis filij sui, hoc est, conformes filio suo. Et quænam est imago filij Dei, cui conformes efficiamur? Nonne vt similes illi fiamus? Maxime. Sic & cap: 12. Ne accomodetis vos ad figuram sæculi huius, quod vertendum esset, ne conformemini huic sæculo, sed transformemini per renouationem mentis vestrae &c.

Ad eundem modum apud Iesaiam legimus, cap. 44. faber lignarius regulam extendit, designat illud (de idolo)

Is 40.

lis loquitur) rubrica, & format illud normis, & definit illud circino, & facit illud secundum similitudinem viri, hoc est, facit illud idolum simile viro. Et 13. ca: Vox multitudinis in montibus sicut similitudo populi multi, hoc est, similis populo multo. Et Psal: 17. de Scaule legitur. Similitudo eius, vt similitudo leonis, id est, ille similis est

Nonne Ioannes in sua prima Canonica, cap: 3. (leoni, dicit. Scimus, quoniam cū apparuerit, similes ei erimus? Hactāq; phrasi, faciamus hominē ad imaginē nostram; Moyses nil aliud dicere voluit, quā faciamus hominē similem nobis. Et illud, secundum similitudinē nostrorū, præcedentis clausulæ explicatio est.

Sed quænam sit illa imago & similitudo immediatē Mosces explicat, cū dicit. Et dominent̃ in pisces maris, & in volatilia cœli, & in iumenta seu bestias, & in omnē terram, & in omnia reptilia reptantia super terram. Hoc est, dominantur in omnes creaturas. Nam per illa visibilia, & corporalia, etiam inuisibilia & spiritualia intellexit. Quod Dauid Propheta non ignorauit.

Is enim intelligens Deū creasse hominē ad imaginem & similitudinē suam, hoc est, constituisse eum dominum creaturarū omnium, tã terrestrium, quā cœlestium, & in ferorum, sic cū admiratiōe canit Psalmo octauo. Quid ē homo, quod memor eius es, aut filius hominis quod recorderis eius? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eū, & constituisti eū super opera manuū tuarū. Omnia posuisti sub pedibus eius, cures & boues vniuersos, etiā & bestias agrestes, volucres cœli, et pisces maris, qui pambulant semitas maris. Hæc Dauid.

At Paulus Apostolus hanc hominis dignitatem, dominium, & potestātē clarius explicat, sed in homine Christo vti capite ecclesiæ suæ, in 1. ad Cor. epistola cap: 15. &

30
in epistola ad Ebreos cap: 2. vbi ait. Non enim angelis
subiecit orbē terræ futurum, de quo loquimur, subaudi,
vt Christo subiecit. Testatus est aut̃ alicubi quidam di-
cens. Quid est homo, quod memor eius es, aut filius ho-
minis, quod inuisis illum? fecisti eum paulo inferiorē an-
gelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eū
super opera manū tuarū. Omnia subiecisti sub pedibus
eius. In hoc enim quod ei subiecit omnia, nihil commisit il-
li non subiectum. At nōdum videmus illi omnia esse sub-
iecta. Eum verō, qui pusillum quiddam diminutus fue-
rat infra angelos, cernimus Iesum, propter cruciatū mor-
tis, gloria & honore coronatum, vt per gratiam Dei, pro
omni gustaret mortem, & quæ sequuntur.

Sed adhuc clarius hanc hominis dignitatem & maiet-
statē, quam in creatiōe dedit illi Deus, in 1. cap: ad Ephes:
sic explicat. Cū Deus suscitaret Christū ex mortuis, &
sedere fecit eum ad dexterā suam in cœlestibus super om-
nem principatum, ac potestatem, & virtutē, & dominū,
& omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc sæ-
culo, verum etiā in futuro, & omnia subiecit sub pedibus
eius, & eum posuit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ
est corpus eius, complementum eius, qui omnia in omni-
bus implet.

Si ecclesiā est corpus Christi, vt est, & Christus est ca-
put ecclesiæ, & super omnia, ergo & corpus eius ibi erit,
vbi est caput eius, hoc est, super oēs creaturas, Deus aut̃
super hominē Christum, vt ait Apostolus 1. Cor. 11. Ca-
put Christi Deus.

Sensus itaq; verborū Dei, faciamus hominē ad imagi-
nem nostrā, secundum similitudinē nostram, iste esse vi-
derur. Quēadmodum nos pater, & filius, & spūs sanctus,
sumus vnus natura, nō per coniunctionē & collectionē,
Deus,

Deus, vnius propositi, cōsiliij, & voluntatis, vnius digni-
tatis, maiestatis & imperij, atq; operatiōis, vnus Domi-
nus ac rerum omniū cōditor, ita faciamus & creemus ho-
minem similem nobis, vt & ipse post nos dominetur in
omnes alias creaturas, & sit dominus totius mūdi & hæ-
res. Et sicut nos vnum sumus, i. vna res, & vna substan-
tia, & vnus Deus, & vnam & eandem voluntatē nume-
re, atq; operatiōem habemus, ita etiam hominem facia-
mus, vt & ipsi ad imaginē & similitudinē nostrā, vt natu-
ra vna sunt specie, ita & vna voluntate, & operatione p-
concordiam sint. Et quēadmodum nos natura sancti &
iusti sumus, ita & illi similes nobis sint. Ephes. 4.

Et sicut nullus inter nos est superior, aut inferior, nec
maior aut minor, sed per omnia coæquales sumus, ita &
homines faciamus per omnia æquales, vt & nobis simi-
les sint, & imaginē nostrā vbicq; secum circumferant.

Omnino si primī parētes nostrī non defecissent à Deo
per peccatum, ita vnanimes & concordēs fuissent in reb⁹
omnibus peragendis, vt vnus homo iudicatus fuisset, &
vnum cor, & anima vna, ac in oēs alias creaturas domi-
natus fuisset, sicut & pater, & filius, & spūs S. in omnib⁹
vnanimes & concordēs sunt, vnus natura Deus, qui do-
minatur in omnia.

Sed hanc dignitatem, & hanc imaginē Dei per inobe-
diētiā perdiderunt primī parentes nostrī, vnde stat in-
post peccatū, dixit mulieri Deus, sub potestate viri tui e-
ris, & ipse in te dominabit. Et sicut homo rebellauit Deo
& Domino factori suo, ita & oēs creaturæ illi subiectæ
homini rebellauerunt, & oēs inferiores potentie animæ
rebellauerunt rationi principi suæ.

Verū, misericors Deus, nostri misertus, hanc nostri
imaginē deperditam, nobis per Christum Dominū resti-
tuit.

tuit. Vnde dicebat Dominus Apostolis Luc. 10. Ecce do
vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, et
super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.
Et Marci 6.

Et accersiuit duodecim, coepitq; eos mittere binos, ac
dabat illis potestatem aduersus spiritus immundos. Habes
potestatem per Christum restitutam.

De vnioe vero, atq; in omnibus omnium consensu, habes
Ioan. 17. vbi pro hac re Christus Dominus orabat, dicens.
Non pro eis (s. Apostolis) aut tantum rogo, sed & p iis,
qui credituri sunt per sermonem eorum in me, vt oēs vnū
sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis v-
num sint, vt credat mundus, quod tu me miseris, & ego
gloriam, quam dedisti mihi (en dignitatem, gloriam & hono-
rem, i. imaginem, quam Christus nobis acquisiuit deperdi-
tam, & reparauit) dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos v-
num sumus. Ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in
vnum, & vt cognoscat mundus, quod tu me misisti, & di-
lexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti, vo-
lo, vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant gloriam
meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundum
conditum.

Cæterum illa verba Domini, ego in illis & tu in me,
& vt ipsi sint vnū perfectè, hunc habent sensum.

Certum est verbum in nobis esse factum, quia corpus
nostrum induit. Tu itaq; pater in me, tuū enim sum ver-
bum, & quia tu es in me, eo quod tuum sim verbum, ego
porro in illis sum per meū corpus, & quia per te in me ho-
minū salus perficitur, rogo te, vt ipsi fiant vnū, secundū
rationem mei corporis, & secundū eius perfectionem, vt et
ipsi reddantur perfecti, cum habeant cū corpore meo v-
nitatem, & in eo vnū fiant, & quasi quos ipse gestet, parit

ter vnū corpus fiant, & vnus spiritus, vnū cor, atq; anima vna, & in virum perfectū euadant. Oēs enim eiūsdē participant, vnū efficiamur corpus, vnū dominū habentes.

Quod enim Dñs Iesus orauit, illud & exorauit. Legimus enim Act. 2. Omnes aut, qui credebant, erant con iuncti (ecce vnionē voluntatis per consensum) & habebant omnia cōmunia possessionesq; & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat, ecce eandem operationē. Et cap. 4. Multitudinis aut eorū, qui crediderant, erat cor vnū, & anima vna (hoc ē, per consensum. Nam quilibet homo suū propriū cor, & suam ppriā animam & voluntatē habet, quod nō ita est in Trinitate, sed omnia per naturā sunt cōmunia, prater proprietates) Nec quisquam aliquid eorū, quæ possidebat, suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Habes imaginē & similitudinē Dei in hac parte quōq; sed in credētibus tantūm, qui p fidē Christo incorporāt.

Vt enim pater, & filius, & spūs s. vnū sunt natura numero, & vnus Deus, voluntate & operatiōe, ita credentes, de quibus supra diximus, vt erant vnū specie, ita vnū erant voluntate & operatione per consensum, ad imitationem & imaginem Trinitatis.

Sed ne mireris talem fieri similitudinē inter nos et Deū Trinitatem, quia hic est mos scripturæ, vt de diuersis naturis fiant similitudines, nobis vt manifestius fiat, quod nobis ad imitandum proponitur. In malis morib; similitudinē habes, cū dicit scriptura, nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Aut cū eos accusat, qui tales facti sint. Homo, cū in honore esset, non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. Et Christus Dominus declarans Herodem, qualis esset, ad istū modū locutus est, Dicite vulpi illi.

Psal. 32.

lli. Et ad Discipulos, Ecce ego mitto vos, vt oues in medio luporum: sitis igitur prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Quæ quidem verba ideolocus est, non vt naturaliter iumenta efficeremur, aut serpentes & colubæ, non enim tales ipse nos condidit, neq; vult vt tales natura efficiamur, sed vt nos luporū impetus atq; affectus fugeremus, serpentis autē prudentiam considerantes, non sineremus nos fraudibus decipi, & ex columba mansuetudinem imitaremur, nos docuit.

Ex rebus autē diuinis Christus similitudines decerpens ad homines sic loquitur. Estote misericordes, sicut pater vester cœlestis misericors est. Et, eritis perfecti, vt pater vester cœlestis perfectus est. Hoc dixit, non vt efficermur natura Deus, qualis pater est, aut tale aliquid, qd quale pater est, quod fieri per naturā non potest, cū creaturæ simus, sed sicut ne iumenta efficeremur, sub his verbis prohibuit, Nolite fieri sicut equus & mulus, ne eorū irrationalitatem imitaremur, ita hoc quocūq; locutus est, non vt effemur, qualis Deus est, sed vt eum imitaremur.

Adeundem modum & Christus Dominus pro Apostolis & electis orauit, vt vnū fierent imitatione, sicut pater & filius & spūs S. vnū sunt natura. Nō enim tales fieri possumus vnū quid natura qualis est vnus Deus Trinitas, sed vt ipsius gratia vnū corpus, vnum cor, & vna anima per cōsensum & cōcordiā efficiamur imitatione, vt illi credentes facti fuerunt in primitiua ecclesia. Et hæc dicta sint propter nouos Arrianos, qui volunt in omnibus & per omnia similitudines secundum naturā intelligere, quod non tā impium est, quā stolidum & impossibile. Non enim essent similitudines, sed identitates. Et vt vulgo dicitur, similitudines & cōparatiōes non currunt quatuor & æqualibus pedibus. Hactenus de imagine Dei secundum

secundum substantiam, modo videamus de ea, quæ rela-
tiuè, vel personaliter dicitur.

Imago relatiuè vel personaliter sumpta est, verbum
Dei, character, & species, atq; forma patris sui, filius Dei, *Imago p-
sonaliter
sumpta.*
Dominus noster Iesus Christus secundum diuinam natu-
ram, vt ait Apostolus Ebr. 1. Quod est splendor gloriæ,
& character, i. forma, imago, & species personæ patris.
Et ad Colos. 1. Qui est imago Dei inconspicui, primoge-
nitus vniuersæ creaturæ, quod per illum creata sint om-
nia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra &c. Vnde dicebat
Christus, qui videt me, videt & patrē meū. At hoc expli-
caui in tractatu de verbo Dei, & in epistolam ad Ebr. q̃
in templis legitur in die natiuitatis Christi Domini. Et tã-
tùm de imagine Dei.

CAPVT XIII.

De præpositionibus, vel syllabis ex, per, & in, in ne-
gocio Trinitatis. & fidei.

Quemadmodum Arrius, & Aërius hæretici cum se-
quacibus abutebantur hisce præpositionibus ex, per, & in ad
subuertendū vnitatē diuinæ naturæ, & ad diuidendū vnā
substantiā Dei in tres, vt tres deos & tres voluntates, &
tres operationes constituerent, ita Gregorius Brzezini-
uscū suis facit, licet ratione diuersa. In gratiā itaq; sim-
pliciū, qui non sunt admodum in sacris literis exercitati,
hic scribam de hisce præpositionibus, ne decipiantur, sed
vt cognoscant, quā vana sit illorum de hisce sententiā.
Et primum commentum illorum recitabo, deinde illud
scripturis subuertam.

Dicunt itaq; isti hæretici, hanc præpositionē ex, vel à,
vel de, vel ab, conditorē seu auctorē indicare, vt à fabro,
vel ex fabro aliquid factū esse. Per verò instrumento cō-
uenire,

venire, vt per quē, vt per securim, vel maleū, quibus fa-
ber vtitur ad aliquid conficiendum. In, aut, tempori, aut
loco, vt in tali loco, in tali tēpore aliquid factū sit. Et ita
Deo patri, vt auctori & conditori tribuunt ā, vel ex, vel
de, vel ab. Filio verò vt i instrumento dant, per. Spiritui
aut sancto, in, vt i tēporario, vt nec filius instrumentum
(vt ipsi dicunt) nec spūs s. in tēpore creatus sint de essen-
tia patris, nec sint coeterni patri, sed creaturæ, ceteris ta-
men creaturis nobiliores sint. Hæc est Arrianorum &
Aërianorum sententiā.

Gregorius verò Brzezinius idem quōq; cum Arrio et
Aërio sentit, licet alia via ingrediatur, & dicat, Christū
esse filiū Dei, Deum verū de Deo vero. Nam vestem au-
reā induit hanc suam doctrinam, vt ā stolidis recipiatur,
sicuti & recepta est. Non enim omnīū est fides. At plura
cū ad eius confutationem venero.

Dicit itaq; in sua Tabula, quæ incipit, De Trinitate
semper distinctē loquitur scriptura &c. inter alias fatui-
tates, omnes literæ & syllabæ, ex quo, per quem, in quo,
eorum confusione contradicunt. Et, vnus Deus pater, ex
quo omnia. Vnus Dominus Iesus Christus, per quē om-
nia. Vnus spiritus sanctus, in quo clamamus Abba pater.
His itaq; syllabis vel præpositionibus conatur idem face-
re, quod Arrius & Aërius fecerūt, licet, vt dixi, ratione
diuersa.

Ego itaq; vt proposui, ostendam: & ā, vel ex, vel de tri-
bui filio Dei, Domino nostro Iesu Christo, & spiritui S.
Per verò patri. In filio & patri.

Paulus Rom: ii. scribit de filio, quē cōmuniter Domi-
num vocat, hoc modo. Quis enim cognouit mentē Do-
mini? aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior de-
dit illi, & reddetur ei? Quoniam ex illo, & per illum, &
in illū

Iesa. 40.
Ecce per-
m, filio.

in illum sunt omnia. Ipsi gloria in sæcula. amen. Hæc de filio dicta sunt, si quis sensum prophetæ diligenter considerauerit. Nam filius est, consiliarius patris, Iesa. 9. Et ita filio tribuitur ex, quod patri, & in, quod spiritui s. hæretici adscribunt quod est contra eos.

Quod si voluerint hoc dictū esse de patre, & nos similiter contra illos concludimus, & dicimus, patrem esse vtrius instrumentum, quia illi tribuitur, per, & esse temporale & localem, quia tribuitur, in, & ita illorum commentū subuertitur.

D. aut Ambrosius & D. Augustinus ostendunt de ipsius tribus personis intelligendum esse, quæ sunt vnus Deus, quia dicit Apostolus, ipsi, non ipsis, gloria in sæcula. Et hoc modo quod concluditur contra Arrianos, & Brzeziniū, qui negant patrem & filium, & spiritum sanctū esse vnum Deum.

Quod verò, per, æqualiter patri & filio adscribatur, Per, patet ostendit Apostolus in 1. capit. ad Galatas, dicens, Paulus tri et filius. Apostolus non ab hominibus, neque per hominē, sed per o. cōm. Iesum Christum ac Deū patrem. Particulariter aut Patri tribuitur, 1. Cor. 1. Fidelis est Deus, per quem vocati estis in confortiū filij ipsius. Itē 1. Cor. 1. Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatē Dei. Sic & in 2. Cor. 1. Et Ioan. 3. Quod per Deum sint facta.

Spiritui verò sancto, hæc præpositio, per, additur. 1. Cor. 1. Nobis aut reuelauit Deus per spiritum suū. & 2. Timoth. 1. Egregiū depositum seruato per spiritū S. qui habitat in nobis. Et 1. Cor. 12. Nam alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ.

In aut præpositio, & patri, & Christo eius filio appositā sæpè inuenitur, vtrius. Thessa. 1. Paulus & Syluanus ac Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium in Deo patre, &

H

Domino

1. Sent.
Dist. 36.
Augu. 1.
de Trin.
cap. 6.

Per, spi-
tui. S.

In, Patri
et filio.

Domino nostro Iesu Christo. Et Philip: 1. Paulus ac Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu. Et in Psalmis millies de patre, nisi toti Trinitati uni Deo, quod verissimum est inuenitur, In, dici, vt in Deo faciemus virtutē. Et, in laus mea semper. Et, in nomine tuo exultabo. Et, gloriabor in te Domine &c.

Ex, filio. Ex quo, adhuc de filio eius Iesu Christo dici legimus. Coloss. 2. qui tenet caput (i. Christum) ex quo totū corpus per iuncturas & connexiones subministratū augescit augmento Dei. Et Ephes. 4. siue crescamus in ipsum, per omnia, qui est caput Christus, ex quo totū corpus, dum cōpingitur &c. incrementum facit. Et Ioan: 1. Et de plenitudine eius nos oēs accepimus. Et Luc. 8. Noui virtutem ex me exiuisse ait Christus.

Ex, spiritu. Similiter & de spiritu S. sic legimus. Qui seminat in spiritu, ex spiritu metet vitā aternā. Et Matth: 1. Quod enim in ea natū est, ex spū sancto est. Et Ioan: 3. Quod natum est ex spiritu, spūs est. Et sic multis in locis.

Cū itaq; in scripturis sanctis habeamus, quod promiscuē spiritus sanctus vtitur his præpositiōibus, ex, vel de, per, & in, de ipsis tribus personis sanctissimæ Trinitatis, manifestē patet vanum ac impiū esse cōmentum tā antiquorū, quā nouorū hæreticorū, quod soli personæ patris, tribuatur a, ex, vel de, vti conditori & auctori rerū omnium. Soli verò personæ filij per, vti organo & instrumento. Soli personæ spūs S. In, vti tēporario & creaturæ. Sed hæc syllabæ vel præpositiones hac de causa rātūm ponuntur in scripturis sanctis ad ostendendum differentiam personarū in Trinitate, quarū vna non sit alia, non aut ad tollendum vnitatē diuinæ essentiæ vel substantiæ, vniūsc; voluntatis numero, & vniū operationis. aut ad probandum illam personā, cui additum est, ex quo, esse patris.

patris. Cui per, filij. Cui in, spiritus sancti. vt Gregorius
Brzezinius vult.

Profecto Brzezini si personæ diiudicandæ & nominandæ essent ab illis syllabis aut præpositionibus, cum singulis tribus personis promiscuè singulas illas præpositiones attribuit scriptura, omnino personarum confusio fieret, & ita Sabellius triumpharet, nec quicquam vnquam certi de personis Trinitatis affirmari posset. Pater enim esset filius, & spiritus S. Et filius pater esset, & spūs S. Et spiritus S. esset pater & filius secundum te Brzezini Arriane & Eutychiane. Personæ enim in Trinitate proprietatibus, & notionibus, atq; relationibus discernuntur, non aut syllabis inconstantibus iudicantur, vt tu cum alijs hæreticis somnias.

Sed veritas rei est, quod scriptura hisce præpositionibus vtitur tantum, vt discrimen personarum ostendat, quarum vna non est alia, & ipsæ tres vnus Deus, qui vnā naturalem habeat voluntatē, non per concordiam vt isti dicunt, & vnā naturalem non personalem operationem.

At ostendamus adhuc Apostolum nullam facere differentiam inter has duas syllabas, ex, & per, sed promiscuè vt in eadem significatione, & in eadem causa.

*Ex, Per,
idē valēt*

Manifestum est, Deum vno & eodem modo credentes omnes, siue Iudæos, siue gentes, per fidem in Christum iustificare. Sed videamus, quibus modis dicendi vtatur Apostolus. Sic enim ad Romanos scribit. An Iudæorum Deus tantum? an non & gentium? Certè & gentium. Quandoquidē vnus Deus, qui iustificabit circumcisionē ex fide, & præputium per fidem. En habes, quomodo dicat, Deum iustificare Iudæos, quos circumcisionē vocat, ex fide; & gentes, quos præputium appellat, per fidem.

Rom. 3.

Rursus idem Apostolus scribens Galatis, cap: 2. ait.

H 2

Nos naz

Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores, quoniam
iam scimus non iustificari hominē ex operibus legis, nisi
per fidem Iesu Christi, & nos in Iesum Christum credidi-
mus, ut iustificaremur ex fide Christi, & non ex operibus
legis. Hic habes per fidē de Iudæis, sicut de gentibus.

In cap: verò 3. scribit, Præuidens autē scriptura, quod
ex fide iustificet gentes Deus &c. Et hic dicit, gentes ius-
tificari ex fide, sicut & Iudæos. Quare Apostolus utitur
promiscuē hisce præpositionibus ex & per. Est enim vna
litera apud Ebreos, quæ Beth vocatur, qua sacra lingua vi-
tutur modo pro ex, modo pro in, modo per, modo cum,
modo ad, iuxta sensus exigentiam.

Notandum est, quod præpositio, per, aliquando cau-
ssam principalem significat, & idem valet, quod ab, vel
ex, testibus etiam Ioanne Chrysostomo, & Cyrillo & al-
ijs scriptoribus, ut Ioan: 1. Omnia per ipsum, pro, ab ip-
so facta sunt. Et 1. Cor. 1. Fidelis est Deus, per quē, pro,
a quo vocati estis: hoc est, qui vocauit, vos. Aliquando
verò significat causam secundam & mediā, ut gratias ago
Deo meo per Iesum Christum, Rom: 1. Et 1. Cor: 1.
Gratias ago Deo meo semper pro vobis de gratia Dei, quæ
data est vobis per Christum Iesum. In his duabus, & simili-
bus sententijs præpositio, per, causam instrumentalem &
mediam significat, nempe Christi humanitatem, per quā
dona Dei a Deo Trino & vno conferuntur, ut in cap: de
vno dicam.

CAPVT XV.

Triā nomina sunt, nullus seu nemo, solus, & vnus, quæ
magnum adferunt impedimentum in negotio Trinitatis, iis,
qui in sacris literis exercitati non sunt, quicquid methodum fi-
dei minimè tenent. Hæc igitur mihi explicanda sunt, ne,
cum de Trinitate tractauero mihi vel legentibus potius im-
pedimento sint.

Et primum de nomine nullus.

Cum sacra scriptura mentionem facit de Deo, vel de aliqua persona Trinitatis, & meminit huius nominis, nemo, vel nullus, tunc non excludit alias personas ab illa, quā nominat, sed creaturas oēs tantum. Dicit enim Ioan. 1. cap: 1. sui Euangelij. Deum nemo vidit vnquā, (per Deum hic personā patris intelligit) vnigenitus autē fili⁹, qui est in sinu patris (hoc est, qui apud illum est, & in illo, quā intima quāq; secreta, ac profunditates eius cognoscit) ipse enarrauit. Quē locum in sexto capite Ioannis, ipse ex verbis Domini interpretatur. Omnis ergo, qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Non quod patrē viderit quispiam, nisi is, qui est à Deo, hic vidit patrem. In his dictis videre pro cognoscere positū est. In dicto ergo Ioannis, Deum nemo vidit vnquam, nec filium, nec spiritum sanctū intellexit, sed à cognitōe Dei creaturas oēs exclusit. Quod (vt vides) cap: sexto, Christus Dñs dicit, non quod patrē viderit quispiā, nisi is, qui est à Deo, hic vidit patrē. Hic Dominus Iesus nec se, nec spiritū S. qui ambo à Deo sunt, licet ratioe diuersa, vt supra vñsum est, intellexit, sed creaturas oēs à cognitōe Dei exclusit. Ioan. 10.

Nam Dominus Ioannis 10. ait. Sicut cognoscit me pater, ita & ego cognosco patrē. Quid quāso hac cognitōe certius? Hic Valentinum Gentilem & alios hæreticos interrogo, num pater exquisitē ac perfectē filiū cognouerit, omnēq; eius rationē teneat, nec aliquid filij ignorēt, sed integram & perfectam ac absolutam cognitōnē filij habeat, nec ne? Omnino perfectē cognoscit & tenet. Ergo cum audis Valentinē ita filiū cognoscere patrem, vt ipse pater filiū cognoscit, nulla hac in re ambiguitas manere debet, cum aquali modo inter sese æquent cognitōnes. Quod apud Matthaeū idem exprimit, dicēs: Nemo

H. 3.

cognoscit.

cognoscit filiū, nisi pater, necq; patrē quisquā cognoscit,
nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Reuelata autē non
quantū cognoscit, sed quantū nos recipere possumus, si/
quidem nec Apostolus Paulus hoc fecit. 1. Cor. 3. Et ego
fratres non potui loqui vobis, vt spiritalibus, sed loquē
dum fuit vt carnalibus &c. Nā in 2. ad Cor. epistola cap.
12. sic dicit. Audiui arcana verba, quæ non licet hominib/
us loqui.

Cū itaq; Dominus Iesus dicit, nemo cognoscit filiū,
nisi pater, necq; patrē quisquā cognoscit, nisi filius, nō ex/
cludit spiritum S. à cognitiōe patris, sed creaturas omnes,
angelos, archangelos &c. Quod vt verum sit, Paulus A/
postolus in 1. ad Cor. epistola, capit. 2. explicat. Spiritus
omnia scrutatur (hoc est, scrutata habet) etiā profundit/
ates Dei. Quis enim hominū nouit ea, quæ sunt homi/
nis, nisi spiritus hominis, qui est in eo? Sic & ea, quæ sunt
Dei, nemo nouit, nisi spiritus Dei.

Hic vides spiritum S. non modo patrem Christi, quē
Deum vocat, sed etiā profunditates Dei cognoscere, hoc
est, intima quæq; Dei patris secreta. Non exclusit itaq;
filius illo dicto, spiritum S. à cognitiōe patris, sicut Apo/
stolus hic, non excludit filiū à cognitione profunditatum
Dei, & ab illis quæ sunt Dei, sed oēs creaturas exclusit.

Pari ratione illud dictū Domini ad Apostolos Matth.
24. intelligendum est: Cæterū, de die illo & hora nemo
scit, ne angeli quidem cælorū, nisi pater meus solus. Et
Marci 13. ait, nec ipse filius, sed solus pater, quod ad crea/
turas oēs & ad ipsum filiū hominis, hoc est, ad ipsum fi/
lium Dei secundum humanā naturā referendū est. Nam
quomodo filius Dei & spūs S. non cognoscerent diē illā,
cū tempus ipsum, & omnia cum patre creauerint, & i/
psū Deū patrē, atq; profunditates eius, cæteraq; omnia
cognouer

cognouerint? Annon tēpus est creatura? Est omnino. Audi itaq; quid scribat Apostolus de Verbo Dei, filio Dei, in epistola ad Ebr; capit. 4. Viuū est enim verbum Dei, & efficax, & penetrantiū quouis gladio vtrinq; incidenti, ac pertingens vsq; ad diuisionē animæ simul ac spiritus, compagumq; & medullarū, & discernit cogitationes & intentiones cordis, nec est (nota) vlla creatura, q̄ non manifesta sit in cōspectu illius, sed omnia (nota omnia) nuda & resupinata oculis eius. De spū autē S. audiui sti, qd scrutata habet omnia, etiam intīmas cogitationes Dei. Et de filio iterum, quod ita noscit patrem, sicut pater noscit filium. Quæ cū ita sint, dicemus filiū & spiritum S. diem illam ignorare? Absit hoc.

Ea verba dixit Christus vt homo ex Zacharia propheta, cap: 12. Et erit dies vna, illa cognoscetur à solo Iehouah, i. Deo. Hoc est, dies illa extrema nec à prophetis, nec ab angelis, nec à quauis creatura cognoscetur, sed à solo Iehouah. Et cū Iehouah, i. Deus ita sit filius & spiritus S. vt pater, ipsi verò tres vnus & solus Iehouah, i. deo nō soli patri, sed & filio & spū S. cognita ē dies illa.

Eodem modo Ioannes de Christo, in Apocalypsi cap. 19. scribit. Et vidi cœlum apertū, & ecce equus albus, & qui sedebat super eū vocabatur fidelis & verax &c. habens nomen scriptū, quod nemo nouit, nisi ipse. Excludēsne hic ò hæretice patrem & spiritū sanctum? Minime.

Cū itaq; scriptura sic loquitur de Trinitate, vel de aliqua persona Trinitatis, id non dicitur respectu aliarū personarū in Trinitate, sed respectu creaturarum omnium.

Dicit itaq; mihi Valentine Gentilis, cū filius Dei, vt Deus ita perfectē patrem cognoscat, sicut & pater filium cognoscit, & omnia, omnia inquā, vt ait Apostolus, manifesta

nifesta sunt oculis eius, & videat oēs creaturas perfectissimè, quomodo circumscriptus est, & olim fuit clausus in vtero virginis, nunc aut in quodam coeli loco inclusus ē? Nōne hæc inter se pugnant? Pugnat omnino. Quomodo si filius esset finitus & circumscriptus, vt tu scribis, Deum patrem infinitū & incircumscriptum ita perfectissimè cognoscere posset, sicut pater cognoscit filiū? A finito enim ad infinitum, ait Philosophus, nulla est proportio. Non posset certè. Infinitus & incircumscriptus itaq; est ita filius, vt pater, & per cōsequens cum illis spiritus S. et ipsi tres vnus infinitus Deus, vt latius in confutatione tua dicam.

CAPVT XVI.

De nomine solus.

Pari ratioe & de hoc nomine solus, cū de aliqua persona in Trinitate dicitur, quod est, vel solus Deus, vel solus Dominus, intelligendum est, vt de nomine, nemo, diximus. Sed ad clariorē huius rei intelligētiam hoc sciendum est. Quod cū persona in diuinis constet ex substantia, & proprietate, si de aliqua persona dicitur secundum substantiam, verbigratia, quod solus pater sit Deus, vel solus filius Dominus, aut solus spiritus S. sanctificator, tūc id non respectu personarum adinuicē, sed respectu idolorum & falsorum deorum dicitur, vt mox exemplis demonstrabo.

Cū verò de aliqua persona in Trinitate secundū proprietatem vel relationē dicitur, tūc alium sensum habet, vt cū pater dicitur solus, non eo dicitur, quod sit absq; filio & spiritu sancto, sed quia illi simul cū patre nō sunt pater. Solus enim pater, pater est, nō filius, nec spiritus S. Similiter, cū de filio dicitur, quod filius solus, sit filius, & spiritus S. solus sit spiritus S. non separatur filius à patre, vel

tre, vel spū S. nec spūs S. à patre & filio, sed pater & spūs
S. à consortio proprietatis filij, & spiritus S. & filius à cō
sortio proprietatis patris excluduntur. Hoc est, solus pa
ter, ita pater est, quòd nō est filius nec spiritus S. Et solus
filius, ita filius est, quòd nō est pater, nec spūs S. Et solus
spiritus sanctus, ita est spūs S. quòd nō est pater, nec fili
us. Proprietatibus enim distinguuntur pater & filius &
spiritus S. cū inseparabiles sunt. Non enim pater est si
ne filio, nec filius sine patre, nec spūs S. sine patre & filio,
licet pater, pater sit, & filius, filius sit, & spūs S. spūs S.
sit. Vniuntur substantia, proprietatibus verò distinguū
tur, & relationibus inseparabiles sunt.

Verū, cū scriptura de patre, & filio, & spū S. secū
dum substantiā loquitur, vt de patre, quòd sit solus De
us, de filio, quòd sit solus Dominus, de spū S. quòd sit so
lus sanctificator, nō ita intelligitur, quòd filius & spūs S.
non sint simul cū patre vnus & solus ac verus Deus, aut,
quòd solus pater sit ille vnus & solus verus Deus absq; fi
lio & spū S. minimè omnīū, sed id idolorū ac falsorū deo
rum, nō filij & spūs S. respectu dicitur. Idē de filio & spi
ritu S. dicendum est. Nam solus pater absq; filio & spiri
tu S. nō est ille vnus & solus ac verus Deus, sicut nec so
lus filius absq; patre & spū S. est ille vnus & solus, ac ver⁹
Dominus: Nec spūs S. absq; patre & filio est ille vnus &
solus ac verus sanctificator & illuminator, sed simul ipsi
tres sunt vnus & solus ac verus Deus, & Domin⁹, & san
ctificator & illuminator. Itē, vna quāq; persona est ille
vnus, solus, ac verus Deus, Domin⁹, & sanctificator &c.
sed cū aliis personis, vt in libro de Trinitate dicam. Suf
ficīt enim vnā personā nominare vt per eam totam Tri
nitatem intelligamus. Interim quod dixi, autoritatib⁹
scripturæ illustrabo.

Iesaias propheta ante octingentos ferè annos spiritu Iesa. 45.
Christi

Nota *G^e*
alis.

Christi afflatus, Christū introducit ita loquentē. Sic dixit Iehouah Mesciæ suo Cyro &c. Ego ante te ibo, &c. & dabo tibi thesauros in tenebris absconditos, & preciosa quæq; abscondita, ut scias quod ego sum Iehouah Deus Israël, qui voco te nomine tuo. Ego Iehouah, & nō est ali^{us}, præter me nullus est Deus. Accingam te, & tu non cognouisti me. Propterea scient ab ortu solis & ab occasu, quod nullus (s. Deus sit) præter me, ego sum Iehouah, et non est alius, tormans lucē, & creans tenebras, faciēs pacem & creans malum (i. punitionem) ego Iehouah facio omnia ista. Et infra. Sic dixit Iehouah sanctus Israël, & formator eius &c. Ego feci terrā, & creauī hominem super eam, ego sum, cuius manus extenderunt cœlos, & omni exercitui eorū mandauī. Et infra. Quoniam sic dixit Iehouah creator cœlorū, ipse est Deus, formator terræ, & factor eius &c. Ego sum Iehouah, & non est alius. Nec in abscondito locutus sum, nec in loco terræ tenebroso, nec dixi semini Iacob, frustra querite me, ego Iehouah loqr iustitiam, & annuncio ea, quæ recta sunt, Cōgregamini & venite, in vnum conuenite, &c. Nōne ego sum Iehouah, & non est alius Deus præter me, Deus iustus & saluans nō est præter me? Respicite ad me, ut saluemini omnes fines terræ, quoniam ego sum Deus, & nō est ali^{us}. Per memetipsum iurauī, egressum est iustitiæ verbū ex ore meo, & non reuertetur (hoc est, stabile erit) quoniam mihi incuruabitur omne genu, iurabit (s. per nomē meum) omnis lingua &c.

Rom. 14.

Quis non videt ex hac toties repetita sentētia, ego sum Iehonah Deus Israël, & præter me nullus alius est Deus, filium Dei Dominū nostrum Iesum Christum ante incarnationē prædicare & cōmendare se solū esse verum Deū, & præter eum nullum alium?

Quod

Quòd autē hęc Dominus Christus vt Deus locutus sit, *Rom. 14.*
Paulus Apostolus in epistola ad Romanos cap. 14. ita cla-
rē interpretatus est, vt de nulla alia persona Trinitatis
possit intelligi, nisi de sola persona filij. Ait enim sic.

In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit, &
renixit, vt mortuis & viuentibus dominet. Tu verò cur
iudicas fratrem tuum? Omnes enim statuemur ad tribu-
nal Christi. Scriptum est enim. Viuo ego dicit Dominus?
Mhi incuruabitur omne genu, & omnis lingua confite-
bitur Deo. Et ad Philip. cap. 2. vt in nomine Iesu omne
genu flectatur, cœlestiū, terrestriū, & infernorum, & om-
nis lingua cōfitebitur, quòd Dominus Iesus Christus sit
in gloria Dei patris. *Iesa. 45.* *Philip. 2.*

Ex his omnibus clarissimē patet, quomodo filius Dei
ante incarnationē prædicauerit se solum esse Iehouā De-
um Israël, & præter se nullū alium esse Deum.

Sed audiamus modo, quomodo idē filius in carne, cū
iret ad mortem, prædicauerit solum patrē esse vnū Deū.
Hęc est autē, inquit, vita æterna, vt cognoscant te solum
verum Deū, & quē misisti Iesum Christū. Quid ad hęc
dicemus? Vnus enim & idē Christus tam apud Iesaiam,
quā apud Ioannē locutus est. Si apud Iesaiam per solum
filium absq; patre, vnum verū Deum intellexerimus, o-
portebit negare quod apud Ioannem dixerit, solum pa-
trem esse verum Deū. Rursus, si per solum patrē absq;
filio volumus esse vnum verum Deū, & filium negare o-
portet esse vnum & verum Deum. Et quid de spiritu S.
diceremus, qui nihilominus ita est verus Deus, vt pater
& filius? Quærendum itaq; hic est, cur filius Dei, ita lo-
cutus est? An, quia eum poenituerit, quòd apud Iesaiam
se solum esse verum Deum Israël, prædicauerit, & hono-
rem patris sui sibi vēdicauerit? Aut, quia propter assum-
ptam

prae carnem desierit esse verus Deus Israël? An fortè sic locutus est, quòd ipse filius is sit, qui pater, & pater qui filius, vt somniauit Sabellius? Absit. Nihil enim horum est. An fortè quia ita est verus, plenus, & perfectus Deus, & Deus Israël filius, vt & pater verus, plenus, & perfectus Deus, Deus Israël, & tamen non duo veri Dii, sed ambo vnus verus Deus Israël cum spiritu S. Ita res se habet. Nam, ego (inquit ille) & pater vnum sumus. Vnū enim genere neutro, vnā rem substantialem indicat. Vt triste lupus stabulis, ait Vergilius, id est, res tristis. Et quænam est ista vna res substantialis? Nonne pater & filius vnus Deus, & cum illis spiritus sanctus? Ita se res habet.

Præterea, si filium Dei apud Iesaiam volumus locutum fuisse, & illo dicto, præter se nullū alium esse Deum, exclusisse à se patrem & spū S. necessario sequeretur, & ipsum filium, nec Deum, nec filium esse. Si enim filius nō haberet patrem, quomodo filius esset? Hoc enim impossibile esset, quod filius esset sine patre. Similiter apud Ioannem, si solum patrem Deum absq; se filio & spū S. prædicasset, nec pater esset pater, nec Deus, nec fili⁹ esset, nec spūs S. Non enim pater esse potest sine filio, & sine spiritu suo. Rectè itaq; ipse filius Dei cum apud prophetam, tū apud Ioannē locutus est, dicens: Præter me nullus alius Deus est, &, pater solus verus Deus est, quia nullus alius est Deus, nisi vnus. Non enim pater est alius Deus à filio, nec filius alius Deus à patre, sicut nec spūs S. Nam siue patrem, siue filium, siue spū S. prædicaueris, vnū Deum confiteberis.

Sed notandum est, quòd Christus non dixit, ego & pater vnum volumus, licet & id verum sit, sed dixit, vnum sumus, hoc est vna substantia, & vnus Deus per substantiam non per concordiam, vt multitudo ciuium dicitur

vnus

vnus populus, Et cū hoc dixit, ego & pater, & sumus, Sabellius confutatur. Et cū dixit, vnum sumus, Arrius damnatur. Ego & pater, & sumus, duas personas nō vnā, ostendunt. Ego & pater cum spiritu s. vnum sumus, vna substantia, & vnus Deus habens illam vnā substantiam. Nam in diuinis, vt omnes Theologi, & philosophi Christiani dicunt, idem est abstractum quod concretum. Idem itaq; est, vna deitas quod vnus Deus. In diuinis enim idem est quod habet, & quod habetur, quia nihil compositum est.

Cū itaq; apud Iesaiam Christus dixerit, se solum esse se verum Iehouam, Deum Israël, & præter se nullum alium esse Deum, hoc nō patris, & spūs sancti, sed idolorum & falsorum deorum respectu dixit. Et cū in carne apud Ioannem confessus est solum patrem esse verū Deum, nec se nec spūm sanctum ab vnitāte patris separauit, sed propter idola & deos alienos hoc dixit. Et quomodo pater à filio, & à patre filius, & spūs s. ab vtroq; separari possit: Inseparabiles enim sunt. Quemadmodum enim homo verus nō est sine ratione & verbo suo, & facie sua, ac spiritu suo: Et sol non est sine suo candore & splendore ac calore suo, ita pater non est sine ratione sua, verbo suo, facie sua, filio suo, & spū suo. Inseparabilia em̄ sunt ista. Et hæc de personis distincte dicta sunt. Modo videamus, quomodo coniunctim de vno solo vero Deo Trinitate scripturæ loquantur.

Legimus enim cap. 32. Deuteronomij. Iehouah solus Deut. 32. duxit populum, & non fuit cum eo deus alienus. Hoc. n. dictum est, non de solo patre, vt veteres & noui Arriani intelligunt, sed de vno Deo Trinitate, i. patre & filio, & spiritu sancto.

Quod si etiā de solo patre aperte intelligeretur, qd
1 3 camen

tamen falsum est, non tamen ob id sequeretur filium & spiritum S. ab uniōe substantiæ & voluntatis & operatiōis paternæ excludi, sed deorum alienorū respectu id dictum esse. Ait enim Moyses, & non fuit cum eo s. Iehouah deus alienus. Solus ergo Iehouah pater, & filius, & spiritus S. duxit populum suum Israël, & cum eo nō fuit Deus alienus. Et solus, deorum alienorum, non filij & spūs S. respectu dictus est Iehouah. Nam Moyses, qui in Deut. dixit Iehouam solum duxisse populum suum, idē in lib. Num. 21. dixit eum fuisse Christum, sic enim ibi ait. Et profecti sunt de Hor monte versus mare rubrum, vt circuiret terram Idumæorum, & tædūt animam populi itineris. Et locutus est populus contra Deū & Moysen, quare eduxistis nos de Aegypto, vt moreremur in deserto: Non enim panem & aquā habemus, & anima nostra fastidit cibum istum vilissimū. Et immisit Iehouah in populum serpentes ardentes, & momorderunt populum, & mortuus est populus multus de Israël. Et venit populus ad Moysen, & dixit, peccauimus, quia locuti sumus contra Iehouam & contra te. Ora Iehouam, vt auferat a nobis serpentes. Et orauit Moyses pro populo, & quæ sequuntur.

1. Cor. 10. Hunc locum de Christo, ne quis eum inuertere posset, Apostolus sic interpretatur 1. Cor. 10. dicens. Neque tentamus Christum, sicut & quidam illorum tentauerunt, & a serpentibus extincti sunt. En quomodo filius Dei eduxit & duxit populum suum, non solus pater, vt vos Ariani & indocti impie dicitis.

Iesa. 63. Quod præterea & spiritus S. eundem populum per desertum duxit, cum patre & filio, Iesaias propheta dicit, Spiritus Iehouah duxit populum. Nō ergo solus pater sed & filius & spūs S. qui sunt vnus solus Deus eduxit, et duxit populum suum.

populū suum Israël ex Aegypto, & per deserta 40. annos.
 Et solum Iehouam dixit Moyses, quia non fuit cum eo
 deus alienus. Solus itaq; Iehouah pater, & filius & spūs
 S. duxit populum suum. Nam si per solum Iehouam so-
 lum patrem vellemus intelligere, & ob id filium & spiri-
 tum S. à patre seiungere, quid diceremus de Christo, &
 de spiritu sancto? De vno itaq; & solo Deo Iehouah Moy-
 ses intellexit, qui est pater, filius, & spūs S. Et ex hoc lo-
 co quoq; habes, sicut ex Iesai cap: 45. quod filius Dei sit
 Iehouah elohim Israël, i. Dominus Deus Israël cōtra Va-
 lentinum Gentilem, qui hæcepitheta soli personæ patris
 adscribit, quod impium est.

Similem locum habes 3. Reg. 8. Cū enim benedice-
 ret Scelomoh toti populo Israëlítico in dedicatione tem-
 pli, dixit, Benedictus Iehouah elohe Israël, i. Dominus
 Deus Israël, qui locutus est ore suo cum patre meo Dau-
 de, &c. vbi post longum sermonē dixit. Et tu (cum Deo
 loquitur) exaudies de cœlo, de habitaculo sedis tuæ, &
 parces, & facies, & dabis cui libet iuxta oēs vias eius, quo-
 niam tu cognoscis cor eius. Quoniam tu cognouisti, sol⁹
 tu, inquam cognouisti cor omnium filiorum hominum.

Hic à vobis quæro hæretici, quem hic putatis Scelomo-
 nem appellare Dominum Deū Israëlitis, quem solum co-
 gnoscere dicit corda filiorū hominū, solum patrē mne, an
 etiam cum eo filium & spiritum S? Certè totam Trinita-
 tem vos hic cōfiteri oportet.

Si enim velletis hoc de solo patre intelligere, certè E-
 uangelista & Apostolus nobis mendacia scripsissent. Sed
 cū hoc falsum sit, oportet ergo cum patre & filiū & spi-
 ritum intelligere vnum solum Dominum Deum Israël,
 qui corda hominū cognoscat.

Dicunt itaq; Euangelistæ de Christo, Et cū vidisset
 Iesus

Matth. 9. Iesus cogitationes eorum s. scribarum & phariseorum, di-
Marc. 2. xit, &c. Et Apostolus Ebr: 4. Viuum est enim verbu Dei,
Luc. 2. & penetrabilius quouis gladio vtrinque incidente, ac per-
tingens vsq; ad diuisionem animae simul ac spiritus, com-
pagumq; & medularu, ac discretor cogitationu & inten-
tionum cordis, nec est ylla creatura, quae non manifesta
sit in conspectu eius, sed omnia nuda & resupinata in ocu-
lis eius. Et, sicut nouit me pater, ita & ego nosco patre.

De spiritu aut S. sic Apostolus in 1. ad Corin: epistola
cap: 2. scribit. Spiritus omnia (nota omnia) scrutatur, et
am profunditates Dei. Quod si spūs S. omnia perfecte co-
gnoscit, et profundas atq; altissimas cogitationes Dei, mul-
to magis omnia corda filioru hominu. Solus itaq; Domi-
nus Deus Israel, qui est pater, & filius & spūs sanctus co-
gnoscit corda filioru hominu. Et nomen solus, cum de a-
liqua persona in Trinitate dicitur, id nō aliarum persona-
rum, sed idolorum & deoru alienoru & creaturarū om-
nium respectu dicitur, & praesertim quando persona illa
secundum substantiā dicitur, vt supra dictū est.

CAPVT XVII.

In nomine vnus, & quot modis capiatur.
In cap: de patre diximus, patrem modo personaliter,
modo essentialiter accipi. In sancta Trinitate est vn⁹ De-
us pater, & vnus Deus filius, & vnus Deus spiritus san-
ctus: Vnus inquam Deus pater, non tres dī patres: vnus
Deus filius, non tres dī filij: vnus Deus spiritus sanctus,
nō tres dī spiritus sancti. Et tamen ipsi tres vnus Deus.
Pater, pater est, nō filius, filius, filius est, nō pater: spiri-
tus S. spūs S. nō pater, nec filius. Pater, est filij pater, & fi-
lius, patris filius, spiritus S. patris & filij spiritus. Habent
itaq; inter se relationē pater & filius & spūs S. Deus aut
& Dominus, nomina substantiae sunt, non aut relationis,
ideo nō

ideo nō referuntur inter se. Nam pater, licet sit filiū pater;
Deus tamen filii sui non est; nec spiritus sancti. Similiter
& filius, licet sit patris filius, tamē Deus & Dominus pa-
tris sui nō est, nec spūs sancti. Ad eundē modū & spūs S.
licet patris & filij sit spiritus, nō tamen patris & filij san-
ctificator est. Vt enim pater & filius & spūs S. est vnus
Deus, ita etiam est vnus Dominus, & vnus sanctificator.
Nomina itaq; substantialia nō referuntur in Trinitate.
Extra verò Trinitatē ad creaturas referuntur, quamuis
nō æqualiter. De quibus vide Mag: sent: dist. 30. primi.

In Trinitate itaq; est vnus Deus pater tantū, & vn⁹
Deus filius tantū, & vnus Deus spiritus S. tantū, &
ipsi tres vnus Deus.

Extra Trinitatem verò est etiam vnus Deus pater tā-
tū, qui est pater, filius, & spiritus S. nō tres Dñi patres.
Sed in Trinitate, pater est nomen personale vnus solius
personæ tantū, nēpe patris, qui ab æterno, sibi genuit
filium ex substantia sua per omnia similem & æqualem,
& ambo pater & filius spirarunt ab æterno, spiritum S.
vt supra dictum est.

Extra Trinitatem verò pater est nomen substantiale,
nō personale vnus s. personæ tantū, sed totius Trini-
tatis, hoc est, patris & filij & spūs S. vnus Dei, qui om-
nia cum tēpore, nō de sua substātia, sed de nihilo creauit.
Genes: 1. Ephes: 1. & Prouerb: 16. Vniuersa propter se/
metipsum operatus est Dominus.

In Trinitate pater respectu filij, & filius respectu pa-
tris, & spūs S. respectu vtriūsq; dicitur.

Extra Trinitatem aut, vnus Deus Trinitas, pater cre-
aturarum omnium respectu dicitur, & creaturæ omnes
vnus Dei patris respectu genitæ dicuntur, & iste vnus
Deus pater Trinitas est illud primum principiu, & illud

vn̄um infinitum, illud vn̄um ingenitum, & rerum om̄-
nium author, de quo supra ex philosophis ostendimus.

In Trinitate vn̄⁹ Deus pater, ab æterno generauit ex
sua substantia vn̄um Deum filiū, & ab vtroq; proces-
sit spiritus sanctus.

Extra Trinitatem verò, vnus Deus pater Trinitas de
nihilō creauit vniuersas creaturas cum tempore.

In Trinitate, omnia sunt æqualia & communia, præ-
ter proprietates, paternitatē s. filiationem, & spirationē
passiuam vel processionē per modum emanationis.

Extra Trinitatem verò vnus Deus Trinitas æquali-
ter & vno atq; eodem modo omnia creauit, hominem re-
demit, & hominem glorificabit, vt ipse filius dicit, Ioā: 5.
Quacūq; pater facit hæc eadem & filius similiter facit.
Quod aut̄ dicitur, pater operatur per filiū in sp̄s S. vel
cum spiritu S. à verbis & sensu Christi nō discrepat, sed
ad distinctionē personarū tantū id dicitur, non vt diffe-
rentiam in modo operandi Trinitatis ostendat, quia om-
nia, omnia, inquit Christus, quæ pater facit, hæc eadem
similiter & filius facit, & cū eis sp̄s S. vt in libro de Tri-
nitate ostendam clari⁹. Quare vnus Deus Trinitas, est
vnus Deus pater & author creaturarum omnium, & ho-
minis reparator atq; redemptor.

In Trinitate, vnus Deus pater, nō fuit aliquando De-
us, quin fuerit pater, vt Gentilis cum Arrio, licet ratioe
diuersa dicit, sed semper fuit ab æterno vnus Deus pater
verbi, filij sui, & verbum eius filius eius ab æterno fuit
in patre, & apud patrē, iuxta illud Ioan: 1. In principio,
i. patre erat verbum, & verbum erat apud Deum, & De-
us erat verbū. Et Ebr: 1. Qui est splendor gloriæ, & cha-
racter ac forma substantiæ & personæ patris. Sic & 1. Co-
rint. 1. Roman: 1.

Extra

Extra Trinitatem verò, vnus Deus Trinitas, non fuit
ab æterno vnus Deus pater omnium nec vnus Dominus
omnium, nisi quando ea creauit, tunc enim vnus Deus
Trinitas factus est sine mutatiōe sui vn⁹ Deus pater om-
nium & vnus Dominus omnium.

In Trinitate vnus Deus pater, pater est filij sui, Domi-
ni nostri Iesu Christi, secundum diuinitatem.

Extra Trinitatem verò, vnus Deus Trinitas in tēpo-
re factus est vnus Deus pater filij sui, Domini nostri Iesu
Christi secundum humanitatem, sicut & cœterarū crea-
turarum, licet ratiōe diuersa. Christus enim secundū qd
Deus est cum patre & spiritu S. creauit Mariam & sei-
psum vt hominem, secundum autē qd homo est, creatus ē
ex Maria. Ipse Christus secundū qd Deus est, cum patre
& spū S. est pater Mariæ matrīs, sed solus idem Christus
secundum quod homo, filius est virginis matrīs, & filius
Dei Trinitatis, vt rectē habet Cōciliū Toletanū. Hæc
si noui Arriani intellexissent, hæretici facti nō fuissent,
sed à Grāmatica Melancthonis ad Prophetas & Euange-
listas, & à Terentio ad Paulum Apostolum illotis mani-
bus & pedibus saltum fecerunt, & ob id religionē turba-
runt. Sed his præmissis, propositum nostrum de nomine
Vnus prosequamur.

Cū in sacris literis legimus absolutē vnum Deū, tūc
patrem, & filium, & spiritum S. intelligere debemus, vt
Deut. 6. Audi Israel Iehouah Deus noster, Iehouah, i.
Deus vnus est. Et Apost. Galat. 3. Deus vnus est. Et 1.
Timothæi 2. Vnus Deus, & vnus Mediator Dei & homi-
num, homo Christus Iesus.

Vbi verò legimus vnum Deū patrē Domini nostri Ie-
su Christi, tunc ibi videndum est, num Christus capiatur
secundum diuinitatē, an secundum humanitatē. D. Hiero-

ronymus tñ intelligit secundum humanitatem, vt infra.
Si secundum diuinitatem, tunc per vnū Deum patrē, so-
lam personam patris, vnū de Trinitate intelligere oportet.
Si verò secundum humanitatem, tunc totam Trini-
tatem, i. patrem & ipsum filiū secundum diuinitatem
& spiritum S. vnum Deum patrem.

Similiter, cū legimus vnum Deum patrem omniū,
tunc ipsam Trinitatē intelligere cogimur. Ad eundem
modum cū scriptura dicit, vnum Dominū, tota Trini-
tas intelligitur.

Pari ratione, cum de aliqua persona Trinitatis legitur,
vel quòd sit vnus Deus, vel vnus Dominus, vnus sancti-
ficator, vnus pater noster, & vnus Dominus noster, &
vnus Magister noster, id non aliarum personarum, sed
creaturarum & deorum alienorum respectu dictum esse
intelligimus. At hæc scripturis ostēdam⁹, & cōfirmem⁹.

447. 23. Dicit Christus Matth: 23. Et patrem nolite vocare vo-
bis in terra. Vnus est, n. pater vester, qui in cœlis est. Ibi
per patrē nostrum, totam Trinitatem intelligit, quæ vt
nos creauit, ita & redemit, & beatificabit, nō aut solam
personam patris, vt hæretici mentuntur, intelligimus.

Item cū dicit, ne vocemini Magistri, vnus, n. vester
est Magister, nempe Christus. Hic non solum Christum,
sed & patrem & spiritū S. cum eo vnū Deū, Magistrum
nostrum agnoscimus. Magister is est, qui docet, vnus De-
us Trinitas docet, ergo vnus De⁹ Trinitas est Magister.
Dauid, n. ait Psal: 18. Deus, qui docet manus meas ad bel-
lum. & 144. Benedictus Dominus Deus, qui docet ma-
nus meas ad bellum, & digitos meos ad prælium. & 94.
Qui docet hominē scientiam, & 118. Doce me Deus iusti-
ficationis tuas, & iudicia tua doce me. & 143. Doce me fa-
cere voluntatē tuam. Et sic in quingentis locis. De spiri-
tu S. par

tu S. particulariter habes Ioan: 14. Paracletus aut ille etc.
ille vos docebit omnia. Et 16. docebit vos omnem verita-
tem. De patre verò hominis Christi Ioan: 3. Cùm exalta-
ueritis filiū hominis, tunc cognoscetis quòd ego sum, &
quod ex me ipso facio nihil, sed ita vt docuit me pater, hæc
loquor. Hic per patrē non solam personam patris, sed cū
ea & seipsum secundum diuinitatē, & spūm S. vnum De-
um patrem suū secundum humanitatem intelligit. Nam
hic secundum filiū hominis, i. secundum suam humanita-
tem locutus est Christus. Et quomodo filius Dei secundū
diuinitatem, qui est sapientia patris, doceretur à patre q
omnia nouit, vt pater & spūs S. vt supra ostendimus.
De hac etiam re, vide Iesaiam, cap: 50. Et Ioan: 6. & erūt
omnes docti à Deo. Est itaq; vnus Magister noster Chri-
stus cum patre & spū S. vt author. Idem præterea Chri-
stus vt homo est etiā vnus Magister noster vt Mediator,
& executor voluntatis, & doctrinæ S. Trinitatis.

Ille verò locus Ioan: 8. Vnum patrem habemus Deū,
(hoc dixerunt Iudæi, qui nō colebant pluralitatē deorū,
sicut Gentiles, sed vnū Deū cum Verbo suo & Spiritu
suo, iuxta illud Dauidis, Psal. 33. Verbo Iehouæ cœli fa-
cti sunt, & spiritu oris eius omnis exercitus eorū. Et De-
ute: 6. Audi Israël, Iehouah Deus noster, Iehouah vnus
est) licet videatur prædicare solum patrē vnum esse Deū
Iudæorum, tamen ex verbis Christi satis patet, se à patre
suo non excludi, sed coniungi, & per consequens spiritū
S. cum dicit. Si Deus pater vester esset, diligeretis vtrūq;
me. Ego. n. ex Deo processi, & veni. Sed hanc paternita-
tem ab eis excludit Christus, quia Christum ipsum Ver-
bum patris audire nolebant, ideo ostendit eos nō colere
vnum Deū patrē, cūm eius filium reiiciant, qui cum pa-
tre & spū S. vnus Deus pater Iudæorū per culturam, &

omnium per creationem erat. Quomodo, n. pater potest
esse sine verbo suo, filio suo, & spiritu suo? Vt, n. sol esse
nō potest sine splendore & calore suo, ita Deus pater nō
potest esse sine filio suo & spiritu suo.

Matt. 9. Sic & illud apud Matthæū, Marcū, & Lucam, Dōini

Marc. 10. dictū intelligitur. Nullus est bonus, nisi vnus, nempe De

Luc. 18. us. Hac, n. respōsione Dominus ad illum adolefcētem &

principem non negauit se bonū esse quatenus cum patre
vnum erat & spū S. sed corrigere voluit statim primo re/
spōso salutatiōem eius, qua se bonū vocauerat. Nam hic
adolescens nondū Christum vt Deum cognouerat, sed vt
homīnē tantū, eximīū tamen, quem ha choneſta salutati/
one voluit honorare. Insuper sibi videbatur à puero præ/
cepta Dei seruaſſe, eōq; bonus esse. Quare Christus Do/
minus exemplo ſui hominis voluit adoleſcentem docere
humilitatem, & vt modēſtius de ſe ſentiret. Nam ſi quid
boni in illo, & in quolibet alio, etiam in ſe filio hominis
eſſet, illud ab vno Deo, qui ſolus natura bonus eſt, pende/
re. Non excluſit itaq; ſeipſum Chriſtus vt verbum patris
à patre ſuo, quin vnum & vnus eſſet cum eo & ſpiritu S.
bonus Deus. Nam, ſi hoc non eſſet, quomodo pater & fi/
lius & ſpiritus S. eſſet vnus Deus? Ad hæc, quomodo ſta/
ret illud dictum filij, qui videt me, videt & patrē meum,
ſi ſolus pater bonus eſſet, filius autē non bonus? Item, &
illud, Ego & pater vnum ſumus? Item, cū filius geni/
tus ſit de ſubſtantia patris, quomodo bonus pater malū
filium generaret? Bos bouem, & leo leonē, & homo homi/
nem generat, & Deus bonus nō generaret filium bonū?

Lucæ 6. Abſit hoc. Nō eſt, n. arbor bona, quæ facit fructū malū,
neq; arbor mala, bonum fructum facit. Vnaquæq; enim
arbor ex fructu ſuo cognoscitur. Neq; enim ex ſpinis col/
ligunt ficus, neq; è rubo vindemiant vnam. Bonus ho-

mo (no

mo (nota Arriane) ex bono thesauro cordis sui profert bonū, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex his verbis Christi per similitudines cōcludit, bonum Deū patrem, bonū filium genuisse, & ambos spiritum S. produxisse, ipsos verò tres, vnum esse bonum Deum natura. Quid multis opus est, Omnia, quaecūq; habet pater mea sunt, ait Dñus, Ioan: 16. Cōterū, q̄cquid boni in mundo est, illud ab illo vno bono Deo Trinitate profectum est.

Nōne & spiritus Dei, spiritus bonus est, qui à patre filiōq; procedit? Maximè. Dicit .n. Dauid, Psalmo 143. Doce me Deus facere voluntatē tuā, quoniam tu es Deus meus, spiritus tuus bonus ducat me per terram rectam. Nullus itaq; est natura bonus, nisi vnus Deus Trinitas, pater, & filius, & spiritus S.

Venio tandem ad illum locū Apostoli in 1. ad Cor: *et* *Locus 1.* pistola, cap: 8. Quē & noui hæretici Arriani, & præfer, *Cor. 8. v.* tim Gregorius Brzezinius, & Valentinus Gentilis & se, *nus Deus* quaces vsurpant, & eo abutuntur ad excludēdum filium *pater etc.* & spūm S. ab vnitate substantiæ patris, & tres Deos con, *excitatur* stituēdum, & negandū filium & spiritum S. cū patre esse vnum Deum. Nam istiter miseri homines in labyrinthū inextricabilē ingressi sunt, vt in eorū cōfutatiōe demonstrabo. Quare piū lectorē in Domino rogo, vt aures suas ad huius loci explicationē arrigat, & mihi veniā det, si in ea plus æquolōgior fuero. Nam hoc asylo ab eis ablatο, nullum aliū, quò cōfugiant, habebunt. Sed altius textum Apostoli recitemus, vt quid ipse ibi voluerit, clarius intelligamus. Sic enim scribit Apostolus.

De esuigitur eorū, quæ simulachris immolantur, sci-
mus quòd nihil simulachrū in mundo, & quod nullus sit
Deus alius, nisi VNYS. Nam etiam si sunt, qui dicantur
dñj, siue

Acto. 17. dij, siue in cœlo, siue in terra, quẽadmodũ sunt dij multi, & domini multi, nobis tamen vnus est Deus pater, ex q̃ omnia, & nos in illum, & vnus Domin⁹ Iesus Christus, p̃ quẽ omnia, & nos per illum. Sed non in omnibus est sciẽtia, Sic. n. se habet textus iste, nō aut̃, vnus Deus, qui est pater ille, vt perfidẽ & malitiosẽ vertit Erasmus Arria-

Marc. 12. nus. Sic & Christus Dominus apud Marcũ, interrogatus à quodam scriba, quod esset primũ omniũ p̃ceptorũ, respõdit. Primũ omniũ p̃ceptũ est. Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus Vnus est. Cui scriba cũ dixisset, benẽ p̃ceptor cũ veritate dixisti, quòd vnus sit Deus, & nō sit alius prater illũ, &c. à Christo cõmendatus

NOTA fuit, quòd cordate respõdisset. Vbi notandum est ab Euangelista, vnũ Dominum, & vnũ Deũ pro eodẽ accipi. Sed ad Apostolum. Redarguit quorundã sciolorũ scientiam, qui nulla infirmorũ in fide habita ratiõẽ, ex carnibus idolis immolatis edebant. Scientiam itaq̃ absq̃ charitate in proximũ dānat. Interim docet eruditos in fide pro nihilo habere idola, nullũmq̃ aliũ credere in mundo esse natura Deum, nisi vnum, creatorẽ cœli, & terræ, & rerum omnium, ac redemptorẽ in se credentiũ. Hunc vnum Deũ, postquã Corynthiorũ infideliũ, & aliorum Gentiliũ non credentiũ, dixerit multos esse deos et dominos, tam in cœlo quã in terra, hoc genere sermonis describit, dicens: Nobis tamẽ (s. credẽtib⁹ vt dicit Moyses, Deus noster) vnus est Deus pater, ex quo omnia, & nos in illum; & vnus Dominus Iesus Christus, per quẽ oĩa, & nos p̃ illum.

Omnino Apostolus hic voluit primum p̃ceptũ Decalogi explicare, q̃d habet, Ego sum Dominus Deus tuus &c. Nō habebis Deos alienos corã me. Et illud, Deut. 6. Audi Israel, Dñs Deus noster, Dñs vel Deus vnus est vt apud Marcũ habes. Sed antequã vltcrius progrediar, sciendum

sciendū est, quod Apostolus scribens Corinthiis metuebat clarius illis de Trinitate scribere, cum gētes essent, quæ pluralitatē deorum crederent. Ideo in 3. cap. scripserat. Et ego fratres nō potui loqui vobis vt spiritalibus, sed loquēdū fuit, vt carnalibus, vt infantibus in Christo. Lactis potu vos alui, & nō cibo, &c. Quibus verbis satis declarat, quod etiā supra 2. cap. scripserat. Sapientiā loquimur inter perfectos. Nā etiam multa audiuit cum in cœlum vsq; tertiu raptus fuit, quæ dicebat sibi non licere hominibus loqui. Sicut psaltes de Deo dicit. Qui annunciat verbum suū Iacob, iustitias suas & iudicia sua Israël. Nō fecit sic omni genti, & iudicia sua nō manifestauit eis. Sic primum Iudæis voluit Christus p̄dicari regnū Dei, postea per totū mundū inuulgari. Obseruauit enim Deus, obseruauit & Christus, obseruauerunt & eius Apostoli certum ordinē dispensandi cognitionem Dei & Christi, ne darent sanctū canibus, neq; proicerēt margaritas porcis, obseruauerunt inquā certū ordinē & tempis, & loci, & ministrorū atq; auditorū in reuelanda cognitiōe Dei. Sed ad Apostolum.

Duo sunt nomina (hec in sequentibus explicabo) quæ naturā & potestātē vnius Dei, qui est pater, filius, & spiritus sanctus exprimūt, nempe, Iehouah, Elohim, hoc ē, Dominus Deus, vt ait Moyses Deut. 6. Audi Israël Iehouah Deus noster, Iehouah, i. Dñs vel Deus vnus est.

Quoniā Moyses in Genesi scripsit de creatiōe hominis, Et dixit Deus, faciamus hominē ad imaginē nostrā. Et infra, ecce Adam factus est vnus ex nobis. Et vltra. Eia descendamus, & cōfundamus labia eorū, qui turrī mædificant. Ad hæc, pluit Iehouah à Iehouah, ne Iudæi putarent Moyscen plures deos, aut deminos facere, moneat eos, vnum tantū esse Deum, vel Dominū, qui est, Iehouah Eloim, Dominus Deus.

L

Descriptio
vnius
Dei
Trinitatis.

Deus Latinis nomē est naturā. Dominus verò potestatis. Deus non est sine potestate & dominio. Dominus quoq; non est sine deitate. Nam alter alterū perficit, & alter sine altero esse nō potest. Non dico quòd Deus ab æterno fuerit dominus, absit. Neq; enim mundus est æternus. Sed postquā mundum creauit Deus factus est dominus sine mutatiōe sui. Mutatio .n. in creaturā non creatorem cadit. Nam à non esse, mundus venit ad esse per creationem.

Apostolus itaq; hæc duo nomina, Dominus Deus, q̄ naturam & potestatem vnus Dei exprimunt, accepit, & diuisit. Nomen Dei, personæ patris, nomē verò Domini personæ filij dedit, quæ coniuncta vnū dominū Deum constituunt cū spiritu S. Nam, vt in præmissis inest conclusio, ita in patre & filio est spūs S. qui ab utroq; procedit, Rom; 8. Et est phrasis peculiaris Apostolo.

Nulla natura est sine potestate, & virtute, nec potestas & virtus sine natura. Voluit itaq; Apostolus, vt Corinthij in Deo dominū, & in Domino Deū & cū illis spūma S. vnū Dominū Deū intelligerent & crederent. Non .n. à deitate patris Dominū Iesum Christum, nec à dominio Dñi Iesu Christi deitatem patris separauit, absit, sed ita hæc nomina diuisit, ne duos deos aut duos dominos prædicare videretur.

Si enim propriū patri Deū, & propriū filio Iesu Christo dominū, faceret, nec pater dominus, nec filius Deus esset. Et quid de spiritu S. diceretur, cū hoc in loco nec dominus nec Deus nominatur? Sed cū scriptura & patrem dominū, & filiū Deū, & spūm S. Deū ac dominū, imò & vnā quāq; personam nominat dñum Deū, consequēs est, vt tam nomē Deus, quā nomē dominus sit cōmune patri & filio & spiritui S. Et cū scriptura vnū tantū dominū Deum docet

Deū docet & prædicat, necesse est, vt ipsæ tres personæ,
pater s. & filius, & spūs S. sit vnus dominus Deus.

Cū itaq; Paulus dicit, vnus Deus pater, & vnus Do-
minus Iesus Christus, si secundū nouos Arrianos solam
personā patris faceret vnū Deū, filiū à deitate patris ex-
cluderet, & per cōsequens non esset verus Deus, qđ fal-
sum est. est. n. ita Deus filius sicut & pater, dicit. n. ad Ro-
ma; de Christo, quod est Deus super omnia laudandus.
Et ad Titum appellat filiū magnū Deū, & saluatorē Ie-
sum Christū. Ille. n. nō pater veniet ad iudicandū viuos
& mortuos. & ad Ebr: cap. 1. Vnxit te Deus Deus tuus.
Et Ioan: cap. 1. In principio erat verbū, & verbū erat a-
pud Deū, & Deus erat verbum. Et. Ioan: 5. Hic est ve-
rus Deus, & vita æterna.

Rursus, si per vnū dominū solam personam Christifa-
ceret, à dominatione Christi patrē excluderet, qđ impium
est. Est. n. ita dominus pater, sicut & filius, vt ait spūs S.
per Dauidē Psal: 110. Et Christus Matth. 22. Dixit Dñs
s. pater, domino meo s. Christo, sede à dextris meis. Et
Apostolus 2. Timoth. 1. Det ei dominus, vt inueniat mi-
sericordiā apud dominū in die illa. & quid diceremus de
spū S. vt dixi, de quo hic nullam mentionē facit? Nōne
& ille, est Deus & dominus? Omnino.

De spū itaq; S. quod sit Deus, habes Acto: 5. Dixit Pe-
trus Ananiæ. Anania, cur impleuit Satanas cor tuū, vt
mētireris spiritui S? Non es mētitus hominib⁹, sed Deo.
Et Acto: vlti. At plura in libro de Trinitate. Quod &
spūs S. sit dominus, habes in 1. ad Thessal: 3. & in 2. qđ
cap: 3. Porro dominus dirigat vestra corda in dilectionē
Dei, & in expectationem Christi.

Si itaq; solus pater esset vnus Deus, & solus Iesus Chri-
stus esset vnus dominus, hac ratione spūs S. nec Deus nec

dominus esset, & pater non esset dñs, nec filius esset Deus. Sed cū hoc falsum sit, ergo & pater dñs, & filius Deus, & spūs S. Deus & dñs, & ipsi tres vnus dñs Deus.

Rursus, si dicerent, fatemur quidē & filiū Deū esse verum de Deo vero, sed tamen non talis est Deus, qualis est pater, nec ei æqualis est. Et ego simili ratione illis respondeo. Fateor & ego, patrē esse dominū, sed tamē non talis est dominus, qualis est filius, nec ei æqualis. sed cū hoc impium sit, & illud. Non .n. est Deus magnus, & Deus paruus, aut deus maior & minor, sed vnus est Deus tantū natura, nō cōiunctiōe, qui est pater, & filius, & spūs S.

Præterea hic non cōferuntur, aut referunt inter se Deus pater, & dominus Iesus Christus, quatenus Deus, & dominus, nisi quatenus pater, & filius, sed habent relationē ad oēs creaturas. Nam pater nō est Deus Iesu Christi, quatenus Deus, nisi quatenus homo, vt Ephe. i. Deus domini nostri Iesu Christi & pater gloriæ. Nam Deus, Deus dicitur omnis carnis, & creaturarū omniū, vt Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, sed nunquā legimus, Deum dici filij sui secundum diuinitatem, quia nō est nisi vnus Deus, qui est pater, & filius, & spūs S. Non .n. est Deus magnus, & Deus paruus secundum Arriū, & Apollinariū, nisi creaturarum, & falsorum atq; alienorū deorum respectu. Vnde D. Hieronymus, in illud Iesaiæ 51. de homine Christo, & gentes q̄ te non cognouerunt, ad te currēt ppter dñm Deū tuum, & sanctū Israël, ait: Quando pater dñs, pater Christi secundū diuinitatē, dicit pater gloriæ, secundum humanitatē, pater dñi nostri Iesu Christi. Et Lyranus, ppter dñm Deum tuum, ait, id est patrē, qui est Deus ipsius Christi hominis.

Ad hæc, si pater esset Deus Christi Dei, hæc duo necessario sequerent. Primum, quod Christus Deus esset creatura,

atura, vt Arrius dicebat, quod hæreticum est. Alterum;
quod Christus esset dominus patris sui, & sic pater creatur
ra esset, & seruus Christi, qđ ter impiũ esset. Non est itaq;
pater, Deus Christi Dei, nec Christus est dominus Dei
patris sui. Non cōferuntur nec referunt ergo inter se De
us p̄r & dominus Iesus Christus, nisi quaten⁹ pat̄, & fili⁹.

Cōterũ, vnus & vnus in hac hypothetica, seu in his du
abus propositiōibus, vnus Deus pater, & vnus dominus
Iesus Christus, nō determinant Deũ & dominũ, vt pater
sit vnus Deus, & Iesus Christus sit vnus dominus, vt in/
docti dicunt, vt supra ostendimus, sed determinant pat̄,
& Iesus Christus, vt sit vnus Deus pater, nō duo vel tres
dij patres, & sit vnus dominus Iesus Christus, nō duo, vel
tres Iesus Christi, vt Valentinus antiquus hæreticus dice
bat, quod alius esset Iesus, & alius Christus, & alius λόγος
&c. Et vt dicebat Cerinthus & Ebion, quod alius esset Ie
sus, & alius Christus, vt ostēdo in præfatione Ioānis Euā/
gelistæ & epistolæ ad Ebreos, contra quẽ ipsi scripserũt.

Ad hæc, Apostolus hac copulatiua hypothetica, vnus
Deus pater, & vnus domin⁹ Iesus Christus, explicare vo
luit illam categoricā supra positā, scimus quod nullus sit
Deus alius, nisi vnus. Nam ad veritatem copulatiuæ re
quiritur, vt utrāq; pars sit vera. Et sic istæ sententiæ ad hũc
modum intelligi possent, creditis in Deum, & in me credi
te, quia cū patre & spū S. ego sum vnus Deus. Et, Vt co
gnoscant te solum verũ Deum, & quẽ misisti Iesum Chri
stum, & similes, vel eo modo, quo supra dictũ est, Nam
siue hoc, siue illo modo intelligantur, hæreticorũ inter
pretatio stare nō potest, sed concidit.

Sed & hoc non ignorandũ est, quod spūs S. Apostolũ
impulit, vt ita scriberet etiā propter Sabelliũ, qui filium
dicebat esse patrem. Sequitur textus Apostoli.

L 3

Ex quo

Ex quo omnia, & per quem omnia.

His verbis Apostolus voluit ab effectu & operatione creationis omnium probare vnum esse dominum Deum, patrem & filium & spiritum S. vnum inquam auctorem, & creatorem omnium, quem philosophi vnum rerum omnium principium, vnum infinitum vnum ingenitum, & vnum patrem appellant. Nam idem est prorsus ex quo, & per quem, ut supra in cap: de præpositionibus ostendimus. Cum itaque dicit ex quo omnia de patre, & per quem omnia de filio Iesu Christo, ostendit patrem & filium, & per consequens spiritum S. vnum patrem & auctorem omnium. Nam vno & eodem modo ab vno Deo Trinitate, vno principio creata sunt omnia, ut Christus dominus ait, Ioannes. Quaecumque pater facit, hæc eadem & filius similiter facit. Sed hæc materia superius explicata est, & adhuc explicabitur in libro de Trinitate, sicut etiam ostendi in illud Ioannis. Omnia per ipsum facta sunt.

Quod verò addit, & nos in illum de patre, & nos per illum de filio, idem prorsus est. Gratia. n. regenerationis ostendit. Nam vno & eodem modo, ut conditi sumus, ita & regenerati. Baptisantes eos, ait dominus, in nomine patris, & filii, & spiritus S. Ecce quomodo æqualiter & vno atque eodem modo à tota Trinitate regenerati sumus, ut creati, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Non .n. hic audis ex quo, per quem, & in quo, sed faciamus, & baptisate in nomine patris & filii, non per filium, & spiritus S. non in spiritu S. Nam illis phrasibus non diuersitas operandi in Trinitate, sed distinctio personarum tantum ostenditur. Quod ut verum sit audite.

Manifestum est vno & eodem modo nos regenerari, sanctificari, & iustificari à tota Trinitate, ut iam hic bis diximus, & tertio dicitur, Baptisate eos, in nomine patris & filii & spiritus S. At Paulus Apostolus hoc idem dixit, sed sit
isphras

is phrasibus, 1. Cor: 6. Ne erretis, Neq; scortatores, neq;
cultores simulachrorū, neq; adulteri &c. regni Dei hære-
ditatē accipient. Atq; hæc eratis quidem, sed abluti estis
(s. in baptismo) sed sanctificati estis, sed iustificati estis,
(s. à Deo patre) per nomen domini Iesu, & per spiritum
Dei nostri. Ecce qd Christus dixit, Baptisate in nomine
patris & filij & spūs S. Apostolus dixit, sed abluti estis,
sed sanctificati estis, sed iustificati estis (his verbis expres-
sit, quid sit baptisari in nomine patris & filij & spūs S. cō-
tra Calvinū) subaudi, à Deo patre, per nomē domini Ie-
su, & per spiritū Dei nostri. Nam omnis gratia, & omne
donum à tota Trinitate nobis provenit æqualiter, sed p
hominē Christū, quod in Epistolis suis clarissimē expli-
cat contra oēs hæreticos, ut tandē cessent ex præpositio-
nibus diuersas cum naturas, tū voluntates, & operatiōes
in vno Deo Trinitate facere. Audite itaq; o Gentilis &
tu Brzezini cum sectatoribus Apostolum.

Is. n. ad Romanos scribens, ait. Omnibus qui Romæ
estis, dilectis Dei, vocatis sanctis, gratia vobis & pax (no-
tate) à Deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Ecce
quomodo æqualiter à patre & filio gratiam & pacem da-
ri Romanis precatur. Sed & audi, quod & per Christum
s. secundum humanā naturā ut Mediatorem hæc & alia
dona spiritalia ab vno Deo Trinitate, cui & gratias a-
git, dari agnoscit, dicens. Primū quidē gratias ago Deo
meo (ecce vnū Deum Trinitatē, sicut & supra, à Deo pa-
tre nostro, & dño Iesu Christo, & per cōsequens à spū S.)
per Iesum Christū (ecce Mediatore Christū secundū hu-
manā naturā, nam hic, per, organū, mediū, & instrumē-
tum significat) super omnibus vobis, quod fides vestra
annunciatur in toto mundo,

Cum itaq; gratiā & pacē precatur à Deo patre nostro,
& domi-

Roma. 1.

& domino Iesu Christo, ostendit patrē & filiū & cum eis
spūm S. vnū esse natura Deū, qui vnā naturalem volun-
tatē, & vnā naturalem operationē habeat. Cū verō dī-
cit per Iesum Christum, ostendit Mediātorem hominem
Christū, per quē omnia bona donant. Nam de plenitudi-
ne eius nos oēs accepimus. Et quomō Apostolus æqua-
set Christū patrī, in donis dandis, deinde inferiorē eo fe-
cisset? Sed cū Christum æquat patrī, tunc Christum secū-
dum deitatē intelligit, cū verō minorem patrē & Media-
torē eū facit, intelligit eundē Christū secūdū humanitatē.

1. Cor. 1.

Et in 1. ad Cor. ep̄la, sic scribit, Gratia vobis & pax à
Deo patre nostro, & dño Iesu Christo. Ecce Trinitatem.
Sequitur, Gratias ago Deo meo (ecce iterū vnitatē Dei)
semper pro vobis de gratia Dei (nota) quæ data est vo-
bis (s. à tota deitate) per Christum Iesum. Ecce Mediāto-
rem. Quod prius dixerat, à Deo patre & dño Iesu Chri-
sto, postea dixit, Gratias ago Deo meo. Si, n. æqualiter
à patrē & filio gratias venire dicit, cur nō & æqualit̄ pa-
tri & filio gratias ageret? Et quis p̄terea nō videt, p̄ Deū
patrē, & dominū Iesum Christū, à quibus gratiæ proueni-
unt æqualiter, ac vno & eodē modo, intelligere vnū Deū
Trinitatē, cuius erat minifter & seruus, quem postea ex-
primit, cū dicit, gratias ago Deo meo? Et cū dicit, p̄
Christū Iesum, intelligere Christum secūdū humanam
naturam? Certē nihil hac re clarius credentibus. Et præ-
positio, per, in his duabus sententijs Apostoli, & similib⁹
significat nō causam primā, vt omnia per verbum facta
sunt, Et, fidelis est Deus, per quē vocati estis, sed signifi-
cat causam secundam, & Mediātricē, nēpe Christi huma-
nitatē, per quā omnia dona dantur nobis à Deo Trinita-
te, vt supra in cap: de præposit: dixi.

Sed & hoc diligenter notandū est, quod hæ phrasēs A-
postoli,

postoli, à Deo patre nostro, & domino Iesu Christo, eadē sunt, quæ hic in 1. ad Cor: eplā, vnus Deus pater, ex quo omnia, & vnus dominus Iesus Christus, per quē omnia, excepto nomine vnus, & rerum omnium vniuersalitate. Nam in his phrasib⁹ Apostolus nō dicit à Deo patre Christi, licet id verum sit, sed à Deo patre nostro, & dño Iesu Christo. Et rursus nō dicit, vnus Deus pater Christi, qđ & verū est, sed vnus Deus pater omniū: Et, nō dicit, vn⁹ dominus Iesus Christus dñus patris sui, quod falsum est, sed vnus dñus Iesus Christus omniū dñus. Hoc est, pater & Iesus Christus cum spū S. est vnus Deus, & dominus, ac pater, & auctor omnium nostrū, & creaturarū omnium. Et vnus Deus pater, & vnus dñus Iesus Christus habent relationē ad oēs creaturas, & è conuerlo, non autē referuntur inter sese.

Præterea diligenter notandum est, quòd vno & eodē modo Apostolus in his propositiōibus, ex quo omnia de patre, & per quē omnia de Christo, accipit nō mē omnia, & intelligit oēs creaturas, quæ habent authorem vnum dominum, & Deum, & patrē, deum Trinū & vnum.

Non .n. in primo nomine, omnia, filium & spū S. intelligit, sed creaturas oēs. Alioqui cū postea idem dicat, mutata phrasi, de Christo, per quē omnia, sequeret, quòd Deus pater creasset filium & spū S. per ipsum filium, quod non tam impium quā stolidum est. Nulla .n. res à seipsa fit, aut generatur, & creatur. In hisce igitur propositiōibus, ex quo omnia & per quē omnia, nomen omnia, vno & eodē significatu accipitur, nempe pro creaturis omnibus. Hinc est, quòd istæ propositiōes p̄priè inter se non referuntur, vnus Deus pater, & vnus dñus Iesus Christus, sed ad creaturas oēs, et creaturæ omnes ad vnum Deum patrē, & vnum dñum Iesum Christum, &

M

per con

per consequens ad vnum spiritū S. hoc est ad vnum Deum Trinitatē, Deum, & dominū, & patrem, & authorē rerum omnium. Sed ad aliū locū Apostoli accedamus.

Ephē. 4. Paulus Ephes. 4. dum adhortatur Ephesios vt student seruare vnitatē spūs p vinculum pacis, sic scribit.

Vnum corpus, & vnus spūs, quēadmodū & vocati estis in vna spe vocatiōis nostræ. Vnus dñs, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui est sup omnia, & per omnia, & in omnibus nobis.

Hic Apostolus septies mentionē facit vnitatis, vt ad eam seruandam hortetur Ephesios. Interim tñ de Trinitate, & vnitatē Dei prudentissimē disputat. At breui paraphrasi textum percurram⁹ primum, Deinde, quæ venient obseruanda, dicemus.

Nullum inter vos o Ephesii, quibus tā multa sunt communia, debet esse dissidium, sed summa charitas, pax, & concordia. Nā sicut vnū corpus naturale suum habet caput, qd in reliqua mēbra influīt, & vno spiritu viuit, & illi vni imperanti obtēperat, ita vos oēs estis vnū corpus mysticū, cuius caput est Christus, à quo pendetis oēs, qui & vnū spiritū, qui à patre filioq; procedit, credendo haufistis, quo & spiritualiter viuitis: ad hæc ad vnā & eandē spem hæreditatis vitæ æternæ ex æquo vocati estis oēs. Vnus etiā est omnium vestrum dñs Iesus Christus sicut et credentiū omnium, vnāq; est omnibus fidei professio, sicuti & vnū baptisma, quo abluti estis, quo sanctificati estis, q iustificati estis, demū vnus est Deus, & pater, hoc est, author atq; creator omnium, qui est super omnia, præsidentia atq; dominū habens, & per omnia transiens fouendo ac gubernando, & in vobis peculiari quadā familiaritate et gratia vti fidelibus & credentibus suis inhabitans. Hæc est illa sanctorū cōmunio, quā ex spū S. sancti Apostoli

Christi

Christi nobis firmiter credendā, ac seruandā in suo Sym-
bolo tradiderunt. Hāc itaq; vnitatē & cōmunionem dili-
genter seruate, si salui esse velitis. Hactenus paraphrasis.
Quæ verò veniunt obseruanda, hæc sunt.

Manifestū est hic fieri mentionē de Trinitate, & vnita-
te Dei. Nā & vnū sp̄m S. & vnū dñum Iesum Christū,
& vnū Deum patrē prædicat, qui licet inter se referant,
tamen hic respectu Ephesiorū, ad quos scribit, dicuntur
hoc modo. Vnū corpus mysticū refertur ad vnū caput,
qd est Christus, & ad vnū sp̄itū, quo viuit. Et cū vnus
sit sp̄itus patris & filij, Rom: 8. à quibus ipse procedit,
& sine quib⁹ esse nō potest, necesse est, vt corpus mysticū
sit tēplum & habitaculum totius Trinitatis quæ est vn⁹
sp̄itus essentia cum suis proprietatibus, non aut tres sp̄i-
ritus, vt Gentilis dicit. Nam tota scriptura credentes p̄-
dicat esse tēplū Dei, non deorū. Dicit, n. Christus Ioā: 14.
Si quis diligit me sermonē meū seruabit, & pater meus
diliget eū, & ad eū veniemus, s. ego & pater, & mansionē
apud eum faciemus. Et hæc secundum Deum locutus est
Christus, secūdm hominē verò & Mediātorē antea di-
xerat. Et ego rogabo patrē, & alium cōsolatorē dabit vo-
bis, vt maneat vobiscum in æternū sp̄itū veritatis, quē
mundus (notate hæretici oēs, & infideles) nō potest acci-
pere, quia nō videt eū, nec nouit eū. Et Apostolus 1. Cor.
3. An nescitis, quod tēplum Dei estis, & sp̄itus Dei ha-
bitat in vobis. Si quis tēplum Dei pphanat, hunc perdet
Deus. Nam tēplum Dei sanctum est, quod estis vos. &
cap: 6. An nescitis, quod corpus vestrū, tēplum est habi-
tantis in vobis sp̄s S. quē habetis à Deo, & non estis ipsi
vestri iuris. Nam empti estis precio, serui ergo estis Dei.
Et 2. Cor: 6. Nam vos estis tēplum Dei viuentis, quē ad
modum dixit Deus, Inhabitabo in illis, & inambulabo, *Leuit. 26.*

& ero illorū Deus, & ipsi erunt mihi populus. Et ad Ro-
ma: 8. Vos autē nō estis in carne, sed in spū, siquidē spīri-
tus Dei habitat in vobis. Quod si quis spūm Christi (de-
bebat dicere quod si quis spūm Dei, nō Christi, si spūs nō
ita esset Christi, & ab eo procederet, sicut & patris est, &
à patre procedit, sed quia æqualiter vtriusq; spīritus est,
& ab vtroq; procedit, ideo sic locutus est Apostolus) nō
habet, hic nō est eius. Porro si Christus in vobis est, cor-
pus quidem mortuū est, propter peccatū, spīritus autē vi-
ta est propter iustificatiōem. Quod si spīritus eius, qui ex-
citauit Iesum à mortuis, habitat in vobis, is, qui excitauit
Christum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora ve-
stra propter ipsius spīritum inhabitantem in vobis.

Ex his omnibus manifestū patet, credentes oēs spīritu-
ales esse, qui vno spīritu Dei viuunt, si spīritus in illis est.
sed & hic spūs Dei est & Christi. Et cūm Christi spīritus
in credentibus est, eius spīritus in illis est, qui excitauit
Christum. Et cūm spūs eius, s. Dei patris, qui suscitauit
Christum in credentibus est, & spūs Christi in illis est. Et
cūm Christus in credentibus habitat, habitat & pater &
cum illis spūs S. Et tamen nusquā legimus credentes De-
orum esse tēplum, sed Dei tēplum, qui Deus, est pater, et
filius, & spūs S. vnus substantiæ, voluntatis, operatio-
nis, virtutis, & dominij, atq; potentia. Non potest itaq;
esse vnā persona sine alijs, licet vna nō sit alia, vna tamē
triū personarū essentia siue substantia, & vnus Deus.

Vnus dominus Iesus Christus. Et hic habet relationē
ad Ephesios, & ad oēs credentes. Si Christus est vnus cre-
dētium dñus, ergo & credentes Christi serui sunt. Nō .n.
sui iuris sunt. Empti .n. sunt precio magno, nempe san-
guine Christi.

Notandū tamē est, quod licet sit vnus dñus Iesus Chrī-
stus, non

stus, non duo vt Marcion Ponticus, vel tres, vt Valentinus, & Cerinthius, atq; Ebion dixerunt, tamen duplici ratione dicitur vnus dñus. Nam ratioe diuinitatis nō solus est vnus dñus creaturarū omniū, & credentium omniū, sed cum eo pater & spūs S. Ratioe verò humanitatis suæ est etiā vnus dñus, sed solus, qui semetipsum preciū pro credentibus dedit. 1. Timoth. 2.

Quod autē etiā secundum humanā naturā Christus sit dñus, Petrus in Actis, cap. 2. dicit. Certo sciat ergo tota domus Israēl, quòd dominū & Christum fecerit Deus (hic per Deū, totā deitatem intelligit, hoc est, S. Trinitatē, patrē & filiū, secundum Deitatem, & spūm S. vt Luc. 1. habetur) hunc Iesum, quē vos crucifixistis, quē & Deus suscitauit à mortuis. Est itaq; vnus dñus Ephesiorum & credentium omnium Iesus Christus nō solus, sed cum eo pater & spūs S. vt supra lōga disputatiōe probatum est.

Vnus est Deus, & pater omnium. Et hic vn⁹ Deus & pater ad creaturas oēs, & oēs credentes refertur. Et quāuis sit vnus Deus pater in Trinitate, non duo, vel tres dii patres, tñ hic vnus Deus & pater, nō habet relationē ad filiū, sed ad oēs creaturas, & ob id extra Trinitatē nō solus pater est Deus, & pater, hoc est, author omniū, sed cum eo filius, & spūs S. Vnusquīsq; enim, spūs S. videlicet & filius, & pater, nō vniōe, sed proprietate vnus est, dum & propriū vniuscuiusq; vt vnus sit, vel spūs sancto esse, qd spūs S. est, vel filio esse qd filius est, vel patri esse quod pater est, & id, quod vnusquīsq; in proprietate sua vnus est, sacramentum vnitatis substantiæ ad vnum quēq; est, quia vnus spūs sanctus nō aufert filio & patri, quin spiritus sint, nec filius adimit spiritui S. & patri, qn dñus sint, nec pater aufert filio & spiritui S. quo minus Deus sint. Ipsi enim tres vnus spūs sunt, vnus dñus, & vnus Deus.

ñus Deus substantia, nō proprietate, sed tñ cū suis proprietatibus, vnus dñus Deus pater omniū creator & author, nō aut tres spiritus, nec tres dñi, nec tres Dñi, sicut recentiores hæretici cum antiquis hæreticis sentiunt. Nomina spūs & dñus, & Deus, substantiæ nomina sunt, & naturæ, non personarum. Pater verò & filius, & spūs S. nomina sunt personarum, non naturæ.

Quod si solus pater esset vnus Deus, quē locum filio, & spiritui sancto daremus? Nullum. Est .n. ita Deus verus filius, & spiritus S. vt pater. Quod si solus filius esset vnus dñus, nōne pater negaretur esse dñus, & spiritus S. qui ita vtrq; verus dñus est, vt filius? Quod si solus spiritus S. esset vnus natura & increatus spiritus, ergo & pater & filius non essent increatus spiritus, sed creat⁹ aut corpus, qd impium est. Est .n. ita natura spiritus increatus pater & filius, vt spūs S. Ipsi tñ tres, vnus natura spiritus increatus & vnus natura dñus, atq; vnus natura Deus cum suis, vt dixi, proprietatibus. Ipsi inquā tres, sunt vnus dñus Deus, pater, & author rerum omnium. Nōne & Apostolus sibi ipsi quocq; aduersaretur, si solū patrē vnum Deum faceret super omnia, cū Rom. 9. idem de filio scripserit, Qui est sup omnia benedictus Deus in sæcula? Non est itaq; solus spiritus S. vnus spiritus essentia quo credentes viuunt, sed cum filio & patre. Sicut nec solus filius Iesus Christus est vnus dñus, sed cū patre & spiritu S. Quemadmodum nec solus pater est vnus Deus sed cum filio & spū S. Ipsi verò tres vnus spiritus ingenus, & increatus, vnus dñus & vn⁹ Deus ac pater, & author rerum omnium. Hoc .n. vna fides arguit, & vnū baptisma. Nā si ipsi tres, vel natura, vel maiestate, vel potentia, & opatiōe, atq; virtute, & dominatione non essent vnum, & vnus Deus sed his different, nō vna fides, nec vnum baptisma esset, sed tres diuersæ fides, & tria diuersa essent

essent baptismata. Baptisati .n. sumus in nomine, nempe
vnius Dei, nō in nominibus trium deorum, vt noui hære-
tici cum antiquis dicunt, qui vnus Deus, est pater, & fili-
us, & spūs S. vnus Deus inquā pater noster regeneratio-
ne, sicut & creatiōe. In Trinitate ipsa est vnus Deus pater,
vnus Deus filius, vnus Deus spiritus S. & hi tres vnum
sunt, & vnus Deus. Extra Trinitatē verò ipsi Tres sunt
vnus Deus pater omnium, rumpentibus & dirumpen-
tibus Brzeziniō & Gētili cum sequacibus. At plura quā
statuerā. Quare, vt hanc meā verborum aequanimitē
ferat, prudentē lectorē oro, atq; obsecro.

Superest, vt ostendā, quot modis capiatur VNVM, vt
quod disputatur de *VNO DEO TRINITATE* facili-
us intelligi possit, idq; ex Aristotele 5. Metaphysicorum
libro, cap: 6. & 10. cap: 1. & ex sacris literis quoq; M. 1.
Sent. dist. 24.

Vnum multis modis dicitur. Et primū proprijsimē
significat vnitatē indiuisibilitatis, vt Deus, Angelus, a-
nima. Hæc enim indiuisibilia sunt, quia composita non
sunt, & præcipuē Deus.

Secundo, propriē, & significat vnitatē cōpositiōis, vt
hic homo, Petrus, Paulus, Ioannes, hic leo, & composita
substantialia dicuntur vnum.

Tertio, impropriē, vt vnum congregationis & colle-
ctionis, vt vnus populus, vnum collegiū, vnus aceruus,
vnum regnum.

Quarto, aliqua dicuntur vnum ppter conformitatē
voluntatis & affectus, vt 1. Cor: 6. Qui adhæret Domi-
no vnus spiritus est.

Quinto, vnum dicitur operatiōe, vt 1. Cor: 6. An ne-
scitis quod qui adhæret scorto, vnū corpus est? Et de ma-
trimonio, Gen: 2. Eph: 5. & erunt duo in carnē vnā.

Sexto,

6 Sexto, vnum dicitur natura, fide, voluntate, & operatione, vt 1. Cor. 3. Cœterum is, qui plantat, & is, qui rigat vnum sunt. Et Galat. 3. de credentibus in Christum ait: Omnes enim vnus (ἐἷς non εἷς) estis in Christo Iesu, hoc est, vnus populus, & vnum ouile.

7. Septimo, in diuinis vnum dicitur natura, voluntate, & operatione. Operatio enim à voluntate, voluntas à natura fit. Natura diuina vna est numero, non autē specie (non .n. est multiplicabilis illa simplicissima natura. Nā quod multiplicabile est, corruptibile est) nec genere, vna inquam diuina natura, qui est pater, filius, & spūs S. vnus Deus. Deut. 6. Audi Israēl, Iehouah, seu Dñs De⁹ noster, dominus vnus est. Et Galat. 3. Mediator vnus non est, Deus aut vnus est. Et 1. Timoth. 2. Vnus Deus, vn⁹ & Mediator &c. Et Marc. 12. Respondit ille doctor legis Christo domino dicente: Primum omnium p̄ceptum est: Audi Israēl, Dñs Deus noster, dominus vnus est, bene praeceptor cum veritate dixisti, quod vnus sit Deus, & non sit alius prater illum. At Iesus, cū videret quod corde respondisset, dixit illi, non longe abes à regno Dei. Hoc dictum cogitet & examinet Gentilis & Brzezinius & à blasphemia sua cessabit.

8. Octauo, vnum dicitur genere, specie, & numero. Genere, vt homo, equus, leo, bos. Specie, vt Petrus, Paulus. Numero, qd est secundum substantiam, singulare, & indiuiduum.

9. Nono, vnum dicuntur qdam fide testimonij, vt 1. Io. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis & aqua, & hi tres vnum sunt. Spiritus est anima rationalis, quā in morte emisit Iesus, dicens: In manus tuas Domine cōmendo spiritum meum. Sanguis & aqua è corpore Christi emortuo fluxerunt, nēpe de latere eius lancea perfor

cea perforato, qđ fieri non potuisset, nisi Christus veram
carnis naturam haberet.

Hæc tria licet sint diuersæ naturæ, significant tamen
tres esse eiusdem naturæ, patrē s. & filium & spiritum S.
VNVM DEVM. Sed hæc in Mysterio. Nam nomine
spiritus intelligitur pater, sanguinis verò filius, qui huma
nam naturam induit, nomine aut aquæ spiritus S. Ioā: 7.
Iesai: 44. Ezechiel: 36. Voluit itaq; Ioannes probare, Ie
sum Christum veritatem esse, nō aut figmentum, verum
nempe Deum & verum hominē, quia de vtroq; habem⁹
verum testimonium. De deitate ait Ioannes. Tres sunt,
qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & spūs S.
& hi tres VNVM sunt. Pater dedit testimonium deita
tis filij, qñ dixit: Hic est filius meus dilectus. Mat. 3. & 17.
Ipse filius ded t, quādo in monte transfiguratus est, & po
tentiam diuinitatis & spē æternæ beatitudinis ostendit.
Itē Ioan: 8. est pater meus qui glorificat me, quē vos dici
tis Deum vestrum esse. Et 10. ego & pater vnum sumus.
Et Ioannes cap: 1. Unigenitus filius, qui est in sinu patris,
ipse enarrauit nobis & c. Spiritus sanctus testimonium de
dit, qñ super baptisatum Christum in specie columbæ re
quieuit, & quando ad inuocationē nominis Christi corda
credentium impleuit. Et Ioan: 15. Cum venerit pater
tus, & c. ille testimoniū perhibebit de me. Et 16. Ille me
glorificabit. Et 17. Pater glorifica filium tuum, vt filius
tuus glorificet te. Hæc sunt testimonia, & hi sunt testes
diuinitatis Christi. De humanitate verò ait. Tres sunt,
qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis & aqua.
Et hæc literaliter & historicè. Est ergo Iesus Christus ve
ritas, s. verus Deus, & verus homo, vnus Christus, non
duo Christi, quod est contra Ebionē, & Cerinthum, Ma
nichæū, & Carpocratē, & c.

N

Notan/

NOTA Notandum est, qđ qđam non dicuntur Vnū de diuer-
sis naturis, nisi addatur quid vnum, p̄ter hīc apud Ioan-
nem, idē p̄pter significatum, vt dictum est. Cum addi-
tione habes (vt supra dictum est) 1. Cor. 6. Qui adhæret
Domino, vnus spiritus est, nō vnum, aut vnus. Vide D.
August. Tom: 6. lib. 3. aduersus Maximinum Arrianor-
um Episcopum cap: 22.

Ad hæc sciendum est, quod vnū genere neutro signi-
ficat vnā rem, & vnā substantiā seu naturam, vt apud
Vergiliū: Tristelupus stabulis, hoc est, res tristis. In di-
uinis apud Ioannē ait Christus 10. ego & pater VNVM
sumus, id est vna substantia & VNVS DEVS. Sic & 1.
Ioan: 5. Tres sunt, qui testimoniū dant in cœlo, pater,
verbum, & spūs S. & hī tres VNVM sunt, hoc est, vna
natura seu substantia & VNVS DEVS. Nam in diui-
nis idem est, ex quo est, & qđ est. Ex quo est diuinitas.
Quod est, Deus. In humanis verò secus se habet. Vide
Aristot. 12. Metaphysic. ca: 7. Vnus verò genere masculi-
no significat habentē illam naturā. Hic mei aduersarij i-
mo Dei Trinitatis, alterū ē duobus confiteantur necesse
est. Aut, iuxta dictum Christi, ego & pater, vnū sumus:
& Ioannis: & hī tres vnum sunt, pater s. & filius, & spūs
S. volunt esse vnum Deum secundum naturam, & vni-
naturā. Aut, iuxta illud Ioannis: Tres sunt, qui testimo-
niū dant in terra, spūs, sanguis, & aqua, & hī tres vnum
sunt, intelligere volunt, patrē, filiū, & spiritum sanctum.
Vnum esse, hoc est, diuersarum esse naturarum, vt spūs,
sanguis, & aqua, & tñ vnum esse, vel per consensum, vel
per fidē testimoniū. Si hoc volūt, manifesti Arriani sunt.
Sinon, sed eos esse eiusdem naturā, voluntatis, & opera-
tiōis, & per cōsequens VNVM Deum, rectē sentiunt,
& ob id iniuste me calumniati sunt.

Cum itaq;

Cum itaq; diuina scriptura vnum Deum prædicat;
VNVM DEVM natura, voluntate, & operatiõe; itẽ,
vnum numero, non specie, aut genere p̃dicat, vt infra ex
sacræ scripturæ testimonijs cõprobabitur. Est .n. ita V/
NVS Deus, vt vnus Sol, & vnus mundus, per similitu/
dinẽ singularitatis, & vnitatis indiuisibilis dico, quod p/
priissime VNVS dicitur & est.

Quod aut dixerim VNVM esse Deum natura, id ve/
rẽ, & propriissimẽ dixi, nẽpe ad differentiam eorum, qui
non natura, sed nomine tm̃ dicuntur dij, vt ait Apostolus
Galat: 4. Sed tum quidẽ, cum ignararetis Deum, seruie/
batis ijs, qui natura non sunt dij. Itẽ ad distinctionẽ eorũ, *NOTA*
qui dij dicuntur per gratiã adoptiõis, & per cõmunicati/
onẽ potestatis, vt Psalmo 81. ego dixi, dij estis, & filij ex/
celli oēs. Sic & Exodi 21. & alibi. Tot & tanta de nomi/
ne VNVS, & q̃t modis capiatur propter Arrianos bla/
sphematores Dei Trinitatis, & calumniatores meos.

CAPVT XVIII.

An liceat vti vocabulis, quæ in scripturis san/
ctis non sunt, cum res ipsæ sint.

QUod ecclesia vti possit alijs vocabulis nominũ, que
in sacris litteris non sunt, cum res ipsæ sint, D. Athanasi
us in disputatiõe contra quendam Arrianum, presidente
Probo iudice Gentili à Constantino Imperatore delega/
to, piẽ ac doctẽ demonstrat. Hoc .n. simplicibus proderit
scire, cum præsertim octaua die Octobris 1563. noui Ar/
riani & Eutichiani Pinczouia cõuenerunt, & inter alias
fatuitates, ne dicã impietates quas cõmiserunt ex suis ec/
clesiis hæc nomina Trinitas & persona, & alia omnia, que
in sacris nõ repiuntur literis, & philosophica quõq; vt es/
sentia, substantia (& tm̃ hæc sunt in scripturis) proscripse/
runt, vt mihi quidã ex eorum grege, qui illi interfuit sy/
nodo re/
modo re/

nodo retulit, & eorū quōq; recessus indicat. Rem pfecto
talibus hominibus dignā. Et certē fatale hoc est, cū ali
quod indignum facinus designaturi sint isti hæretici, Pin
czouia petunt, fortē etiā domino illius loci ignorante.
Sed D. Athanasium hos sciolos & hæreticos castigantem
ac etiā instruentem audiamus.

Ecclesiasticæ, inquit, semp moris est disciplinæ, si quā
do hæreticorū noua doctrina exurgit, cōtra insolentes q
stionum nouitates, rebus immutabiliter permanentibus,
nominū vocabula immutare, & significantius rerum na
turas exprimere, quæ tñ existentium causarum virtuti
bus congruant, & quæ magis easdem antiquitas fuisse de
mōstrent, nō ortus nouitatē mensurent. Et vt, quod dico,
plani⁹ fiat, vt ar exēplo in ipso Christianæ religiōis initio.

Omnes, qui credebāt domino nostro Iesu Christo, nō
Christiani, sed discipuli tantū modò nominabantur.
Et quia multī nouorum dogmatum auctores extiterant,
doctrinæ obuiantes Apostolicæ, oēs sectatores suos disci
pulos nominabant. Nec erat vlla nominis discretio inter
veros falsosq; discipulos, siue qui Christi, siue qui Dosite,
siue Theodæ, siue Iudæ cuiusdam, siue etiā Ioannis secta
tores, qui se quasi Christo, ecclesiæ fatebantur, quā po
tius vno discipulorum nomine denferentur.

Tunc Apostoli conuenientes Antiochiā sicut eorum
Acto. xi. (Luca narrante) testantur acta, oēs discipulos nouo no
mine id est, Christianos appellant, discernētes à cōmuni
falsorum discipulorum vocabulo, vt & diuini per Iesaiā
Iesai. 62. oraculi sermo impleteretur, quo ait. Seruiētib; verò mi
hi, vocabitur nomen nouū. Hanc ergo ab Apostolis tra
ditam, nouis vtendī nominibus formam, Ecclesia tenens,
cōtra diuersos hæreticos, vt sanæ fidei ratio postulabat,
diuersas adidit nominum nouitates. Deniq; patri nouū
innascibilitatis nomen Ecclesia imposuit.

Cum enim Sabelliana hæresis genitum ex virgine patrem voluisset asserere, ingenitum contra hanc cõfittendo ecclesia tradidit patrem. Vtiq; in diuinis scripturis ingenitum nusquam legimus patrem. Potest ergo Sabellius audaciam suam in huius calumniæ obuerrere quæstionẽ, & simili, vt tu, propositiõis genere vti, quo dicat: Cur diuinis scripturis sine vllõ prospectu pudoris violentiã facitis, profitendo innascibilem patrem, quod scriptum ostendere valeatis?

Item, quia eum non solum genitum, sed & passum impio dogmate idem Sabellius profitetur, vobis in vnum cõuenientibus, inter cõteras, quas promulgatis fidei sanctiões, dixistis patrẽ impassibilem esse, qd religiosẽ, sancteq; vos statuissẽ probamus. Sed hoc itidem ille proclamauit. Ergo vsq; quo vestræ licentiæ audaciam protenditis profitendo, quod scriptum nõ legitis, impassibilem patrem, qd nec Prophetæ tradiderunt, nec Symboli autentici tradidit authoritas, sed hoc est vestra temeritate presumptum.

Rursus prosequuntur iidem ipsi, qui Sirmio conuenerant. Et hanc religiosæ cõfessiõis fidem de filio statuisstis, Deum eum dicentes ex Deo, lumen de lumine. Iam hic Photino, qui ex humanæ generatiõis natura initium tribuit filio, quanta calunianã occasio pateat, ipsum te qdq; metiri nõ pigeat. Cur .n. non similes qrimoniæ caussas intentat, cur non simili vociferatiõe ipse qdq; insaniat, dicens: Quid dicitis, quid statuitis, quid sequendum vestro iudicio posteris traditis, confitendo filium Deum ex Deo, lumen ex lumine? Ostendite mihi, vtrum in eadẽ filij Dei forma, id est, in autentico Symbolo, quod Apostoli tradiderunt, hoc scriptum legeritis. Sed contentus sum, cum i bis scriptum non fuerit, saltem mihi de propheta

is legatur, de Apostolorum literis ostendatur. Quis has
volumines tulerit nouitates? Quis hoc rudis admittere sensi-
bus patiat, quod neque prophetae, neque Apostoli tradiderunt?

Item, similem patri filium multis & creberrimis conci-
liorum vestrorum decretis statuistis. Exurgat nunc Eu-
nomius, qui dissimilem constitetur, & dicat: Vbi hoc legi-
stis, vbi hoc reperistis, vtrum ne pater, aut filius hac de se
usus est voce?

Ergo tu Arri (hic non est ille Arrius, à quo principe
Arriani dicuntur, sed alius eo nomine sic vocatus) qui me
hodie tali cōstringis articulo, vt homousion propriè posi-
tum in scripturis ostendam, aut facere cōtra insolentes &
furtiuas haereticæ intelligentiæ prauitates, quædam con-
fessionis nomina non temerè præsumpta, sed ex cōsequen-
ti ratiōe collecta, fidei authoritatibus fuisse inserta, ita vt
tot nouorum verborum religioso intellectui extiterint ab-
solutiones, quæ fuerint quæsitæ vel subministratæ perfidiæ
occasiones. Aut si id fateri nolueris, tuis tecum obiectio-
nibus agam. Ostende mihi non ex coniecturis, non ex ve-
rissimilibus rebus, non ex ratiōe vicini sermonis, non ad
intelligendum prouocantibus rebus, non ad profitendū
pietate fidei suadente, sed pura & nuda verborū propri-
etate, ostende ingenitum, aut impassibilem patrem, ve-
rum Deū ex Deo, lūende lumine, aut patri filiū similem
esse. Nolo mihi dicas, hoc fidei ratio poscit, hoc pietas do-
cet, ad hanc me nominis professionē scripturarum conse-
quentia prouocat. Nolo inquam mihi talia obtendas, quæ
& in me similia de homousii, probatione respicis proferentē.
Sed fero in manibus diuinorum voluminum codices, & eodē
sono, iisdemque syllabis prædictorum vocabula nominū in-
dita lege. Aut ostende scriptū filium patri similem, aut fa-
tere dissimilem. Quo hinc erumpas, quo rursus euadas?

ne tuis

ne tuis te obiectiōibus implicitū ppositiōis nexus enodā/
di tibi facultas nulla suppeditet, aut cōcede mihi ex conse/
quētibus probare homouision, id est, vnius substantiæ fi/
dem, aut si cōcedere nolueris, neganda sunt tibi vniuer/
sa, quæ ipsæ fateris, quia ea nudè posita inuenire nusquā
vtriq; poteris. Hæc omnia ad verbum D. Athanasius, ex/
quibus manifestè patet, licere ecclesiæ vt aliis vocabulis
nominū, modo res ipsæ in sacris literis inueniant. Quod
cū ita sit, & hoc manifestū euadit, non solum impie, sed
& pueriliter synodum Pinczouianā egisse, quod illa vo/
cabula ex ecclesiis pscripterint suis, p̄sertim cū etiam q/
dam alia retineant, quæ in sacris literis non inueniuntur,
vt Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo
vero, vt supra ex D. Athanasio visum est. At plura, cū
ad cōfutationem Brzezini & Gentilis venero.

CAPVT XIX.

Denomine Trinitas.

ET si hoc nomen Trinitas in sacris literis nō habeam⁹,
tamē cū eius significatum habeamus, nomen eius in ec/
clesia retinendum est. Nihil, n. nobis curandum est, quod
homines superbi, scioli, arrogantes & Grāmaticuli, atq;
pueri sensibus in suis synagogis decreuerint.

Trinitatis nomen id significare videtur, qd significat,
cū dicitur, tres personæ, pater s. & filius, & spūs sanctus.
Nam Christus Dominus dicit, baptisantes eos in nomine
patris, & filij, & spiritus S. Tres .n. sunt numero propri/
etatibus pater, & filius, & spiritus, sed tamen vno substā/
tiæ nomine vniantur, nēpe Dei. Et i. Ioan: 5. Tres sunt,
qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & spūs S.
& hi tres vnum sunt. Habes Trinitatem, hoc est tres per/
sonas numero distinctas, sed substantia vnitas, vt sit Tri/
nitas secundum Isidorum, cui & Theologi subscribunt,
trium vni

trium vnitas. Quod autē dicit Ioannes, & hi tres vnū sunt, ostendit patrem, & filium, & spūm S. vnum esse Deum substantia, non collectiōe, vt vnus populus. Nam vnum, genere neutro vnam rem, vnam essentiam atq; substantiam significat. Non intelligimus per vnum sunt, vnum per concordiam, vt antiqui & noui Arriani, sed vnū natura. Non, n. dicit, vnum volumus, licet & id verū sit, nō tamen per cōcordiā, sed per naturā, quia vnam numero habent voluntatem, sed vnum sunt, quo vnū eos esse substantia indicet. Non dicimus, vnus est pater & filius, & spīritus S. id est, vna persona, vt Sabelli; sed vnum sunt, & vnus Deus, qui illam vnam substantiam habet numero, non specie, vt Gentilis dicit.

Cū itaq; habeamus in scriptura significatū huius nominis Trinitas, & nomen quoq; retinendum est. Nā hæc omnia verba, pater, & filius, & spūs S. & hi tres vnū sunt, vnico hoc nomine Trinitas cōprehēdim⁹, & intelligim⁹.

Nōne Ecclesia tam Latīna, quā Græca hoc nomen Trinitas recepit, & approbavit, recipit & approbat: Maximē omnium. Nam & Tertullianus, qui non longē fuit à tēpore Apostolorum, vtitur hoc vocabulo Trinitas in suis aduersus hæreticos libris. Vnde in libro cōtra Praxeam Sabellianum, inter cœtera sic scribit. Si te adhuc nū-

NOTA. merus scandalizat TRINITATIS quasi non connexæ in vnitate simplici, interrogo quomodo vnicus & singularis pluraliter loquitur: faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostram, &c. En habes nomen Trinitatis apud Tertullianum, & per consequens apud ecclesias illius temporis.

Sic & Iustinus philosophus & martyr, in multis locis, & præsertim in expōitiōe fidei, de vera rectaq; confessione, siue de sancta & eiusdem essentia Trinitate scribit.

Ait. n.

Ait. n. Vn^o igit^r verè est De^o omniū, isq^{ue} in patre, filio, & spū S. cognoscit^r & intelligit^r. Et infra. Quāobrè Deū vnū par est nos p^{ro}feri, qui in p^{re}, ac filio, & spū S. intelligat^r, ita tamen vt hoc quidem ipso, quod pater, ac filius & spūs S. sunt, vnūs diuinitatis personas cognoscamus, qua aut^{em} ex parte Deus sunt, id, quod commune est personarum, in natura & essentia intelligam^{us}. Nam & vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate intelligitur. Hic sciēs omitto alios S. Patres tam Latinos quā Græcos. Nam hos liber quartus cōtinebit, in quo totius catholicæ ecclesiæ consensum de Trinitate & vnitate Dei describam.

CAPVT XX.

Quæritur An sit ordo, & gradus in Trinitate, vel non? Vemadmodum olim Eunomius Arrianus, quem Valentinus Gentilis sequitur, diuersa tamen ratione, ordinem & gradum in Trinitate ponebat, ita & Gētilis cū sequacibus ponit. Primum .n. locum, gradum, & dignitatē patri, secundum filio, tertium spiritui sancto dant. Et patrē quidem anteriore filio, filium verò patre posteriorē, & spūm S. vtriq^{ue} subordinatum faciunt. Hanc itaq^{ue} materiam hic pertractare p^{ro}pter simplices visum est.

Nullum gradum, aut ordinē in Trinitate vt hæretici faciunt, nouit scriptura sacra. Ait. n. Dominus Iesus, Baptisantes eos in nomine patris & filij, & spūs sancti. Et Paulus Apostolus hūc ordinem non seruauit, vt patri primū locū daret, filio secundū, spiritui S. tertiu, sed inuertit, q^{ui} ostenderet nos illorū ordinem aut gradum in Trinitate ponere non debere. Sic. n. ordinem inuertit, in 1. ad Cor. ep^{istola}, cap: 12. dicens. Diuisiones aut^{em} donorū sunt, sed idē spiritus: & diuisiones ministeriorū sunt, sed idem Dñus: & diuisiones operationū sunt, sed idem est Deus, efficiens omnia in omnibus.

In 2. verò ad Cor: cap: 13. aliter scribit, dicens. Gratia

O

Domini

Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & cōmunicatio spiritus sancti sit cum omnibus vobis.

Et in 1. cap: ad Galatas, ait. Paulus Apostolus non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum, ac Deum patrem, qui suscitauit illum à mortuis. Vbi D. Hieronymus sic scribit. Quòd aut̃ hic Iesum Christū primo loco ponit, & ita demum patrē, & alibi indifferenter Deum patrem anteponit, frequenter etiā spūm S. hoc ostendit, qm̃ in patre, & filio, & spū S. non ordo, non maior aut minor, sed vna est gloria, eadēq; substantia. Quòd verò ait, per Iesum Christū, ac Deum patrem, ostendit vnā esse patris & filij operationē. Hæc eadē & plura D. Ioannes Chrysostomus in eundem locum Apostoli. Similiter & D. Athanasius in Symbolo ait: Sed patris, & filij, & spūs S. vna est diuinitas, æqualis gloria, cœterna maiestas. Et, in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ cœternæ sibi sunt & cœquales. Et David in Psalmo 139. Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu ibies, si strauero lectū meū in inferno, tu ibies, &c. Sed adhuc audiamus D. Hieronymū in explicatione Symboli ad Damasum Papam. Tomo 4.

Credimus, inquit, in Deum patrem omnipotentem, cunctorū visibiliū & inuisibiliū conditorē. Credimus & in Dominū nostrū Iesum Christū, per quem creata sunt omnia, verū Deum vnigenitū, & verū Dei filiū, nō factū, aut adoptiuū, sed genitū, & vnus cum patre substantiæ, quod Græci dicunt *ὁμοούσιον*, atq; ita per omnia æqualem Deo patri, vt nec tēpore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior. Tantūq; confitemur esse illum, qui est genitus, quantus est ille, qui genuit. Non aut̃ quia dicimus genitum à patre filium diuinā & ineffabili generatione, aliquod

aliquod ei tempus adscribimus, sed nec patrem aliquan-
do coepisse, nec filiū. Nec .n. aliter confiteri possumus & **NOTA**
ternū patrē, nisi confiteamur etiam coeternum filiū.
Ex filio .n. pater dicitur, & qui semper pater fuit, semper
filiū habuit. Credimus & in spiritū sanctū, verū Deū ex
patre procedentē (phrasim Græcam seruat, non sensum,
nam in expositione fidei ad D. Cyrillum, sic ait, tres em̃
personæ sunt, quib⁹ credim⁹, veræ, æquales, diuinæ, vtri-
usq; substantiæ, i. de patre fili⁹, & spūs S. propriē & verē
de patre filioq; procedit) æqualē per omnia patri & filio,
volūtate, potestate, æternitate, substantia. Nec est pror- **NOTA**
sus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius, supe-
riusue dici possit, sed tota deitas sui perfectiōe æqualis ē,
vt exceptis vocabulis, quæ proprietatē personarū indu-
cant, quicquid de vna persona dicitur, de tribus dignissi-
mē possit intelligi. Atq; vt confutantes Arriū, vnam ean-
demq; dicimus Trinitatis esse substantiā, & vnum in tri-
bus personis fatemur Deū: ita impietatē Sabellij decli-
nantes, tres personas expressas sub proprietate distingu-
mus, non ipsum sibi patrē, ipsum sibi filiū, ipsum sibi spi-
ritū S. esse dicentes, sed aliam patris, aliam filij, aliā spi-
ritus S. esse personam. Non .n. nomina tantūmodo, sed eti-
am nominū proprietates, i. personas, vel vt Græci expri-
mūt hypostases, hoc est subsistentias confitendo. Nec pa-
ter filij aut spūs S. personam aliquando excludit, nec rur-
sus filius, aut spūs S. patris nomē personamq; recipit, sed
pater semper pater est, filius semper filius est, spūs S. sem-
per spūs S. est. Itaq; substantia vnum sunt, personis ac no-
minibus distinguuntur. Ipsum autē Dei filiū, qui absq; ini- **NOTA**
tione æternitatem cū patre & spū S. possidet, dicimus in fi-
ne sæculorū perfectum naturæ nostrę hominem suscepis-
se ex Maria semper virgine, et verbum carnem esse factū,
assumen;

assumendo hominem, nō permutando deitatem &c.

Ex autoritatibus sacre scripturæ, Symboli, & D. Hieronymi nullum ordinē aut gradū in Trinitate legimus, sed totas tres personas cōæquales, cōæternas, cōsem piternas, nihil maius, aut minus, nihil superius aut inferius in ea reperimus. & Christus Ioan: 5. ait. vt omnes honorent filium, sicut honorant patrem.

Verūm, cū sic spūs S. per scripturam, & S. patres locutus est, noluit per hoc naturalem ordinē & gradum, sed artificialem & ab hæreticis excogitatū à S. Trinitate excludere. Ideo & hoc explicandum est apertius.

Ordo duplex.

Ordo duplex est, naturalis & artificialis. Artificialis, quo vtuntur artifices in ædificando, qui primū faciūt fundamenta domus, deinde parietes, postea tectū. Et oratores, primum procemium, deinde propositionem, postea narrationem &c. faciunt.

Naturalis ordo dupliciter consideratur. Vno modo, q̄ Deus omnia creauit. Alio modo, quo ipsæ creaturæ nūc producunt. Quod sic declaro. Deus de nihilo cuncta creauit, cum tempore simul & in vno instanti non successiue. Hoc est, non primum creauit solem, deinde candorē seu splendorem, postea calorē, sed simul & semel solem cum suo candore vel splendore & calore creauit.

Aut, cū arbores, plantas, & herbas creauit, non prius radices, deinde caudices vel surculos, postea fructus, sed omnia simul & semel creauit. Perfecta .n. Dei sunt opera, Deut: 32. & Genes. 1. & Psalmo 32. 148. ipse dixit, & facta sunt. Ipse mandauit, & creata sunt.

Alio modo natura nūc operatur, non quidem instanti, sed tñ in tēpore & successiue. Homo .n. non statim natus generat. Neq̄ .n. scit, nec potest, sed in tempore generat. Seminatur triticū, non tñ in vno instanti nascitur ra
dix cum

dix cum calamo & arista, sed successiue hæc omnia fiūt.
Data ista distinctione ordinis ad rem accedo.

Quamuis Basilius Magnus libro contra Eunomium primo, reiecto ordine artificiali ordinem naturalem admittat in Trinitate, & priorem esse patrem filio, dicat, tamen nō vult filiū patre posteriorem esse. Verba eius hæc sunt. Nos autē secundum habitudinem caussarum ad ea, *Pagina* quæ ex ipsis sunt, patrem filio præponi dicimus, naturæ *134.* verò diuersitate nequaquā, neq; temporis excessu. Alioquin nec patrē ipsum esse re confitebimur, cū alienatio substantiæ naturalem respuat coniunctionē. Et ante hæc verba dicit. Illud verò aut non conspexit, aut volens prudenſq; occultuit, quoddam vcz ordinis esse genus, non nostra constitutū positione, sed ipsius naturæ vi conſequens, vt igni ad lucem, quæ ab ipſo est. Nam in iis priorem esse causſam dicimus, posterius verò, quod ab ipsa ē, non intervallo hæc ab inuicem disseperantes, sed cogitationē priusquam causſatum causam intelligentes.

Et in libro tertio, qui est de spiritu sancto sic scribit. Cur .n. necesse est, si dignitate a ordine tertius est spiritus, natura quōq; ipsum tertium esse? Dignitate nāq; ipsum secundum esse à filio, pietatis ratio tradit. Natura verò tertio vtī, nec à diuinis scripturis docti sumus, nec ex prædictis possibile est cōsequenter colligi. Nā quem admodum filius ordine quidem à patre secundus est, qm̄ ab illo est, & dignitate, qm̄ origo atq; causa essendi pater ipsi est, & qm̄ per ipsum accessus & adductio ad Deū patrem, natura verò nullo modo secundus, quoniam in vtroq; VNA est DEITAS: ita vcz & spūs S. et si dignitate & ordine secundus à filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturę inde consequetur.

Et infra. Accepimus .n. ipsum spiritum S. tertium à
patre &

patre & filio numeratum; cū ipse Dñs in traditione sa-
lutaris baptismi ordinem tradiderit his verbis: Eūtes ba-
ptisate in nomine patris & filij & spūs S. In naturam autē
tertiā à filio ac patre deiectum spūm nullibi audiui⁹.
Hac ibi Basilius.

Manifestum est, quid per ordinem in Trinitate Basili-
us cōtra Eunomiū intelligat, nempe, quoniam filius à
patre est, non pater à filio, spūs S. à filio & patre, non autē
filius vel pater à spū S. Per dignitatem verò, quod pater
sit & filij & spūs S. causa, atq; origo absq; tñ vllō interual-
lo, vt ipse seipsum explicat, vnā tamen Deitatem in pa-
tre, filio, & spū S. (vna Deitas diuidi non potest) non autē
patris & filij & spūs S. diuersas esse naturas, confitetur &
asserit. Hoc idem & Damascenus scribit. Et quid D. A-
thanasius in Symbolo ait: Pater à nullo est, non factus,
nec creatus, nec genitus, nec procedens. Filius à solo patre
est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spūs S. à patre &
filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Quid hī habes ad rodendum Valēti⁹ Gentilis? Quod
pater sit filio prior, & filius patre posterior, ex Basilio, di-
cis? Audi quomodo seipsum interpretatur, & clari⁹ lo-
quitur in libro secundo contra Eunomiū, pagina 144. &
diligenter audi, quoniam tecum & cum Eunomio simul

NOTA loquitur. Nam hac in parte in eodem estis prädicamēto,
Hoc Gē- licet tñ ratione diuersa. Sic. n. ait. Deinde suas blasphemias persequens (audi Gentilis) patrem etiā asserit nō
tilis tēet. fuisse à principio, sed postea factum esse. Atqui si bonū,
si pulchrum est diuinę beatitudinis patrem esse, quomodo
ergo à principio quod decebat, ipsi non aderat? At enim
melioris ignorance, aut impotentia hunc fuisse defectū
rationis inabuntur. Ignoratiōe quidem, si postea quod est
melius adinuenit. Impotentia verò, si sciens atq; intelli-
gens, qd

gens, quod optimum est assequi non poterat. Sed si (quod est nefas dicere) non ei bonum patrem esse, cuius gratia cōmutatus peius elegit: Conuertatur in aduersarios hec blasphemia. Nam Deus omnium ex infinito patet est, nec incipit pater esse. Nam neq; defectu virtutis, ne expleret voluntatem detinebatur, nec quasdam sæculorum periodos expectabat, vt sicut in hominibus & reliquis animalibus creatis perfectione, ad gignendum virtute proveniente, quod voluit assequeretur. Infani .n. est hæc & exco gitare, & dicere: sed æternitati suæ, coæternam, vt ita dicam, habet paternitatem. Quamobrem & filius cum ante sæcula sit, & semper sit, nunquam esse incepit, sed ex quo pater est, & filius est. Et quæ sequuntur.

NOTA
Filius sine principi pio.

En habes Valentine Gentilis cū tuis ab æterno & Deum semper patrem, & verbum semper filium, & filium nunquam incepisse, sicut & pater nunquam incepit esse, & per consequens cū eis spiritum sanctum.

Excluditur itaq; à sanctissima Trinitate ordo artificialis, & naturalis quocq; secundo modo acceptus, primo autem modo sumptus admittitur. vt .n. candor vel splendor à sole est, non sol à splendore, & calor à splendore & sole est (corui .n. sunt) & tamen non prius sol, deinde splendor, postea calor, sed simul & semel vno instanti à Deo creati sunt, vnus sol: Ita filius à patre est, nō pater à filio, & spūs S. ab utroq; tres coæterni vnus Deus est.

Quod autem dixerit spūm S. tertium à patre & filio nūmeratū, hoc postea corrigit, vel seipsum explicat (si ita vis) in libro de spū S. ad Amphilo chium, cap: 18. dicens: Cū patrem & filium & spūm S. traderet Dominus, nō simul cum numero tradidit. Non .n. dixit. In nomine primi, secundi, ac tertij: neq; in vno, duobus aut tribus, sed p sancta nomina fide ad salutem perducen te cognitionem largitus est.

gitus est. Itaq; quod nos saluos facit fides est. Numerus ve-
rò signum declarans quantitatem eorū, de quibus loqui-
mur, ab hominibus excogitatus est.

Quòd verò antea dixerit, per filium accessus & adduc-
tio ad Deum patrem est, hoc de filij humanitate intelli-
gendum est. Quod si contenderis id de diuinitate filij di-
ci, ego ex ipso Basilio tibi respondeo, qui statim subiun-
git & dicit, qm̄ in vtròq; (s. patre & filio) vna est Deitas
& ita per patrem esset accessus ad filium sicut ipse fili⁹ di-
cit Ioan: 6. Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit
eum, quod & verum est. Opera enim Trinitatis ad extra
inseparabilia sunt.

192.

Si itaq; Valentinus Gentilis accepisti à Basilio Magno
ordinem, & dignitatem in Trinitate, accipe etiam & ea,
quæ de Trinitate ab eo dicta sunt & hæc quòq; accipe, cre-
de, & confitere, quæ scribit libro 5. contra Eunomium,
pagina 192. Deum ex seipso sine passione natura diuina
propriū filium genuisse, æqualis honoris, æqualis glo-
riæ, eiusdem sedis consiliatorem, cooperatorem, consub-
stantialem patri & Deo, non diuersæ substantiæ, nec alie-
nū ab eius sola Deitate. Nam si ita non est, nec adorabi-
lis est. Scriptum est enim: Non adorabis Deum alienum,
nec recentem (audi Gentilis) aliquem suscipere Deū iu-
bemur. Non ergo dicas cultus esse additionem, nec etiā
quòd priscis filius tacebatur, nobis verò reuelatus est. Nā
si verbum creatiuum (nō huius tu accusaris Gentilis) do-
minum confiteberis (verbū aut cognouerāt patres, ver-
bū Dei adorabant, & cum verbo spiritum) nec eum dis-
separabis ab eo, qui dicit: Ego Deus solus, nec est præter
me, ne blasphemare cogaris in filium, quòd Deus non sit.
Nec .n. disseparabilis ab eo, qui dicit, Ego extēdi cælum
solus, ne cogaris negare filium esse creatorem. Nā à glo-
ria so-

ria solius Dei is, qui coelum extendit, non separat. Quas
ob res in filio patrem cognosce, in patre filium glorifica,
non partiaris quæ impartibilia sunt, non scindas quæ non
scinduntur. Nam et si scindere volueris, non tamen scinditur,
& si dirumpuntur hæretici, Trinitas tamen non dirumpitur: &
est colenda in vna & æterna gloria, vnam & vnam Dei-
tatem ubique circumferens, irrupta, inscissa, indiuisibilis,
adimplens omnia, omnia continens, in omnibus existens,
creans, gubernans, sanctificans, viuificans. Hæc diuina et
admirabilis catena non dirumpitur, ut scriptum est, funi-
culus triplex non dirumpitur. Hoc sensu & beatus Pau-
lus ad eos, qui recte crediderunt, scribens dicebat: Gratia
Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei ac patris, &
communicatio sancti spiritus cum omnibus nobis. Nam
quando à Deo fiunt omnia per Iesum Christum in spiritu,
inseparabilem patris & filij & spiritus S. operationem esse vi-
deo. Propterea templa Dei & filij & spiritus S. omnes sancti
sunt, in quibus vna Deitas, vna dominatio, vna sanctitas
patris & filij & spiritus S. per vnam habitat sanctificationem
baptismi. Hæc Basiliius.

Si itaque à Basilio accepisti & ordinem, & dignitatem in
Trinitate, etiam alia, quæ de ipsa Trinitate scribit, acci-
pe, & tuam sententiam cum Basilij sententia admitteremus.

Sed forte ad Tertullianum confugies, ut tuum ordinem,
gradum, & dignitatem, tuo modo conceptum confirmes.
Et Tertullianum, quid & ipse de hac rescribat audiam?
Is. n. sic contra Praxeam, pagina 418. scribit.

Tres sunt non statu, sed gradu: non substantia, sed for-
ma: non potestate, sed specie, vnius autem substantiæ, & v-
nius status, & vnius potestatis, quia VNVS Deus, ex quo
& gradus isti, & formæ, & species. Quos terminos, seu quæ
nomina beatus Renanus sic interpretatur, Statum vo-
cat, quod

NOTA

Brzezi

NOTA

NOTA

cat, quod Scholastici substantiam: gradum, quod illi notionem (notiones sunt tres, paternitas, filiatio, & ab vtraque processio) formam, quod illi proprietatem: speciem, quod illi habendi modum, vel signa. Hæc ille, qui ostendit Tertullianum cum doctoribus scholasticis in sensu conuenire, licet alijs phrasibus utatur, quam illi. Nam & ipsi patrem in primo signo originis, filium in secundo, spiritum S. in tertio collocant, quia ipsa Trinitas est origo vna creaturarum omnium. Pater principium est sine principio, filius est principium de principio, spūs S. non dicitur principium (s. intra Trinitatem) nisi respectu creaturarum, quia nulla persona in Diuinis à spū S. est. Spiritus S. itaque principium ab utroque, & totæ tres personæ vnum principium creaturarum omnium. Vide 1. Sent. Dist. 29.

Si & hoc modo, ut Tertullianus, accipis statum & gradum, substantiam & speciem, atque formam in Trinitate, & de ea ita credis, ut ipse credit & scribit, nos & tuum ordinem, gradum, & dignitatem in Trinitate admitteremus. Ille enim præter hæc scribit, Trinitatem esse in vna & simplici deitate, ut supra visum est. Et pagina 427. ait. Cœterum ubique teneo vnam substantiam (nota) in tribus coherentibus. At de hoc plura in quarto libro.

Quæ itaque de ordine, gradu, & dignitate Trinitatis tenenda sunt, satis mihi dixisse videor. Iudicet Ecclesia Dei. Nam hæc est eius sententia, cui si tu Gentilis subscriperis, in hoc hæreticus non eris. Sed adhuc quædam hac de re in libro de Trinitate dicam.

CAPVT XXI.

DE DEO.

DEus quomodo à diuersis gentibus nominetur, & qui dem nomine quadriliterario, ut obseruarit Marsilius Firmicus in argumento in Cratylum Platonis, seu de recta nominum ra-

linos
ab v
eciē,
ten/
con
si pa
tum
a cre
pio,
prin
um,
itāq;
inci
gra
tate,
m or
nus,
sim
Cœ/
is co
ster
Dei,
pse/
c de
qui
Fir
a no
n ra

minum ratione, vt ab Aegiptijs Theut: à Persis Syre: à
Magis Orsi, ab Ebraeis Adonai: à Græcis Theos: ab A/
rabibus Allā: à Machomet Abdi: à Christianis Deus, &
Iesus, hic mihi nihil curæ est, quandoquidem illarum lin/
guas ignorem. Et quamuis linguam Græcam non igno/
rem prorsus, & Chaldeam quôq; quæ Arabibus, & Ma/
chometanis ferè cōmunis est, tamen de Deo scripturus sa/
cra rantū lingua, quæ Ebraica est, contentus ero. Nam
in illa locutus est Deus ipse, & eius Prophetæ, & illa pro/
pria est, & naturalis, & quicquid nos Christiani de Deo
habemus, ab illa accepimus. Nam ex pprietate eius lin/
guæ facile in cognitionem Dei, quatenus de eo scire licet,
& ipse nomen suū Moysci patefecerit, venire poterimus.
Et qm̄ nomen Deus in scripturis sanctis æquiūocum est,
ideo prius æquiūocationem eius tollemus, deinde de eo
scribemus.

Deus tribus modis in scripturis dicitur. Substantiuè,
adoptiuè, & nuncupatiuè. Substantiuè dicitur Deus Tri/
nus & vnus, hoc est, pater, & filius, & spūs S. vnus verus
Deus. Adoptiuè, sancti, qui per gratiam adoptionis Dñj
sunt, qui vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vni/
tate, patrem suum inuocant & adorant. Nuncupatiuè, vt
dij gentium, dæmones, & idola. At nos, cū de Deo lo/
quimur, de Deo, qui verè, & propriè, & naturaliter, hoc
est, substantiuè dicitur, intelligimus.

Et, qm̄ secundum Platonem vt in primo cap: diximus,
nomen est instrumentum docendi discernendiq; substan/
tias rerum, ideo antequam de Deo dicam, quædam Dei
nomina explicabo, si prius quædam de Diuinis nomini/
bus, q̄ in veteri testamento continentur, pfatus fuero.

Quædam nomina de Deo dicuntur per respectū crea/
turarum, vt creator, dominus, pater, & similia. Alia aut̄
dicuntur

dicuntur de Deo per modum qualitatum circa diuinam
essentiam (in Deo tñ nulla qualitas est) vt sapiens, bon⁹,
omnipotens, iustus, sanctus, & similia. Alia per modum
quantitatis (nec in Deo propriè quantitas est, sed omnia
substantia) vt immensus, incircumscriptus, infinitus, &
similia. Et alia per modum aliarum proprietatum, & o-
perationum, licet postea transeant in diuinam substanti-
am, quantum ad significatum attinet.

Sed, cum multa nomina Dei in scripturis sint, de his se-
ptem tantum scribam nempe de El: Elohim: Adonai: Scad-
dai: Eheieh: Iah: & Iehouah, quorū quatuor priora à pro-
prietatibus & operationibus seu effectibus Dei dicunt,
reliqua verò tria eius substantiam indicant. Sed tñ hæc
duo essentialia, nempe Eheieh, & Iah, essentialiter conti-
nentur in hoc ultimo Iehouah, quod est nomen propriū
Dei, reliqua verò epitheta sunt. At de his sigillatim dica-
mus.

CAPVT XXII.

DE nomine El.

Nomen El cum Zeri descendit à radice aial, vnde ail,
quod fortitudinem & potentiam significat, à qua per ex-
cellentiam Deus ipse vocatur, sed semper numero singu-
lari, cum de Deo vero dicitur, Est .n. cōmune creaturis.
Inuenitur & numero plurali, sed tunc non verum Deū,
sed deos, hoc est, Angelos, vel homines, fortes significat,
& robustos.

El itaq; cum verum Deum significat, aliquando sub-
stantialiter, & aliquando personaliter accipitur. Persona-
liter, vt apud Iesaiam cap: 7. de Christo. Ecce virgo conci-
piet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Imanuel, i.
nobiscum Deus. Similiter & cap: 9. Qm̄ puer natus est
nobis, & filius datus est nobis, & erit imperium super hu-
merum

merum eius, & vocatum est nomen eius, mirabilis, confis-
sarius, El, hoc est, Deus, gigas seu potens, pater æternus,
princeps pacis. In his duob⁹ locis El de persona filij Dei,
qui incarnatus est, qui verè & natura Deus est, personali-
ter accipitur.

Apud Ieremiam verò cap: 32. pro persona patris, cui
& filium iungit, quem virtutem & potentiam magnam,
& brachium extensum appellat, dicens. Tu es Domin⁹
Deus, ecce tu fecisti cælum & terram cū potentia tua ma-
gna, & cum brachio tuo extenso, nihil tibi absconditū ē.
Qui facis misericordiam in millia, & reddis iniquitatem
patrum in sinum filiorū eorum post eos, hahel, id est, De-
us magnus, gigas, cuius nomen est, Iehouah sebaoth.

Et quamvis sit mentio de aliqua persona, in Trinitate,
aliæ tamen personæ ab illa non excluduntur, sed cum ea
coniunctæ intelliguntur. Inseparabiles, n. sunt, licet di-
stinctæ sint.

Essentialiter capitur El frequen^r vt Exodi 20. Quoni-
am ego sum Dominus Deus tuus, El Deus Zelotes, visi-
tans iniquitatem patrum in filios &c. & Psalmo 5. Quoni-
am tu es El Deus, qui non vis impietatem, non habitabit
apud te malignus. & Psalmo 22. Eli, Eli, Deus mi, Deus
mi, quare me dereliquisti: Ibi Christus vt homo loquit^r.
& Psalmo 86. Et tu Domine El Deus miserator, & mise-
ricors. Et 90. Antequam montes nascerentur, & forma-
retur terra, & orbis terrarum, & à sæculo, i. ab æterno &
vsq; in sæculum, seu in æternum, tu es El Deus. Sic & ali-
bi. Ex quo hoc elicitur, quòd cū filius ita sit El, sicut &
pater, cum patre; & per consequens cum spū S. sit vnus
æternus El, & verus Deus. Nam & Ieremias hæc duo E-
pitheta, El & gigas attribuit patri, quæ Iesaias tribuit fi-
lio. Ad nomen Elohim venio.

CAPVT XXIII.

De nomine Elohim.

Nomen Elohim, cuius singulare est Eloha, à radice *alah*, eiusdem significationis est cum nomine *El*. Significat .n. fortitudinem, virtutem, & potentiam. Et hoc nomen quòq; creaturis commune est, & significat deos, idola, iudices, & angelos, sed per excellentiam Deum viuũ & verum, qui est super omnia, vt Psalmo 96. Qm magnus Dominus, & laudabilis valde, tremendus est, super omnes Elohim deos. Qm omnes Elohe haamim, dii populo- rum, Elilim, idola, vanitates, nihil, nugæ, & nullius vtilitatis res sunt. Hæc omnia significat Elilim. Et psalm: 95. Qm *El* Deus magnus Iehouah, & rex magnus super omnes Elohim deos. Quicquid nomine Dei vel numinis siue boni siue mali venit, illud Elohim appellatur, sed per excellentiam, vt dixi, Deum viuũ & verum significat. Est itaq; hoc nomen Elohim commune vero Deo & dijs gentium, idolis, angelis, & iudicibus.

Huius singulare Eloha raro reperitur in scripturis, & tunc capitur pro vero Deo, vt Chabacuc cap: 3. Eloha, i. Deus ab austro veniet. Sic apud Iobum cap: 12. 19. & 36. Semel reperitur pro idolo, deo Babyloniorum, idq; ironice & per contemptum Chabac. 1. hæc est potentia eius, Ieloha dei eius, s. Babel. Alioqui Elohim numero plurali semper habetur in scripturis, sed relictis alijs significationibus, de ea, quæ verum Deũ significat, dicamus.

Hoc nomen Elohim modò personaliter, modò substantialiter seu essentialiter capitur, sicut omnia nomina essentialia Dei. Et semper cum verbo singulari reperitur, præterquam in tribus locis, vt Genes. 20. Dixit Abraham ad Abimelechum regem: factum est aut, cum hithu othi Elohim, errare fecissent (i. peragrarẽ) Dñs de domo patris mei, dixi

mei, dixi illi, s. Sarra vxori meæ. Et cap: 38. Et venit Iacob in Luz, q̄ est in terra Canaan, ipsa est Bethel, ipse & omnis populus, qui cum eo erat. Et edificauit ibi altare, & appellauit locū illum, El, Deum, Bethel, nēpe, qm̄ ibi niglu elau Elohim, apparuerunt sibi Dñj, cūm fugeret à facie fratris sui. Sed statim subiungit, & ait. Et apparuit Elohim Iacobo, &c. 2. Reg: 7. Et quis est, vt populus tuus, vt Israēl, gens vna in terra pro qua iurerunt Dñj ad redimendum populum sibi, illi non illis, in singulari, non in plurali numero.

Et quamuis Elohim iungatur verbo plurali, tamen ne plures Deos facere videatur, sicuti nec sunt, sed vnus Deus tantum, vel verbo, vel pronomine singulari determinatur, vt visum est.

Iungitur hoc nomen Elohim quocq; adiectiuo plurali, sed postea clauditur vel determinatur pronomine singulari, vt Deut. 4. Qm̄ quæ est gens magna, quæ habeat Elohim Deos appropinquantes sibi, sicut Iehouah Deus noster cūm oēs nos inuocemus eum. Cum prius dixisset Deos, postea dixit, sicut Iehouah Deus noster, &, cū inuocamus eum, non eos.

Sic legis Iosue cap: vltimo. Non poteritis seruire Iehouæ, Chi Elohim cedoscim hu, qm̄ Dñj sancti ipse est.

Genes. cap. 1. legimus, & cum verbo singulari, & cum plurali iunctum Elohim, vt Vagiomer Elohim naase Adam. Et dixit Dñj faciamus hominem, Postea singulari numero sententiam clausit. Et creauit Elohim hominem ad imaginem eius, id est suam, ad imaginem Elohim creauit eum, hoc est masculum & foeminam. In his omnibus sententijs habes nomen Elohim pluralis numeri iunctum cū verbo modo plurali, modo singulari, & cum adiectiuo plurali, sed terminatum vel pnomine, vel verbo singulari,

gulari, ad ostendendum pluralitatem personarum patris
f. & filij, & spūs sancti per numerum pluralem, & vnitas
tem essentiae vel substantiae vnus Dei per numerum sin
gularem. Coëterum cū verbo singulari Elohim iunctum
habes semper in tota lingua Ebraica, ad declarandū Tri
nitatem & vnitatem Dei, vt in libro de Trinitate clari
us videbimus.

CAPVT XXIII.

De nomine Adonai.

ET hoc nomen Adonai Deo & creaturis cōmune est,
at excellentius de Deo dicitur, & significat dominum, &
relationem habet ad creaturas, quae sunt Dñi possessiōes
& seruae. Sexies tantū in scripturis numero singulari
Adon reperitur, in plurali verò vbiq; & semp Adonai.
Et cū de creaturis dicitur, vltima syllaba punctat̃ pa
thach, cū verò de Deo Camez. Et quamuis legatur for
ma plurali, tamen singulariter semper interpretat̃. Non
.n. dom nos, sed dominū dicimus. An fortè plurali nume
ro scribitur & legit̃, & tamen singulariter enunciatur, p
pter pluralitatem personarum, & vnitatem essentiae. Ira
res se habet. Est .n. Dñus pater, Dñus filius, Dñus spūs S.
Et tamen non tres dñi, sed vnus est Dñus. Capitur & hoc
nomen Adonai, tam essentialiter, quā personaliter, vt in
scripturis habetur.

Sed hoc diligenter notandum est, quòd hoc nomen A
donai, quod dominū significat, non est illud nomen, quod
tetragrammaton, i. quadriliterariū dicitur, nempe Ichor
uah, minime. Iudæi, .n. superstitiosi pro hoc nomine Ie
houah, legunt hoc nomen Adonai. Et vetus interpret tã
Latinus, quā Græcus, hæc duo nomina Iehouah & Ado
nai promiscuè & indifferenter interpretati sunt Dñum.
Sed magna est inter hæc duo nomina differentia. Sicut n.
cælum

coelum distat à terra, ita nomen Iehouah distat à nomi-
ne Adonai. Iehouah .n. vt videbimus, nomen proprium
Dei est, Adonai verò & Deo & creaturis commune est.
Iehouah significat puram Dei essentiam cū suis proprie-
tatibus internis, & cum opere creatiōis. Adonai verò pu-
rum dominium, & fundamentū aut sustentamentū crea-
turarū. Est .n. in hoc nomine Adonai metaphora desum-
pta à basi & fundamento alicuius superstructionis. Nam
pedes illi vel bases & sustentacula, super quibus poneban-
tur & in illis incastrabantur tabulae vel asseres tabernacu-
li, qui totum sustinebant tabernaculum (vulgo mortari-
ola appellantur) Adanīm vocabantur. Vt .n. Rex, qui
Gracis βασιλεὺς dicitur, regit, sustentat, & portat popu-
lum suum, vt i fundamentum sustentat domū, ita Deus
regit, sustentat, & portat moderatūrq; totum mundum,
ne corruat. Sicut .n. populus sine rege desolatur & perit,
ita totus mundus sine Deo desolareretur & in nihilum re-
digeretur. Dicit .n. Iesaias propheta de Christo, capite 9.
cuius imperium super humerum eius. Solus .n. sustinet
ecclesiam suam. Adonai itaq; domin⁹ ita dicitur & est, vt
ti basis & fundamentum ac sustentaculum totius orbis,
sed non significat creatorem. At nemo inter hęc duo no-
mina Adonai & Iehouah distinguere potest, nisi qui E-
braicam linguā norit. Perpam itaq; Iudæi faciunt, quòd
pro nomine Iehoua legant Adonai.

CAPVT XXV.

De nomine Scaddai.

Nomen scaddai tam de Deo, quā de creaturis secundū
quosdam Rabinos dicitur. Ego verò non obseruaui nisi
de Deo. Descendit hoc nomen à verbo Scada, qd rape-
re, spoliare, diripere, prædari, vastare, perdere, & destru-
ere significat. Vtitur scriptura hoc verbo, cū facit Deus

Q

vastare

vastare, ac perdere monarchias ac regna mundi, quò om-
nipotentia Dei cognoscatur, & fortitudo, vnde nomen
Scaddai omnipotens, fortis, vastator, ac victor vertitur.
Omnipotens is est, qui facit, quod vult, & qñ vult, nullis
rebus impeditus, vt ait Plato in Hippia. Græci παντοκρα-
τωρ, i. omnibus imperantem vocant. Non .n. hoc nomē
compositum est ex litera scin, q̄ significat quod, vel qui,
& dai, sufficientiā, quasi sibi sufficiēs, se contētus, & nul-
lius indigens sit secundum Reuclīnū libro 3. suæ Cabalæ,
vel quòd satis, aut sufficientiā omnibus præbeat secun-
dum R. Scalomoh, licet hæc de Deo vera sint, sed est no-
men simplex à verbo prædicto descēdēs. Et media litera
daleth iuxta consuetudinem linguæ in duplicatis abiecta
est, quæ & signatur per daghes in altera litera daleth, que
tertia radicalis est. Et iod à fine, est litera ehemantica hoc
est constitutiva nominis. Hæc secundum Grammaticam.

Cæterum, quòd hoc nomē vertitur omnipotēs, rectē
vertitur. Nam cū in mundo fuerint olim potētissimæ
monarchiæ, vt Aegyptiorū, Assyriorum & Babylonio-
rum &c. quas Deus propter earum idololatriā & scelera
vastauerit, atq; subuerterit, destruxeritq; iurē omni-
potens esse pbatur Deus. Nam quicquid in illis efficere vo-
luit, effecit, nullo impediēte. In totū .n. mundū dominat̃.

Notandum tñ est, quòd Græcus interpres hoc nomen
Scaddai non semper vno & eodem modo transtulit. Nā
in 17. cap: Geneleos, vbi veritas Ebraicā habet, ego sum
El Scaddai, Deus omnipotens, Græcus vertit, ego sum
ἐθεος, Deus tuus. Similiter & 28. cap. vbi veritas Ebra-
ica habet, ve el scaddai, & Deus omnipotēs, Græcus ver-
tit, & ἐθεος, Deus meus. In capite verò 22. Iob, modò
vertit, κύριον, dominum, modo παντοκράτωρ omnipotētē.
In 10. verò capite Ezechielis, vbi Ebraicē legitur tanquā
vox El

vox El scaddai Dei omnipotentis, Græcus vertit, *ὁ Θεός*
ὁ Θεός *σαδδαι*, i. tanquam vox Scaddai, hic nomen Ebrai-
cum retinuit. Ecce quod modis verterit Scaddai, modo De-
um, modo Dominum, modo omnipotentem, modo no-
men ipsum seruauit Ebraicum Scaddai.

Latinus verò interpres non modo hoc nomen Saddai
interpretatur omnipotentem, sed & nomen Iehouah quod
quod alibi Græcum sequutus transtulit Dominum, vt E-
xodi 15. cap. ubi textus Ebraicus habet, Dominus vt vir pu-
gnator, Dominus vel Iehouah nomen eius, Latinus inter-
pres vertit, omnipotens nomen eius. Græcus legit, *κυριος*
ὁνομαζων, Dominus nomen illi. In hunc sensum Aposto-
li in Symbolo suo hoc nomen Iehouah, non scaddai, posu-
erunt, cum dicunt, patrem omnipotentem, quod expresserunt
per verba sequentia, creatorem cœli & terræ. Nam Ieho-
uah, non scaddai, hoc significat, vt videbimus, Ad nomi-
na essentialia venio.

CAPVT XXVI.

De nominibus Eheieh, Iah, & Iehouah.

HAec tria nomina ab vna & eadem radice verbi descen-
dunt, quæ est Haiah, quod verbum substantiuum est, &
esse significat. De hisce tribus nominibus multi multa scri-
pserunt, longosque commentarios fecerunt, sed id quæ fece-
rint recte, iudicium sit penes sacrosanctæ linguæ Ebrai-
cæ professores, nec non penes ecclesiam Dei. Ego verò,
quantum mihi datum fuit intelligere ex hac lingua à trigin-
ta & octo annis, hæc tria nomina, relictis multorum chime-
ris, cogitationibus, & imaginationibus, explicabo, & me-
am explicationem professoribus huius linguæ, atque Ecclesiæ
Dei pariter iudicandam humiliter subiiciam.

Cum Moyses mitteretur legatus à Deo ad Pharaonem,
vt ex Aegypto omnium regnorum totius mundi tunc tem-

potētissīma populū Israhēliticū educeret, dixit
ad Deū, quis ego sum, vt vadā ad Pharaonē, & educā
filios Israhēl de Aegypto. Cui respōdit Deus, Ego ero te-
cum. Ad quē Moyses dixit: Ecce ego veniens ad filios
Israhēl, dicā eis: Deus patrum vestrorū misit me ad vos.
Quod si dixerint ad me, quod est nomen eius? Quid dicā
eis? Et respondit Deus Moysi, Eheieh ascer Eheie, & a-
it, sic dices filijs Israhēl, Eheieh misit me ad vos. Et dixit
præterea Deus ad Moysen, sic dices filijs Israhēl, Ichouah
Elohe abothechem, hoc est, Ichouah Deus patrum vestro-
rum Deus Abrahā, Deus Isaac, & Deus Iacob, misit me
ad vos, hoc est nomen meū in æternū, & hæc est memor-
riā mei, seu memoriale meū. Hæc est Dei instructio de
nomine suo Moysi data.

Cæterum ad rectā intelligentiā huius nominis Dei
quædam præmittenda sunt.

Et primū sciendū est, quod lingua Ebrea habet ser-
ptem coniugationes, quarū tres actiue sunt, & tres passi-
uæ, & vna actiua passiuā, hoc est, reciproca, vt amo mei-
psū.

Præterea, quædam verba sunt; quæ regulariter p sin-
gulas illas coniugationes flectuntur, & verborum signifi-
catio semper augetur, & intenditur, vt verbi gratia, Si a-
pud nos hoc verbum amo per quatuor coniugationes fle-
cteretur, hoc modo. In prima, amo amas. In secunda, a-
meo ames. In tertia, amo amis. In quarta, amio amis. In
prima significaret, ego sum amor, vel in meipso amorem
habeo. In secunda, in proximum illum effundo, in tertia,
quodam etiā signo illum ostendo. In quarta, facio illum
hominē, in quē amorē effudi, alios homines amare.

Sic apud Ebreos, pacad, verbi gratia, visitauit exerci-
tū in prima coniugatione, in secunda piced (sed syllaba
ce, pronū

ce, pronunciatur, vt caro, cor, non vt cape, cingo) recensit eum, hoc est, non solum exercitum visitauit, sed etiam numerauit. In tertia hiphcid, ducem exercitui praefecit. In hac itaq; tertia coniugatione tria sunt significata, nempe, visitatio, & cum visitatione numerus, & cum utroq; praefectus constitutus. Hoc est, verbum hiphcid significat ducem praefecit exercitui visitato atq; recensito.

Ad haec, multa nomina sunt, quae formam habent futuri temporis primae, secundae, & tertiae personae, vt Ischac (nos dicimus Isaac) risus, a futuro tertiae personae Ischac ridebit. Iacob supplantator, a futuro tertiae personae Iacob, supplantabit. esba digitus, a prima persona futuri Esba, intingam. Et ita a secunda persona futuri multa formantur nomina, vt pfefforib; sacrae linguae notum est.

Demum et hoc sciendum est, quod Moyses fuit filius adoptiuus filiae Pharaonis, vt legitur Exodi 2. capite. Is enutritus fuit & eruditus omni doctrina & sapientia Aegyptiorum, & erat potens in factis & in dictis, vt Stephanus protomartyr ait in Actis capit: 7. Nam in Aegypto primo vixit ac floruit humanae sapientiae studium, vt habetur primo libro Metaphysicorum. Et Plato in Aegypto fuit, & ibi studuit, vt etiam Iudaei testantur.

Habes qualem legatum & oratorem sibi delegerit Deus, ad tantum opus peragendum. Habes inquam Moysen eruditissimum & sapientissimum (arripe aures Gregori Brzezi ni Grammaticae, & tu Gentilis quoque audi) virum, omni disciplinarum genere instructissimum, quem Deus elegit, vt se & maiestatem suam illi patefaceret, quo & populum suum ex manibus potentissimi Pharaonis liberaret, eumque vias suas ac praecipua sua, suumque cultum doceret solide. Sapientissimus Deus & ipsa sapientia cum sapientissimo homine locutus est. Vnde & Paulus dicebat. Cor: 2. Sapientiam loquimur inter perfectos.

Cum ita sapientissimus Moyses dixisset ad Deum, ecce ego veniens ad filios Israël dicam eis Elohe abothem, i. Deus patrum vestrorum misit me ad vos. non contentus fuit communi vocabulo Elohím, Deus, quo & dii gentium, angeli, daemones, iudices, & idola vocantur, hoc .n. nomine, & hac ratione verum Deum cognoscere non potuisset, sed proprium nomen Dei, quod naturam atque essentiam ipsius exprimeret, atque eum ab alijs naturis & essentijs separaret, scire voluit. Ideo dicit ad Deum. Et dicet mihi, quid est nomen eius? Quid dicam eis? Tunc dixit Deus ad Moysen, Eheieh, ascer eheieh. Et dixit, Sic dicet filijs Israël, Eheie misit me ad vos.

Hic Moyses nomen Dei scire postulat, quo audito & cognito, & ipsum Deum quoque cognouit. Nam nomen est instrumentum discernendi, cognoscendique, ac alios docendi substantias rerum. Non .n. actiones Dei & operationes, sed nomen eius scire petit. Nam cognita essentia rei, quae per nomen proprium cognoscitur, & eius quoque natura, proprietas, & potentia atque operatio cognoscitur. Nulla .n. natura siue essentia est sine sua proprietate, virtute & operatione. De nomine itaque Moyses Deum interrogat, non de verbo. Et Deus Moysi nomen suum indicat, quod & illi sic describit.

Eheieh ascer Eheieh. Cum Deus supra se nihil habeat, per semetipsum se ipsum describit, sicut ipse per semetipsum iurat. Nihil .n. illo maius vel generalius est. Hoc nomen Eheie, formam habet futuri primae personae. Futurum autem primae personae est Eheieh: à prima coniugatione quae Cal dicitur, quod ero interpretatur. Sed quia nomen est, essentiam significat. Et quia forma eius est in prima persona non secunda, aut tertia, ideo primam essentiam significat. Quasi dicat, Moyses accipe nomen meum, ego sum

go sum prima essentia. Hoc est, ego sum primum esse et
prima essentia. Esse .n. et essentia in Deo idem sunt, vt
philosophi omnes et Theologi confitentur, in creaturis
verò non ita. Hoc etiam legere poteris in Concilio Florē-
tino, sessione. 18. et D. Thomam in libro de Ente et Esse,
tia, et 12. Methaphysicorum. Græcus interpret vertit.
ἐγώ εἰμι ὁ ὢν. Sic dices filiis Israël, ὁ ὢν misit me ad vos.
Hoc est, ego sum ens, seu existens et esse vnde οὐσία essen-
tia, et hæc duo nomina ens seu esse et essentia congruunt
cum ἀλήθεια .i. veritate, vt scribit Plato in Cratylo. Et
in Timeo pag. 704. vertit neutro. Siue τὸ ὄν quod est et
quod semper est, carens generatione, Ibi lege, vide etiam
Iustinum Martyrem & Philosophū in oratione pareneti-
ca ad gentes pagina 17. & 18. vbi ostendit Platonē cū Moy-
se conuenire de Deo, quid sit, eo tñ modo q̄ sese manife-
stauerit.

Dicit itaq̄ Deus, ego sum prima essentia, quæ sum pri-
ma essentia, hoc significat Eheieh ascer Eheieh, sic dices fi-
liis Israël, ego Eheieh prima essentia misit me ad vos.

Cū omne quod est, aut est natura naturans, aut na-
tura naturata secūdum philosophos et Theologos quocūq̄,
aut essentia essentians, et essentia essentiata, aut prima es-
sentia, et secunda essentia, ego inquit Deus, sum natura
naturans, essentia essentiās, et prima essentia, quæ à nul-
la alia essentia suum esse et suam essentiam accepit, sed à
seipsa primo et per se, et semper fuit, sine initio, immēsa,
infinita, æterna, increata, &c. Nomen itaq̄ Eheieh purā
ac nudam essentiam Dei cū tribus suis proprietatibus in-
ternis, sed sine operatione aliqua externa significat.

Verūm, quia, vt diximus, nulla essentia seu natura est
sine sua proprietate, virtute, potentia, et operatione, &
quia natura et essentia Dei in se à nemine cognoscitur (in
complez

comprehensibilis. n. est mortalibus) ideo à proprietate, virtute, potentia, et operatione cognosci eam voluit, vnde subiungit Moyses et dicit. Et dixit adhuc Deus ad Moysen, sic dices filiis Israël, Iehouah Deus patrum vestrorum, Deus Abraam, Deus Isaac, et Deus Iacob misit me ad vos, hoc est nomen meum in æternum, et hæc est memoria mei in generationem generationis.

Hoc nomen Iehouah formatum est à futuro tertiæ personæ secundæ coniugationis, quæ Piel dicitur, & authoritatis essentia significat. Nam verbum Haia à quo Eheieh, in prima coniugatione significat esse, in secunda significat rebus aliis dare esse. Nos itaque vno verbo vertere possumus, Essentiatorem. Hoc est, nomen meum o Moyses, non solum significat me esse primam & principalem essentiam, sed etiam eam esse, quæ rebus aliis omnibus esse & essentiam dederit, hoc est, de nihilo totum mundum creauerit. Et ita nomen Eheieh includitur in nomine Iehouah, vt significatio primæ coniugationis contineatur in significato secundæ. Si. n. Deus creauit omnia, et illis dedit esse, & ipsum prius fuisse necesse est. Sed fuit aliquando Deus & diuina Essentia, hoc est, Eheieh, quod non fuerit Iehouah, hoc est, Essentiator & creator. Non. n. coæternæ sunt creaturæ Deo. Vnde Moyses nunc in opere creationis vsus fuit hoc nomine Iehouah, nisi perfectæ rerum omnium creatione. Tunc eo, non antea vsus est. In creatiōe. n. nō ē Elohim tantum vsus ē, à virtute. s. fortitudine, et potentia. Quare non recte vetus interpretat Græcus, quā Latinus vertit, Dominum. Sed hoc Iudeorum superstitione factum est, qui loco Iehouæ ubique Adonai, quod Dominum significat, legunt. Iehouah itaque authorem atque datorem essentia significat, quod vt dixi, vno nomine verti potest, Essentiator.

R. Isaac

R. Isaac scribit, Deum hoc nomine Eheieh sic vocari,
eo quia illi ita est tempus prateritum et futurum, sicut pre-
sens. Nullum .n. tempus, neque temporis mutatio apud illum
est, sed omnia presentia sunt, & ille immutabilis est.

Rab. vero Saadiah scribit, quia nec tempus prateritum;
nec futurum apud Deum est, quoniam ille est primus &
nouissimus, hoc est, Deus semper idem est.

Omnino nil aliud dicere voluerunt isti Rabini, quam quod
Plato in Dialogo 4. de Legibus dicit. Deus, o viri, sicut
antiquus quoque sermo testatur, principium, finem, & me-
dia rerum omnium continens recta peragit secundum naturam cir-
cuens. Sermonem antiquum legem Dei per Moysen latam in-
telligit, quod Moscis nomen propter venenum exprimere non
ausus fuit. Vide Iusti Marti & Philosophum in oratione
parænetica ad Gentes. pagina 20. & 21.

Et in Timæo. Atqui erat & erit, quæ nati temporis species
sunt, non recte æternæ substantiæ assignamus. Dicimus
.n. de illa, est, erat, & erit. Sed illi reuera solum esse com-
petit. Fuisse verò & fore deinceps, ad generationem tempo-
re procedentem referre debemus. Motus .n. quidam duo il-
la sunt. Aeterna autem substantia cum eadem semper & im-
mobilis perseveret, neque senior seipsa fit unquam, neque iu-
nior (nota Valentine Gentilis & tu Brzezini) neque fuit ha-
ctenus, neque erit in posterum, neque recipit eorum quicquam
quibus res corporeæ mobilesque ex ipsa generationis con-
ditione subiiciunt. Nempe hæc omnia temporis imitantis æ-
uum, seu numero reuoluentis, species sunt. Hæc Plato.

Et Ioannes euangelista in 1. cap. Apoc: hoc nomen E-
heieh Christo attribuit, & illud interpretatur, dicens. Ecce
veniet in nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui
eum compunxerunt. Et planget se omnes tribus terræ, etiam,
Amen. Ego sum α & ω , principium & finis, dicit Dominus,
R
qui est,

qui est, & qui erat, & qui vēturus est omnipotēs. Et infra
Noli timere, ego sum primus & nouissimus, & viuus, &
fui mortuus, & ecce sum viuens in sæcula sæculorū, amē,
& habeo clauēs inferorum & mortis. Recordare horum
omnium Gētilis & tu Brzezini.

Habes quid sit nomen Eheieh, & nomen Iehouah, &
quòd nomē Eheieh contineatur in nomine Iehouah, vt in
telligamus Iehouam esse primam & principem essentia
increatam atq; æternam, quæ & esse atq; essentiam reb⁹
aliis omnibus dederit, hoc est eas de nihilo creauerit. Et
ita ab opere creationis cognosci voluit Deus. Quod po
stea clari⁹ in promulgatione Decalogi explicauit, cū
dixerit, Sex diebus fecit Deus cælum & terram, & ma
re, & omnia, quæ in eis sunt. His verbis expressit, quid
esset Iehouah, hoc est, & quòd sit prima Essentia increa
ta, & illa oēs alias essentias creauerit, at quidnam illa esset
Moysi non indicauit.

Exo. 33. Verū, cū Deus Moysi præcepisset, vt ex deserto
populum Israëliticum post peccatum Idololatriæ perpe
tratum, ad terram sanctam deduceret, impetrata peccati
venia, ausus fuit petere à Deo, vt quidnam esset ipsa di
uina essentia perfectè sibi ostenderet. Cui dixit Deus, nō
poteris videre faciem meam, hoc est, plenam meæ diuini
tatis cognitionē in hoc mundo cognoscere non poteris.
Patefecit itaq; Moysi Deus ad montē Oreb, nomen suū
quod est Eheieh, & Iehouah, hoc est, quòd ipse Deus Iude
orum esset illa prima essentia, & omnium aliarum essen
tiarum creatrix, sed quidnam ipsa esset, nō manifestauit.
Manifestauit quidem quasdam proprietates ipsius diui
næ essentiae (præter creatiōis opus, & illud aliud opus in
signæ, quo eduxit populum Israël de manibus potentissi
mi Pharaonis regis Aegypti) quas vias suas vocat, dicēs:
Iehouah

Iehouah Iehouah Deus miserator & misericors, tardus
ad iram, & magnus misericordia & veritate, custodiens
misericordiam in millia, auferēs iniquitatē, & transgres-
sionē, atq; peccatum, impunitum omnino non dimittēs,
visitās iniquitatem patrum in filios, & in filios filiorum,
vsq; in tertiam & quartam generationem. Exo. 34.

Hæ sunt viæ Dei, quibus ipse Deus tam à Moysce, quā
à piis omnibus cognosci voluit, suam autem essentiam mani-
fauit minimè. Ab hac curiositate quoq; Philippum reuo-
cauit Christus, cum ei dixisset, Dñe ostende nobis patrē,
& sufficit nobis. Ad quē Christus ait, tanto tēpore vobis-
cum sum, & nō cognouistis me? Philippe, qui videt me,
videt patrem. Et quomodo tu dicis, ostende nobis patrē?
Non credis, quòd ego in patre sum, & pater in me. Ver-
ba, quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Pater autē
in me manēs, ipse facit opera. Credite mihi, quòd ego in
patre sum, & pater in me, alioqui propter ipsa facta credi-
te mihi. A factis itaq; & operibus vult cognosci Deus in
hoc mundo. Sui verò manifestam cognitiōem in alio mū-
do suis electis reseruauit quod & illorum prāmium erit,
nēpe vita æterna, vt ait Christus Ioan: 17. Hæc est autē vi-
ta æterna, vt cognoscant te solum verū Deum, & quē mi-
sisti Iesum Christum. Hæc cognitiō hic inchoatur, in alio
mundo perficietur, quoniam videbimus Deum sicuti ē,
1. Ioan: 3.

Sciendum etiam est, Deum in hoc mundo æqualit̃ ele-
ctis suis cognitionem sui manifestare noluisse, vt supra di-
ctum est, quod & Moyses quoq; ostēdit Exodi 6. Et lo-
cutus est, inquit, Deus ad Moyscē, & dixit ad eum. Ego
sum Iehouah. Et apparui Abraham, Isaac, & Iacobo Be-
el Scaddai, i. in Deo omnipotente, in nomine autē meo Ier-
houah, nō cognitus sum eis. Hoc est, hisce duobus nominib;

bus El Scaddai me Abrahæ, Isaco, & Iacobo manifesta-
ui, dum meam fortitudinē & potētiam vastatricē illis of-
fenderim, dum reges, qui illis infesti erāt, castigauerim,
& eos liberauerim, atq; seruauerim. Ait .n. Psaltes Psal.
105. Nullum permittebat hominē illis molestum esse, ca-
stigauit propter eos reges. Hanc omnipotentiam vasta-
tricē illustrauit Deus in diluuiō, & euerfione Sodomorū,
sicut prädixerāt Abrahæ Genese. 18. At in nomine meo
Iehouah inquit, non cognitus sum illis. Hoc est, non tam
clare & tam apertē me declarauī illis esse illam primā o-
mnium essentiam, à qua & per quam sunt, ac existunt, &
subsistunt omnia, & quæ omnia conseruat, ac moderat,
mutatq; rerū naturas, vt & eas creauit, sicut tibi feci Moy-
sces. Per Moyscen .n. in Aegypto Deus multa miracula,
& portenta fecit in cœlo, terra, fluminibus, mari, nascē-
tibus ē terra animantibus, hominibus, regnis, verbo suo
immutans, ac perficiens omnia, & se comprobauit clari⁹
eum esse, quā ante, à quo, & in quo, & per quem sunt
omnia, verus Deus, vera illa Essentia prima, & vt res o-
mnes existerent, autor, & Essentiator. At multo clari⁹
adhuc, cū factus homo, mortuos suscitauit, infirmos cu-
rauit, cœcos illuminauit, & viuentes sanctificauit, Apo-
stolos spū S. donauit, & resurgens à mortuis æternæ im-
mortalitatis viam credentibus omnibus aperuit & mani-
festauit, plenissimē autē, cū peractum generale iudiciū
fuerit seipsum electis manifestabit.

En habes, quomodo Deus in El Scaddai Abrahæ, Isa-
aco, & Iacobo, in nomine Iehouah verò Moysci sese ma-
nifestauit, sed in carne clarius, in resurrectione verò ge-
nerali clarissimē. Superest vt de nomine Iah dicam.

Nomen Iah compendium est nominis Iehouah, siue id
sit prima syllaba eius nominis, siue ex prima & vltima
litera

literis simul iunctis, quod credibilius est, constitutatur.
Hoc nomen Iah idem prorsus quod Iehouah significat.
Et ita tñ nomen Eheieh, quā nomen Iah in nomine Iehouah
continetur, sed non e cōuerso. Vt. n. creaturæ oēs nō
semper fuerunt, sed à Deo creatæ sunt, Deus autē semper
fuit, ita nomina Iehouah & Iah, non semper fuerunt, sed
tunc primū, cū à Deo creata sunt omnia, Nomē autē
Eheieh semper fuit. Hoc est, nomen Iah est in nomine Ie-
houah, & nomen Iehouah in nomine Iah, vt videbimus.
Et nomen Eheieh est in nominibus Iah & Iehouah, sed Ie-
houah & Iah non sunt in Eheieh quia Deus, & illa prima
Essentia, non semper fuit creatrix, quia creaturæ nō sunt
æternæ, nec Deo coæternæ. Quomodo verò hoc nomen
Iehouah & personaliter, & substantialiter capiatur, in li-
bro de Trinitate dicet. Hactenus de illis septē nominib⁹

CAPVT XXVII.

(Dei.

De Nomine IESVS.

HOc nomen Iesus, licet Ebraicum sit, formam tñ Græ-
cam magis quā Ebraicam latini imitati sunt. Ebreis scri-
bitur & profertur Iehosua. Græcis Ἰησοῦς, Latinis Iesus.
Sed Latini saluatorem, Græci verò σωτήρ interpretant.
Quidam tamen imitantes Ebraicam formam per synco-
pam, vel per contractionem Iesuah dicunt. Nisi deduxe-
rint ab alio nomine Iesuah quod tamen salutem, non sal-
uatorem significat. Est & aliud nomen Iesa, quod salutē
significat, de quo scribit Iesai. 62. cap. Hinne Isech ba, e-
cce salus tua veniet, quod vetus interpret vertit, ecce sal-
uator tuus veniet. Et rectē. Nam aliquoties scriptura ab-
stracto pro concreto vtitur.

Habent Ebræi aliud nomen, quod saluatorem signifi-
cat, nempe Moscia, non Mescia.

Saluare proprium Dei est, & saluator propriē & prin-
cipaliter

R 3

Bonus dicit regimen malorum.

Epitaliter Deus est. Homo Christus, vel Christus secundū
humanam naturam etiam dicitur saluator & est, sed tñ mi-
nus principaliter. Quare videndum est, qua ratione Chri-
stus Dñs noster dicatur & sit Iesus, hoc est saluator. V-
trum s. secundum diuinam naturam tantum, an humanā
tantum, an secundum vtranq̃.

Manifestum est, quod quēadmodum vnus tñ Deus ē,
ita etiam vnus tantum saluator est. Sic .n. ait Deus per
Prophetam Iesaiam cap: 43. Ego sum, ego sum Iehouah,
& nullus prater me est Moscā, saluator. Et Hoseas 13. At
ego sum Iehouah Deus tuus (s. qui reeduxi) de terra Ae-
gypti, & Deum prater me ne agnoscas, & Moscā salua-
torē nullum prater me.

Rursus Hoseæ capite primo legimus Iehouam sic lo-
qui de saluanda domo Iudah. Et domus Iudę miserebor,
& saluabo eos habonal elohehem, id est, cum (vel, in,) Ie-
houah Deo ipsorum, & nō saluabo eos cum arcu & cum
gladio, & cum bello, cum equis, & equitibus.

Omnino duas hic personas habemus, quarum vnaq̃q̃
Iehouah vocatur, nēpe patris personam dicentē se salua-
turam domum Iudæ cum Iehouah Deo ipsorum, quę est
persona filij, qui Iehouah Deus populi sui cū propter car-
nem assumendam ex domo Iudah, tum propter illā sal-
uandam dicitur. Nam filius incarnatus est non pater, nec
spūs S. vnde Iesa: 62. cap: loquens ad populum Israël, di-
xit. Ecce saluator tuus veniet, nēpe in carne. Et Angelus
ad Iosephum Matth: 1. dixit de Mariā & Christo. Pariet
aut filium, & vocabis nomen eius Iesum: Ipse enim salua-
bit populum suum à peccatis suis. Et eo nato, Angelus
dixit pastoribus: Ne timeatis, ecce .n. annūcio vobis gau-
dium magnum, quod futurum est toti populo, quia nat⁹
est vobis hodie saluator, qui est Christus Dominus in ciui-
tate Da-

tate David. Et Luc. 2. Postquam consummati sunt dies octo vt circuncideretur puer, vocatum est nomē eius Iesus, quod vocatum erat ab angelo priusquam in vtero conciperetur, Luc. 1. & Matth. 3. ex Iesaja propheta de Ioanne & Christo, ait, vox clamans in deserto, parate viam Iehouæ, rectas facite semitas Deo nostro. Sic .n. propheta habet. Ex quibus manifestum habetur, filium Dei peculiariter dici, Iehouam Deum populi sui, licet totius Trinitatis populus sit.

De spiritu autē S. quod sit Saluator, sic scribit Apostolus 1. Timoth. 1. Paulus Apostolus Iesu Christi iuxta imperium Dei saluatoris nostri, & Dñi Iesu Christi.

Per saluatorem hic Apostolus intelligit spiritum sanctū. Legimus .n. Actoz 13. mādante ac imperante spiritu sancto, Paulum ac Barnabam in Apostolos ab Ecclesia Antiocheni ordinatos fuisse. Sic .n. scribit Lucas.

Erant autē quidam in ecclesia, quæ erat Antiochia, prophetae ac doctores, Barnabasq; & Symon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Cū autē illi sacrificarent (hoc est, orarent, Chrysof. ministrarent, & prædicarent) domino, ieiunarentq; dixit spiritus S. Segregate mihi Barnabam & Saulem in opus, ad quod accersui eos. Cūq; ieiunassent, & orassent (supra dixerat, sacrificarent) imposuissentq; eis manus, dimiserunt. Et ipsi quidem emissi à spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum.

Ecce quomodo iuxta imperium spiritus sancti Dei saluatoris nostri Paulus ordinatus fuit Apostolus. Verū, quia postea statim dicit, & Domini nostri Iesu Christi, ostendit, idem opus & idem imperium esse spūs S. & Christi, & patris. Legimus .n. Actoz 26. sic Christum locutū
fuisse

fuisse Paulo proficiscenti Damascum, exurge & sta sup
pedes tuos. Ad hoc, n. apparui tibi, vt constituam te mi
nistrum (nota constituam) ac testem, & eorum quæ vidi
sti, & eorum, in quibus apparebo tibi, &c. Et Acto: 22.
dixit Ananias Paulo. Saule frater, recipe visum. Et ego
eadē hora recepto visu, vidi illum. At ille dixit: Deus pa
trum nostrorum præparauit te, vt cognosceres volunta
tem suam, & videres id, quod iustum est, & audires vocē
ex ore eius, quia eris testis illi apud oēs homines eorū que
vidisti ac audisti, &c. Hæc dicta de Christo esse viden
tur. Quod si etiam de persona patris velles intelligere, re
ctum esset. Nam in 1. cap. ad Galatas, sic ait Apostolus.
Paulus Apostolus, non ab hominibus, neq; per hominē,
sed per Iesum Christum, ac Deum patrem. Ecce quomo
do Paulus vocatus & ordinatus fuit Apostolus & à spū
S. & à Christo, ac Deo patre, hoc est, ab vno Deo Trini
tate. Nam vt pater & filius & spūs S. est vnus Deus, ita
etiam est vna voluntas, & vna operatio. Imperium tamē
tribuitur spiritui sancto & Christo, ne quis putaret Chri
stum & spūm S. patre inferiores esse, vt hæreticorum ca
terua blaphemat, idq; diuina ordinatione, factum esse ne
mo dubitet. Huic sententiæ D. Ioānes Chrysostomus sub
scribit, in 1. ad Tímotheñ epłæ cap. 1.

Ex his tria eliciuntur. Primum, quod spūs sanctus ita
sit saluator, vt pater & filius. Secundò, quod Deus sit.
Tertio, quod opus Trinitatis ad extra inseparabile sit.

Sed videamus quomodo frequētius Christus quàm pa
ter, & spūs S. prædicetur Iesus, hoc est, saluator.

Paulus Apostolus ad Títum 2. scribit, expectantes be
atam illam spē, & aduētum gloriæ magni Dei (nota Va
lentine Gentilis, & tu Brzezini) & saluatoris nostri Iesu
Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt redimeret fir
biipsi

biipsi (nota, sibiipsi, nēpe quia ille verus est & magnus
Deus cum patre & spū S.) populum peculiarem, sectato
rem bonorum operum.

Et ad Philipp: 3. Nostra cōuersatio in cœlis est, ex quo
saluatorem expectamus Dominū Iesum Christum.

Et 1. Ioan: 4. Et nos vidimus, & testamur, quod pater
mīsit filium saluatorem mundi.

Cū itaq; nos habeamus in scripturis sanctis, quod pa
ter sit saluator, & filius saluator, & spūs S. saluator, & qđ
sit vnus tantū saluator, & vnus tantū Deus est, & nō
plures, quid nos hic faciemus? Quē illum vnum saluato
rē esse dicemus? Si patrē, quid de filio & spīritu sancto fa
ciemus? Et si filium, vel spīritum S. quid de patre dice
mus? Dicēdum itaq; est, quod quemadmodum pater, &
filius, & spūs S. est vnus Deus, ita pater, & filius, & spūs
S. est vnus saluator. Quod si noui hæretici cum antiquis
dixerint, illum esse solum patrē, filium autē & spīritum S.
ministros illius, & ob id saluatores, sed minus principa
les, respondemus iuxta Apostolum, Christum & spūm
sanctum summum habere imperium, non tantū patrē.
Et illum, qui apud Iesaiam cap: 43. loquitur & dicit: E
go sum, ego sum Ichouah, & præter me nullus est salua
tor, esse filium, vt textus præcedens, & subsequēs mani
festē ostendit, & nos in libro de Trinitate probabimus.

Cum itaq; propriū Dei sit saluare & hoc opus com
mune sit patri, & filio, & spīritui S. vni Deo, & ille sit v
nus proprius & principalis saluator, non plures, Et Chri
stus etiam secundum humanam naturam sit proprius sal
uator, licet minus principalis, quia creatura est, soli ta
men personæ filii nomē Iesu, i. saluatoris attribuitur pro
pter assumptam carnem, in qua, & per quam sanguine
suo redemit atq; saluauit populum suum a peccatis eorū.

S

Christus

Christus itaq; Dominus noster est vnus & solus saluator noster secūdū vtrāq; naturā, diuinā s. & humanā, sed tñ ratione diuersa. Nam in diuinā cum patre & spū. S. ē vnus saluator proprius & principalis, quia saluare Dei proprium est, in humana autē idem Christus est proprius saluator, sed minus principalis, quia creatura, proprius tamen, quia proprio sanguine, non pecorum, vel alieno sanguine redemit; & saluauit populum peculiarem.

Nomen itaq; Iesus propriè, nomen diuinitatis est principalitè, secundariè verò humanitatis Christi, vn^o tamē verus & proprius saluator. Hinc est, quod tam scriptura, quā S. patres vtuntur hoc nomine Iesus, modò pro diuina, modò pro humana natura. Fuit etiam Moyses, & quidam Iudices, sicut & Iosue, & Cyrus saluatores, qui saluarunt populum à manibus inimicorum suorum, sed ad tempus, & in rebus corporalibus tantū, sicut Iesus appellatus fuit Ben Syrach, qui salutare sententias scripsit, sed illi vmbre tantū fuerunt & figuræ illius verī Iesu saluatoris nostri Christi, qui totum hominem in æternum redemit. Et tantū de nomine Iesus.

CAPVT XXVIII.

De nomine CHRISTVS.

Nomen CHRISTUS Græcum est, Mesciach autem Ebraicè, latinè verò vnctus dicitur. Hoc nomen propriè ad humanitatem Christi pertinet, quæ vncta, hoc est, sanctificata fuit spirītu sancto. Spirītus enim sanctus vnctio vocatur à Ioanne: epist. cap. 2. Sed vos vnctionē habetis à sancto illo, & nostis oīa. Et infrā. Et non necesse habetis, vt quispiam doceat vos, sed sicut ipsa vnctio docet vos de omnibus, & verax est, & non est mendacium.

Et quamvis persona spūs. S. vnctio, hoc est, sanctificator appellatur, tamē pater & filius, à quibus pcedit spūs

S. ita

S. ita vñctio est sicut & spūs S. & ipsi tres vna vñctio, & vnus sanctificator est. Vnde D. Athanasius in Oratione contra Arrianos in fine sic de Christo scribit.

Corrigatur igitur Samosatensis, huius diuinæ vocis (ad moue manum tuam, & infer in latus meum, & digitum tuum in manus meas) auscultator factus, quibus suum id corpus esse asseuerat, & quali hæc verba pronunciat. Ne alterum Christum à me, sed Christum mecum esse, & me cum Christo idem esse existimes. Ego .n. sum chrisma siue vñctio, Christusq; siue vñctus homo est, qui à me asumptus est. Non igitur sine me Christus nominari debet, sed vnà mecum, & ego cum illo. Quapropter ex verbis missi one per Iesum, coniunctionē illam intelligi cōuenit, quæ verbum cum Iesu Mariæ filio (nota per Iesum hic, Christum secundum humanam naturam, nō diuinam accipi) in vnā personam coaluit, cuius vocabuli etymon saluatorē significat. Nihil autē aliud hoc dicto indicatū voluit, quā se Dei verbo coniunctum fuisse, dum ait: Qui misit me pater, & à me non veni, sed pater me misit. Vñctionē enim cum homine, quo hominibus inuisibilis natura Dei per visibilem innotescere posset, missionem nominauit. Non .n. Deus locum mutat nostro more (nota Valentini Gentilis) neq; ad similitudinē nostrę paruitatis presentia Dei tota comprehensa intra carnē humanam latuit. Quomodo .n. id fieri posset, quum cœlum & terram impleat? Sed quia se in carne præsentē sistebat, ideo sancti viri vocabulo Missionis vti voluerunt, atq; ita idem, qui & Deus Verbum est, & filius Mariæ est, vnus Christus censeri debet, non diuersum quiddam, sed vnus ille & idem, qui ante sæcula ex patre, in extremis temporibus ex virgine natus est, antea inuisibilis etiam potētatibus sanctis, qui in cœlo sunt, nunc autē visibilis redditus, per ipsi

*Vñctio
quid.*

*Missio
quid.*

Vñctio.

NOTA

us cum homine, qui visibilis est, vnionē. Visibilis (in q̄ uā)
non inuisibili deitate, sed Deitatis per humanum corpus
operatione, quod denuo instaurauit sua assertione, quia
id sibi uedicauit & propriū fecit. Huic igitur Maiestas
& adoratio, qui erat antequā erat, & nunc, & semper, &
in sæcula sæculorum. Hæc D. Athanasius,

Ex his verbis sanctissimi patris D. Athanasii habes, qd
sit Christus, & quomodo sit vnctus, & quod eius missio
nihil aliud sit, quā ipsa uerbi ad carnē vnio, & quod uer-
bum, & Mariæ filius vnus sit Christus, non duo Christi.

De hac vnctione Christi S. Dauid propheta in Psalm.
44. scribit. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatē, pro-
pterea vnxit te o Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ cōsor-
tibus tuis. Vbi tria considerantur, primū, persona vngēs,
s. patris, secundo persona vncta, filij, sed secundum huma-
nam naturam, tertio persona spūs S. ipsa vnctio. Et hoc
propter distinctionē personarum. Alioqui pater, & fili⁹
& spūs S. est vna vnctio, hoc est vnus sanctificator, & v-
nus Deus. Id quod clarissimē Lucas Euangelista ostēdit,
cap. ultimo sui Euangelij, & in Actis Apostolorum. For-
ma. n. verborū Christi Dñi de baptisandis credentibus,
Matt. 28. quæ à Matthæo Euangelista hoc modo expressa est, Ba-
ptisantes eos in nomine patris, & filij, & spūs S. à Luca E-
uangelista sic expressa est. Et prædicari pœnitētiā sub
nomine Christi ac remissionē peccatorum in oēs gentes.
Quod clarius in Actis cap: 2. expressit. Delictorum pœ-
nitentiam agite, & baptisetur vnusquisq; vestrum in no-
mine Iesu Christi, in remissionē peccatorū, & accipietis
donum spūs sancti. Et cap: 19. His auditis, baptisati sunt
in nomine Dñi Iesu, Et quamuis Christus propriē huma-
nam naturam significet, tamē cum vnctio cum ea sit, ali-
quando pro toto Christo Deo s. & homine tam à scriptu-
ra, quā à S. patribus accipitur.

Cū itaq; fit mētio de Christo, necesse est, vt statim totam Trinitatē intelligamus, patrē s. vngentē, filium vñctum, & spūm s. vñctionē ipsam. Compendio verborū itaq; vsus est Lucas. Non autē est intelligendū, quod Apostoli formam baptismi mutauerint, vt quidam dicunt. Nam baptisari in nomine Iesu Christi, est baptisari in nomine patris, & filij & spūs sancti. Ante baptismū .n. pri⁹ Euangeliiū prādicabant, & ordinē redēptionis nostrā explicabant, deinde baptisabant, vt Act. 2. & 19. habetur. Commemorabant .n. patrē, & filium, & spūm sanctum, vnum authorē salutis & redēptionis nostrā, & Mediatorē quocūq; qui in hoc vno nomine, Iesus Christus, continetur. Et de nomine Christi haecenus.

CAPVT XXIX.

De hoc nomine Iesus Christus coniunctim, in quo, & nullo alio, salus mundi consistit, hoc est, cur Apostoli dixerunt, nullū aliud nomen sub cælo datum esse hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Iesu Christi Nazaræni.

SEparatim superius hæc duo nomina Iesus, & Christus explicauī, nunc de his coniunctim, & quare Apostoli dixerunt nullum aliud nomē sub cælo datum esse hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Iesu Christi Nazaræni, dicturus sum.

Dixi nomē Iesus, propriē diuinitatē, nomē autē Christus, humanitatē eius exprimere, quæ duo nomina coniuncta vnum filium Dei incarnatum constituunt. Nam, cū vnus tantū sit filius Dei incarnatus, non duo, qui & Deus perfectus & homo perfectus est, necesse etiam est, vt duo nomina sint, q̄ illum exprimant. Hæc autē sunt Iesus Christus. Nomē .n. naturam rei ostendit. Sed cū Christus sit vnum indiuiduū, in quo duæ sunt nature perfectæ, duo etiam nomina ad illas explicandas requiruntur. Hinc fit,

quòd hæc duo nomina, vnum filium Dei incarnatū con-
stituant. Si .n. nomē Iesus tantū, vel nomē Christus tan-
tū pronunciares, propriè indiuiduum illud non expri-
meres, sed vnā tantū eius naturam ostenderes. Nā mul-
ti Christi fuerunt, sed non tales, qualis est Christus Dñs
noster. Illi .n. fuerunt puri homines, vncti vnctione ma-
teriali, noster autē, est Deus & homo, vnctus vnctiōe spi-
rituali. De illis scriptū est, Nolite tangere Christos meos.
Vngebantur .n. prophetae, sacerdotes, & reges vnctione
materiali. De nostro autē scriptū est, Spiritus Dñi sup me,
eò quòd vnixerit me. Solus .n. iste spū S. vnctus est, quia
de spū S. conceptus est. Idem & de nomine Iesus dicendū
est, vt supra cap. 27.

Solet tñ scriptura aliquando vno nomine prolato, totā
personam intelligere, vt Act: 4. Præceperunt principes
sacerdotum Apostolis, ne omnino loquerentur, nec doce-
rent in nomine Iesu. Et cap. 5. Et illi quidē ibant gauden-
tes à conspectu concilij, quòd digni habitū essent p̄ o no-
mine Iesu contumeliā pati. Et Matth: 22. Quid vobis vi-
detur de Christo cuius filius est? Et 1. Cor. 1. Num diuinus
est Christus? Et Ioan: 1. Et confessus est, inquiens, nō sum
ego Christus. Et sic de vtroq; nomine in multis locis ha-
bes, & tamen totus Christus intelligitur.

Præterea sciendum est, quòd tam scriptura, quā S. pa-
tres promiscuè his nominibus vtuntur, vt supra dictū est.
Quare & in hoc non mediocri prudentia & doctrina op⁹
est. Certum tñ est, quòd filij Dei persona his nominibus
Iesus Christus perfectè demonstratur, & explicatur. Vn
de Apostoli in Symbolo suo dixerunt, credo & in Iesum
Christum filium eius vnicū Dñum nostrū. Et Symbo-
lum Nicænum, & in vnū Dominum Iesum Christū, fili-
um eius vnigenitū. Et D. Athanasius in Symbolo, quòd
Domi-

Dominus noster Iesus Christus, Dei filius, Deus & ho-
mo est. Sic. n. Apostoli dicebant Acto: 3. In nomine Iesu
Christi Nazareni, surge, & ambula. Et, cum miserit eū,
qui ante predicatus est, nobis, Iesum Christum &c. Et ca.
4. Notum sit omnibus vobis, & toti plebi Israēl, quod per
nomē Iesu Christi Nazareni, &c. iste adstat coram vobis
omnibus sanus. Hæc itaq; duo nomina coniuncta Iesus
Christus vnum filiū Dei vni genitū incarnatū cōstituūt.

Sed hic diligēter obseruandum est, quod quemadmo-
dum in his verbis Christi Dñi, Baptisantes eos, in nomi-
ne, patris, & filij, & spūs S. duo nominum genera sunt,
quorū vnum est naturæ, alia personarum, ita & in his
bis Apostolorū, & Symbolorum, in nomine Iesu Christi,
duo similiter nomina sunt, quorum vnum est personæ, al-
lia naturarum.

In verbis Christi, cum dicit, in nomine, & non in nomi-
nibus, quærimus quid sit illud nomē, nam patris, & filij,
& spūs S. non vnum nomē, sed tria nomina sunt. Nā &
in oratione Dominica docuit nos orare, sanctificetur no-
men tuum. Et Psalmo 22. Narrabo nomen tuum fratrib;
meis, Et, sanctum & terribile nomen eius. Et sic multis
in locis habes. Quærimus itaq; quid sit istud nomen? Cer-
te illud est, quod quæsiuit Moyses à Deo, cum orator in
Aegyptum ad Pharaonē mitteretur, cui dixit, Iehouah
est nomen meum. In nomine itaq; Iehouæ, hoc est, Dei ba-
ptisate eos, hoc est, in Deo. Hoc nomen, Iehouah nomen
diuinæ naturæ est cum suis proprietatibus naturalibus,
& operatione vt supra expositum est. Nomina verò pa-
tris, & filij, & spūs S. nomina personarum sunt, quæ in il-
lo vno Iehouah, i. Deo continentur. Et hæc tria nomina
personalia sunt, non naturalia aut substantialia, quæ vi-
ce definitionis certo modo vel descriptionis Dei sunt, vt
sit sensus,

fit sensus, Baptizare gentes in nomine Dei, id est, in Deo, qui est pater, filius, & spiritus S. Primum itaq; nomē, nēpe Iehouah, i. Deus, nomen naturæ est, & definitum, vt ita dicam, alia verò nomina personalia sunt, & definitio vel descriptio ipsius Dei.

Ad eundem modum in verbis Apostolorum & Symbolorum, cū legimus, in nomine Iesu Christi, & non in nominibus, quærimus quod sit illud nomen. Nam Iesus Christus non est vnum nomē, sed duo nomina sunt, quæ vnum Christum exprimunt, vt supra dictum est. Nomē aut de quo tam Apostoli, quā Symbola loquunt, vnigenitus filius Dei est, vt Ioan: 3. ex ipsis Dñi verbis legimus. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitū daret. Et paulopost. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui verò non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen vnigeniti filij Dei, id est, in vnigenitū filium Dei. Nomē itaq; hoc, nomē personale est, non naturale, nēpe personæ vnigeniti filij Dei, nomina verò Iesus Christus nomina naturalia vel substantialia sunt, non personalia, quæ duas naturas diuinam s. & humanam vnigeniti filij Dei incarnati, quæ in ipso sunt, exprimūt, & sunt vice definitionis vel descriptionis filij Dei vnigeniti, vt Symbolum Apostolicum dicit, & in Iesum Christum, filium eius s. Dei patris, vnicum Dñum nostrū. Et Nicœnum: Et in vnum Dominū Iesum Christum, filium Dei vnigenitum. Et D. Athanasius in Symbolo, est aut fides recta, vt credamus & cōfiteamur, quod Dominus noster Iesus Christus, Dei filius, Deus & homo est. In his Symbolis definitio prius posita est, deinde definitum. Nam filius Dei vnigenitus, est definitū, Iesus Christus verò est ipsa definitio, i. explicatio, quam verbis clarioribus expressit D. Athanasius, cū dicit, Deus & homo est. Nomen

men itaq; vnigenitus filius Dei, nomen personale est, non substantiale aut naturale. Nomina verò Iesus Christus nomina naturalia seu substantialia sunt, non personalia, q̄ quid sit persona filij Dei vnigeniti in carnati explicant.

Hic licet certo modo collationē facere inter vnū Deū Trinitatē, & vnum Iesum Christum, vnigenitum filium Dei incarnatum, sed à contrario sensu, idē propter nos Arrianos & Eutyrianos.

Quemadmodū tres substantiæ in vnico filio Dei incarnato, Domino nostro Iesu Christo, nempe verbum, anima, & caro, nō constituūt tres personas aut tres Christos, sed vnā tantū personam & vnum Christum; Ita tres personæ, nempe pater, filius, & spūs S. in vno Deo non constituunt tres substantias aut tres Deos, sed vnā tantū substantiam, & vnum Deum.

Et sicut tres substantiæ in vno Christo quaternitatē nō faciunt, ita tres personæ in vno Deo quaternitatē non inducunt. Hæc .n. ita se habēt ad inuicē vt definitum & definitio. Vt .n. definitio est in definito, & definitum in definitione, ita vnus Deus in patre & filio, & spūs S. & pater & filius & spūs S. est in vno Deo. Ita & verbum, anima, & caro est in vno filio Dei Iesu Christo, & vnus filius Dei Iesus Christus est in verbo anima & carne. Aut, vnus filius Dei incarnatus est in Iesu Christo, & Iesus Christus in vno filio Dei incarnato est.

Et sicut distinctio trium substantiarum in vna persona Christi, non diuidit Christum; ita distinctio trium personarum in vno Deo non diuidit Deum.

Et quemadmodum vnio trium substantiarū in vna persona Christi, non miscet aut confundit eas in vnā naturam, vt Eutyches dicebat; Ita vnio trium personarū in vno Deo, non miscet aut confundit eas in vnā personā, vt Sabellius confundebat.

Et sicut in vno Christo consideramus tres substantias distinctas, non separatas, quarum una non alia, neque enim verbum est anima vel caro: neque anima est verbum aut caro: neque caro est anima vel verbum: sed verbum, verbum est: anima, anima est: caro, caro est: Ita in vno Deo consideramus tres personas distinctas, non separatas, quarum una non alia: Neque enim pater est filius vel spiritus Sanctus, neque filius est pater aut spiritus Sanctus, neque spiritus Sanctus est pater aut filius: sed pater, pater est: filius, filius est: spiritus Sanctus, spiritus Sanctus est.

Et quodadmodum pater, & filius, & spiritus Sanctus, unum Deum, non tres Deos constituunt: Ita verbum anima & caro, unum Christum, non tres Christos faciunt.

Et sicut tres substantiae unius Christi unam personam non tres personas, & unum Christum non tres Christos constituunt: ita tres personae unius Dei unam substantiam non tres substantias, & unum Deum, non tres deos faciunt.

In hac itaque collatione & similitudine, & dissimilitudine habemus. Sed si quis diligenter hanc comparationem considerauerit, magnam lucem in negotio unius Dei Trinitatis, & unius filij Dei incarnati habebit. Quid? Nonne homo ex tribus constat, ut ait Apostolus I. Thessalon. 5. spiritus, & anima, & corpore? Maxime. Ecce quomodo tres unus est homo. Multo magis pater, & filius, & spiritus Sanctus, cum tres sint, VNVS DEVS est. Unus itaque Deus est per unionem naturae, non per distinctionem personarum. Et ob id tres vnus Deus, quia trium vna natura est, simplex, non composita, vna numero, non specie, aut genere. Sed videamus, cur in solo nomine Iesu Christi salus nostra consistat.

Cum Petrus & Ioannes Apostoli constituti essent coram principibus Iudeorum, & senioribus, & scribis Ierosolymis, una cum Anna principe sacerdotum, & Caipha, & Ioanne, & Alexandro, & quotquot erant de genere pontificio, ac
interroga

interrogati fuissent ab eis, qua virtute aut quo nomine se
cistis hūc claudum ab utero matris suæ sanū, tunc Petrus
repletus spiritu sancto, dixit ad eos. Principes populi, &
seniores Israēl, si nos hodie examinamur, quod benē fece
rimus homini infirmo, qua ratione iste saluus factus sit, no
tum sit omnibus vobis, & toti plebi Israēl, quod in nomi
ne Iesu Christi Nazaræni, quē vos crucifixistis, quē De⁹
suscitauit à mortuis, per hunc iste adstat coram omnibus
vobis sanus. Hic est lapis ille, qui pro nihilo reputat⁹ atq;
reiectus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput
anguli. Nec est in alio aliquo salus. Nec .n. aliud nomen
sub cœlo datum est inter homines, in q̄ oporteat nos sal
uos fieri.

Quæritur itaq; hic, cur in nullo alio salus sit, nisi in Ie
su Christo Nazaræno, & cur nullum aliud nomē sub cœ
lo datum sit, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomi
ne Iesu Christi Nazaræni? Huic q̄stioni sic respondet.

Cū post Adē peccatum Deus misericordia motus il
li promississet, vt semen mulieris conculcaret caput serpē
tis, quam promissionem postea Abrahę refricauit, dicēs,
In semine tuo benedicentur oēs gentes, vbi venit plenitudo
temporis, misit filium suum factum ex muliere, factū
sub lege, vt eos, qui erant sub lege redimeret. Nam ver
bum caro factum est, Ioan: 1. Et Apostolus 1. Timoth: 1.
scribit. Fidelis sermo, & dignus quē modis omnibus am
plectamur, quod Christus Iesus venit in mundum, vt pec
catores saluos faceret.

Cū itaq; Deus promissit se saluaturum genus huma
num in semine, vel per semē Abrahę, & filius eius, ver
bum caro factū est, & habitauit in nobis, quod est Iesus
Christus, sequitur in nullo alio, nisi in eo salutē esse, neq;
aliud nomen sub cœlo datum, in quo oporteat nos saluos

fieri, nisi in nomine Iesu Christi Nazaræni. Nam nec Deus sine homine Christo Iesu, nec homo Christus Iesus sine Deo (stante promissione Dei) salutē dare potuisset. Potuisset quidem Deus, si voluisset ante promissionem, quæ fuit absoluta: non conditionalis, & ex mera misericordia facta, saluare genus humanū absq; homine Christo, & quauis alia creatura, sed homo Christus Iesus, imo ne tot⁹ quidē mūd⁹ sine Deo salutē mūdo dare potuisset. Sed cū Iesus Christus sit ver⁹ Deus & ver⁹ homo, vt De⁹ cum patre & spū. S. author salutis nostræ, vt homo verō eiusdem est Mediator, sequit̃ in nullo alio salutē nostrā esse, neq; aliud nomen sub cælo datum, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Iesu Christi Nazaræni.

*Tota Di
uina natu
ra est in ho
mine chri
sto.*

Nam omnis (nota, omnis) plenitudo diuinitatis corporaliter, hoc est verē, & substantialiter, non vmbriticē, aut per gratiam vel participationem, in Christo inhabitat, Coloss. 2. Cū itaq; vna tantum sit diuinitas numero, in qua pater, & filius, & Spūs. S. vnus Deus est, qui in homine Christo est, qui salutis nostræ est author, homo autem Christus est organum & Mediator, per quem nos saluauit, omnino in hoc solo nomine vnigeniti filij Dei, Iesu Christi, & non in alio, salus nostra est. At videamus quid prophetæ hac de re scripserunt.

Iesaias propheta cap. 26. dicit, Confidite in Iehoua in æternum, Beia Iehoua Zur Olamim. quia in Ia est Iehoua, i. Deus in Deo est, Deus sæculorum, id est, Deus æternus. Hic apertē hortatur credentes fiduciam suam collocare in Iehoua, qui est Iesus Christus filius Dei, & rationem subiūgit, quia inquit in Deo est Deus, Deus æternus, hoc est, filius Dei Deus, qui est Iesus Christus in Deo pater est: vel Deus pater in Deo filio est, & vocat eum Deum sæculorum, quia pater per filium sæcula fecit, Ebr. 1,

Ebr. 1. siue itaq; hic patrem in filio, vel filiū in patre esse dixeris, rectum est.

Et Dauid in Psalmo 68. dicit. Cantate Ielohim Deo, psallite nomini eius, laudate equitantem in summis cœlis belah scemo in Deo est nomen eius, hoc est, Deus, qui Christus Iesus est in Deo patre est. Hinc Christus dicebat Philipo. Philipe, qui videt me, videt patrem. Non credis, quod ego in patre sum, et pater in me? Et Apostolus 2. Cor. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Vbi est pater & filius, ibi & spūs S. necessario ē. In Iesu Christo itaq; est pater & spūs S. Et cū tota Trinitas in homine Iesu Christo sit, sequitur in hoc solo, & non in alio salutem nostram esse, nec aliud nomen sub cœlo datum esse hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Iesu Christi. Quod si in hoc solo nomine Iesu Christo non esset tota Trinitas, quomodo staret dictū Christi cum dicto Apostolorum, baptisantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus S. In solo itaq; filio Dei Iesu Christo est salus nostra, & non in alio, nec est aliud nomē sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine vnigeniti filij Dei, Iesu Christi, Domini nostri, quia omnis plenitudo diuinitatis corporaliter in Christo inhabitat, & Deus pater in Deo filio ē, & Deus filius in Deo patre est, & per consequens in eis spiritus sanctus. Nam in vno Iesu Christo est vnus Deus, & vnus Mediator, vna persona, non duæ, duæ tamen nature perfectæ, quia Deus perfectus & homo perfectus, vnus saluator noster. Et quid ad hæc dicis Brzezini? Nōne idem dixerunt Apostoli Ierosolymitanis credentib; Actoz 2. Baptisetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorū, quod Christus præceperat illis dicens, baptisate eos in nomine patris, & filij, &

T 3

spiritus

spiritus sancti: Omnino idem. In Euangelio habes mandatum, in Actis mandati executionem. Nisi .n. pater esset in nomine Iesu Christi, id est, in filio, & spūs S. quōq̃, Apostoli non executi fuissent mandatum Christi. Sed a blit, vt dicam? secus fecisse Apostolos, quā Christus illis mandauerit. Non itaq̃ scriptura semper distinctē loquit̃ de patre, & filio, & spū S. vt nugaris Brzezini, quō tres deos facias. Sed licut cœcus non iudicat de colore, vt prouerbium dicit, ita grammaticus non iudicat de fide. Cœcus .n. est. Nam vt aliud prouerbium habet, purus grammaticus, purus asinus secundum dialecticos, secundum Theologos aut̃, purus grammaticus, purus hæreticus.

Quis itaq̃ hic non videat clarissimē Gregoriū Brzeziniū hæresiarcham purū esse grammaticū, & per cōsequēs purū asinū (det veniam rogo) atq̃ purū hæreticū, cū dicat perpetuō scripturam distinctē loqui de Trinitate. Si in nullo alio, nisi in nomine Iesu Christi est salus nostra, & nullū aliud nomen sub cœlo datū est hominibus, in q̃ oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Iesu Christi Nazaranī, & Iesus Christus est persona filij non patris & spiritus S. ē duobus alterū oportet Brzeziniū confiteri, aut patrem & spūm S. non concurrere ad salutem nostram, & ita Christus malē fecit, quōd in nomine patris, & filij, & spūs S. baptisari iussit, quod dictū impiū est, aut quōd in persona Iesu Christi est pater & spūs S. iuxta illud, ego sum in patre, & pater in me, & per cōsequens in eis spūs S. Respondeat ad hoc Brzezinius si potest.

Hic mihi nemo molestus sit, quōd toties hanc materiā repetierim, cū & ipse filius Dei Deus per Iesaiam prophetam toties replicauerit se esse solum Deum, & solum saluatorem, & nullum aliū prater se Deum esse.

Caput

80

CAPVT XXX.

De numeris Nominum

ET numeri nominū ad negociū Trinitatis pertinet. Numeri nominum tres sunt in lingua Ebraica, singularis, dualis & pluralis. Et dualis numerus semper vna & eadem terminatiōe habetur, vt Iadain manus, ena im oculi, Sed non omnia nomina dualem numerum habere possunt, nisi duntaxat ea, quæ duo significant, vt manus, pedes, oculi, aures, & similia. Nomina verò plura significatiua, cū circa ea numerus accidit, nominibus numeralibus determinantur, vt vnus homo, duo homines, tres homines, quatuor reges, quatuor Ciuitates, &c. & nomina masculina pluralis numeri regulariter terminantur in im, vt anascim viri, melachim reges, foemina vero in oth, vt tholedoth, generationes, Medinoth prouinciæ.

CAPVT XXXI.

De simplicitate, quæ compositioni opponitur, & quot modis fiat compositio.

QUO facilius negocium de illa simplicissima diuina substantia, quæ Deus est, intelligamus, & hic de simplicitate & compositione pertractare visum est. Nam, si quod modis fiat compositio cognouerimus, facilius quid sit simplicitas, cui opponitur compositio, intelligemus.

Sex modis fit cōpositio. Primo, ex materia & forma. Secundo, ex partibus quantitatiuis. Tertio, ex essentia & supposito. Quarto, ex essentia & esse. Quinto, ex genere & differentia. Sexto, ex subiecto & accidente. Tot itaq; modis fit cōpositio. Sed cū nihil horū est in Deo, ergo Deus simplicissimus est, 12. Metaphysicorū. Nā prima substantia, quæ Deus est omnino simplicissima est, vt ibi multis probat Aristoteles. Nam omne, præter Deum, compositum est, sed alia atq; alia ratione. Nam in in-

tellis

telligentiis inuenitur actus & potentia, veluti materia & forma. Essentia .n. est veluti materia, esse verò veluti forma informans ipsam essentiam. Anima præterea & Angelus componitur ex subiecto & accidente, vt bonus Angelus, bona anima, malus angelus, mala anima, sapiens, & insipiens, &c. At hic videndus esset Auerroes in 3. de Anima.

Omnis creatura spiritalis habet potētiam & actum. Potentia est veluti materia apta ad recipiendum actum, hoc est, formam. Actus verò veluti forma est. Potentia res est, quæ recipit, & actus, quod recipitur, vt anima recipit actum, id est, bonitatē, vel maliciam. In omni creatura est, ex quo est, & quod est, sed in Deo idem sunt, ex quo est, & quod est, vt Deitas, & Deus. Ex quo est, Deitas est. Et quod est, Deus est. Deus ergo & Deitas idem sunt. Hoc .n. tam philosophi, quā Theologi, confitentur. In creaturis autē, vt diximus, secus se habet. Ex his omnibus patet, quod prima illa substantia, (sic .n. Deū appellat Aristotel. 12. Metaphysicorū, & Plato in Timæo) sempiterna simplicissima est, quæ Deus est. Et simplicitas compositioni opponitur, vt vnitas diuisioni, & identitas distinctioni. Si quis plura requirat, is legat Philosophos in præallegatis locis, & Platonem adhuc in Parmenide. Et D. Thomam Aquinatē in libro de Ente & Essentia, & Magistrum sent: Distinct: 8. primi.

CAPVT XXXII.

De nominibus, Monarchia & Oeconomia.

ET hæc duo nomina, Monarchia & Oeconomia ad negocium de Trinitate & vnitatem Dei faciunt. Nam illis quidam ex patribus vtruntur. Verum, quia noui hæretici, quorum vnus est Petrus Statorius Gallus & similes, qui Christum Dominum secundum vtramque naturam cum Arrio, Euty-

rio, Eutychete, & Macario Mediatorem faciunt, cū sese defendere non possunt, ad vocabulum Oeconomiae confugiunt, quo apud indoctos & simplices venenum suum calent, ideo hæc nomina quocūq; explicare oportet, vt hoc asyllum hæreticis adimatur, & verus sensus horum à piis cognoscatur, ne decipiantur. De Monarchia itaq; primū, deinde de Oeconomia tractabo.

Monarchia Græcum nomen est, & significat principatum vnius. Descendit .n. à verbo μοναρχεω, quod significat solus impero, monarchico imperio potior. Eutropius verò monarchiam interpretatur summam rerum potestatem. De hoc itaq; nomine nulla controuersia est.

Οικονομία Oeconomia à verbo οἰκονομεω quod significat gubernare, dispensare, & distinguere, descendit. Vnde & oeconomus gubernator, dispensator, dicitur, qui omnia suo quocūq; in loco collocat, disponit, distinguit, ac separat, & suo tempore dispensat. Hoc itaq; nomen oeconomia æquiuocum est, vt Suydas author Græcus scribit.

Primum itaq; oeconomia, quando prouidentiam Dei significat, tribus modis accipitur, aut pro dispensatione, aut beneplacito, aut concessione. Deinde, oeconomia est rerum quarundam dispensatio. Deinde, oeconomū quidam vt ait Suydas quidam intelligunt illiberalem, hoc ē, sordidum & auarum. Item oeconomia significat ordinationem & dispositionem DEI.

Oeconomia præterea cū de Christo ac Deo legimus, tunc intelligimus Deum dispensare omnia dona sua quæ in homine Christo posuit, vt dispensaret ac diuideret ea electis & credentibus suis. Sic Christus constituit Apostolos dispensatores gratiæ Dei, vt apud Ioannē legimus. Quorumcūq; peccata remiseritis, remittentur eis. Vnde 1. Cor. 4. de Apostol^o Paulus de se & alijs Christi ministris scribit.

V

Sic nos

testatis, quia VNVS DEVS, ex quo & gradus isti, &
formæ, & species, in nomine patris, & filij, & spiritus
sancti deputantur. Quomodo numerum sine diuisione
patiuntur, procedentes tractatus demonstrabunt. Sim/
plices. n. quicq; ne dixerim imprudentes & idiotæ (quæ
maior semper credentium pars est) quoniam & ipsa re/
gula fidei à pluribus Diis sæculi, ad VNICVM verum
DEVM trāsferunt, nō intelligētes vnicū, sed qdē, sed cum
sua œconomia esse credēdū, expauescūt ad œconomiam.
Numerū & dispositionē Trinitatis, diuisionē p̄sumūt v/
nitatis, quādo vnitas ex semetipsa deriuās Trinitatē, nō
destruatur ab illa, sed administretur, Hæc ille.

Ex præmissis Tertulliani verbis satis apparet, quid p̄
œconomiam in Sanctissima Trinitate intelligendū sit, ne
quouis vento doctrinæ nouorum hæreticorū circumfera/
mur. Distinguit enim atq; disponit œconomia vnū De/
um in patrem, & filium, & spiritum sanctum, & ostēdit,
filium à patre, non patrem à filio esse, & ab vtroq; spiritū
S. qui licet distincti sint, separati tamen non sunt. Quo/
modo .n. inquit numerum sine diuisione patiuntur, pat̄
nempe, & filius, & spūs S. procedentes atq; sequentes tra/
ctatus demonstrabunt. Tenenda itaq; nobis est Monar/
chia & œconomia in sanctissima Trinitate. Monarchia
in vnitate essentia, seu in vno Deo, qui vnā naturā nu/
mero, non specie, simplicem non compositam, aut per v/
nionem, vt vnus populus, vnāq; naturalem voluntatē,
& vnā naturalem operationem habeat. Oeconomia ve/
rō in patre, & filio, & spū S. ne cum Sabellio, atq; Praxeā
Sabelliano erremus, tenendo eundē esse patrē, & filium,
& spū S. sed patrē, patrē esse nō filiū & spū S. filiū, fi/
liū esse, nō p̄rem & spiritum S. spū S. verō esse spiritum
S. non autem patrem & filium: ipsos tamen tres, vnum

tantum & vnicum esse Deum, non aut tres Deos, ut latius
in libro de Trinitate & vnitae Dei demonstrabo. Et tan-
tum de Monarchia atque oeconomia in causa fidei nostrae
catholicae.

CAPVT XXXIII.

De nominibus, Energia, & Efficatia.

ET hisce quorundam duobus nominibus se tegunt semiarri-
ani, hoc est, illi, qui rectam de sanctissima Trinitate fide
tenent, de Mediatore vero cum Arrio, Eutyche, atque
Macario sentiunt. Non .n. inscienter, sed maliciosè pec-
cant. Ille autem dicit, nec inscienter, nec maliciosè, sed pudo-
re peccare. Ait .n. eos veritatem quidem rei cognoscere,
sed tamen propter pudorem, eam non confiteri. Sed he-
tu, audi quid ad hoc dicat Iesus Christus filius Dei. Quē-
cumque puduerit mei, ac meorum sermonum in generati-
one hac adultera & peccatrice, pudebit illis & filium ho-
minis ubi venerit in gloria patris sui cum omnibus san-
ctis. Annon iste pudor est negare Christum esse verum De-
um, cum faciant illum Mediatorem etiam in diuina natura, et
per consequens cum Arrio facere illum creaturam? Ita
res se habet. Et quid ad hoc Christus? Omnis, qui confite-
bitur me coram hominibus, confitebor & ego illum coram
patre meo, qui est in coelis. Et quisquis negauerit me co-
ram hominibus, negabo eum & ego coram patre meo, qui
est in coelis. Qui itaque veritatem palam non confitentur,
sed eam suo pudore coelant, illi Christum negent, necesse
est. Malicia ergo peccant, quia manifestam & agnitam ve-
ritatem impugnant, & alios, qui ab illis pendent, & veri-
tatem in iniustitia detinent. Et quid haec dicit Apostolus?
Roma. 1. Reuelatur .n. (hoc est, reuelabitur praesens pro futuro)
ira Dei de coelo aduersus omnem impietatem, & iniusti-
tiam hominum (hoc est, aduersus omnes impios & iniustos
homines.

homines) qui veritatē in iniustitia detinent, ppter ea qđ
id, qđ de Deo cognosci potest, manifestum est in illis. De
us. n. illis per Franciscum (Deo gl'ia) Stancarum ma-
nifestavit. Cuius lectis libris, veritatē de Trinitate &
Mediatore agnouerunt, sed propter pudorem, imo pro-
pter maliciā veritatē in iniustitia detinent, & ecclesi-
am Dei seducunt. Nollent .n. videri, se hæreticos factos
fuisse. Ideo gloriam suam magis, q̃ Dei gl'iam quærūt,
& cum ignominia Dei, honorē suum retinere volunt, qđ
secus fiet. Quò itaq̃ electi Dei hosce fucos & hos sanctos
hypocritas, ac impostores fugiant, & veritatē ample-
ctentur, vt salui fiant, & hæc quòq̃ duo tegumenta, qui-
bus se tegunt, ab illis auferam. De hisce duabus vocibus,
energía & efficacia intelligo. Has itaq̃ duas voces sic ex-
scripturis explício.

Nomen ἐνέργεια, i. energía, nomen græcum est. Descē-
dit .n. à verbo, ἐνεργέω, quod ago, & operor, & efficio signi-
ficat, à quo ἐνέργεια actio, & operatio, atq̃ efficacia dicitur.

Paulus Apostolus, cū de Antichristo in 2. ad Thess. *Energia*
epistola, cap: 2. loquitur, hoc nomine energía vtitur, dī idem est
cens: Cuius s. Antichristi, est (pro erit præsens pro futuro, quod ope-
ro, tropo Ebraico) aduentus κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, hoc ē, ratio, actiō
secundum operationem satanæ. Sic .n. tam vetus inter-
pres, quā Erasmus interpretatur. Et infra, propterea mit-
tet illis Deus ἐν ἐργασίᾳ πλάνης, hoc est operationē erroris: se-
cundum veterem interpretem. Erasmus verò, efficaciam
illusionis. In epistola verò ad Coloss. cap: 2. idem Eras-
mus veteri interprete, nomen energiā, vertit, operati-
onem. Sic .n. ibi legitur. In quo simul etiā cum illo re-
surrexistis per fidem τοῖς ἐνεργείαις τοῦ θεοῦ, hoc est, operatio-
nis Dei. Sic in epistola ad Ebreos, cap: 4. nomē energis;
tamā veteri interprete, quā ab Erasmo vertit, efficacia,

cum dicit Apostolus. Viuus est .n. sermo Dei, *ὁ λόγος ἐν ἐμοὶ*
& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Patet ita-
tamen nomen græcum energia, latinis significare operatio-
nem, & efficaciam.

Suydas. Vnde Suydas græcus author, vocum græcanicarum di-
ligentissimus indagator, sit inter cœtera de hoc nomine
energia scribit. Energia est quædam quasi actio & opera-
tio interior, quæ est veluti via ac dux ad exteriorem actum
corporis, generaliter verò *κίνησις* hoc est, motum signifi-
cat. Vnde D. Hieronymus ait; Habet nescio quid latentis
energix viue vocis actus.

Ioan. Damascenus lib. 3. cap. 15. Ioannes verò Damascenus, & philosophus & Theolo-
gus magnus, libro de orthodoxa fide tertio cap: 15. sic de
Actionibus, quæ sunt in Dño nostro Iesu Christo scribit
πρὸς ἐνεργεῖαν, hoc est, de Actionibus, &c.

Duas autem energias, id est, actiones dicimus in Domi-
no nostro Iesu Christo. Habuit .n. vt Deus, & patri con-
substantialis similem, diuinamque energiam, i. actionem, &
vt homo factus, & nobis consubstantialis, humanæ natu-
ræ *τὴν ἐνέργειαν*, actionem. Sciendum igitur, quod aliud est e-
nergia, hoc est actio, aliud energiticon, id est, actiuum: al-
liud energima, hoc est, actus; & aliud energon, id est, agens.
Energia .n. i. actio est *δύναμις* (à *δύναμις*, quod facio signifi-
cat descendit hoc nomen) id est, efficax & substantialis
motus, Actiuum, natura ipsa, ex qua actio prodit. Actus,
actionis absolutio, & res ipsa gesta. Agens aut, quod uti-
tur actione, id est, hypostasis, hoc est, persona. Dicitur et-
iam actio actus, & actus actio, quemadmodum creatio
creatura, sic .n. dicimus, omnis creatio, omnes creaturas
ostendentes. Sciendum etiam est, quod actio motus est,
& fit magis, quàm agat. Hæc Damascenus. Et infra.

Quæstio. Quod si dicat quis, vt de sancta Trinitate disputantes
sancti

sancti patres dixerunt, quorum substantia vna, horū & energia, i. actio vna, & quorum diuersa substantia, horū differens & energia, i. actio, & quod non oportet ea, quæ theologiæ (theologiam dixit, pro deitate) sunt, circa œconomiam i. dispensationem (i. incarnationem) quaerere: Respondemus, si in theologia dictum est solum à patribus, & non est etiam post incarnationem eiusdem *τῆς ἐνέργειας*, hoc est, actionis filius cum patre, neque eiusdem *Respon.* erit substantiæ. Cui igitur attribuimus hoc, Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor: & Quæcunq; vider patrem faciētem, eadem & filius similiter facit: & Si mihi non creditis, operibus meis credite: & Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me: & Quemadmodū pater suscitāt mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Hæc. n. omnia nō solum cōsubstantialē patri post INCARNATIONEM ostendunt ipsum, sed & *NOTA.* *τῆς αὐτῆς ἐνέργειας*, i. eiusdem esse actionis. Et rursus, si circa entia prouidentia est, non modo patris & spūs S. sed & filij etiam post incarnationem, & hæc energia i. actio est, igitur & post incarnationem eiusdem est energia, id est, actionis cum patre. Si autē ex miraculis eiusdem existentē substantiæ cum patre Christum agnouimus, *ἐνέργεια δὲ θεῶ* i. actio verò Dei sint miracula, profecto post incarnationem, eiusdem est energia, hoc est, actionis est cum patre. Hactenus ille.

Ex supra dictis omnibus manifestè habemus, quomodo nomen græcum energia, apud latinos sit actio seu operatio, & efficatia. Et quomodo duas energias, i. actiones, seu operationes in Domino nostro Iesu Christo habeam⁹, diuinam vnā, humanam verò alteram. Ad hæc, quod filius Dei etiam post incarnationem est eiusdem energie seu actionis, & operationis, atq; efficaciat cum patre iuxta diuinam

ta diuinitatem, iuxta humanitatem verò eiusdem ener-
giæ nobiscum, peccato dumtaxat excepto. Actiões itaq;
& operationes seu efficatiæ humanæ naturæ Christi ita
vocantur energiæ, sicut & diuinitatis eius.

Inter actionem tamen & operatiōem Ioannes Dama-
scenus differentiam facit, quòd energiam dicit esse actio-
nem illam interiorē, quæ est veluti via ac dux ad exteri-
orem actum seu operationem corporis: Operatiōē ve-
rò actum & absolutionem actionis. Omnino operatiōes
externæ mouentur & fiunt ab actionibus internis, hoc ē,
anima operatur per corpus. Nam corpus Christi atq; ei⁹
operationes omnes mouebantur & regulabantur ab ani-
ma, anima vero à Diuinitate, à qua omnis virtus & effi-
catia omnium operationum humanitatis procedebat.
Confunduntur tamen actio & operatio.

Præterea non ignorandum est, latinis energiam & ef-
ficatiam significare vim quādam, & potētiam, ad aliquid
agendum et efficiendum.

Ad hæc, manifestum est, omnes actiones & operatio-
nes Mediationis ad humanitatem, non autem ad diuini-
tatem Christi pertinere, vt orare, docere, sacrificare, pa-
ti, mori, &c.

Efficatia Cum itaq; quæritur, vnde operationes & actiones hu-
Mediatio manitatis Christi, vt docere, orare, offerre corpus suum
nis vnde. in sacrificium Deo Trinitati, sanguinē effundere, pati,
& mori, habuerint tantam vim, & efficaciam, seu potē-
tiam, atq; vires, vt expiauerint peccata nostra coram
Deo, cum sint res finitæ ab homine finito factæ, offensa
autem infinita, respectu tamen obiecti, hoc est, Dei, re-
spondendum est, quòd à sola Diuinitate, quæ ita statuit,
ac ordinauit, & mouit hominem Christum, vt volens
ac lubens hoc onus super se susciperet patiendi & moriē-
di, & o/

di, & operationes ac passionibus illas acceptauerit pro satisfatione peccatorum nostrorum. Virtus itaque, vis, ac potentia, seu energia, atque efficacia expiandi peccata nostra à sola diuinitate patris & filij & spiritus S. vnus Dei ita ordinantis, atque acceptantis operationes seu actiones ac passionibus Christi Mediatoris sunt, veniunt, & efficiuntur, non autem à sola diuinitate Christi, quod Arrius est. Non enim Christus habet suam propriam ac particularem diuinitatem, ut antiqui & noui Arriani dicunt, sed eius diuinitas, diuinitas patris & spiritus S. vna & eadem est numero, non specie. Et omnes actiones filij, quas Ioannes Damascenus energias appellat, actiones patris sunt & spiritus S. simul. Ut enim natura vna atque substantia vna est patris & filij & spiritus S. ita energia, & efficacia, seu actio & operatio vna.

Vnde D. Augustinus in enchiridio ad Laurentium, **NOTA** cap: 108. scribit: Nam neque per ipsum liberaremur vnum Mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum, nisi esset & Deus. Hic D. Augustinus aperte ostendit, hominem Christum Iesum, Mediatorem Dei & hominum, cum sua passione & morte non potuisse liberare nos, nisi ipse Mediator esset etiam Deus. Deus ergo, qui est pater, & filius, & spiritus S. nos liberauit à potestate & manibus diaboli, sed per hominem Christum Iesum, qui legem adimpleuit, & pro nobis Deo satisfecit in corpore carnis suae, ut ait Apostolus. Mediatoris enim est docere, petere, orare, intercedere, pati & mori, ac impetrare, non autem dare, nisi ut Mediator & dispensator. Dei vero est dare atque donare. Petit itaque Christus ut homo, & dat, ut Deus. Energia itaque & efficacia, hoc est, vis, & potentia Mediationis Christi à tota diuinitate pedit, non autem ab humanitate & actionibus eius. Qui itaque dicunt energiam & efficaciam

ficatiam Mediationis à sola diuinitate Christi pēdere, il-
 li necessario aliam diuinitatem patris, aliam filij, & per
Colof. 2. consequens aliam spūs S. & ob id tres Deos, velint nolint
 faciunt atq; cōstituunt. Sed cum Apostolus dicat ad Co-
 lossenses, vnā esse tantū diuinitatem plenā atq; per-
 fectā, eamq; in Christo inhabitare corporaliter, hoc est,
 verē, realiter, atq; substantialiter, manifestum est eos, q
 dicunt efficaciam & energiam Mediationis à sola Diuini-
 tate Christi pendere, & non à tota diuinitate patris s. &
 filij & spūs S. simul, Arrianos & Eutychianos, atq; Mar-
 cianos hæreticos esse. Si .n. absolutē dicerent à diuini-
 tate Christi energiam procedere, cū diuinitas Christi, di-
 uinitas patris & spūs S. sit, & nulla alia sit diuinitas, re-
 ctum esset. Vnus ergo Deus Trinitas est ille, qui nos libe-
 rauit à diabolo, sed per, per dico hominem Christum Ie-
 sum, vti organum & instrumentum diuinitatis, & meri-
 ta eius. Horrendum est profectō, homines istos nolle con-
 fiteri (cognoscunt & sciunt se erasse) filium Dei Deum,
 verbum patris cum patre & spū S. autorem esse salutis
 & redemptionis nostræ per suā humanitatem, obediē-
 tiam, passionem & mortem. Nonne Apostolus dicit de
Ebr. 1. verbo filio Dei incarnato, per semetipsum purgatione fa-
 cta peccatorum nostrorum, consedit in dextera maiesta-
 tis in excelsis: Maximē omnium. Et infra, & ipse s. filius
Ebr. 2. Dei factus est homo, vt per mortē aboleret eum, qui mor-
 tis habebat imperium, hoc est, diabolum, & liberos red-
 deret eos, quicūq; metu mortis per omnem vitam obno-
 xijerant seruituti. Et ad Ephesios. Christus dilexit eccle-
Ephe. 5. siam, & semetipsum exposuit pro ea, vt illam sanctifica-
 ret, mundatam lauacro aquæ per verbum, vt exhiberet
 eam sibi ipsi (nota sibi ipsi, quia pater est in filio, & in patre
 filius, & in vtrōq; spūs S. item, tota diuinitas corporaliter
 in Christo

in Christo inhabitat) gloriosam, ecclesiam, non habentē
maculam aut rugam, aut quicquam huiusmodi, sed vt es-
set sancta & irreprehensibilis. Ad Cor. verò dixit, cū *1. Cor. 15.*
tradiderit regnum Deo & patri, hic verò sibi ipsi, quo o-
stendat, patrem & filium & per consequens spū S. vnū
esse Deum. Nam filium Dei, Deum magnum vocat A-
postolus prauidens per spū S. venturos Arrianos, qui
eum Deum paruū facturi essent, sic ad Titum scribēs. *Tit. 2.*
Expectantes beatam illam spem, & apparitionem glorię
magnī Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit se
metipsum p nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate,
& purificaret sibi ipsi (nota iterum sibi ipsi) populū per-
culiarem, & sectatorem bonorum operum. Et ad Corin: *2. Cor. 5.*
Omnia aut ex Deo, qui reconciliauit nos sibi per Iesum
Christum, (hic per Iesum Christum, Christum secun-
dum humanam naturam tantū intelligit, non autem
secundum diuinā simul, vt hæretici veteres & noui
mentiuuntur) deditq nobis ministeriū reconciliationis,
quandoquidem Deus erat in Christo mundum reconci-
lians sibi, non imputans eis peccata sua.

Ex his omnibus manifeste habetur, totum in Christo
nostrę redemptionis mysteriū esse, authorem nempe
& Mediatorem, Authorem, filium Dei secundum diui-
nam naturam cum patre & spiritu sancto vnum Deum:
Mediatorem verò eundem Dei filium, secundum huma-
nam naturam, in qua, et per quā nos de potestate diabo-
li liberauit.

Quid ad has authoritates Apostoli dicitis Trideitę &
vos semiarrianis? Si, n. soli patri filius, & non etiam sibi
cum patre & spū S. simul ecclesiam sanguine suo & mor-
te sua sanctificasset ac purificasset, iuxta interpretationē
vestram illius dicti Apostoli ad Cor: tradet filius regnū
Deo &

Ephe. 2. Deo & patri, cur idem Apostolus dixisset, filium Dei san-
Titi. 2. ctificasse ac purificasse sibi ipsi ecclesiam, vt exhiberet eā
 (de futuro tempore loquitur, hoc est, post peractum iudi-
 cium generale) sibi ipsi gloriosam ecclesiam, non habentem
 maculam aut rugam? Aut, si soli sibi filius, & non e-
 tiam patri secum cum spū S. acquisiuisset ac redemisset ec-
 clesiam, quomodo starent dicta Apostoli? Nonne duo cō-
 tradictoria cū sibi, tum nobis scripisset Apostolus?
 Nonne duos, vel tres deos cōstituiisset, & regnum deorū,
 non Dei diceretur, cum nulli legatur vel regnum, aut
 Ecclesia vel templum Deorum, sed Dei? Respondete hæ-
 retici si potestis. Si itaq; soli patri vt finī redemisset fili⁹ ec-
 clesiam, ergo ipse nō esset ver⁹ Deus, nec ver⁹ filius, nec
 esset primus & nouissimus, vt in libro de Trinitate pro-
 babo. Ad hæc, Apostol⁹ sibi cōtradixisset, qd ip̄iū ē. Rur-
 sus, si fili⁹ sibi ipsi soli, & non patri, pfectō nec pater esset
 ver⁹ De⁹, nec ver⁹ pat̄, nec fili⁹ ver⁹ de⁹ nec verus filius,
 sed ambo vmbre, vel chymeræ aliquæ, nec pater esset
 primus & nouissimus, sicut nec filius, qd non tam impi-
 um, q̄ stolidum est. Si verō velletis filium partem Eccle-
 siæ patri, partem verō sibi redemisse, diuisum esset impe-
 rium, & regnum, & deorum regna, aut Ecclesiæ, & tem-
 pla, non regnum, vel Ecclesia, aut templum Dei diceretur
 nec esset, quod ter maledictum & inauditum est.
 Necesse est ergo, vt cū Apostolus dixerit, filium tradi-
 turum regnum Deo & patri, cum patre ipsum filium se-
 cundum diuinitatem, quam cum patre & spīritu cōmu-
 nem haber, intellexerit. Ad eundem modum, cū scri-
Titi. 2. pserit filium sibi ipsi purificasse ac sanctificasse ecclesiā,
 vt eam peractō iudicio sibi ipsi exhiberet gloriosam, non
 habentem maculam aut rugam, cum filio, patrem & spī-
 ritum sanctum intellexit Apostolus. Nam, vbi nomi-
 nat scri-

nat scriptura vnum de Trinitate, siue patrem solum, siue
filium solum, siue spūm S. solum vnū verū Deū intelligit.
Nam nec pater sine filio, nec filius sine patre, nec spīritus
S. sine patre & filio est, nec intelligi potest. Et quomodo
vos noui hæretici locū Apostoli dicentis ad presbyteros,
quos vocat Episcopos, Mileti congregatos, Attendite *Acto. 16.*
vobis & cuncto gregi, in quo vos spīritus sanctus posuit
episcopos ad regendum ecclesiam DEI, quam acquisiuit
sanguine suo, vultis intelligere? Profecto si hæc omnia
diligenter consyderaueritis, nempe, quod dixerit eccle-
siam, non ecclesias, & Dei, non Deorum, & quam ac-
quisiuit sanguine suo, necessario cogemini per Deū, in-
telligere filium, qui solus, non pater, nec spīritus S. *car. Ebr. 2.*
nis & sanguinis particeps factus fuerit, hoc est, naturam
nostram assumpserit, acquisiuisse ecclesiam non tantum
sibi ipsi, sed & patri & spīritui S, quocūq; vni Deo. Cū ve-
rō ad Cor. dicit, Omnia aut ex Deo, qui recōciliauit nos *2. Cor. 5.*
sibi (nota diligenter singula verba) per Iesum Christum,
deditq; nobis ministeriū recōciliatiōis, quando quidē De-
us erat in Christo, mundum reconcilians sibi, videndum
est, quid hic per Deum intelligat Apostolus. Si solum pa-
trem intelligeret, & non cum eo etiam filium secundum
diuinitatem & spīritum S. cū hic bis Deū dicit recōcili-
asse sibi nos in Christo, & per Christum, aduersare Pau-
lus, qui supra in aliis locis dixit, filium sibi ipsi purifica-
se ac sanctificasse, & acquisiuisse ecclesiam sanguine suo,
vt eam exhiberet sibi ipsi immaculatam &c. Si solum
filium absq; patre & spīritu S. intelligeret, cū in prima
ad Cor. dixerit, quod filius tradet regnum i. ecclesiā De-
o & patri, similiter sibi esset contrarius Apostolus. Dicē, *1. Cor. 15.*
dum itaq; est, Apostolum hic per Deum, totam Deitatem,
& per Iesum Christum, Christum secundum huma-

Colos. 2. nitatem intelligere, vt in Epist. ad Colos. dicit, quod omnis plenitudo diuinitatis corporaliter in Christo inhabitat. Quod si etiam per Deum, patrem intelligeres, à patre tamen filius non separaret, nec ab vtróq; spūs S. Et si filium, vt Lyranus intelligit, patrem à filio non separares, nec ab vtróq; spiritum sanctum. Ait .n. Lyranus in illud: Quandoquidem Deus erat in Christo, Erat .n. Deus & homo in vno supposito (id est, persona) & sic Deus hanc reconciliationem fecit per humanitatem tanquam per instrumentū sibi coniunctū, quod nulli alteri conuenit, & hoc est quod dicit, Deus erat in Christo, nō solum per essentiam, præsentiā, & potentiam, sicut est in aliis, sed per humanitatis assumptionem, mundum sibi reconcilians, non imputans illis peccata ipsorum, pro quibus Christus homo satisfecit. Hæc Lyranus.

Epilogus Siue itaq; per Deum ibi personam patris, siue personā filii intelligas, vnum Deum te intelligere oportet, quia pater est in filio, & in patre filius, & in vtróq; spiritus S. per Christum verò ibi necessario Christum secundū humanam naturam intelligere cogimur.

Si itaq; filius Dei Deus acquisiuit ecclesiam sanguine suo, & per semetipsum purgationem fecit peccatorū nostrorum & ecclesiam sanctificauit mundatam lauacro aquæ per verbum, vt exhiberet eam sibi ipsi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam huiusmodi, ac populum peculiarem sibi ipsi purificauit, & eum tradet Deo & patri, & si pater erat in Christo, & reconciliauit nos sibi per Iesum Christum. necesse est, vt patris, & filii, & per consequens spūs S. sit vna indiuisa operatio, & vna voluntas, & ob id vna natura seu essentia, & per consequens pater, & filius, & spūs S. vnus Deus, author salutis & redemptionis nostræ, & Christus Iesus

Iesus secundum humanam naturam tantum sit Mediator
Dei & hominum, & energia atq; efficacia Mediationis à
tota Deitate, hoc est, à patre & filio secundum diuinita-
tem, & spiritu S. pendeat, & procedet, non autem à so-
la diuinitate filii quod Arrii est. Et quamuis pater non
assumpserit humanam naturam, sed solus filius, tamen
tota Trinitas per eandem humanam naturam, soli verbo
vnitam, vti per organum & instrumentum, nostram
salutem est operata. In vno itaq; Iesu Christo totum my-
sterium redemptionis nostrae habemus, authorem s. &
Mediatorem. Authorem filium Dei secundum diuinam
naturam cum patre & spiritu S. Mediatorem verò eun-
dem filium secundum humanam naturam, & opera Me-
diationis quidem solius esse humanae naturae Christi, effi-
catiam verò, et energiam, seu vim & potentiam expian-
di peccata nostra, à tota Deitate, hoc est, à patre & filio
iuxta diuinitatem, & spū S. procedere, vt tandem ter mi-
seri haeretici desinant maledicere, & seducere ecclesiam
Dei, quam ipse acquisiuit sanguine suo.

Quid multis opus est? Si energia & efficacia esset opus
Mediatoris, & à sola diuinitate filii penderet, aut vellēt
vnā & eandem esse numero diuinitatem, eamq; sim-
plicem patris, & filii, & spūs S. aut non. Si eandem, ergo
pater, & filius, & spūs S. tota Trinitas vnus Deus, esset
Mediator, quod absurdum & impium est. Si non ean-
dem, sed particularem, ergo cū tres personae sint, tres
Deos constituerent, quod Arrii est. Non est ergo ener-
gia & efficacia opus Mediatoris, sed authoris. Nam tota
Trinitas vnus Deus & Mediatorem constituit, & Media-
tori opera, quae, faceret, praescripsit, vt Moyses & pro-
phetae testantur, & Mediatoris operibus vim atq; poten-
tiam, quam isti energiam & efficaciam vocant, expiandi
peccata

peccata nostra contulit, quæ opera per se alioqui in effi-
catia fuissent. Saluauit nos, atq; redemit vnus Deus Tri-
nitas, sed per hominē Christū verbo in vnitate personæ
vnitum, & per passionem & mortem eius. En habetis
authorem & Mediatorem.

Instant adhuc & dicūt, efficaciam peculiarit̃ esse, non à sola
diuinitate filij, sed filij, sicut peculiariter humanitas eius ē.
Quibus respondeo per distinctionem. Aut efficatia est
opus Mediatoris, aut authoris. Rursus, aut efficatia est
opus actiuum aut passiuum. Si efficatia est opus Media-
toris, ergo non authoris. Victi sunt ergo. Nam nullū o-
pus Mediatoris ad diuinitatem & authorem pertinet, sed
ad humanitatem & Mediatorem. Si authoris, (vt est) cū
vnus tantū sit Author rerum omnium, vnus Deus pater,
& filius, & spūs S. totius Trinitatis efficatia est. Si effica-
tia est opus actiuum (vt est) ergo totius Trinitatis est, nō
aut filij peculiariter, quia omnia, quæcūq; pater facit, hæc
eadem & filius similiter facit. Ioan: 5. Nam si filius aliqd
peculiariter faceret, qd non faceret pater, eiusdem natu-
ræ non esset. Nam oīa opera Trinitatis ad extra insepa-
rabilia sunt. Si verò efficatia esset opus passiuū, aut esset
filius, vel spīritus S. (filius .n. est opus passiuū patris, &
vtriusq; spūs S.) qd impium est, aut esset eius humanitas,
quod non tam impium, quā stolidum est. Nam efficatia
exit à tota Trinitate in humanitatem, non aut in Trini-
tatem reuertitur. Agit .n. efficatia illa diuina in illū ho-
minem Mariæ virginis filium (non .n. separo hominem
illum à Deo verbo) vt quod Trinitas præordinauit, exe-
quatur.

Deinde, aut efficatia est opus Trinitatis ad intra, aut
ad extra. Si ad intra, aut est generatio actiua, & sic est pa-
ter; aut generatio passiua, & sic est filius; aut spiratio pas-
siua, &

sua, & sic est spūs S. At quia nullum horum est efficacia,
igitur opus ad intra non est, sed totius Trinitatis opus est
actiuum, & eius effectus. Si efficacia est opus ad extra, at
ut est actiuum (vt dixi) totius Trinitatis, & sic non soli
us filij peculiariter, aut passiuum, & sic est eius humani
tas, quod supra damnatum est. Nam filius Dei in incar
natione & actiue cum patre & spūs S. operatus est, & pas
siue solus, cū solus naturā humanā induit. Et iam dictum
est, efficaciam Mediationis nec filium Dei esse, nec spūm
S. nec humanitatem eius, restat ergo vt totius Trinitatis
sit. Non. n. extra Trinitatem operatur actiue pater, vt
pater, sed vt Deus: ita & filius & spūs S. vt supra dictum
est. Præterea energia seu efficacia opus actiuum, nō pas
siuum significat, vt supra visum est. Nonne, vt vna est
essentia triū, ita & vna est vis atq; efficacia? Ita res se ha
bet. Hoc etiam explicat D. Athanasius in sermone in E
uangeliū de sanctissima nostra Deipara, pagina 631. sic
scribens: Venerantes vnum Deum, in tribus proprieta
tibus credentes, verēq; glorificantes, non vt alium De
um priusq; existentem patrem, & alium Deum filiū po
stea superinductum, & aliū Deum spiritum sanctū post
modum excogitatū secundum blasphemias hæreticorū,
sed vnum Deum in tribus subsistentiis prædicantes, in
quibus vna sit substantia Vis & Efficacia, & quæcunq; **NOTA**
huius generis circa substantiam considerari possunt, & di
uinitus in sacris literis & hymnis prædicantur. Vide &
Ioannem Damascenum libro tertio Orthodoxæ fidei, ca
pite 15. & capite 19. de Dei uirili operatione.

Horrenda cœcitas est, imò malicia horum hominum,
quod nolint discernere organum ab authore (nō dico se
parare) nec authorem ab organo, & medio. Deus illu
minat mundum, sed per solem, vt per medium, ergo De
us sol est.

us sol est: Minimè gentium. Sic Deus per hominem si-
bi coniunctum vti per medium & Mediatorem, redemit
humanum genus, ergo Deus est homo per naturam & o-
perationem, non dico per communionem personarum. Ab-
sit, stultitia enim esset ista. Tot & tanta propter has
duas vocus, energia, efficacia, ob impietatem,
& maliciam semiarianorum, ideo proli-
xitati meae prudentissime Lector
condona.

Francisci Stancari Mantuani,

DE TRINITATE ET VNITATE DEI, SEV DE PATRE, ET FILIO, ET SPIRITU SANCTO, VNO naturaliter Deo. Liber Secundus.

CAPVT I.

*Quid sit Deus tam secundum Philosophos, quàm secundum
Theologos, & scripturam sanctam.*

Nulla te capiat admiratio Christiane Lector, quòd in hoc opere etiam Philosophorum placita adducam, præsertim cum Pincouiani nuper in sua Synodo nomina Philosophica, quæ in scripturis expressa non sunt, ex suis ecclesiis proscripserint. Nam propter Valentinum Gentilem, qui nominibus Philosophicis utitur, licet Philosophiæ sit prorsus ignarus (est. n. Simia) & eius sequaces hoc facio. Deinde, veritas à quocunq; est, à Deo est. Nā in descriptione Dei, Philosophi cum Theologis Christianis, & diuina scriptura prorsus conueniunt. Ad hæc, ut cum isti Trideitæ hæretici non modò scripturam sacram & Theologos, verùm etiam & Philosophos, qui solo lumine naturali fuerunt p̄diti, viderint idem de vno vero & natura Deo inter se conuenire, tandem ad se redeant, & fidem Catholicam, quā leuiter ac turpiter abiecerūt, recipiant, ut æternum saluentur.

Primum itaq; quæ superiore libro ex Platone & Aristotele de Deo adduxi breuiter repetam, & alia quædam pauca ex eorum placitis addam. Deinde Theologorum Christianorum, hoc est, Ecclesiæ Catholicæ Dei descriptionem adscribam. Demum sententiam diuinæ scripturæ, imò ex ore Dei manifestatidem sui vti sigillum apponā. Vt si nec Philosophis, nec Theologis subscribere voluerint,

runt, qui tamē idem dixerunt, quod Deus, saltē ipsi Deo
acquiescant, & credant, nisi athei prorsus esse voluerint.

¶ *Dei de
scriptio
secūdam
Platonē
et Aristo
telem.*

Plato itaq; & Aristoteles diuersis in locis sic Deum de-
scribunt. Deus est prima substantia, & vna, æterna, sem-
piterna, infinita, immaterialis, simplicissima, separata à
sensibilibus, incorporea, impartibilis, indiuisibilis, actus
immobilis, in quo nou est potentia (i. materia) ingenera-
bilis, omnia mouens, omnia continens, omnia gubernās,
prima causa, immortalis, infinita, primum principium,
omni principio ac fine carens, ingenita, innascibilis, incre-
ata natura, incorruptibilis, super omnia, ante omnia, à q̃
omnia, & in omnibus, & ad quam omnia, Deus ipse rerū
omnium conditor, author, & pater omniū, diuinissimus,
honorabilissimus, omnipotentissimus, perfectissimus, ius-
tissimus, primum intelligens, primum & summum bo-
num, vita ipsa naturaliter existens, vnus totius vniuersi-
tatis princeps, ac dominus. Hæc & plura alia, isti de vno
vero & naturaliter Deo, vno inquam rerum omniū prin-
cipio. Et quid quæso hac Philosophorum descriptione v-
nius veri Dei diuinus ac sanctius dici potest? Ad Theo-
logos venio.

*Theolo-
gorū de
scriptio
de Deo.*

Omnium Theologorum tam Græcorum, quā Latino-
rum i. totius Ecclesiæ Catholicæ de vno vero & naturali-
ter Deo descriptio & confessio hæc est. Credimus in vnū
Deum, patrem, & filium, & spiritum S. vnum rerū om-
nium principium sine principio, increatum, ingenitum,
immortalem, æternum, infinitum, incircumscriptū, om-
nipotentem, simplicem, incompositum, incorporeum,
impasibilem, immutabilem, inalterabilem, inuisibilem,
fontem totius bonitatis & iustitiæ, lucem intellectualem,
inaccessibilem, virtutem immensam, omnium creatura-
rum visibiliumq; & inuisibilium factricem, omniū con-
serua-

seruatricem, atq; saluificam, omnibus prouidentem, om-
nium dominantem, atq; principantem, regnantem infi-
nito & immortali regno, nullum habentem contrarium,
omnia implentem, à nullo contentam, omnia complectē-
tem, super omnem substantiam supereminentem, & vi-
tam & rationem, & intelligentiā, per se lucem, per se bo-
num, per se vitam, per se substantiam, & non ab alio ha-
bentem esse, sed ipsa est fons esse iis omnibus, quæ sunt, &
iis, quæ viuunt vita, & iis, quæ ratione participant, ratio-
nis, & omnibus omnium bonorum causa, omnia sciens
antequam ducantur ad ortum, vna substantia, eaq; om-
nium prima, vna diuinitas, vna virtus, vna voluntas, v-
num principium, vna operatio, vna potestas, vna domi-
natio, vnum regnum, in tribus perfectis personis agnitū,
& adoratum vna adoratione, creditūq; & veneratum
ab omni rationali creatura, inconfusè vnitum, & indiuisè
discretum, quod omnem superat omnium opinionem.

Credimus, inquam, in vnum Deum, patrem, & filium,
& spiritum sanctum, in quibus baptisati sumus. Sic em̃
Dominus Apostolis baptisare præcepit, Baptisantes eos,
in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

Credimus in vnum Deum patrem, qui à nullo est, nec
factus, nec creatus, nec genitus, nec procedens, sed à sei-
pso semper existens.

Credimus & in vnum Deum filium, vnigēitum, & ex
solo patre natum sine initio ante omnia sæcula, Deum de
Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, geni-
tum non factum, nec creatum, consubstantialē patri, p-
quem omnia facta sunt. qui semper cum patre fuit, & in
ipso sempiternè, qui est splendor gloriæ, & character sub-
stantiæ patris, & viua atq; substantialis imago inuisibilis
patris, ipsa inuisibilis quocq; existens secundum substantia-

De pro-
prietati-
bus p̃sona-
rum.

De patre.

De filio.

am, sine principio ab ipso patre genitus filius. Non .n. fuit aliquando pater quando non fuit filius, sed simul pater simul filius ab ipso genitus, & ob id non frater, sed filius & de substantia patris ineffabiliter genitus. Pater .n. sine filio nequaquam vocabitur. Non enim est Deus prior, & Deus posterior. Nam in generatione filij impium est dicere, intercipi mediareque tempus, aut post patrem, filij personam generari. Ex ipso enim, hoc est, ex patris natura austruimus filij generationem.

De spiritu sancto. Credimus & in vnum Deum spiritum sanctum, Dominum & viuificantem ex patre filioque procedentem, non factum, nec creatum, nec genitum, cum patre & filio simul adoratum & conglorificatum, ut consubstantialem & coeternum patri & filio, omnia habentem quaecumque habet pater & filius, preter innascentiam & generationem. *De vno Deo Trinitate.* Has tres personas distinctas non separatas, aut confusas, non tres Deos esse dicimus, sed vnum Deum, patrem, & filium eius, & spiritum S. vnus & eiusdem essentiae seu substantiae, vnus voluntatis & operationis, & potestatis, & motus, &c. Et in hac Trinitate nihil prius est aut posterius, nihil maius aut minus, sed totae tres personae coeternae sibi sunt & coaequales, ut vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitatem credenda sit, veneranda atque adoranda. Coetera ex praecedenti libro petenda sunt, & ex Symbolis quoque fidei Catholicae, nempe Apostolico, Niceno, & D. Athanasii.

Haec est Theologorum Christianorum, & vniuersalis Ecclesiae Catholica descriptio de vno vero & naturaliter Deo. Quae descriptio cum Philosophorum descriptione prorsus conuenit. Quod autem in hoc vno Deo, & vna ac prima substantia diuina simplicissima sint tres personae inconfusae, indiuisibiles, coeternae & coaequales, quarum vna non

vna nō est alia, pater nempe, & filius, & spūs S. aut, quōd iste vnus Deus, & ista vna diuina essentia sint tres personae distinctae, non confusae, & inseparabiles, praedicti Philosophi ignorauerunt prorsus. Nos autem à diuinis scripturis edocti sumus, hunc vnum verum Deum esse patrem, & filium, & spūm S. vt supra visum est, & infra quoq; videbimus. At, quid sit Deus verus ex ore ipsius Dei, per Moyscen & sanctos prophetas eius, per quos ipse Deus locutus est, videamus.

Quauis ex superiore libro à cap. 21. vsq; ad 27. manifestè cognosci potest, quid sit vnus, verus, & natura Deus, tamen vt promissum ordinem seruem, paucis intentū propositum repetam, & pauca alia addam. Nam tota sacra scriptura, cuius subiectum Deus vnus est, nihil aliud praedicat, quàm vnum Deum, patrem, & filium, & spiritum S. & proprietates, atq; opera eius, quibus facile cognoscitur ab illis, quibus diuinitus datum est.

Cū itaq; sapientissimus Moyses à Deo mitteretur legatus ad Pharaonem regem Aegypti, vt inde populum Israëliticum educeret, dixit ad eum, Ecce ego veniens ad filios Israël dicam eis, Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Quod si dixerint ad me quod ē nomē eius? Quid dicam eis? Et respondit Deus Moysci, Eheieh qui est Eheieh, misit me ad vos. Et dixit praeterea, Deus ad Moyscen, Sic dices filiis Israël, Iehouah Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob misit me ad vos, hoc est nomen meum in aeternum, & haec est memoria mei.

Diximus supra, nomen esse instrumentum discernendi cognoscendiq; substantias rerū. Sed qā nomē Elohim, quo Dii Gentium, angeli, potentatus, Demones, iudices, & idola dicuntur, & Deus quoq; verus, æquiuocum est, nomen

Deus quid sit ex ore Dei.

Exodi 3.

nomen Dei proprium, quo Dei veri substantia & natura cognoscitur, & a creaturis discernitur. scire postulauit. Quare Deus ipse ore proprio & nomen suum proprium, & nominis significatum, hoc est, seipsum Moysci manifestauit dicens: Ego sum prima substantia, seu prima essentia, ante quam nulla fuit, quæ a nulla substantia alia esse suum, & essentiam suam habuit, sed a seipsa primo & per se & semper fuit, sine initio, quæ & finem nullum est habitura, immensa, infinita, æterna, increata, quæ & esse omnibus rebus dedit, hoc est, quæ de nihilo cælum & terram & mare & omnia, quæ in eis sunt mera bonitate, sapientia, atq; potentia creauit. Sic enim Deus ipse, cum Decalogum ex medio ignis in monte Synai promulgauit, dixit de seipso, Sex, n. diebus fecit Iehouah cælum & terram & mare & omnia, q̄ in eis sunt. Et antea, Ego sum Iehouah, Deus tuus, qui te eduxi de terra Aegypti, de domo seruitutis. Quibus verbis significare voluit, se illum esse, qui per Moyscen tot miracula totq; portenta in Aegypto in cælo, in terra, in mari, in aëre, in terræ nascentibus, in sectione maris fecerit, vt populum suum ex potestate potentissimi Pharaonis in libertatem assereret, q̄ opera nullus alius præter se verum & omnipotentem Deum facere potuisset. Deus itaq; verus, est prima illa substantia & prima essentia, ante quam & supra quam nulla fuit, nec est, quæ & semper fuit, est, & erit, æterna, simplicissima, immortalis, immutabilis, inuisibilis natura, rerum omnium conditrix, ac conseruatric. At iterum audiamus Deum sese manifestantem Moysci, Exo. 34. Et descendit Iehouah in nube, & stetit cum eo ibi, & exclamauit, nomen Iehouah & transiuit Iehouah ante faciem eius, & exclamauit Iehouah, Iehouah (s. sum) Deus misericors, & beneficus, leni animo, magnus misericordia, & veritas

& veritate, custodiens misericordiam in mille, condonans iniquitatem, transgressionem & peccatum, sed impunita non dimittens, visitans iniquitatē patrum in filios & nepotes in tertiam & quartam generationem. Vide tractatum meum de facie Dei patris, qui est filius Dei. Habes quid sit verus Deus ex ore eius. Modò audiam⁹ quid ipse Moyses de eo scripserit.

Sic .n. ait Deut. 4. cum populo Israëlitico loquens. Deut. 4.
Tibi hæc miracula atq; portenta ostēdit Deus, vt cognosceres, quòd Iehouah est ille Deus, neq; vllus amplius est præter eum. De cœlo .n. audire fecit te vocem suam vt erudiret te, & super terram ostēdit tibi ignem suum magnum (in igne .n. patefecit se Deus) & verba eius audiisti de medio ignis. Et post pauca. Et scias hodie, & ad te redeas, quòd Iehouah est ille Deus in cœlo desuper & in terra subtus, & nullus alius. Et in 10. dicit. Deut. 10.
Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & ceruicē vestram amplius ne induretis, quia Iehouah Deus vester, ipse est Deus deorum, & Dominus dominorum, Deus magnus, fortis, & metuendus, qui personam non recipit, neq; accipit munus. Ipse ius dicit pupillo & viduæ, & diligit peregrinum, vt det illi victum & vestitum. Et 3. Reg. 18. Populus Israël vbi vidit ignem de cœlo descendentem super sacrificiū Eliæ ad orationem eius corruens pronus in faciem acclamauit, Iehouah hu hahelolim. Iehouah hu hahelohim, i. Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. Sic & 4. Reg. 5. Et Naaman dux Regis Syriæ dixit. Vere scio quòd non sit alius Deus in vniuersa terra nisi tantum in Israël.

Dauid Propheta & Rex in Psalmo 47. de Deo vero ait. Psal. 47.
Quoniam Iehouah excelsus est, & tremendus, rex magnus super omnem terram. Et infra, Quoniam Rex cō-

Z

nīs ter

Psal. 49. **in** terra, Deus. Et 49. El Elohim Iehouah dixer, hoc est
 Deus, Deus Iehouah locutus est. Vbi notandum est, pri
 mum nomen, Deus, significare vnitatem essentia, hoc e,
 vnum Deum, singulari numero, qd est El. Secundū ve
 rō, pluralitatem personarum, Elohim. Tertium aut no
 men, iterum vnitatem trium personarum, in vnam esse
 tiam, & vnum Deum, Iehouam, essentiatorem, seu crea
 114. torem, & authorem rerum omnium. Et 114. Deus autē
 135. noster in cœlo, omnia, quaecūq; voluit, fecit. Et 135. Quo
 niam ego scio, quod maior est Iehouah & dominus no
 ster omnibus diis. Omnia .n. quaecūq; voluit Iehouah
 fecit in cœlo & in terra & in maribus, & omnibus abyssi
 sis. Et 98. Quoniam Deus magn⁹ Iehouah, & rex magn⁹
 98. super omnes Deos. Quoniam in manu eius sunt profun
 ditates terre, & altitudines montium ipsius sunt. Quoniam
 146. ipse est mare, & ipse fecit illud, & aridam formauerūt
 manus eius. Et 146. Beatus ille homo est, cui Deus Iacob
 est auxilio, & spes eius est in Iehouah deo suo. Qui fecit
 cœlum & terram mare, & omnia, quæ in eis sunt, quiq;
 custodit veritatē in æternū. Qui vindicat oppressos, qui
 dat panē famelicis, Iehouah soluit vinctos, Iehouah apert
 oculos cæcorū, Iehouah erigit inclinatos, Iehouah amat
 iustos, Iehouah custodit peregrinos, pupillum & viduā
 erigit, & viam impiorū peruertit. Regnabit Iehouah, in
 æternum, Deus tuus o Syon in generationem & gene
 86. rationem. Et 86. Tu Iehouah es Dominus bonus & pro
 pitius, & magnus misericordia & bonitate erga omnes
 invocantes te. Domine nullus ex Diis tibi similis est, neq;
 vlla opera operibus tuis similia sunt. Omnes gētes, quas
 147. cūq; fecisti, veniēt et adorabunt corā te Domine, & glo
 147. rificabunt nomen tuum. Quoniam magnus tu es, et fa
 cis mirabilia, tu Deus, solus es tu. Sed audiamus adhuc
 ipsum

ipsum Deum de se ipso loquēte apud Iesaiā prophetam.

Ego sum, ego sum Iehouah, & nullus est prater me saluator. Et 44. Ego sum primus & ego sum nouissim⁹, *Iesa. 43.*
& prater me nullus est Deus. Et 45. Sic dixit Iehouah *Iesa. 44.*
creator cœli, ille est ille Deus, formans terram & faciens *Iesa. 45.*
eam. Ego feci terram, & homines super eam creauī, ego
sum, cuius manus extenderunt cœlos, & omni exercitui
eorum præcepī. Et infra. Ego sum Iehouah, & nullus est
āplius, pter me null⁹ ē De⁹. Verē tu es Deus absconditus.
De⁹ Israël saluator, Nōne ego sum Iehouah, & null⁹ am
plius pter me est Deus, Deus iustus & saluator nullus est
prater me. Respiciate ad me, & saluemini omnes fines
terræ, quoniam ego Deus sum, et nullus est amplius.

Et Exodi. 20. Sic Deus ipse de medio ignis locutus est *Exodi 20.*
in monte Synai ad vniuersum populum Israeliticum. E
go sum Iehouah Elohecha i. Iehouah Deus tuus, qui edu
xi te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Non habebis
Deos alienos coram me.

Et apud Hoseam Prophetā, Ego sum Iehouah Elohe, *Hose. 13.*
cha (s. qui eduxi te) de terra Aegypti, et Deum prater
me nullum cognoscēs, & saluatorem nullum prater me.
Sic dixit Iehouah rex Israël, & redemptor eius Iehouah
sebaoth, hoc est, exercituum.

Et iterū Moyses ad seniores Israël sic ait. Audi Israël, *Dent. 6.*
Iehouah Eloheū, Iehouah echad. Hoc est, Iehouah De
us noster, Iehouah VNVS est. Quam sententiam Do, *Marc. 12.*
minus Iesus ab quodam doctore legis interrogatus, quod
esset primum omnium præceptorum, dixit, esse primum
omnium præceptū, nempe hoc, Dominus Deus noster,
Dominus vnus est. Cui Doctor ille respondens dixit: Be
nè præceptor cū veritate dixisti, quod VNVS sit DE
VS, & non sit alius prater illum. Quo dicto, Iesus cū
vidisset,

vidisset, quòd cordatè respondisset, dixit illi: Non longè
abes à regno DEI. Marci 12. Non aliter Paulus Aposto-
Gala. 3. lus ad Galatas scribit. Intercessor autem vnus non est, a
DEVS VNVS est. Sic in 1. ad Timotheum epist. cap.
1. Timo. 2. 2. VNVS DEVS, vnus & Mediator Dei & hominū,
homo Christus Iesus. Sed quid ego facio? Nōne tota di-
uina scriptura hac materia plena est? Maximè omnium.

Epilogus Ex his omnibus diuinæ scripturæ autoritatibus ma-
nifestè habetur, quid sit nomen Dei proprium, & Deus
ipse, ac natura eius, virtus eius, bonitas eius, potentia e-
ius, imperium eius, Maiestas eius, & opera eius etc. No-
men proprium Dei, est Eheieh & Iehouah (nam Eheieh
in Iehouah est, vt supra ostendimus) nominis autem si-
gnificatum est prima substantia, seu essentia, ante quam,
& supra quam nulla fuit nec est, quæ & esse suum & es-
sentiam suam à nulla alia substantia habuit, sed ipsa sem-
per et ab æterno fuit, simplex, immutabilis, immortalis,
inuisibilis, infinita, quæ est Deus ipse author & pater ac
conditor rerum omnium, redemptor atq; saluator popu-
li sui. Quam descriptionem, si quis diligenter examina-
uerit, (hoc .n. ego causa breuitatis ommitto) cum philo-
sophorum & Theologorū ac vniuersalis ecclesiæ descri-
ptione prorsus conuenire deprehendet.

Hactenus satis clarè & perspicuè de Vnitate Dei, hoc
est, de VNO VERO & NATVRA DEO, qui est
Iehouah Elohim, hoc est, vt vulgo legitur, Domin⁹ De-
us, tractauimus. Modò videamus de Trinitate, hoc est,
de patre, & filio, & spiritu sancto, ipsis tribus personis,
quarum vnaquæq; est ille VNVS & VERVS natura-
liter Iehouah Elohim, Deinde quòd ipse tres personæ si-
mul sint ille VNVS Iehouah Elohim, Dominus Deus
& rex Israël populi sui, non autem tres dii, aut sola per-
sona pa-

sona patris esse ille Iehouah Elohim, Deus & Dominus
ac Rex Israël, vt Valentinus Gentilis, & Gregori⁹ Bre-
zinius cum sequacibus blasphemāt. Nesciunt. n. quid cre-
dant, aut de quibus affirmant.

CAPVT II.

*Quod vnaquæq; persona Trinitatis, sit verus Deus,
& verus Dominus.*

QUOD persona patris sit verus Deus ac verus Domi-
nus, cū etiam hæretici omnes confiteantur, in hoc mul-
tum laborare nō est necesse. Ad hæc, cū probauerim⁹
filium esse verum Deum & verum Dominum, hoc est,
Iehouam Elohim, probatum erit & eius patrem esse Ie-
houam Elohim, hoc est, verum Deum & verum Domi-
num, et per consequens spiritum sanctum qui à patre fi-
liūq; procedit. Nam licet distincti sint, separabiles tamen
non sunt.

Scribit Ioannes Euangelista in cap. 1. sui Euangelii. In
principio (hoc est, in patre) erat verbum. Filium appel- *Ioann. 1.*
lat verbum, non vocale, sed substantiale. Et verbum e-
rat apud Deum. Hic Deum vocat patrem verbi. Et De-
us erat verbum, hoc est, verbum erat Deus, non pater,
vt Sabellius dicebat, sed filius, Deus, qui cum patre & spi-
ritu sancto vnus Deus est. Quod clarius explicat, cū
dicit. Hoc s. verbum in principio erat apud Deum. Nam
qui in aliquo, & apud aliquem est, non is est, in quo, & a-
pud quem est. Et cap. 3. Sic Deus (id est, pater) dilexit
mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Et 1. Ioan. 5.
Scimus quod filius Dei venit, & dedit nobis mentem, vt
cognoscamus illum, qui verus est (s. Deus pater) & su-
mus in vero, in filio eius Iesu Christo. Hic est verus Deus,
& vita æterna. Et cap. 1. Et annunciamus vobis vitam
æternam, quæ erat apud patrē. Et Rom. 9. Quorū sunt
Z 3 patres, &

patres, & hi, ex quibus est Christus, quantum ad carnem
attinet, qui est super omnia Deus benedictus in secula.
Et Apostolus ad Ebreos, ca. 1. ex Dauide Propheta, Psa.
44. scribit. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, p
pterea vnxit te o De⁹, Deus tuus. Et Hoseas, cap. 1. de Ie
houah Deo patre, & Iohouah Deo filio incarnando scri
bit. Et domui Iudæ miserebor, & saluabo eos, bahouah
elohehem, i. cum Iehouah Deo ipsorum.

Ex his omnibus manifestè habemus, quòd pater sit ve
rus Deus, & filius eius Iesus Christus verus Deus.

De spiritu verò sancto quòd sit Deus, cùm sit spūs pa
tris, & filij, qui ab vtroq; procedit, manifestum est, quòd
sit & ipse verus Deus, non donum & creatura, vel gratia
Apo. 5. Dei, vt Macedonius & Petrus Satorius Gallus & alij hæ
retici dicunt. Ait, n. Petrus Anania: Anania, cur imple
uit Satanas cor tuum, vt mentireris spiritui sancto? Non
n. mentitus es hominibus, sed Deo. Et cap. 10. Petro ve
rò cogitante de visione dixit spiritus ei: Ecce viri querūt
te, surge itaq; & descende, & vade cum eis nihil hæsitans,
propterea quòd ego misi illos. Cum autem Cornelio vi
sionem de linteo e cælo demisso &c. differeret Petrus, di
xit: Sed mihi ostendit Deus (nota ostendit, nempe p vi
sionem illam lintei, in quo varia animalium genera erāt,
quæ & occidere, & māducare illū Deus spūs S. iusserat)
ne quē communem aut immundum dicerem hominem,
quapropter & accersitus incunctanter veni. In his duab⁹
authoritatibus habes, quòd spūs sanctus est DEVS.

Et 1. Cor: 3. An nescitis, quod templum Dei estis, &
spūs Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei prophā
nat, hunc perdet Deus. Et cap. 6. An nescitis quòd cor
pus vestrum, templum est habitantis in vobis spiritus S.
quem habetis à Deo? Nam empti estis p̄cio. Glorificate
iam

iam Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, q̄ sunt
Dei. Et 2. Cor: 6. Vos tēplum estis Dei viuentis, quē ad/
modum dixit Deus. Inhabitabo in illis, & inambulabo,
& ero illorum Deus, & ipsi erūt mihi populus. Et ex his
clarissime patet, quod spiritus sanctus sit Deus, & cū eo
pater, & filius, & ipsi tres VNVS DEVS. Nusquam n.
legimus, templum deorum, sed Dei, cū tñ ipsi tres, pater,
& filius, & spūs S. inhabitent in hominibus, quia ipsi tres
sunt VNVS DEVS.

Petrus quoq; Apostolus in priori sua epistola, ca. 1. di/
cit; In Prophetis erat spiritus Christi. Et in 2. cap: 1. scri/
bit. Non .n. voluntate hominis allata est olim prophetia,
sed à spiritu sancto impulsu locuti sunt sancti Dei hōines.

Et Paulus 2. Cor: 13. ait: An experimentum q̄ritis in
meloquentis Christi? Vide & Roman. 8.

Et ad Ebreos, ca. 1. scribit. De^o olim multiphariā mul/
tisq; modis locutus est patribus in Prophetis. Est ergo spi/
ritus sanctus Deus. Et pater, & filius, & spiritus sanctus
vnus Deus in Prophetis, & per Prophetas locutus est.

Iesaias verò de VNO DEO TRINITATE scribit. *Iesa. 6.*
cap. 6. Vidi dominum, eth Adonay, sedentem super soli/
um excelsum & eleuatum, & fimbriæ eius replebant tē/
plum. Seraphini verò clamabant, Sanctus, Sanctus, Sā/
ctus, Dñus Sebaoth i. Iehouah sebaoth, plena ē oīs terra
gloria eius. Et dixi v̄e mihi, quia regē Iehouam sebaoth,
hoc est, Dominum exercituum viderunt oculi mei. Et
audiui vocem Domini dicentis, quem mittam, & quis
ibit pro nobis? Tu verò lector lege totum illud cap. Pro/
phetæ. Omnes etiam heretici, ac Iudæi de patre interpre/
tantur. Nam & Christus quoq; Ioan. 8. ad Iudæos dice/
bat. Est pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis
Deum vestrum esse, & tamen non cognouistis eū, ego
autem no

Ioann. 12. autem noui eum. Ioan. verò Euangelista de Christo interpretat, dicēs cap. 12. Hec (q̄ s. supradixit) dixit Iesaias, quando vidit gloriam eius, & locutus est de eo. At Paulus interpretatur de spiritu sancto, Actoꝝ, vltimo. Bene, inquit, spiritus sanctus locutus est per Iesaiā Prophetam ad patres nostros, dicens Vade ad populum istū &c.

Cū itaq; spiritus sanctus sit Iehouah Sebaoth, & Iehouah sit Elohim, i. Deus, vt Deut. 4. legitur, ergo spiritus sanctus est Elohim, i. Deus. Est itaq; spiritus sanctus Dominus Deus exercituum, & Rex populi Israël.

Matt. 22. Quod pater sit Dominus, & filius Dominus, Christus ipse ex psalmo 110. apud Matthæum cap. 22. dicit, Dixit Dominus (s. pater) Domino meo, (s. filio, Mescie) sede à dextris meis, Chaldeus dicit, dixit dominus verbo suo. Et Paulus 2. Timoth. 1. de Onesiphoro, ait; Det ei Dominus (s. pater) vt inueniat misericordiam apud Dominum (s. filium, qui iudicaturus est viuos & mortuos) in die illo. Et sic in quingentis locis, sicut & infra videbimus.

Quod adhuc spiritus sanctus sit Dominus, Paulus Apostolus **1. Tes. 3.** postolus manifestè dicit in 1. ad Thesalonicenses epistola cap. 3. Ipse verò Deus & pater noster, & Dominus noster Iesus Christus dirigat (non dixit, dirigant, sed dirigat, quia pater & filius & spūs S. vnus est Dominus Deus) viam nostram ad vos: Vos autem Dominus (s. spūs S.) abundantes & exuberantes faciat mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos, vt confirmet corda vestra irreprehensibilia in sanctimonia coram Deo & patre nostro, in aduentu Domini nostri

2. Tes. 3. Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Et in 2. cap. 3. scribit. Porro Dominus (hoc est, spiritus S.) dirigat corda vestra (ecce, vnum opus spiritus S. & patris & filii, nempe, dirigere viam nostram & corda nostra) in dilectionē Dei (s. pa-

Dei (s. patris) & in expectationem Christi, s. filij. Et ita
claret, quòd spiritus S. sit Dñus, sicut pater & filius.

Hactenus probatum est, vnamquancp personam Tri-
nitatis esse verum Deum & verum Dñum, quod Christi-
anis sufficere deberet. Verùm, quoniam hæretici nunc
temporis horribiliter turbant ecclesiam de filio Dei, &
spiritu sancto, ideo abundantius de his duabus personis
ex scripturis pertractare necesse est, & primum de filio,
deinde de spiritu S. & de consensu eternitate vtriusq.

CAPVT III.

*Quòd filius Dei Dominus noster Iesus Christus sit illa prima sub-
stantia Iehouah Elohim, i. Dominus Deus creator celi, & terræ,
& maris, ac omnium, quæ in eis sunt, quiq. Moysi in monte Synai
apparuit, ac populum Israëliticum ex Aegypto eduxit, quòd q. sit
Deus primus & nouissimus, præter quem nullus alius est Deus, Rex
& saluator populi sui, sed tamen cum patre & spiritu sancto, deq.
consensu eternitate filij.*

Cùm Paulus Apostolus dicat ad Cor. Neq. tentemus 1. Cor. 10.
Christum sicut & quidam illorum tentauerunt, & à ser-
pentibus extincti sunt, aperte ostendit Christum esse illū
Iehouam Elohim, quem ubiq. scriptura celebrat. Quare,
vt hoc cognoscamus ad Moyscen nobis est accedendum.

Scribit .n. Moyses in libro quarto Dei de populo Isra- Nume. 21
elitico in hunc modum. Et profecti sunt de Hor monte
versus mare rubrum, vt circuirent terram Edom, & tæ-
duit animam populi itineris. Et locutus est populus Belo-
him vbmofce, hoc est contra Deum & Moyscen, quare
heelithunu, id est, ascendere fecistis nos de terra Aegy-
pti, vt moreremur in deserto, quia non est panis, nec a-
qua, & anima nostra fastidit cibum istum vilissimum.
Et immisit Iehouah in populum serpentes ardentes, &
momorderunt populum, & mortuus est populus multus

de Israël. Et venit populus ad Moyscen, & dixit, peccauimus, quoniam locuti sumus contra Iehouam & te, ora ad Iehouam, vt auferat à nobis serpentes, & orauit Moyses pro populo. Et dixit Iehouah ad Moyscen, fac tibi serpētem, &c.

Ecce quomodo Israël ite tentauerunt Christum, & extincti sunt à serpentibus. Hic Christus primum nominat à Moysce Elohim, deinde Iehouah, qui Iehouah Elohim, Dominus Deus & Moyses (Christus vt author, Moyses, vt Mediator) ascendere fecerunt, hoc est, eduxerūt populum Israëliticum de terra Aegypti. Sed hoc negotium aliū petendum est à Moysce ipso, idē ex tertio capite Exodi, vbi filius Dei Deus, sese patefecit cum patre & spiritu S. Moysi, quem & vocauit ad educendum populum suum Israël de Aegypto. Sic enim scribit.

Exodi. 3. Et Moyses pascebat oues Ithro soceri sui principis Madian, & duxit oues post desertum, & venit ad montē Dei Choreb. Et apparuit Angelus Iehouah illi in medio ignis de medio rubi, & vidit, & ecce rubus ardebat igne & rubus non consumebatur. Et dixit Moyses, profecto diuertam, & videbo visionem magnam hanc, quare non comburatur rubus. Et vidit Iehouah, quod diuerterat, vt videret, & vocauit eum Elohim, i. Deus de medio rubi, & dixit, Moyses Moyses, qui dixit, ecce adsum. Et dixit, ne accedas hūc, solue calciamentum tuum de pedibus tuis, quoniam locus, in quo tu stas, terra sancta ē. Et dixit, *Acto. 3.* Ego sum Deus patris tui, Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob, & abscondit Moyses faciem suam, quoniam timebat aspicere el haelohim, ad illum Deum. Et dixit Iehouah, omnino vidi afflictionē populi mei, qui est in Aegypto, & clamorem eius audiui propter exactores & oppressores eius, noui enim dolores eius. Et descendi, vt liberem

berem eum de manu Aegypti, & vt ascendere faciā (hoc
est, educam) cum de terra illa, ad terram bonam & latā,
ad terram fluentem lacte & melle, ad locum Chananao-
rum, & Chetaorum, & Amoreorum, & Perezeorum,
& Cheueorum, ac Iebuseorum. Et nunc ecce clamor filio-
rum Israël venit ad me, & ego etiam vidi oppressiōem,
qua Aegyptij eos opprimunt. Nunc autē veni, & mittam
te ad Pharaonem, vt educas populum meum, filios Isra-
el de Aegypto. Et dixit Moyses ad illum Deum, quis e-
go sum, vt vadam ad Pharaonem, & vt educam filios I-
sraël de Aegypto? Et dixit, quia ego ero tecum, & hoc ti- NOTA
bi signum erit, quod ego miserim te, cū eduxeris popu-
lum de Aegypto coletis Haelohim iuxta montem hunc. Exodi 24
Et dixit Moyses ad Haelohim, ecce ego vadam ad filios
Israël, & dicam eis, Deus patrum vestrorum misit me ad
vos, & dicent mihi, quod est nomen eius? Quid dicam ei-
is? Et dixit Elohim, ad Moyscē, Eheieh ascer Eheieh, hoc
est, prima substantia, quæ est prima substantia, & dixit,
sic dices filijs Israël, Eheieh prima substantia misit me ad
vos. Et dixit adhuc Elohim, i. Deus ad Moyscen, Sic di-
ces filijs Israël, Iehouah elohe abothchem, id est, Iehouah
Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac,
& Deus Iacob, misit me ad vos, hoc est nomen meum, in
æternum, & hæc est memoria mēa in generationē & ge-
nerationē. Vade itaq; & congrega filios Israël, & dic eis,
Iehouah Deus patrum vestrorū visus est mihi, Deus A-
braam, Isaac, & Iacob dicens, certissimè recordatus sum
vestri, & eius, quod factum est vobis in Aegypto. Et dixi,
Eele Ethchem, i. ascendere faciā vos (i. educam) de af-
flictione Aegypti ad terram Cananaeorum, & Emoreo-
rum, &c.

Hæc ad verbum describere volui primum ppter eos,

qui vetus testamētum non habent, deinde quia hinc est
fons totius Theologiæ, deinde vt quilibet textum diligē-
tius consyderare possit. Nam hic Moysi sese clarius ma-
nifestauit Iehouah quā alijs patribus Abraham Isaac &
Iacobo, vt in superiori libro ex sexto cap. Exodi ostendi.
At textum perpendamus & eum examinemus.

Textus E- Et apparuit Moysi Angelus Iehouæ. Dixi nomina
xodi ex- Dei essentialia modò essentialiter, modò personalit̃ acci-
plicatur. pi. Hic nomē Iehouah personalit̃ capitur p̃ persona Dei
patris. Angelus aut̃ eius est persona Dei filij, qui ita appel-
latur propter creaturam assumendam in perpetuum, &
illam assumptam ad tēpus, nempe ignem, in quo sese ma-
nifestauit. Hunc Angelum Moyses postea appellat Ieho-
uam & Elohim, cū dicit, Et vidit Iehouah, quod diuer-
teret vt videret, & vocauit eum Elohim de medio rubi.
Hic idem Angelus, qui est Iehouah & Elohim, non pater
sed filius, in quo tamen pater erat cum suo spiritu, vocat̃
Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob. Hic Deus fi-
lius Moysen legatum ad Pharaonem mittit, vt populum
suum ex Aegypto educat, cui promittit se futurum cōi-
rem dicēs, ego ero tecum. Hic nomē suum essentiam suā,
& Maiestātē suam Moysi patefacit. Hic cum Moysce po-
pulum Israël educit ex Aegypto, ille vt author, Moyses
vt Mediator. Quod promisit, hoc & præstitit. Dicit em̃
Exodi. 13. Moyses, Et Iehouah ibat ante Israëlitas die in columna
nubis, vt deduceret eos per viam, & nocte in columna i-
gnis, vt illuisceret eis, vt proficiscerentur dies ac noctes.
Deut. 1. Et in Deut. dicit, Iehouah Deus vester, q̃ vadit ante vos,
ipse pugnabit pro vobis, iuxta omnia, quæ fecit vobiscū
in Aegypto videntibus oculis vestris. Et in deserto vidi-
sti, quomodo gestauerit te Iehouah Deus tuus, quemad-
modum gestat homo filium suum, in omni via, per quam
iussis

fuiſtis, donec veniretis ad locum iſtum. Et in hac re non
credidiſtis in Iehouam Deum veſtrum. Qui ibat ante vos
in via, vt exploraret vobis locum, vt quieſceretis, in igne
nocturno, vt videretis viam, in qua ambularetis, interdum
item in nube. Hic eſt ille Iehouah Deus populi Iſraël, de quo
dicit Pſaltes, Pſalmo 99. Ex columna nubis loquebat ad eos, ſ. Moysen & Aharonem &c. Hic eſt ille Iehouah E-
lohim, qui in monte Synai de medio ignis horribili voce
decalogum promulgauit dicēs. Ego ſum Iehouah Deus
tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Hic eſt ille Iehouah
filius Iehouæ dei patris, de quo dicit Moſces, populo Iſra-
elitico. Tibi oſtēſa ſunt hæc miracula, vt cognoscas quod
Iehouah ipſe eſt ille Deus, præter quē nullus aliſus eſt. De
cœlo .n. audire fecit te vocē ſuam, vt te erudiret, &c.
Hic eſt ille Iehouah, qui ſolus duxit populū ſuū per deſer-
ta, & non fuit cum eo deus alienus. Sed videamus Rabi-
norum explicationē, quō magis atq; magis veritas huius
rei eluceſcat.

Rabbi Abraham ben Ezra ſic de hoc Angelo ſcribit.
Hic eſt Angelus, de quo antea dictum eſt. Quoniam vi-
di Deum facie ad faciem, & erepta eſt e periculo anima
mea. Et eſt ſenſus (inquit) Ego ſum Deus patris tui. Miſ-
ſus enim nomine mittentis loquitur. Vult itaq; ille, vt
Deus in angelo & per angelum locutus fuerit tam Iacob,
quā Moysi, Quem ſenſum Nicolaus Lyranus ſecutus
eſt. In Bereſcith rabba, hoc eſt, in expoſitione magna
Geneſeos Rabini dicunt, angelum illum fuiſſe Mihaēlē,
aliq; Gabrielem. Sed has interpretationes reiicit doctiſſi-
mus Haramban, & rationem ſubiungit, dicens. Moysces,
qui propheta magnus fuit, non abſcondiſſet faciem ſuam
propter angelum. Veritas itaq; rei (inquit) ſic ſe habet.

Exodi 23. Iste angelus, angelus redemptor est, sicut scriptum est,
 Quoniam nomen meum est in medio eius, dicit Iehouah,
 Quem locum præfatus Haramban sic interpretatur, An-
 gelus iste, in quo Israëlita confidere iussu sunt à Iehouah,
 angelus redemptor est, in QVO MAGNVS IEHO-
Iesa. 26. VAH est, sicut scriptum est, Iesaiæ 26. Cōfidite in Ieho-
 uah in perpetuum, quoniam in Iah est Iehouah, hoc est, In
 Iehouah est Iehouah, id est, in Domino Dominus est, De-
Gene. 31. us sæculorum, ipse est qui dixit Patriarchæ Iacob, Ego
 sum Deus Bethel. Et Genes. 48. Iacob loquens ad Ioseph,
 dixit. Deus omnipotens visus est mihi in Luz, in terra
Exodi 3. Canaan, & benedixit mihi. Et de quo dictum est, Et vo-
 cauit eum s. Moysen Elohim, id est, Deus. At hoc modo
 Deus vocatur angelus iuxta consuetudinem mundi. Sic
Deut. 26. n. scriptum est: Et eduxit nos Iehouah de Aegypto. At
Num. 20. Numeri 20. scriptum est, Et Iehouah misit angelum & e-
Esa. 63. duxit nos de Aegypto. Nam & apud Iesaiam legitur. Et
 angelus, qui est facies Iehouæ saluauit eos sicut scriptum
Exodi. 33. est, Facies mea præcedet, & requiem dabo tibi. Et ipse
 angelus est, de quo scriptum est, Et statim veniet ad tem-
Malach. 3. plum suum Dominator, quem vos quæritis, & angelus
 fœderis, quem desideratis & vultis. Ecce venit. De hoc
Genes. 48. angelo legitur, Et Iacob benedixit Ioseph, & dixit: Ille
 Deus, in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, A-
 braham, & Isaac, ille inquam Deus qui pauit me quan-
 diu in hoc mundo sum, vsq; in præsentem diem, Ille ange-
Exodi 23. lus, qui redemit me ab omni malo, benedicat pueris istis,
 &c. Et exponens illum locum Exodi 23. Obserua eum,
 angelum scilicet, & audi vocem eius, neq; sis illi rebellis,
 quoniam non parceret iniquitatibus vestris, quia nomē me-
 um in eo est, scribit, vox angeli illius, vox Dei excelsi est.
 Ex hac explicatione huius doctissimi Haramban cla-
 re habet,

re habetur, quid sit ille angelus, qui Moysi apparuerit in monte Synai in medio ignis nepe Iehouah Elchim, Dominus Deus, in quo erat magnus Iehouah, ad cuius aspectum Moyses obtexit faciem suam. Nam, inquit ille, ad aspectum angeli non velasset faciem suam. Sic etiam Seraphim apud Iesaiam cap. 6. velabant duabus alis faciem suam, ne Deum Trinitatem, ut infra dicemus, aspicerent. Ad eundem modum, cum transiret Iehouah iuxta petram, ubi erat Moyses, quando seipsum illi plenius manifestauit, dicens, Ego sum Iehouah, Deus miserator & propitius, &c. posuit manum suam super faciem Moysi, ne faciem suam videret, quod cum audiuisset Moyses prostratus adorauit eum. Et cum dicit Haramban, magnum Iehouam fuisse in angelo redemptore qui & ipse est Iehouah, omnino confiteretur ita magnum esse angelum redemptorem, ut ille magnus Iehouah est. Quomodo .n. paruum magnum contineret? Impossibile .n. esset hoc. Ait .n. Psalter. Magnus Dominus noster, & magna virtus eius, & intelligentiae eius non est numerus. Haec magna virtus Dei Christus est 1. Cor. 1. Et Apostolus Tit 2. Expectantes beatam illam spem, & apparitionem gloriae magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Et Christus ipse, ego sum in patre, & pater in me est. Et, & qui me misit mecum est, & alibi, & tamen non sum solus, quia pater mecum est. Et cum ait, vocem angeli redemptoris, vocem esse Dei excelsi, hoc idem dixit, quod Dominus Christus, Mea doctrina non est mea, sed eius, qui misit me. Et, & ego quae audiui ab eo, haec loquor in mundo. Et iterum, sed ita ut docuit me pater, haec loquor. Et quauis haec de eius humanitate proprie dicta sint, tamen & de eius diuinitate quoque intelliguntur, ut infra ostendemus. Nam omnia quaecumque habet pater, inquit ille, mea sunt. Ioan. 16. Et opera Trinitatis ad extra inseparabilia sunt. Ut .n. vna est natura

Psal. 147.

Ioann. 14.

Ioann. 7.

Ioan. 16.

na est natura trium, ita & vna voluntas, & vna operatio. Et cum dicit angelum redemptorem esse faciem magni Iehouæ, ostēdit eū esse filiū Dei de substantia patris genitum, patri coæternū, & inseparabilē ab eo. Nunquā .n. fuit magn⁹ ille Iehouah, sine facie sua magna, & virtute sua magna. Cum verò ait, illū vēturū ad tēplū suū, indicat illū incarnandū iri. Non .n. credebat illū iam venisse in carne, sed venturum. Quid? Hac sua explicatione demōstrat angelum illum redemptorem esse verum Iehouam Elohim, Dominum Deum, filium Dei, in quo pater eius magn⁹ Iehouah est, qui vt vnus sunt essentiæ seu substantiæ, ita vnus volūtatis, & operationis, sunt, & tamē non duos, sed vnum tantum Iehouam cum spiritu sancto esse.

Sic legis libro Iudicum, cap. 6. Angelum Gedeoni ap-
partuisse, qui postea nominatur Iesuah, cui & sacrificauit, vti vero Deo populum Israël, non autem vti angelo, vni ē millibus, qui etiam hunc honorem non recipisset. Legetorum caput illud, & 13. quoq̃.

Nec te moueat Lector, quòd Petrus Apostolus, cum sanasset illum claudum in nomine Iesu Christi Nazareni, ad Israëlitas dixerit, Deus Abrahā, & Isaac, & Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suū Iesum, quem vos tradidistis, & negastis in conspectu Pilati, cum ille iudicasset esse absolendum, quasi ille, qui Moysei in Rubo apparuit, nō fuerit filius, sed pater tantum. Nam Petrus Apostolus locum illum Exodi 3. procul dubio allegauit. Videtur itaque, quòd ille fuerit Pater, non filius. Dicendum est, vt rōq̃ fuisse. Nam pater est in filio, & in patre filius, & spiritus sanctus in vtrōq̃. Non quòd pater sit filius, nec filius pater, sed pater cum filio & spiritu sancto simul operatur. Et ibi Petrus per filium Iesum Christum secundum humanitatem intelligit, id quod sequentia

Iesa. 50.

quentia verba indicant, quem vos tradidistis ac negastis *Iesā. 6.*
in cōspectu Pilati. Quod si etiam velles patrem ibi intel- *Ioann. 12*
ligere, & filium eius secundum diuinitatem non errares. *Acto. 28.*
Glorificat .n. pater filium, & filius patrem, *Ioan. 17.* Pa- *Ioann. 17.*
ter glorifica filium tuum, vt filius tuus glorificet te, glo-
rificat & sp̄ritus sanctus filium, *Ioan. 16.* Ille me glorifi-
cabit, quia de meo accipiet, & annūciabit vobis. Opera *Ioan. 16.*
.n. Trinitatis ad extra inseparabilia sunt. Pater meus, in- *Ioann. 5.*
quit Dominus, ad hoc vsq̄ temporis operatur, & ego o-
peror. Et, non potest filius a se facere quicquam, nisi quid
viderit patrem facientem. Quæcūq̄ .n. (nota) ille fece-
rit, hæc eadem & fili⁹ similiter facit. Vt .n. inseparabiles
sunt natura, ita voluntate & operatione. Quomodo po-
test esse Deus sine facie sua & sp̄ritu suo?

Hic paucis cōfutantur veteres & noui Arriani, qui di-
cunt patrē non descēdere nec cuiuspiam apparuisse, sed fili-
um tantum. Ait .n. Iehouah Moysi, Descēdi, vt liberē *Exodi 3.*
populum meū ex Aegypto. Et cū Petrus dicat illum fu-
isse patrē (nisi patrē essentialiter vis intelligere) ergo &
pater descēdit & pater visus est. Descēdit pater, descēdit
filius, descēdit sp̄s S. non quidem in sua propria natura,
sed in creaturis, quas assumunt ad opera sua peragenda.
Ait .n. Christus, Si quis diligit me, sermonē meum serua *Ioann. 14.*
bit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus ego
& pater, & mansionē apud eum faciemus. De sp̄ritu ve-
rō sancto sic idem ait. Paraclētus aut̄ ille, qui est sp̄ritus
S. quē sp̄ritum mittet pater nomine meo, ille vos doce-
bit omnia &c. Et, cū venerit Paraclētus, quē ego mit-
tam vobis a patre, sp̄ritus veritatis, qui a patre procedit
&c. Et iterum, & ego rogabo (vt homo loquitur) patrē,
& aliū consolatorē dabit vobis, vt maneat vobiscum in
æternum, sp̄ritū veritatis &c. Ecce quomodo tota Tri-

nitas descendere dicitur, sed non in propria natura, quia omnia implet, sed in creaturis, & per effectum atq; operationē. In Rubo itaq; tota Trinitas descendit in igne. Filius in igne, qui Angelus redēptor ratione creaturæ assumendæ in vnitatē suæ personæ, & assumptæ dicitur, & in filio patris, in vtrōq; verò spūs S. Et cum fili⁹ loquī, loquī pater, & cū eis spūs S. Pater, inquit, in me manens, ipse facit opera. Distinguntur .n. personis, sed natura, voluntate, & operatione vniuntur.

Acto. 7. De hoc Angelo redemptore & Stephanus in Actis loquitur, dicens: Hunc Moscen, quē negauerunt dicentes, quī te constituit principē & iudicē, hunc inquam Deus f. pater patricipē & redemptorē miserat per manū Angeli qui apparuerat illi in rubo. Et iterū. Hic ē f. Mosces,

Exo. 3. 4. qui fuit in ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei (nota) in monte Syna, & cum patribus nostris.
7. 8. 10. 11. Deus itaq; pater erat in filio Angelo cū spūs S. in igne.

13. 20. Nam, vt sæpē dictum est, pater manens in filio ipse facit opera. Operatur pater per filium, non vti per organum & instrumentum, sed vti per virtutē, potētiam, & sapientiam propriam & naturalem, id qd tota Ecclesia Catholica rectissimē credit & confitetur. Cum hac Trinitate in monte Synai fuerunt & innumera millia Angelorum in

Acto. 7. datione legis, vt Stephanus ait, Qui accepistis legem per dispositionē angelorum, nec seruastis. Et Paulus ad Galatas, lex ordinata fuit per Angelos, in manu Intercessoris f. Moscis, vt Deut. 5. capi. legimus. Ego steti, inquit

Galat. 3. Moyscis, inter Iehouam & vos in tēpore illo, vt annunciare vobis verbum Iehouæ, qm̄ timuistis à facie ignis (hoc est, ab igne) & non ascendistis in montē &c. Et ad Ebræos.

Ebr. 2. Etenim, si is, qui per Angelos dictus fuerat sermo, fuit firmus &c. quomodo effugiemus, si tantam negleximus salutem

mus salutē: Sed quēadmodum Deus Trinitas in sua natura inuisibilis est, sic & natura Angelica. In igne Deus apparuit. Angeli verō quidam in alijs creaturis. Quidā n. apparuerunt in fulguribus, quæ emicabant ita, vt totus mons Synai ardere videretur. Quidam in fumo, fuit n. fumus veluti fornax magna super montē. Quidam in dēlisima nube & nigra. Quidā in voce buccinæ corneæ, quæ protrahabatur ac intendebatur audiebaturq; super montē discurrēs. Quidam in colore Sapphyreo, &c. Ait n. Dauid propheta. Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignē flammātē. Mittit, n. Deus Angelos suos ministros, qui diuersas assumunt creaturas ad ministeria sua peragēda. Sed Angelus ille Redemptor, qui in ruboloquebatur, qui Iehouah Elohim erat, in quo magnus Iehouah fuit, non fuit vnus ē millibus, sed filius Dei Deus, magnus Deus, vt pater eius magnus Deus est, cū spū S. ipsi verō res vnus verus & magnus Dominus Deus. Ad Prophetas venio.

Iesaias propheta sic de Christo Domino vaticinat̃ Iudæis. Iehouam Sebaoth, hoc est, Dominum exercituum ipsum sanctificabitis, & ipse erit pavor vester, & ipse terror vester, & erit vobis in sanctuariū, & in lapidem offensionis, & petrā scandali duabus domibus Israël, in laqueum & captionē habitatoribus Ierusalem. *Iesa. 8.*

Hunc locum Symeon interpretatus est Mariæ virginī in tēplo de Christo filio suo, cū circumcideretur, dicens ad eam, Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicitur. Sic & Petrus in priori epistola cap. 2. dicit. Cōterum iis, qui non credunt, lapis, quē reprobauerunt edificantes, hic cōpīt esse caput anguli, & lapis, in quē impingitur, & petra ad quā offendant, nempe his, qui impingunt in *Luce 2.* *1. Petr. 2.* *Acto: 4.*

sermonē, neq̃ credunt in id, ad qđ instituti fuerant.

His testimoniis manifestē habetur Christum Dominū esse illum Iehouam Sebaoth, hoc est, Dominum exercituum celebratum à scripturis sanctis.

Zach. 12. Zacharias verò propheta vaticinatur de Christo & dicit: In die illa proteget Iehouah habitatores Ierusalem, & erit qui debilis fuerit sicut Dauid, & domus Dauid sicut Elohim, sicut Angelus Iehouah coram eis. Et erit in die illa quæram perdere oēs gentes, quæ veniunt contra Ierusalem, & effundam super domū Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritū gratiæ & precum, & aspicient ad me, quem perfoderunt.

Ioann. 19. Hunc locum de confusione lateris Christi, Ioannes Euangelista cap: 19. allegat dicens. Facta sunt hæc omnia, vt scriptura impleteretur. Videbunt in quē transfixerūt.

Ecce quomodo Christus Dominus, qui transfixus fuit clavis & lancea, est ille Iehouah, de quo propheta scribit. Ergo ille est verus & natura Deus, qui effudit spiritū sanctum super Apostolos in die Pentecostes. Quē locū Rabbi Dauid Kimi de Mescia interpretatur.

Ioel. 2. De hoc Domino nostro Iesu Christo vero Deo Israël, sic vaticinatur Ioël Propheta, ca. 2. Et cognoscetis, quod in medio Israël ego sum, & ego sum Iehouah Elohechem, i. Dominus Deus vester, & nullus est amplius, & non perdefiet populus meus in æternum. Et erit postea, effundā spiritum meum super omnē carnē, & prophetabunt filij vestri & filia vestra &c. Quem locum de Christo Dño

Acto. 2. interpretatur Petrus Apostolus in Actis cap: 2. vbi post citationē prophetiæ & longam de Christo concionem sic concludit. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione spūs S. accepta à patre effudit hoc, quod nunc vos videtis & auditis. Vbi notandum est, quod Petrus hic de homine Christo

ne Christo locutus est, non aut de Deo Christo, hoc est, de
humanitate eius, nō de diuinitate. Dicit .n. Dextera Dei,
hoc est, virtute Dei, qui est filius Dei secundum Diuinita-
tem, exaltatus, (propria .n. virtute ascēdit in cœlum) &
promissione spūs S. accepta à patre effudit hoc. Christus
vt homo accepit spūm sanctū, hoc est, donum spūs S. à to-
ta Trinitate, quæ est pater hominis Christi, & illud effu-
dit. Nonne Christus vt Deus dedit spiritum S. Apostolis
cū sufflauit in eos dicēs, Accipite spūm sanctū, quorun-
cūq; remiseritis peccata, &c. Maxime omnium. Et quo-
modo acciperet filius Dei Deus à patre quod suum est?
Ait .n. Christus, omnia, quæcūq; habet pater mea sunt. *Ioann. 16.*
Christus igitur est verus Iehouah, qui spūm S. super ele-
ctos suos effudit vt author, & accepit atq; effudit vt ho-
mo & mediator, ac omnium donorum & gratiarum De-
itatis dispensator.

Sed audiamus Iesaiam prophetā de Christo, atq; Chri- *Iesa. 40.*
sti præcursores Ioanne Baptista dicentē. Vox clamans in
deserto, parate viam Iehouæ, dirigite in solitudine semi-
tam lelohenur, i. Deo nostro. Et reuelabitur gloria Ieho-
uæ, & videbit omnis caro simul, quod os Iehouah locutū
est. Quē locum allegat Matthæus Euangelista dicens: Nā *Matth. 2.*
hic est ille, de quo dixit Iesaias propheta, qui ait. Vox cla- *Mar. 1.*
mantis in deserto, parate viā Domino, rectas facite semi- *Luce. 3.*
tas eius. Et hic habes Valentine Gentilis, quod Christus
sit Iehouah Elohim, hoc est, Dominus Deus noster, & non
solus pater, vt tu dicis. Et cap: 35. sic ait.

Lætābuntur desertum & solitudo, arida quocūq; terra *Iesa. 35.*
exultabit, & florebit vt liliū, florebit amœnissimē, exul-
tabit magis ac magis, atq; iubilabit, gloria Libani dabit
ei, splendor Carmeli & Saron. Ipsi videbūt gloriam Ieho-
uæ, maiestātē Dei nostri, Corroborate manus dissolutas,

& genua languida confirmate. Dicite præcipitibus corde, fortes estote, ne timeatis, ecce Elohechem, i. Deus vester ultor veniet, retributor Deus ipse veniet, & saluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum aperientur. Tunc saliet claudus tanquã ceruus, & iubilabit atq; vociferabitur lingua muti, &c. Nonne hæc manifestissime impleta sunt in Christo Domino Deo nostro?

Matt. xi. Maximè omnium. Sic .n. ille discipulis Ioannis de seipso locutus est, cum eum interrogarent, Tu es ille, qui vêturus est, an alterum expectamus? Et respondens Iesus dixit illis: Ite & renunciate Ioanni ea, quæ auditis & videtis: Cæci visum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt Euangelium. Et beatus est, quisquis nō fuerit scandalizatus in me. Nonne hæc omnia manifestè prædicant Iesum Christum, esse Deum populi sui Israël & Gentilis? Loquebatur .n. Iesaias propheta Israëlitis, dicens. Ecce Deus vester ultor veniet &c.

Iesa. 45 Et cap. 45. introducitur propheta filium Dei sic loquentem. Sic dixit Iehouah Mesciæ suo Cyro. Ego ante te ibo, &c. & dabo tibi thesauros in tenebris absconditos, & preciosa quæq; abscondita, vt scias quod ego sum Iehouah Deus Israël (audi Gentilis & tu Brezini) qui voco te nomine tuo. Ego sum Iehouah & non est alius, præter me nullus est Deus. Ego feci terram, & creavi hominem super eam, ego sum, cuius manus extenderunt cœlos, & omni exercitui eorum mandavi. Et postquam aliquoties hanc sententiam in sui commedationem repetierit filius Dei, vt in 16. cap. superioris libri, de nōine Nullus, legere potes, sic ait: Congregamini & venite, in vnum conuenite, &c. Nonne ego sum Iehouah, & non est alius præter me, Deus iustus & saluās nō est præter me? Respiciate ad me, vt saluet

vt saluemini omnes fines terræ, quoniã ego sum Deus
& non est alius. Per memetipsum iuravi, egressum est iu-
stitiæ verbum ex ore meo, & non reuertetur, quoniam
mihi incuruabitur omne genu, iurabit (s. per nomē me-
um) omnis lingua, &c. *Roma. 14.*

Quod ista locutus fuerit filius Dei ante incarnationē
suam, Paulus Apostolus manifestē testatur in epistola ad
Romanos, dicēs. Oēs enim statuemur ad tribunal Chri-
sti. Scriptum est enim. Viuo ego dicit Dominus: Mihi in-
curuabitur omne genu, & omnis lingua cōfitebitur De-
o. Et ad Philipenses: vt in nomine Iesu omne genu fle-
ctatur cōlestium, terrestrium, & inferorum, & omnis
lingua confitebitur, quod Dominus Iesus Christus sit in
gloria Dei patris. Ecce quomodo Apostolus eum, qui a-
pud Iesaiam Prophetam locutus est & dixit, se esse Ieho-
uam, Deum Israël, & præter se nullum alium esse Deum
iustum & saluatorem, dicit esse filium Dei, Christū Do-
minum. Sed hic sistite gressum quæso Valentine Gentilis
& tu Blādrata, & consyderate num pater maior sit filio,
an filius maior patre, an verò æquales.

Paulus ad Ebreos cap. v. scribit. Homines quidem per
eum iurant, qui sit maior. Deus enim, cū non posset, p-
quenquam maiorem iurare, iurauit per semetipsum. *Ebr. 5.*
Genes. 22.

Cū itaq; hic apud Iesaiam, teste Apostolo iurat filius
Dei per semetipsum, manifestum est patrem filio maio-
rem non esse, sed æqualem. Vultis nē concedere hoc, vel
ne? Cogimini omnino, nisi filij Dei perduelles esse veli-
tis. Sed audiamus adhuc Iehouam iurantem, apud eundē
Prophetam, cap. 62. Iurauit Iehouah per dexteram suā, *Iesa. 62.*
& per brachium suum forte. Manifestum est ex 52. capit. *Iesa. 52.*
Iesaiæ per brachium Iehouæ Christum Dei filium intel-
ligi. Ait .n. sic. Reuelabit Iehouah brachiū sanctū suū,
in contēp-

in conspectu omnium gentium, & videbunt omnes fines
terre salutem Dei nostri. Et 53. Domine quis credidit au/
ditui nostro, & brachiū Domini, cui reuelatum est? Cū
Roma. x. itaq; Iehouah De⁹ pater per brachiū suū sanctū, &
manū suā, hoc est, per filiū suū sanctū (non .n.
per rem inanimē, sed per rem viuā & subsistentē iu/
rat) iurat, manifestū est filiū esse æqualem patri, non
minorem patre. Imò, cū maior sit ille, per quem quis
iurat, & pater per filiū iurat, pater minor esset filio, &
filius patre maior. Sed absit hæc impietas, vt dicamus fi/
liū patre maiorem. Aequalis .n. illi est per omnia. Si
itaq; illud Iesaiæ, 62. Iurauit Iehouah per dexteram suā,
& per brachiū suū forte, vultis intelligere dictū esse
de patre, certē filius patre minor non est, sed ei æqualis.
Si verò de filio, manifestū est, quòd pater filio maior nō
sit, quia filius iurat per fortitudinem & omnipotentiam
suā, quam scriptura sepē brachiū & dexterā intelligit.
Non est ergo minor patre filius, sed ei æqualis, & est Ie/
houah Deus Israhel, author & creator cœli & terræ ac re/
rum omnium, vt in prædicto capite 45. prophetæ apertē
habetur, Sed adhuc locum vnū huius prophetæ videā/
mus, qui prædicat filiū Dei non posteriorem esse pa/
tre suo, sed illi & spiritui sancto consempiternum. Sic .n.
Iesa. 48. loquitur filius Dei per Iesaiā ad populum Israheliticū,
vt credat se liberandum iri ex Babylonica, & per conse/
quens ex Satanica captiuitate per semetipsum. Et allegat
suā omnipotentiam dicens. Audi me Iacob, & Israhel à
Genes. 33. me cognominatus. Ego sum, ego sum primus, etiam ego
sum nouissimus. Etiam manus mea fundauit terram, &
dextera mea mensa est cœlos, vocaui ego illa, constiterūt
simul. Et post pauca, de incarnatiōe sua loquens dicit. Et
nunc Domin⁹ Iehouah misit me & spirit⁹ ei⁹, Sed perpē/
damus textum.

Mani

Manifestum est ex Genesi, patriarcham Iacob cognos- Genes. 32.
minatū fuisse Israël, à filio Dei in humana forma ad tem-
pus assumpta, quando ad torrentem Iacob cū eo luctatus
fuerat, & prauauerat illi, illi dico secundum humanam
formam, non autem secundum essentiam suam. Hic fili-
us Dei à Moyse vocatur homo, à Iacob verò El, & Elohim,
id ē, De⁹, cū dixit. Et vocauit Iacob nomē illi⁹ loci, Peni-
el: Quoniam vidi Deū facie ad faciem, & erepta ē anima
mea s. ab Esau. Ab Hosea verò nominat Elohim, & An Hose. 12.
gelus, & Iehouah.

Verū, cū oēs, etiam hæretici, confiteantur illū fu-
isse filium, qui cum Iacob luctabatur, non patrem. Et tu
quocq; Gentilis dicis, patrem in nulla viquā forma visum
fuisse (quod tamen omnino non conceditur) in hoc mul-
tū laborare non est necesse, præsertim, cū ipse filius Dei
Ioanni Euangelistæ hunc locum de seipso interpretatus
fuerit, dicens: Ego sum α & ω principiū & finis, dicit Do- A petra. 1
minus, qui est, & qui erat & qui venturus ē omnipotens.
Et iterum, Ego sum α & ω primus & nouissimus. Et terti-
o. Noli timere, ego sum primus & nouissimus, & viuus,
& fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorū. A-
men. Et habeo clauēs inferorum & mortis.

Si itaq; filius Dei primus Deus est, & nouissimus, hoc
est, præter eum nullus alius Deus est (hoc .n. significat
primus & nouissimus) ergo secundus Deus à patre non
est, nec patre posterior, sed ita primus & nouissim⁹ ut pa-
ter, hoc est, coæternus & conspitemus est patri & spiri-
tui sancto. Nam cum pater & filius & spiritus S. referan-
tur inter se, & relatiua substantiæ sunt simul natura, ergo
simul coæterni & conspitemi sunt. Nonne Apostol.
Rom. 1. vocat filium Dei, sempiternam virtutem & po-
tentiam Dei patris, & diuinitatem eius, & 1. Cor. 1. Chri-

num vocat potentiam & virtutem ac sapientiam Dei patris. Omnino. Cōsempiternus est ergo patri fili⁹. Quod cū ita sit, sequitur quod aliquando Deus nō fuerit, qn fuerit pater, vt tu dicis. Et cū semper fuit pater, semper fuit & filius, licet filius sit à patre, nō aut à filio pater, & cum eis spiritus sanctus. Coaterni ergo sunt & cōsempiterni pater & filius & spiritus S. ipsi verò tres vnus Deus primus & nouissimus, non autem Deus primus, De⁹ secundus & tertius, vt tu cum sequacibus dicis.

Quòd autem apud Iesaiam filius loquatur & dicat, ego sum primus & nouissimus, non pater & spiritus S. hæc, quæ sequitur, sententia demonstrat. Et nunc Dominus Iehouah misit me & spūs eius. Loquitur .n. filius Dei incarnandus vt incarnatus propter rei certitudinem. Ecce quomodo filius Dei Iehouah est primus & nouissim⁹ & missus est à Domino Iehouah patre & à spū eius.

Ex hac sententia Iesaiæ prophetæ habetur, quod in diuinis est Trinitas personarum. Nam inter mittēre & missum est personalis distinctio. Deus filius missus est à Deo patre mittente, & spiritu eius. Pater .n. & spiritus S. filium secundum carnem miserunt, vt etiā Iesa. 61. legim⁹.

Zach. 2.

De hac missione filij Dei sic quoq; Zacharias propheta scribit. Sic dixit Iehouah Sebaoth, hoc est, Dominus exercitū, post gloriā (gloriā monarchiæ toti⁹ mundi adeptam à Romano Cæsare Augusto intelligit. Nā sub eo natus fuit Christ⁹, Luc. 2.) misit me ad gētes, quæ spoliānt vos, quoniam qui tetigerit vos, tanget pupillam oculi eius. Quoniam ecce ego eleuo manū meam super eos, & erunt præde illis, qui seruebant sibi, & cognoscetis, quod Iehouah Sebaoth miserit me. Exulta & latate filia Syon, quoniā ecce ego veniam, & habitabo in medio tui dicis Iehouah: Et adhærebūt gentes multæ Iehouæ in die illa, &

illa, & erunt meus populus, & habitabo in medio tui, & cognosces, quod Iehouah exercituū misit me ad te. Vnde Ioannes Euangelista cap. 1. ait: Et verbum caro factum ē, & habitauit in nobis. Ecce & hīc quomodo Iehouah Sebaoth filius, missus sit à Iehouah Sebaoth patre. Hīc quomodo filius Dei missus sit dicendum esset, ppter recentiores Arrianos, qui volunt filium Dei secundū suam diuinitatē de loco ad locum missum esse, cū horrenda impietas sit. Sed, ne materiā hanc inter turbem, librū peculiarem de illa scribam.

Probatum itaq; est contra hæreticos, quod Dominus noster Iesus Christus sit illa prima substantia seu essentia, hoc est, Iehouah Elohī sebaoth, id est, Dominus Deus exercituū, creator cœli & terræ, qui & Moysi apparuit in monte Synai in medio ignis, quiq; eduxit populum Isræliticū de Aegypto, quodq; sit Deus prim⁹ & nouissimus, rex & saluator populi sui, sed cum patre & spiritu sancto, & de consempiternitate filij. Restat, vt de spiritu sancto dicatur.

CAPVT IIII.

Quod spiritus S. sit Iehouah Elohī sebaoth, hoc est, Dominus Deus exercituum, rex & saluator populi sui, & breuiter ea omnia, quæ de patre & filio dicta sunt, & de consempiternitate eius.

Cū superius ex scripturis sanctis probatum sit, quod spiritus sanctus sit verus Deus, & verus Dominus, qui à patre filioq; procedit, & infra quocq; magis probabitur & præsertim ex Iesaiæ cap. sexto, manifestum est, eum ea omnia esse, quæ de patre & filio dicta sunt, præter quam quod non sit pater, nec filius, sicut nec pater est filius, nec spiritus S. nec filius pater, & spiritus S. Nam omnia communia sunt Trinitati præter paternitatem, filiationem,

& processionem per modū emanationis. Restat, vt paucis de eius consempiternitate dicamus.

1. Cor. 2. Scribit Apostolus 1. Cor. 2. spiritus sanctus omnia scrutatur etiam profunditates Dei. Quis .n. hominum nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in eo? Sic & ea, quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei, scilicet qui est in eo.

Quemadmodum hominis spiritus homini coæuus est, nec .n. homo esse potest sine spū suo, ita & spiritus Dei cōsempiternus est Deo & verbo eius, nec .n. Deus & verbum eius esse potest sine spiritu suo.

Et Apostolus ad Ebræos, cap. 9. ait. Quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum Deo purgabit conscientiam nostram, &c. Si .n. pater sempiternus est, & filius sempiternus, ergo & spiritus S. qui patris, & filij spiritus est, & ab utroque procedit, sempiternus est. Consempiterni sunt ergo pater & filius, & spūs S. & ipsi tres vnus est sempiternus Deus.

CAPVT V.

Quod pater, & filius, & spiritus sanctus, ipse tres personæ, sint ille VNVS Iehouah Elohim sebach, hoc est, Dominus Deus exercituum, & Rex Israël, non autem tres Dij, aut sola persona patris, vt noui heretici dicunt.

HActenus ex Philosophis & Theologis Christianis, atq; ex ore ipsius Dei per prophetas & sanctos eius de VNITATE DEI, hoc est, de VNO VERO & NATURA DEO, quæ est illa prima, & vna substantia, quæ est Iehouah Elohim, hoc est, Dñs Deus, tractauimus. Deinde, quod vnaquæq; persona, qui est pater, & filius, & spiritus S. sit ille VNVS Iehouah Elohim: Modo tractandum est atq; ex diuinis scripturis probandū, quod ipse tres personæ simul sint ille VNVS DOMINVS DEVS.

DEVS, non autem tres Dij, aut sola persona patris, vt
hæretici noui blasphemant. Sed, antequam rem ipsam ag-
grediar, quædam ad ipsius intelligentiã sunt premittenda.

Ad creationē vniuersi nihil concurrisse, nisi solā Tri-
nitatem, in confesso est. Ait. n. Ioan: Euangelista. Omnia *Ioan. 1.*
per ipsum verbum facta sunt, & sine ipso factum est
nihil, quod factū est. Cum verbum dicit, alicuius verbū
sit necesse est. Ille. n. est Deus pater. Deus aut pater, &
verbum eius sine suo spiritu nō sunt. Deus ergo pater, &
verbum eius & vtriusq; spiritus vnus Deus omnia condi-
dit. Ait. n. Dauid. Verbo Iehouæ cœli facti sunt, & spi-
ritu oris eius omnis exercitus eorum. Cum itaq; omnia *Psal. 33.*
à Deo Trino & vno creata sint, manifestum est, nihil ad
creationē mundi, nisi ipsam Trinitatē cōcurrisse. Pater
n. cum verbo suo, nō vocali, sed substāiali, quæ est ipsa
sapientia, virtus, & potētia naturalis patris, & cum suo
spiritu omnia creauit.

Ad hæc, diximus supra, velle, & operari esse naturæ
rationalis, sed hoc vel illo modo, vel bene vel malè velle
& operari non naturæ, sed personæ esse. Opus. n. à volū-
tate est, voluntas aut à natura. Deus, & creaturæ rationa-
les, non necessitate, sed libera voluntate operantur & a-
gunt. Deinde supra ex scripturis probatum est, nomē Ie-
houah significare primam illam & vnam substantiā, quæ
est Deus creator vniuersi. Vnam quanq; porro personā,
qui est pater & fili⁹, & spūs S. ostēdim⁹ esse illū Iehouā,
Si itaq; ostēderimus, vnam & eādem esse & operationē,
& voluntatē, patris, & filij, & spūs S. necessario probatū
erit, patris & filij & spiritus sancti vnam esse naturā nu-
mero, non specie, vt hæretici noui dicunt. Si. n. viderem⁹
diuerſas operationes Trinitatis esse, vt in hominib⁹
bus, diuerſas etiam voluntates, & per consequēs diuerſas

esse naturas ipsius cognosceremus. Sed, cū Christus dicat:
Ioann. 5. Quaecūq; pater facit, hæc & filius similiter facit, manifestum est, patris, & filij, & spūs S. vnā esse naturam numero, & vnā voluntatē, atq; vnā operationē. Nō .n. aliæ patris, aliæ filij, & aliæ spūs S. sunt operationes, & voluntates, sed eādem prorsus sunt. Sed ad auctoritates scripturæ accedamus, & quod ppositū est probemus.

Scribit Moyses de creatione hominis in hunc modū.

Genes. 1. Vagiomer elohim, naase adam besalmenu, chidmuthe/nu: Hoc est, Et dixit Deus, faciamus hominē ad imaginē nostrorū, secundum similitudinē nostrorū, i. nostram.

Nomen Elohim, Deus, in medio duorū verborū, quorum alterum est, dixit, alterum verò, faciamus, collocatum est. Primū vnice & singulariter profertur, dixit: secundum pluraliter enunciat, faciamus. Hic, nec in v/bis, nec in nomine dualis numerus est, sed singularis & pluralis tantū. In verbis nulla prorsus ambiguitas est, quā dixit, singularis, faciamus verò pluralis numeri est. Sed in nomine Elohim, ambiguitas est, non quidē de numero, quia formā pluralem habet, sed quomodo debeat accipi, num singulariter aut pluralit̃. Nam, vt supra ostēsum est, aliquando verbo plurali, aliquādo singulari aditum esse reperit̃. Et si singulariter, num personaliter, aut substantialiter seu essentialiter accipere debemus.

Nomina aut, imago, & similitudo, singulari numero profertur, pronomina verò, seu affixa numero plurali. Et imago hoc in loco substantialiter, non personaliter accipitur, vt supra de imagine Dei dictum est. Et nomen, similitudo ad explicationem alterius nominis, nempe, imaginis positum est, vt supra ex scripturis probauimus. Quod si etiā iuxta Theologorum sententiā hæc duo nomina distinctē accipiantur, non moror. Nam quæcūq;
de illis

de illis scribūt, vera sunt. Sed ad nomē Elohim veniam?

Hoc nomē Elohim & singulariter, & pluraliter accipi potest. Si pluraliter, patrē, & filium, & spūm sanctum intelliges. Nam p̄ter Trinitatē nihil ad creationē cōcurrit, vt ostensum est. In verbo dixit, & vnitatē essentiae & voluntatis & operationis accipimus. Dicere .n. opus est, opus à voluntate est, voluntas à natura. Natura autē dicēs vna est, personae autē illius naturae tres sunt, nō plures, q̄a nihil ad creationē concurrat p̄ter Trinitatē, non pauciores, quia nomē non est singulare, nec duale, sed plurale. Dixit ergo Deus, pater, & filius, & spūs sanctus. Si singulariter Elohim accipere volumus, dico quod substantialiter, non personalit̄ interpretari debemus, vt sit sensus, Et dixit Deus, vnicus & solus & singularis. Personaliter nullo pacto accipere possumus, cū nulla circumstantia nos cogat, aut moneat. Nulla .n. sit hic mentio aut de patre, aut de filio, vel verbo, vel sapientia, vel de spū sancto. Nam Arriani de persona patris dictum esse volūt. Quod ea ratio negatur, qua pbatur. Non .n. dixit Moyses, & dixit pater filio, fac hominem, vt illi dicunt, sed, & dixit Deus. Cur nō potius ò Arriani filius, cū sit consiliari⁹ patris, Iesai 9. & virtus ac sapiētia eius Ro: 1. & 1. Cor. 1. dixit ad patrē & spūm S. aut spūs sanctus, qui omnia nouit & scrutatur etiā profunditates Dei ad vtrūq; patrem s. & filium locutus est? Non possumus itaq; pbare, quod Elohim hoc in loco personaliter accipiendum sit.

Quod verò essentialiter seu substantialit̄ accipiendū esse dico, id non ex aliqua cōiectura capitis mei, sed ex *2. Reg. 23.* verbo Dei moueor, Rex .n. Dauid & propheta testat̄ se cecinisse canticum, cui titulus est, Hac sunt verba Dauidis vltima, dictatum à patre, & filio, & spū sancto, dicēs, Ruach Iehouae dibber bi, vnilatho al lesconi, amar Elohe L
fracl

fraëlli. Id est, Spiritus Iehouah locutus est in me, vel per
me (utrôq. n. modo, bi, dici potest) & sermo eius super
linguam meam, vel in lingua mea, dixit Deus Israël mi-
hi, &c. Per spūm Iehouæ, spūm sanctum, qui cū loqui-
tur, nō donum aut gratia, vt Macedoniani dicunt, sed ve-
rus Deus est, intelligimus, per sermonē eius s. Iehouæ, fi-
lium, per Deū Israël, ipsum Iehouam patrē accipimus.
Ecce quomodo ipse tres psonę Dauidi simul locutę sunt,
& dictarunt canticū illud, non aut pater per filium, vt p
instrumētum, & in spū sancto, tanquā in tēpore aut loco,
vt Arriani blasphemant.

Similiter inuenimus patrem, & filiū & spūm S. simul
locutos fuisse Iesaię Prophetę, sed in forma singulari pri-
mum, deinde plurali, idq. propter vnitatē substantię, &
pluralitatē personarū. Monarchiam .n. vnus Dei Trini-
tatis describit ibi propheta & œconomiam, vt cū ad eum
locum peruenerimus indicabo clarissimē. Nolo .n. nunc
hic prolixior esse, ne incōptum negotium inturbem.
Sed ad rem.

Possumus itaq. nomen Elohim & singulariter, sed sub-
stantialiter propter vnitatē essentię, vel pluraliter ppter
ipsas tres personas interpretari, vt dicamus: Et dixit De-
us, vnus, solus, & singularis: aut, & dixit, pater, & filius,
& spūs S. vt in verbo, dixit, essentię vnitas: in nomine
verō Elohim personarum pluralitas intelligatur. Sequi-
tur textus.

Faciamus hominem. Et in verbo, faciamus, pluralitas
personarū monstratur. Et cur vnus Deus, pater, & filius,
& spūs S. simul loqui non potest & dicere, faciamus, vt
probauimus, ô hæretici? Nōne Psaltes hortatur nos atq.
inuitat ad laudandum Deum simul, dicens: Venite, exul-
temus Domino, iubilemus Deo saluatori nostro: Et, lau-
date Do-

date Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis, laudate eum oēs angeli eius, laudate eū oēs virtutes eius. Et, cantate Domino canticū nouum. Et, laudate Dominum oēs gentes. Nonne insimul oramus Deū, & laudamus eū?

Loquitur itaq; vnus & solus Deus pluraliter, quia ille est pater, & filius, & spūs S. & sese hortatur (more .n. hominum loquitur) ad hominē faciendum & dicit, faciam⁹ hominē. Quis hic non videat vnum Deum numero pluraliloquentem propterea quod ille est, pater, & filius, & spūs sanctus? Non .n. Deus pater solus loquitur, faciam⁹, sed & filius eius consiliarius, & spīritus S. secretarius eius, & dicunt, faciāus (sic .n. de filio & spīritu S. propter distinctionem personarum scriptura loquitur, non autem, vt faciat filium & spīritum sanctum minores patre alioq; pater inscius atq; insipiens iudicaretur, quod est impietas impiissima.) Neq; etiam solus pater cum angelis, aut terra loquitur, vt fabulantur excæcati & indocti Iudæi: Neq; solus pater dicit, faciamus, more regum, vt nonnulli periores Iudæis nugantur. Nam, cū reges ita loquunt & dicunt & scribunt, nos Cæsar Augustus &c. non vt personæ priuatæ & solæ, sed vt personæ publicæ, & nomine totius regni loquuntur, scribunt & dicunt.

Præterea, non solus pater fecit hominem, sicut nec reliqua, sed cum eo filius, vt ait Ioan. omnia per ipsum facta sunt, & spīritus sanctus quoq; cum patre & filio, vt dicit Iob 33. Ruach el asathni, veni math scaddai techagi eni, id est, spīritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis viuificauit me. Allusit .n. Iob, ad hunc locum Genes. 1. faciamus hominem, & ad illud 2. & formauit Dominus Deus hominem de terra, & insufflauit in eum spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Et hic iterum Macedoniani confutantur. Nam donū & crea

atura Dei creare aut facere nihil potest. Adducite vos heretici quartum, vel quintum, aut sextum, qui cum Trinitate creauerint hominem & vniuersa, si potestis. Dicitis. n. quàm doctè concludit Stancarus, Elohim, pluralis numeri est, ergo tres. Et cur non quinq; vel decem? Talia mihi quidam obiecerunt. Quibus ego respondi, adducant ipsi plures: quàm tres, ad creationē vniuersi, si possunt, & tunc me subfannent atq; derideant.

Sed quid multis opus est? Iob propheta hūc locū Moyses ita clare explicat, vt nihil clarius. Ait. n. cap: 35. vbi ē Deus factores meī? Quod Moyses dixerit, Elohim, Iob dixit Eloha. Quo ostenditur Elohim accipi essentialiter, hoc est, pro patre, & filio, & spū S. vno Deo, & non personaliter, pro sola persona patris, vt Arriani dicunt, quod ostendit, cū immediate dicit, factores meī, hoc est, vt ecclesia diceret: vbi est Deus Trinitas creatrix mea, seu, Deus pater, filius, & spūs S. creator meus? Si. n. personaliter, hoc est, pro persona patris acciperetur, cū postea dicit, factores meī, Sabellij hæresis confirmaretur. Elohim hic ita ꝑ essentialiter, non personaliter capitur, pro patre nempe, & filio, & spiritu sancto.

Cū itaq; vnus Deus dicit, faciamus hominē, hæc omnia nos intelligere cogimur, vnum natura Deum, qui est pater, & filius, & spiritus S. & vnum consilium, vnum propositum, vnam voluntatem, & vnam operationem ipsius vnus Dei Trinitatis. Nō. n. hic Moyses dicit, Deum patrem fecisse hominem per filium, in spiritu sancto, vt heretici dicunt, sed vnum Deum Trinitatem & simul locutum fuisse, ac hominem fecisse, vt sicut nullam differentiam in opere vides, ita nullam in voluntate, proposito, consilio, & natura cognoscas. Non me later aliquādo scripturam sic loqui, & S. patres quoq; nempe patrem per filium,

per filium, in spū S. hoc vel illud facere, sed non accipit,
 vt heretici accipiunt. Multum .n. refert, quid à quo di-
 catur. Patres .n. ex tali phrasi agnoscunt vnum opus esse
 patris, & filij, & spūs S. & per consequēs vnā volunta-
 tem, & vnā naturam numero Trinitatis cū suis pprie-
 tatibus. Sed cum hic Deus dicat, faciamus, nos clare vide-
 mus, patrē & filium & spūm S. eodem modo non diuer-
 so dicere, creare hominem. Quod & Christus Dominus
 in institutione sacri baptismatis mandauit Apostolis di-
 cens: Baptisate eos, in nomine s. Iehouah, vel Elohim, pa-
 tris, & filij, & spūs S. vt quemadmodum Deus Trinitas
 creauit hominem, ita & eundem idem Deus Trinitas re-
 creauit, & regenerauit. Hic .n. non audis, patrem bap-
 tizare per filium in spū S. sed, patrem, & filium, & spūm S.
 baptizare per ministros. Dicit .n. Minister, ego te bap-
 tizo in nomine, patris, & filij, & spūs S. Aequat .n. Christus
 seipsum & spūm sanctū patri in opere regenerationis, vt
 in opere creationis simul, & eodem modo operati sunt.
 Imo quācūq; pater facit, hāc & filius similiter facit. Et
 quāuis Apostolus dicat. Sed abluti estis, sed sanctificati
 estis, sed iustificati estis per nomē Domini Iesu, & per spi-
 ritum Dei nostri, tamen idem expreſsit, qd Christus di-
 xit Apostolis, baptisate in nomine patris, & filij, & spūs
 S. Tali .n. phrasi vsus est Apostolus propter distinctionē
 personarum in Trinitate. Præuidebat .n. spūs S. Sabelli-
 um & sequaces venturos atq; dicturos, vnum Deū Trini-
 tatē more Regū locutum fuisse plurali numero, ideo
 sanctos Dei inspirauit, vt tali forma dicendi vterentur,
 quo clarissimē & distinctē cognoscerentur tres personę,
 hoc est, pater & filius & spūs S. non aut, vt ordo operan-
 di in Trinitate traderetur, vt quidam indocti cum Arrio
 sentiunt & scribunt.

Vno itaq; & eodem modo vnus De⁹ Trinitas creauit hominem & eum recreauit, & vniuersa opera sua simili modo operatur & facit. Sequitur textus.

Ad imaginem nostrorum, secundum similitudinē nostrorum, hoc est, nostram. Hæc verba Dei diligenter ppendas Christiane lector rogo. Vnus, & solus, & singularis Deus pluraliter loquit, propter pluralitatē personarum, & dicit, faciamus hominē ad imaginē nostrorū &c. Cū dicit imaginem & similitudinē, vnitatem essentiae Dei, hoc est, vnum Deum ostendit: cū verò dicit, nostrorum, pluralitatē personarū eius manifestat.

Hic mihi considera quæso, num pictor tam excellens reperiri posset, qui vnā imaginē trium hominum facere posset, vt nulla prorsus inter eos differentia esset, nisi quod vnus non esset alius, & tamen quicumq; vnū ex illis tribus videret, & alios quoq; cognosceret perfectissimē. Non profecto. Hic vniciq; circumstantias dicti considerandas relinquo.

Coeterum Trinitatis vnā esse imaginē, & vnā similitudinē & ipse Deus Trinitas hic dicit, & filius in carne idem confirmat, dicens: Qui videt me, videt & patrē meum. Non quod filius sit pater, vt Sabellius dicebat, sed quod nulla prorsus sit inter patrem & filium, & spūm S. differentia, nisi quod pater, pater est, & filius, filius: & spūs S. spūs S. Nam cū eandem substantiam seu essentiam numero habeat pater, & eandem filius, & spūs S. & idem consilium, idem propositum, & eandem naturalem voluntatem numero, atq; eandem operationē, certe vnā imaginē & vnā similitudinē Trinitatis confiteri cogimur. Solis, n. naturalibus proprietatibus dignoscuntur tres esse, quorum vnus non est alius, sed in reliquis omnibus vnum sunt, hoc est, vna res, vna essentia, vnus Deus,

vna

110
vna voluntas, vnum imperium, vna dominatio, vna om-
nipotētia, vna bonitas, vna maiestas, vna operatio, vnū
infinitum, & vnus omnium rerum author & pater.

Hac vna imagine & vna similitudine Trinitatis dece-
ptus fuit Sabellius. Nam, cū videret idem nomē, ean- *Sabellij*
dem naturam numero, eandem voluntatē, atq; eandem *error vn*
operationem, & demum omnia eadem patris & filij, & *de.*
spūs S. esse, ac nullam prorsus inter se differentiam, nisi
nominum (secundum se) patris, & filij, & spūs S. dixit pa-
trē esse filium & spūm S. hoc est, Deum esse vnam perso-
nam, quæ modo pater ante incarnationē, modo fili⁹ post
incarnationē, modo spūs S. post ascensionē & aduentum
spūs S. in linguis igneis. Sed ad textum.

Dixit itaq; Deus, pater, & filius, & spūs sanctus, facia-
mus hominē ad imaginē nostrorum, & similitudinē no-
strorum, hoc est, patris, & filij, & spūs S. Verū, ne q̄s
putaret patrē & filiū & spūm sanctū tres esse Deos, Moy-
sces subiungit & dicit, Vagibra Elohim eth haadam be-
salmo, beselem Elohim bara otho, id est, Et creauit De⁹
hominem ad imaginem eius, i. suam, ad imaginem Dei
creauit eum &c. Cū prius dixisset ad imaginē nostro-
rum, hoc est, patris, & filij, & spūs S. postea dixit, ad ima-
ginem eius, nempe Dei, vt patrem s. & filium, & spūm
S. tres personas ostenderet vnum esse Deum, nō tres de-
os. Hic in genere de formatione hominis, hoc est, viri &
fœminæ. In secundo verò capite, Moysces particulariter
creationē vtriūsq; describens, dicit: Et formauit Iehouah
Elohim, Dominus Deus, hominem, puluerem nēpe de
terra, & sufflauit in eum spiraculum vitæ, & factus ē ho-
mo in animam viuētem. Hic manifestē apparet, Iehouā
Elohim, i. Dominū Deū, esse illum Deū Trinū & vnū,
quē superius in primo capite Moysces loquētem inter se

dixerat, faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrorum, hoc est, nostram. Quod si solus pater, vt hæretici dicunt, hominē creauit, cur Ioannes dixisset de filio Dei, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, quod factum est? Et Iob. Spiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis viuificauit me. Qui Iob proculdubio expimere voluit, quod Moyses in 2. cap: dixit, & formauit Iehouah Elohim hominē, puluerē de terra, & sufflauit in eum spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuētem. Ex quo etiam elicitur, quod spūs S. sit Iehouah Elohim, vt supra quocūq; probauimus.

Psal. 33 Nonne Dauid propheta ostēdit creationē à tota Trinitate factam esse, Psal: 33. Verbo Iehouæ cœli facti sunt, & spiritu oris eius omnis exercitus eorū? Omnino. Et per cœlos totum mundum intelligit. Sed adhuc videam⁹ duos locos Moysi, deinde ad Prophetas accedemus, qui & ipsi hoc modo, vt nos, hanc materiā Trinitatis explicarūt.

Genes. 3. Moyses post Adæ peccatum, expulsionē eius de paradiso, describēs, sic ait. Et dixit Iehouah Elohim, ecce Adam verē factus est vnus ex nobis, vt sciret bonū & malū. Nūc verò ne mittat manū suam &umat etiam deligno vitæ, & comedat, & viuat in æternū (s. eiiciamus eū, defectiua .n. oratio est) Et emisit eum Iehouah Elohim de orto Eden, vt coleret terram, de qua sumptus fuerat.

Ethichabes succinctē, quomodo Iehouah Elohim est vn⁹ Deus, & singularis, cū dicit. Et dixit Iehouah Elohim, Dominus De⁹. Deinde quòd iste Dñs Deus sit pater, & filius, & spūs S. tres personæ, cū ait. Ecce Adam factus ē (ironicē loquitur) verē vnus ex nobis. q. d. nobis tribus quartus accessit Adam. Ecce quomodo vnus Deus pluraliter loquitur, dicens: ex nobis, s. patre, & filio, & spū S. Nam vnus Deus, pater, & filius, & spūs S. inter

inter se loquitur. Demum Trinitatē in vnitatē concludit, dicens. Et emisit eum Iehouah Elohim, Domin⁹ Deus, non autē emisērunt, de orto Eden.

Ad eundem modum, cūm ædificaretur turris Babel, sic de Deo scribit Mosceh: Vagieret Iehouah, & descēdit Iehouah vt videret ciuitatē, & turrim, quā ædificabant filij hominū. Et dixit Iehouah, en populus vnus, & labiū vnū, i. sermo vnus illorum omniū, &c. habah neredah v^e nabelah sam scephatam, hoc est, Eia descendamus, & cōfundamus ibi labiū eorū, i. sermonē eorū, vt non intelligat quisq; sermonē proximi sui. Vagiphes Iehouah othā miscā &c. Et disperisit Iehouah eos inde. Primū dicit numero singulari Deū descendisse, vt videret ciuitatem & turrim, & loqueretur de prohibendis ædificantibus. Deinde dicit ipsum Deū, pluraliter loquētem, & sese adhortantem ac dicētem, Eia descēdamus, & cōfundamus, hoc est, Eia nos Deus, pater, & filius, & spūs S. descēdamus, et confundamus. Demū singulari numero dicit, & disperisit eos Iehouah inde. Quibus verbis ostēdit Iehouam esse vnum Deū, deinde illum esse, patrē, & filium, & spiritum. Postea patrē, & filiū, & spūm S. esse Iehouā vnū Deum. Et hic habes vnum Iehouam esse patrē, & filium, & spūm S. qui habet vnum consilium, vnū propositum, & vnam voluntatē, atq; vnā operationē, quēadmodū & in expulsiōe Adam de paradiso, & in omnib⁹ suis demum operationibus. Vnus. n. Deus Iehouah secū loquebatur, & sese adhortabatur ad impediēdum temerarium opus, & puniendum ædificātes dum eorum sermonē confuderit, & disperiserit eos super vniuersam faciem terræ,

Hic Iudeorum nugas, atq; Arrianorum blasphemias omitto, & ad Prophetas accedo. Illi .n. prædicant vnum Deum esse patrē, & filium, & spiritum S. Et patrem, &
filium,

filium, & spiritum S. vnum Deum, cuius nomen est Iehouah Elohim, Rex atq; redemptor Israël.

Iesa. 44. Sic .n. scribit Iesaias. Sic dixit Iehouah redemptor tuus, & formator tuus ex ventre, Ego Iehouah sum factor omnium, extēditor cœlorum solus, & expansor terrę ex meipso.

Hic manifestè habetur, quòd solus Iehouah absq; aliius cuius auxilio omnia fecerit, nempe quòd cœlos extendērit, & terram expanderit quę propheta vocat, Iehouam redēptorē, atq; formatorē, hoc est, creatorē populi Israël. Hic solū & vnū Iehouam, patrē, & filium, & spūm S. propheta intelligit, non aut solum patrē, vt Arriani blasphemant. Quod vt verū sit, audi quid in principio eius *Iesa. 44.* dē capitis 44. dicat propheta. Sic dixit Iehonah Osecha, veioserecha, hoc est, factores tui, & formator tuus. Ecce quam clarissimè ostēdit propheta Iehonam esse factores Israël, i. patrē, & filium, & spūm S. & rursus, patrē, & filium, & spūm S. vnum formatorē Iehouam. Superius dixerat. Ego Iehouah sum factor omnium, extēditor cœlorum solus, & expansor terrę ex meipso; Hic verò, dicit illum solum Iehouam esse factores populi Israël, id ē, patrē, & filiū, & spūm S. deinde, ne tres Deos predicare videretur, dicit, & formator tuus. Et sichahes, quòd vnus Iehouah est pater, & filius, & spūs S. & pater, & filius, & spūs S. vnus Iehouah. Et cū dicit Deus, ego solus & ex meipso feci omnia, ostēdit se solum Deū trinum & vnum esse rerū omnium creatorē & authorē & patrē.

In cap. verò 42. sic legimus. Sic dixit El Iehouah, id ē, *Iesa. 42.* Deus Iehouah bore, creator cœlorum venorehem i. & extēditores eorū, expansor terrę, & germinū eius. Supra ex 44. capite, dixit, numero singulari, extēditor cœlorū solus, hic numero plurali, extēditores, ergo solus Iehouah est

Iehouah est extēditor vnus Deus, & iste vnus & solus ē ex/
tēditores cœlorum, i. pater, & filius, & spīritus sanctus &
hī tres rursus vn⁹ Deus expansor terræ. Et 22. cap. Et la/
cū fecistis inter duos muros pro aquis piscinæ veteris, & *Iesa. 22.*
non respexistis ad oseah, i. factores eius, & veiosereha, &
formatorē eius à longē non vidistis. Loquitur propheta
ad Ierosolymitanos, qui neglecto Deo factore & funda/
tore ciuitatis Ierusalem, in quo confidere debebant, in
munitionibus, quas ipsi pararunt, fidebant. vnde primū
vocat Deum factores Ierusalem numero plurali propter
pluralitatē personarum, patris s. & filij, & spīritus S. de/
inde vnit eos in vnam elsētiam, cū dicit, formatorē eius.

Et Iob propheta & princeps dicit, agie Eloha osai: vbi *Iob. 35.*
est Deus factores mei: Ecce quomodo & ipse Deum sin/
gularem facit pluralem, hoc est, Deum Trinitatē, id est,
Deum, patrē, & filium, & spūm S.

Et quid David propheta & Rex ad populum Israëliti *Psal. 149*
cum dicit: Lætetur Israël beoscau, in factoribus suis, &
filij Syon exultent bemaicam, in rege suo. Quod prius di/
xit Israël, postea dixit, filij Syon, qd idem est. Et cū pri/
us dixisset, in factoribus suis, i. in patre, & filio, & spū S.
posterius dixit, in Rege suo, quod idem est, quo indicare
voluit, patrē, & filium, & spūm sanctum, nō esse tres re/
ges, sed vnum Regem. Et ita habes œconomiā, hoc est,
distinctionē personarū in factoribus, & monarchiam, in
vnitate substantiæ seu essentiæ, cū dicit, in rege suo.
Pater itaq; & filius & spūs S. sunt vnus Deus & Rex po/
puli Israël. Sed iterum ad Iesaiam reuertamur.

Is. n. de Trinitate & vnitate Dei sic ecclesiæ Dei con/
cionatur, quam & consolatur dicēs. Chi boalaich osai ch *Iesa. 54*
Iehouah sebaoth scemo, vegoalech cedosc Israël, Helche
col haares icare, id est, Quoniam mariti tui, aut domini
tui (erunt)

tui (erunt) factores tui, cuius nomē vocabitur Iehouah sebaoth, i. Dominus exercituum, & redemptor tuus, sanctus Israël, Deus totius terræ vocabitur. Vetus interpres vertit: Quia dominabitur tui, qui fecit te, Dominus exercituum nomē eius; & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur.

Hic manifestè propheta dicit patrē, & filiū, & spūm S. factores ecclesiæ esse dominos ac maritos eius, cuius nomē vocabitur Dñs exercituum, & redemptor eius sanctus Israël, Deus totius terræ vocabitur. Sed consideremus verba prophetæ, vt mentē eius intelligētes nō erremus.

Cū dixisset, mariti tui, erunt factores tui, i. factores tui erunt mariti tui, ne tres deos facere videretur, statim subiungit & dicit, cuius nomē erit Iehouah sebaoth, hoc ē, Dominus exercituum. Dicendum erat propter antecedēs plurale, mariti tui, erunt factores tui, quorum nomina erunt, sed dixit, cuius nomē erit, ad ostēdendum, quod licet fuerint tres, qui simul fecerint hominē, iuxta illud, Et dixit Deus, faciamus hominē ad imaginē nostrorum, i. patris, & filij, & spūs S. tamē illi tres vnum nomē essentialē habēt, qd est Iehouah, & illud significat illam primā substantiam, qui est Deus verus rerum omnium cōditor & creator atq; redemptor. Pater itaq; & filius, & spūs S. tres quidem numero plurali sunt, non vnus, vt Sabellius dicebat, sed tamē illi tres vnus Deus sebaoth sunt secundum substantiam. Sed non contētus fuit propheta Trinitatis ostēdere vnum esse nomē, & vnā essentiam, & illam vnum Dominum exercituum, ideo iterum illos tres dicit esse vnum redēptorem eius sanctum Israël, vt sicut Trinitas vnus Deus fecit ecclesiā, ita & illam redemit, cuius nomē vocabitur Deus vniuersæ terræ. Conferam⁹ verba prophetæ paucis. Quod prius dixerat, domini tui, vel mariti

vel mariti tui, postea dixit, sanctus Israël; & qđ antea fa-
ctores tui, postea redēptor tuus; & cū prius dixisset, Ieho-
uah sebaoth, i. Dominus exercituum nomē eius, posteri-
us dixit, Deus totius terræ vocabitur, i. nominabit, seu
nomen eius erit. Tres itaq; prædicauit, & tamē illos tres
dixit esse vnum Dominum exercituum, redēptorē eccle-
siæ suæ, sanctum Israël, & Deum vniuersæ terræ. Et sic
habes patrem, & filiū, & spūm S. vnum Iehouam seba-
oth, & redemptorem sanctum Israël, factorem, & maritū
ac Dominum Ecclesiæ suæ.

Hanc œconomiam, & monarchiam, vnus Dei Trīni Iesa. 6.
ratis idem Iesaias propheta sic describit cap; 6. dicens.

In anno, quo mortuus est Rex Vzias, vidi eth adonai,
Dominū sedentē super solium excelsū & eleuatū, &
fimbriæ eius replebant tēplum, Seraphinī stabant super
ne ei, & singuli sex alas habebant, duabus velabant faci-
em suam, & duabus velabant pedes suos, & duabus vola-
bant. & clamabat alius ad aliū, & dicebat, sanctus, san-
ctus, sanctus Iehouah sebaoth, plena est omnis terra glo-
ria eius. Et commotæ sunt testudines postūm a voce cla-
mantis, & domus repleta est fumo. Et dixi, vā mihi, quo-
niam perij quoniam vir pollutus labijs ego sum, & in me-
dio populi polluti labijs ego habito, quoniam oculi mei vi-
derunt regem Iehouam exercituum. Et volauit ad me v-
nus de Seraphinis, & in manu sua habebat carbonē igni-
tum, quē forpice acceperat ex altari, & tetigit labia mea,
& dixit, ecce tetigit hic labia tua, & recessit iniquitas tua,
& peccatum tuum expiatum est. Et audiui vocem ado-
nai Dñi dicentem, quem ego mittam? Et quis ibit, lanu-
hoc est, pro nobis? Et dixi, ecce ego, mitte me. Et dixit,
vade, & dices populo huic. Audite diligenter, & ne intel-
ligatis, & attentē videte, & ne cognoscatis, in crassa cor po-

puli huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude,
ne videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo
intelligat, & conuertatur & sanem illum. & quæ sequū-
tur. Iam quæ hinc obseruanda sunt videamus.

Cū Deus excoecaturus esset Iudæos propter illorū
impœnitentiam sese Iesaiæ prophetæ in solio Maiestatis
sue sedentem, ac veste imperiali amictum cuius fimbrige
replebant tēplum, manifestauit. Circa quē Seraphini ad-
stabant, & prae maiestate eius illum aspicere nō audebāt,
sed laudabant ac prædicabant ter illum esse sanctum Do-
minum exercituum, quo indicare voluerunt prophetæ
sedentem in throno non esse archangelum aliquē, aut ali-
quam excellētissimam creaturarū, sed illum esse regem
regum, & dominum dominantium, dominum in quā cœ-
li, & terræ, & maris, ac omnium, quæ in eis sunt. Hoc. n.
significat, Dominus, & rex Iehouah sebaoth. Audit itaq;
Iesaias hunc vnicū & singularem Dominum exercitu-
um singulariter primum, deinde pluraliter loquentem
atq; inter se consultantē de mittendo legato ad excoecan-
dum Iudæos, atq; dicentē, quē ego mittam? Et quis ibit
pro nobis? Ecce quomodo idem Iehouah exercituum sin-
gulariter primum, deinde pluralitē loquitur & dicit, quē
ego mittam, & quis ibit pro nobis? Vnus ergo Dominus,
& rex Iehouah exercituum & singulariter, propter vni-
tatem substantiæ, & pluraliter, propter tres personas e-
iusdem substantiæ, qui sunt pater, & filius, & spūs S, lo-
quitur, vt monarchiam in vno Deo, & œconomiam in
ipsis tribus personis cognosceremus, hoc est, vnum Deū,
patrem, & filium, & spūm S. crederemus, adoraremus,
& laudaremus.

Et ne quis hanc interpretationem meam putet esse cō-
mentum, is diligenter attendat, quomodo vnus Deus Tri-
nitas

nitas sese Iesaiæ prophetæ manifestauerit, idē aliis scripturæ testimoniis.

De persona patris, in quem Iudæi credebant, habes Ioan. 8. Est pater meus, ait Dñs Iesus, qui glorificat me, quē vos dicitis Deum vestrum esse, & tñ nō cognouistis eum, ego aut noui eū. Quibus verbis significat, se cū patre suo & spū suo esse vnum Deum. *Ioann. 8.*

De filio, Ioannes Euangelista hunc locum interpretatur, cap. 12. dicens. Cū aut tam multa signa fecisset Iesus coram Iudæis, non credebant in eum, vt sermo Iesaiæ prophetæ impleretur, quē dixit, Domine, quis credidit auditui nostro, & brachium Dñi cui reuelatum est: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iesaias. *Ioann. 12.*
Excœcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne videant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos. Hæc dixit Iesaias, quando vidit gloriam eius (s. Christi) & locutus est de eo. Ecce quomodo Euangelista illum, quē vidit Iesaias, & de eo locutus est mittēte se ad excœcandum Iudæos, dicit esse filium Dei. *Iesa. 53.*
Iesa. 6.

Paulus Apostolus verò in Actis, cap. vltimo. cū esset in carcere Romæ, ac suis Iudæis de Christo concionaretur, dicit illum fuisse spiritum sanctum. Sic. n. Lucas scribit, Cūq; Iudæi inter se non essent concordēs, discedebant, vbi dixisset Paulus vnum verbum. Benē spūs sanctus locutus est per Iesaiam prophetam ad patres nostros, dicēs: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis, & nō intelligētis, & videntes videbitis, & non perspiciētis, in crassatum est. n. cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt, ne quando videāt oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur & sanem eos. *Act. vlt.*

Ex testimoniis Christi Domini, ac Ioannis Euangelisti

stræ, & Pauli Apostoli manifestè habemus, quòd pater, & filius, & spūs S. sit Dñs ille, Rex, & Iehouah sebaoth, quē Iesaias propheta vidit amictum regio amictu cuius sim-
bria replebant tēplum, ac sedentē in solio maiestatis suæ, cuius gloria tota terra plena erat, quē Seraphini prædica-
bant ter esse sanctum Iehouam exercituum, Dominū, & Regē, ac creatorē totius mundi, qui inter se consultabat ac deliberabat de legato mittendo ad excœcandum Iude-
os, dicens, quē ego mittam, & quis ibit pro nobis.

Nam, cū in nominibus Iehouæ, & regis exercituum, & Dñi, quæ communia sunt & eadem patri, & filio, & spūi sancto, nulla prorsus differētia sit, ergo nec in significa-
tis, itē nec in voluntate, & operatiōe. Quod cū ita sit, qd restat, quo minus pat̃, & filius, & spūs S. sit ille vnus Iehouah, Rex exercituum, & Dominus omnīū, vt scriptura prædicat? Vbi, n. nulla differentia est, ibi idētitas est.

Et quis hic non videat vnum esse totius orbis monar-
cham, & vnum thronum eius, vnū imperiū, vnā glo-
riam, vnā maiestatē, vnum dominiū, vnum regnū, vnū consiliū, vnā deliberationē, vnā voluntatē, qui mo-
narcha est pater cū filio suo, & spū suo, qui vocatur & est Dominus, rex, & Iehouah exercituum, & præ eum nul-
lum aliū esse natura Dominū & Deum, creatorē, autho-
rē, & patrē omnīū rerū. Profectò nihil clarius, nihil ma-
nifestius, nihil certius ex sacris literis demonstrari potest, quòd pater, & filius, & spiritus, sit ille vnus & solus, vni-
cus, & singularis Domin⁹ Deus, Iehouah exercituū, rex, ac redemptor populi sui, creator & author vniuersi, quē admodū vniuersa celebrat scriptura, vt nō amplius quis-
piam circumferatur quouis vento doctrinæ, sed certior factus credat & cōfiteatur, vnum Deum in Trinitate, & Trinitatē in vnitāte, & ab hac Trinitate & vnitāte Dei
ex animo

ex animo petat veniam peccatorum suorum, ac transgressio-
nis, & blasphemiarum suarum, ac imitatus verba Dani- *Daniel 9*
elis prophetae, dicat, Et nunc exaudi Deus noster oratio- *Acommo*
nem serui tui, & deprecationes eius, & illumina faciem tuam *datio est*
super me propter adonai, i. propter temetipsum, Inclina *orationis*
Deus misericordiam tuam, & audi, aperi oculos tuos & vide *Danielis*
miseriam meam, quoniam non propter iustitiam meam *ad here-*
ego offero orationem meam coram te, sed propter miseri- *ticum pe-*
cordias tuas multas, adonai audi, adonai parce, adonai at- *nitentem*
tende, & fac, ne differas, propter te Deus mi, quoniam mi- *or an-*
sericordia tua multiplicata est super me seruum tuum. *tem veni*

Sic, n. orauit Daniel vnum Deum, & Trinum, quem *am pecca-*
adonai vocat. Nam, vt alia scripturae testimonia hic omi- *ti sui.*
tam, ex Iesaya patet, patrem nominari adonai, filium a-
donai, & spiritum S. adonai, non tres adonai, sed vnum tan-
tum adonai, hoc est, Dominum esse, quem orauit, vt sibi
parceret propter adonai, hoc est, propter semetipsum,
vt infra dicit.

Non aliter Abraham vnum Iehouam, qui sibi apparu-
it, cum esset in querceto Mamre in specie trium virorum,
hoc est angelorum propter patrem & filium, & spiritum S. al-
loquebatur eumque modo singulariter propter unitatem
essentiae, modo pluraliter, propter distinctionem trium per-
sonarum, quod manifeste patet historiam illam decimi octa-
ui capitis, ac decimi noni Geneseos legenti, quem & orabat
pro Sodomitis, & Loth nepote suo, vt parceret illis. Qui
vnus Iehouah, pater, & filius, & spiritus S. vbi Abraham
preces finiuisset, in duobus angelis, qui patrem & filium re-
praesentabant & in quibus erant, & cum eis spiritus S. (sape
etiam Paulus commemorato patre & filio, spiritum S. qui est
amborum spiritus, in eis intelligit) abiit Sodomam, vt
Abraham indicauerat, vt videret, an ita scelerati essent So-
domitae, vt

dōire, vt fama ad eū pūcerat. Qui cū in domo Lothi exp/
 tus esset illorum facinus, eductis Lotho & vxore eius, ac
 filiabus eius, vt promiserat Abraham, ministerio illorum
 angelorum Sodomam & alias Ciuitates subuertit, pluēs
 super eas ignem & sulfur in detestationem fœdissimī sce/
 leris. D. Augustinus in 2. de Trinitate, cap. 12. filium
 & spūm S. in illis duobus angelis fuisse putat. Vbi mani/
 festè cognoscitur, quod vnus Iehouah est pater, & filius,
 & spiritus sanctus, qui vnum consilium, & vnā volun/
 tatem atq; operationem habeat. Superest, vt paucis ex/
 scripturis ostendam, immēsitatē, æternitatē, atq; vbiq; i/
 tatē Trinitatis & vnitatis Dei, deinde huic libro finem
 imponam.

CAPVT VI.

*De immensitate, & sempiternitate, atq; vbiuitate patris,
 & filij, & Spiritus S. vnius Dei.*

QUod pater, & filius, & spūs S. sit vn⁹ Deus, immē/
 sus, sempiternus, & omnia implens, seu vbiq; præsens,
Psal. 139 Dauid propheta & rex, sic ait, cum Deo loquēs: Quò ibo
 à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascēdero in coe/
 lum, tu ibi es, si strauero lectum meum in inferno, ecce tu
 ibi es: Si sumplero alas auroræ, & habitauero in extrēo
 mari, etiā manus tua ducet me, & tēebit me dextera tua.

In hoc Psalmo totā Trinitatē immēsam, sempiternā,
 atq; vbiq; præsentiē propheta prædicat. Patrē significa/
 uit, cum dixit, quò ibo à spiritu tuo? Et ipsū spiritum, à
 quo se ire, vel fugere nullo modo testatur. Et filium de/
 monstrauit, vbi se à manu Dei etiā in extremo mare p/
 dicat deducēdum, atq; tenēdum. Notum .n. ē manum
Iob 10. Dei, filium nominari. Vnde Iesaias cap. 66. Nōne ma/
 nus mea fecit hæc omnia? Imo ambæ manus filius & spi/
 ritus S. appellantur. Iob 10. Manus tuæ Domine forma/
 uerunt me,

uerunt me, & fecerunt me. Et David, Cœli enarrat glori-
riam Dei, & opus manuum eius indicat cœlorum expan-
sio. Hinc D. Ireneus libro aduersus hæreses quinto pagi-
na 332. filium & spiritum S. vocat manus Dei. Sed in psal- *Psalm. 33*
mo 33. idem propheta vocat filium verbum, & spiritum
S. spiritum dicēs, ꝑ bo Iehouæ cœlifacti sunt, & spiritu
oris eius, omnis exercitus eorū. In Psalmo verò octauo, *Psalm. 8.*
filium, & spiritum S. digitos appellat, cū ait. Cū vi-
deo cœlos tuos, op⁹ digitorum tuorum, lunam & stellas,
quas tu parasti, &c. Quod & facies Dei, filius nominatur,
& supra ostēsum ē, & ego librū peculiarē de hoc scripsi.
Agnoscutur itaq; patris, & filij, & spūs S. vna esse immē-
sa, sempiterna, & vbiq; præsens substantia in omnib⁹
creaturis, qui est vnus Deus immēsus, sempiternus, &
vbiq; præsens. Vt enim Petrus Apostolus, & manus ei⁹,
& spiritus eius, tres res sunt realiter distinctæ, & tamē v-
na ē substantia trium, & vnus homo. Ita pat^r & manus ei-
us (ita .n. manus, vt brachiū, & facies filiū significat) &
spiritus eius, tres res quidē realiter distinctæ sunt, hoc est,
tres personæ, & tñ vna est ipsarum trium substantia, &
vnus Deus, pater, & fili⁹, & spiritus S. Et quēadmodum
Petrus Apostolus, & quilibet homo, non prior fuit facie
sua, & manu sua, ac spiritu suo, nec ista posteriora fuerūt
homine, sed omnia fuerunt simul, quæ vnū hominem
constituunt: Ita nec pater prior fuit filio, & spiritu S. nec
filius & spiritus S. patre posteriores fuerunt, sed simul hi
tres vnum Deum cōstituūt, aut sunt. Et sicut cōiuncti sunt
homo & facies eius, manus eius, & spūs eius, & vbiq; nq;
est homo, ibi est & facies eius, & manus eius, & spiritus ei-
us vnus homo. Ita cōsempiterni sunt pater, & filius, &
spūs S. & vbiq; nq; est pater, ibi est & filius, & spiritus S.
vnus Deus. At particulariter de immēlitate, atq; presen-

tia filij, & spūs S. dicamus. Nam de patre nulla est cōtro-
uersia, quamvis Valentinus Gentilis mihi Stancaro dixe-
rit, Patrem in cōlis esse, non autem ubiq̃. O detestandā
blasphemiam.

Quod filius Dei, qui facies Dei dicitur, quia per eam
pater cognoscitur, ac omnia ille videt, sit immēsus, atq̃
vbiq̃ præsens, Paulus Apostolus ad Ebræos, cap. 4. cla-
rissimè ostendit. Sic. n. ait. Viuis est sermo Dei, & effi-
cax, & penetrantior quouis gladio vtrinq̃ incidente, ac
pertingens vsq̃ ad diuisionem animæ simul ac spūs com-
pagumq̃ & medullarum, & discretor cogitationum, &
intentionum cordis, nec est vlla creatura, quæ non mani-
festa sit in conspectu illius, sed omnia nuda & resupinata
oculis eius.

Si filius Dei omnes creaturas tā spirituales, quā cor-
porales perfectissimè videt & cognoscit, necesse est, vt
sit infinitus, & immēsus, & intimè vbiq̃ præsens. Nihil
.n. excepit Apostolus, quod non videat & cognoscat fili-
us, cum dicit: Nec est vlla creatura, quæ non manifesta sit
in conspectu illius, sed omnia, omnia inquit, nuda & re-
supinata oculis eius, hoc est, non rerum omnium superfi-
ciē tantum, sed intimè oīa secreta, & occulta eorū videt.

Et, vt ostēdat nobis Apostol⁹ perfectissimā rerū om-
nium cognitionē filij Dei, facit eum tanquam diligētissi-
mum Anatomum, qui non corporum tantum & in super-
ficie, sed & animarum ac spiritū, medullarūmq̃ ac cor-
dium cogitationum & intentionum minimas particulas,
atq̃ atomos seccet, & perfectissimè perspiciat. Quid ad
hæc dicis Valētime Gētilis cum tuis affeclis, de filio Dei?
Dicēsne deinceps filium Dei esse finitum ac terminatū,
& circumscriptum, & non potius infinitum, intermina-
tum, ac incircumscriptum? Quomodo res finita, termi-
nata, &

nata & localis potest esse ubiq; locorum, ac intus & foris
perfectissime omnia cognoscere: non potest certe. Dicis,
licet filius Dei sit finitus, infinita tñ potentia est. O egre-
gium philosophum. Vbi hoc didicisti Gentilis? Nōne
Aristoteles lib: 12. Metaphysicorum, cap: 7. de Deo infi-
nito tractans, dicit, nihil finitum infinitam potentia ha-
bere? Ita res se habet. Dices adhuc, at creaturæ oēs finite
sunt, fateor. Ergo & ille finitus est. Hoc nego. nam hac
ratione creatura esset filius. Nam quod ubiq; est, id finitū
non est. Filius Dei ubiq; est, vt Apostolus dicit, & Dauid,
ergo non est finitus, infinitus ergo. Quod si hoc tibi non
satisfacit, satisfaciat illud, quod finiti ad infinitum nulla
est proportio. Deus pater est infinitus, & cū filius Dei
ita perfectē patrē cognoscit, sicut pater filium, sequitur *Ioan. 14.*
velis nolis, filium esse infinitum, vt in libro priore quoq;
ostensum est. Ad hæc, quomodo pater infinitus de sua sub-
stantia filium finitum generasset?

Si ergo filius ostenditur naturaliter Deus, quia verbū *Epilogus*
erat Deus, si immensus, si altissimus, quia altissimū per *de filio.*
fectissimē cognoscit, & in altissimo est, & altissim⁹ in eo,
si etiam sempiternus quia sempiterna est Dei virt⁹ & po- *Roma. 1.*
tentia, si primus & nouissimus, dicatur, quid meli⁹ Deo, *1. Cor. 1.*
quid maius immenso, quid superius altissimo, quid prius *Iesa. 8.*
sempiterno, quid antè prius primo? Nulla itaq; *Apo. 1.*
in re à patre filius discrepat. Nam filius natura Deus est,
immensus nō caret æqualitate patris, nec celsitudine pri-
uatur altissimus, nec origine posterior sempiternus, nec
ubiq; præsens infinitate priuatur.

Et quid de spiritu sancto dicendum est? Nōne Salo, *De spiri*
mon ait, sapientiæ primo. Spiritus Dñi repleuit orbem *tu sancto.*
terrarum? Maximè omnium. Et Apostolus ostendit eū *Sapiē. 1.*
esse infinitum, immensum, incircumscriptum, & ita om-

nia cognoscere, sicut & filius, ac profunda ac secreta Dei
cognoscere perfectissimè. Spiritus enim inquit, scrutat
omnia, etiam profunditates Dei. Quis .n. hominum no-
uit ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in
eo? Sic & ea, quæ sunt Dei, nemo nouit, nisi spiritus Dei.
Quid? Omnes perfectiones, quæ de patre & filio dictæ
sunt, eadem & de spū sancto dicuntur. Est itaq; ita immē-
sus, infinitus, sempiternus, incircumscriptus, primus &
nouissimus spūs S. sicut & pater, & filius, & ipsi tres vn⁹
Deus infinitus, immensus, sempiternus, & infinitus, vn⁹
primus & nouissimus.

*Trinitas
immēsa
à forma
baptismi* Nonne etiam à forma baptismi totius Trinitatis com-
probatur immensitas, & per omnia non localis, sed diui-
na mirabilisq; præsentia demonstratur, dum baptismus,
iuxta Christi pceptum, in nomine patris, & filij, & spūs S.
administratur? Si .n. tota Trinitas in baptismo credit
sanctificare, tota utiq; Trinitas vnus Deus adesse mōstra-
tur. Cum aut vbiq; vno tēpore per totum orbem Bapti-
smus celebratur in nomine Trinitatis, si tota Trinitas a-
dest ad sanctificandum, certè vbiq; tota Trinitas exhibet
sua Maiestatis immensæ præsentiam.

CAPVT VII.

*Quod pater, & filius, & spiritus sanctus sit vnus DEVS,
non tres dij, ex similitudinibus à diuina scriptura pro-
latis ostenditur.*

TRideitæ nostri temporis hæretici duobus potissimū
permouentur, ne tres vnum esse credant, hoc est, ne pa-
trem, & filium, & spūm S. tres distinctas personas, quarū
vna non est alia, vnum Deum natura esse confiteantur.
Dicunt .n. hoc nec ratiōe colligi, nec exemplo monstra-
ri posse. Quibus ego paucis respondeo. Quod si ratione
colligeretur, non esset vnicum & mirabile, si exemplo, nō
esset sine

esset singulare. Nolunt .n. vlla in re creatorem excedere creaturas, sed creaturis creatorē metiuntur. A creaturis tamen suum possunt, si velint, cognoscere creatorem.

Quare ex similitudinib. quæ à diuina scriptura de Trinitate & vnitate Dei nobis proponuntur, ostendam patrē, & filium, & spūm S. vnum esse Deum, cū id nec ratio nec colligi, nec exēplo monstrari possit. Scribit .n. Quintilianus lib: 8. cap: 3. de ornatu in hunc modum. Præclarè verò ad inferendam rebus lucē repertē sunt similitudines, quarū aliæ sunt, quæ probationis gratia inter argumenta ponuntur, aliæ ad exprimendum rerum imaginē compositæ. Et Cicero in 4. ad Herennium similitudinē, quæ græcè parabola dicitur, sic definit. Similitudo est oratio traducens ad rē quampiam aliquid ex re dispari simile. Ea sumitur, aut ornandi causa aut pbandi, aut aptius dicendi, aut ante oculos ponendi. Hæc ille. Hinc est, quod si datur vna similitudo, datur tres dissimilitudines, & similitudines (vt dicitur) non currunt quatuor pedibus. Si .n. per omnia similes essent res, quæ comparant, non essent similitudines, sed identitates.

*Similitudines
inueniuntur.*

Cū itaq; diuina scriptura, nec ratione nec exemplo, sed similitudinibus in hac materia de Trinitate & vnitate Dei vtatur, eas in medium proferamus, vt sint nobis vice argumentorum ad probandum, & exprimendum imaginē patris, & filij, & spūs S. vnus Dei. Sed antequā id faciam, duas authoritates in medium adducam, quarū vna est Aristotelis in libro de Mundo ad Alexandrū Macedoniæ regem, altera Pauli Apostoli est in Epistola ad Roma. cap: 1. Illæ .n. creatorē à creaturis cognosci posse ostendunt.

Tomo 3.

pagina

495.

Aristoteles itaq; sic de Mundo scribens inter cœtera dicit, Omnia ab vna vi (notate Trideitæ, nam per vnam

Ff 3

vim, vnum

vñm, vñm tantum Deum, non tres Deos intelligit) diriguntur, quæ cuiq; præcipua sunt, & propria conficiuntur, atq; eadem ipsa vis nec apparet, nec sui viuendi copiam facit, quod quidem nec illam quin agat, impedit, nec assensionem nostram ab ea ipsa re cohibet. Anima .n. cuius beneficio viuimus, & vrbes, & domos possidemus, quæq; sub aspectum non cadat, officij tamen sese aspiciendâ præbet, cum omnia vitæ ornamenta ab ea excogitata & disposita sint, & mirabiliter contineantur. Terræ arationes, & sationes, artis commenta, seruandarum legum ratio, rei publicæ decora, populi gesta, longinqua bella, pax. Hæc de Deo etiam cogitanda sunt. Qui quidem viribus acerrimus est, specie eximius, vita immortalis (audite Arri-

NOTA ani) virtute præstantissimus. Quare cum vniuersæ mortali nature minus cernatur, ex ipsis nimirum (nota) operibus satis perspicitur. Nam omnes aëris, terræ, aquæ res, DEI opera dicere poteris: DEI inquam, qui mundum (nota Valentini Gentilis) continet, ex quo (vt naturæ interpres Empedocles cecinit) omnia, quæ fuerant, quæ sunt, quæq; ipsa sequentur, plantarum genus, atq; hominum generosa propago, atq; feræ, volucres, pisces in fluctibus alti. Hæc ibi Aristoteles,

Et Apostolus loco præallegato non diuersa ab Aristotelescribit, cum ait, propterea quod id, quod de DEO cognosci potest, manifestum est in illis, nempe mundi sapientibus. Deus .n. illis manifestauit. Siquidem quæ sunt inuisibilia illius, ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, peruidetur, ipsaq; sempiterna eius potentia ac diuinitas, in hoc vt sint inexcusabiles, propterea quod cum Deum cognouerint, non vt Deum glorificauerunt, neq; grati fuerunt, sed frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insipiens cor eorum, cum se crederent esse sapientes,

sapiētes, stulti facti sunt.

Ex Aristotele itaq; & Paulo Apostolo manifestè habetur quòd licet Deus inuisibilis sit, ex creaturis tamen suis cognosci potest. Ad similitudines itaq; naturales venio, quibus facillimè qd de Trinitate & vnitate Dei propositum est, cognoscemus. Non tamē omnes adducam similitudines, quas scriptura ad id nobis proponit, sed tres tantum, ex quibus & aliæ quocq; facillè intelligētur.

Prima itaq; similitudo ab homine desumpta est, sed nō vno modo. Loquitur .n. Dauid propheta & Rex cum Deo, & ait. Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascēdero in cœlum tu ibi es. Si strauero lectū meū in inferno, ecce ibi es. Si sumpsero alas auroræ, & volauero ad extremum mare, etiam manus tua ducet me, & tenebit me dextera tua. *Psalm. 139*

Supra probatum est nomine manus dexteræ & faciei filium Dei intelligi. Patrē significauit, cū quo loquitur, & dicit. Quò ibo à spiritu tuo. Et ipsum spiritum sanctū, à quo se ire, vel fugere nullo modo posse testatur, Et filiū demonstrauit, vbi se à facie fugere non posse ait, & à manu Dei etiam in extremo mare prædicat deducēdum.

Quēadmodū homo cum facie sua, & manu sua ac spiritu suo, vnus homo est, non tres homines, licet homo nō sit facies sua, nec manus sua, nec spūs suus, sed homo, homo est, facies facies est, & manus manus est, & spūs spiritus est, tres res realiter distinctæ, sed non separatæ, & tamen non sunt tres homines, sed vnus homo: Ita pater cū filio suo facie sua, & manu sua, ac spiritu S. non sunt tres Dñi, sed vnus Deus, licet pater non sit filius, nec spiritus S. sed pater, pater est, filius, filius est, spūs S. spūs S. est, tres personæ realiter distinctæ, sed non separatæ, & tamē non sunt tres Dñi sed vnus Deus.

Et Psalmo

Psal. 33. Et Psalmo 33. Verbo Iehouæ cœli facti sunt, & spiritu oris ei⁹ omnis exercitus eorum. Per Iehouam, patrē: per verbum Iehouæ filium, per spiritum oris eius, spūm sanctum intelligit, tres personas realiter distinctas, nō separatas, nec confusas, quarum vna non est alia, tamē pater, & filius, & spūs S. non sunt tres Dī, sed vnus Deus, sicut homo cum verbo suo ratione sua, & spū suo, nō sunt tres homines, sed vnus homo, cū tamē alia res sit homo, alia verbum eius seu ratio eius, & alia spūs eius. Et sicut homo non potest esse sine facie sua, & manusua, & spū suo, ita pater non potest esse sine filio suo, & spiritu suo. Et quēadmodum homo, & facies eius, ac manus eius, & spirit⁹ eius eiusdē essentiæ sunt, ita pater & filius & spūs S. eiusdē essentiæ sunt.

Psal. 8. David iterum de Trinitate & vnitate Dei sic ait. Cū video cœlos tuos, opus digitorum tuorum, lunā & stel-

Psal. 19. las quas tu parasti, &c. Et alibi. Cœli enarrant gloriā Dei, & opus manuum eius annunciat cœlorum expansio: Per Deum, cum quo & de quo loquitur David, personam patris, per digitos, & manus, personas filij, & spūs S. intelligit, vnum Deum, non tres Deos, sicut homo cum manibus suis & digitis suis vnus tantum homo est, non tres homines. Manus Dei, vt supra in libro de Trinitate dixi-

Cap. 6. mus, Irenæus vocat filium, & spūm S. Et Christus appel-

Luce 11. lat spiritum S. digitum Dei, Luc. 11. dicens. Porro si digito Dei eiicio dæmonia, profectō peruēit ad vos regnum Dei. Matthæus verō similitudinē expressit, dicēs: Quod

Matth. 12. si spū Dei eiicio dæmonia, ergo peruēnit ad vos regnum Dei. Nonne & Apostolus Paulus hominem distinguit in spūm, animam, & corpus, & tamen hæc tria, nō tres homines sed vnum tantum hominum constituāt, 1. ad Tess. 5. Ita res se habet. Quanto magis pater, & filius, & spūs S. vnus est Deus.

Ecce

120
Ecce quomodo ex similitudine hominis variis modis
plata clarissime habemus, qd Pater & filius, & spiritus
S. sit vnus naturalit̃ Deus, non aut̃ tres Dij. Adsecundā
similitudinē venio. Ea .n. est radicis, germinis, & fructus.

Sic .n. Iesaias propheta de filio incarnando scribit. *Ies. 4. 4.*
In die illa erit semach Iehouah, hoc est, germē Iehouē in pul-
chritudinē & gloriā, & fructus terræ in magnificētiā
& decorē hīs, qui euaserint de Israël. Quod textus Ebre-
us habet, germē Iehouah, Chaldeus dicit, Mescicha daho-
uā, hoc ē, Mescias Domini, seu Iehouē. Hic propheta,
Christū Dñum fore describit, duarū naturarū, deitatis nē-
pe, & humanitatis. Deitatē indicat cū dicit, germē Ieho-
uē, Humanitatē, cū ait, & fructus terræ.

Quemadmodū .n. germē est de substantiā radicis, &
à radice gignitur, & tamē à radice non separatur, & ra-
dix & germē fructū producut, & hæc tria distincta sunt
realiter non aut̃ substantialiter (vna .n. est subst. trium)
& vnam herbam, non tres herbas constituunt. Ita filius ē
de substantiā patris, & à patre gignitur, & tamē à patre
non separatur, & pater & filius spiritum S. producūt, &
hi tres distincti sunt realiter, non aut̃ substantialiter (vna
.n. substantiā trium) & vnum Deum, non tres Deos cō-
stituunt. Et sicut germen relationem habet ad radicē, &
radix ad germen, & vtrunq; ad fructum, & fructus ad v-
trunq;, ita filius habet relationem ad patrem, & pater ad
filium, & vterq; ad spūm sanctū, & spiritus sanctus ad vtrūq;.

Quòd autem per fructum terræ intelligatur humani-
tas Christi, qui secundum carnē ex virgine natus est, spi-
ritus S. per Elisabethā pronunciauit Mariā. Ait .n. *Luc. 1.*
Lucas, Et repleta ē spū S. Elisabetha exclamauitq; voce ma-
gna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus
fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Do-

mini mei ad me. Ecce quomodo Christum secundum humanitatem spūs sanctus appellauit fructum ventris Mariæ. Et per ventrē Mariæ terrā interpretat⁹ est. Et cū dicit, matrem Domini mei, Christi diuinitatē intelligit.

Iesa. 11. Eadem similitudine de Christi humanitate vsus est idē propheta, dicens. Et egredietur vīrga de radice seu trunco; geza, Iscaï, & surculus de radicibus eius fructificabit.

Psal. 127 Et Psaltes. Ecce hāreditas Iehouæ, filij sunt; merces, fructus ventris. Quod prius dixit, hāreditas, postea dixit, merces. Et quod antea dixit, filij, postea fructus ventris. Ad tertiam similitudinem descendo.

Ebre. 1. Paulus Apostolus in primo cap. ep̃læ ad Ebræos de filio Dei scribit, quod sit splendor gloriæ, & expressa imago personæ patris. Et Salomō, cap. 7. sapiētiae de eo scribēs, ait. Cādor est. n. lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius.

Sapiē. 7. Apostolus duas tetigit similitudines, vnā splendoris, alterā imaginis. Salomon verò tres, primā candoris, alterā speculi, tertiam imaginis. Sensus itaq; similitudinis splendoris & candoris sic se habet.

Vt. n. splendor & candor solis à sole est, non sol à splendore & candore, calor autem à sole & splendore, tres res realiter non substantialiter distinctæ, non separatæ, & vnus ac eiusdem substantiæ, quarum vna non est alia, nā sol, sol est, non splendor; splendor autem splendor est, nō sol nec calor; Et calor, calor est, non sol aut splendor, & hi tres vnus est sol, non tres soles; & sol non fuit prior splendore & calore, nec splendor posterior sole, nec calor vtrōq; posterior, sed omnes tres simul in vno instanti creati fuerunt à Deo, & hi tres sunt vnus sol, non tres soles; Ita & filius Dei patris à patre est, non pater à filio, & spīritus S. à patre filioq; procedit, tres res, aut tres personæ realiter substantialiter, sed distinctæ, non separatæ, & vnus

eiusdemque substantiæ, quarum vna persona non est alia
& quidem pater, pater est, non filius: filius, filius est, non
pater, nec spiritus S. Et spūs S. spiritus sanctus est, nō pa-
ter, nec filius, & tamē omnes tres sunt vnus Deus, non
tres Dīi. Et pat̄ nō fuit prior filio, nec fili⁹ posterior patre,
hoc est, post patrem, vt Valentinus Gentilis blasphematur,
nec spūs S. posterior patre & filio, sed omnes tres simul
ab æterno fuerunt vnus verus Deus, nō tres Dīi. Ad hūc
modum scriptura dat similitudinem ignis, splendoris, &
caloris, ad probandum Trinitatem & vnitatem Dei.

Cœterum similitudines speculi, & imaginis, pruden-
tibus considerandas relinquo sint, & illam psalmi. *Quo* *Psal. 36.*
niam apud te o lehouah ē fons vitæ, in lumine tuo vide-
himus lumen.

Sciendum tamen est, quod iste similitudines, quibus
vtitur scriptura ad probandum, quod pater, & filius, &
spūs S. sit vnus Deus, non exprimunt in omnibus & per
omnia æqualitatem Trinitatis, sed tantum quod ipsæ
tres personæ sint vnius & eiusdē essentiæ seu substantiæ,
non diuersarū substantiarū, & vnus Deus, non tres Dīi:
& quod vna persona non fuit ante alias, nec alia post pri-
mam successiuē, sed omnes tres coæternæ, & consempi-
ternæ, pater, filius, & spiritus S. **VNVS DEVS.**

Ex similitudinibus itaque naturalibus, à diuina scriptu-
ra prolatis clarissimè vidimus, quomodo pater, & filius,
& spūs S. sint vnius & eiusdem substantiæ seu essentiæ,
coæternæ, & consempiternæ, & vnus Deus, & ita ex cre-
aturis cognouim⁹ creatorē vnū Deū, patrē, filiū, & spūm
sanctum, cui laus & gloria in sæcula sæculorū. Amen.

CAPVT VIII.

*Quod pater, & filius, & spūs S. sit vnus naturaliter
Deus, non tres Dei, demonstratio ex textu Iesaiæ pro-*

Gg 2

phete,

pheta, cap. 43. Ante me non est formatus Deus, &

post me non erit.

Iesa. 43.

TEstimonio non modò Iudæorum, sed & omnium gē-
tium probat Deus, se esse Deum verum, idola verò va-
na, & deos alienos vanos & falsos, ideòq; sibi soli vti sal-
uatori fidendū adhærendumq;. Ait .n. sic per prophetā.

Omnes gentes congregentur simul, & colligantur po-
puli, quis est ex eis, qui istud annunciet, & priora nos au-
dire faciant? Dent testes suos, & iusti pronūciabunt. Sed
audiant & dicant, verum est. Vos testes mei estis, dicit
Iehouah, & seruus meus (populum Israëliticum intelli-
git) quem elegi, vt sciatis & credatis mihi, quod Ani hu-
lephanai lo nosar El, veacharai lo iheie. Anochi anochi Ie-
houah veen mi baladai mofcia. Hoc ē, ego ille sū (s. Ieho-
uah) ante me non est formatus Deus, & post me non erit.
Ego ego sum Iehouah, & præter me non est saluator.

Hunc textum; ante me nullus est formatus Deus, &
post me nullus erit, sic Rabbi Abraham ben ezra inter-
pretatur. Sunt qui dicunt; ante me, à tempore quo steti
in monte Synai, & post me, postquam steti, at non opus
est hac interpretatione. Nam sensus iste est. Nullus fuit
Deus ante me, & ita post me nō erit. Sensus itaq; est (ait)
quoniam ego sum primus & nouissimus. Quod aut me-
minit formationis de Deo, ratio est, quia nullus est De-
us, præter eum, nisi formatus, Hæc Abenezra. Recta &
pia sententia est.

Cū Deus, qui summa sapientia est, præuideret duos
fore Valentinos hæreticos, quorum alter Deum priorē,
alter verò Deum posteriorem veluti figulus aliquis finge-
ret atq; formaret, voluit ecclesiam suam hac sententia
præmonere, vt hos hæreticos nouorum Deorū fictores
ac formatores reisceret, & neutrum illorū Deū forma-
tū reciperet, sed se tantū solū & verū Deū, atq; saluatōrē

agnosceret, & illi adhæreret.

Valentinus antiquus hæreticus, aduersus quem scribit Irenæus, sibi finxit atq; formauit Deum priorē. Dicebat .n. Deum, patrem Domini nostri Iesu Christi, habuisse patrem, quem propatorā appellabat, hoc est, patrem ante patrem Christi, & ita illum auum esse Christi dicebat. Hic Valentinus ex officina capitis sui satanici finxit atq; formauit Deum ante verum Deum, & ideo Deus dicit apud Iesaiam, ante me nullus est Deus, nisi formatus quē Valentinus vti figulus sibi finxit.

Nouus verò Valentinus, qui est Valētinus Gētilis Neapolitanus ex ciuitate Cosentia, purus grammaticus, & ob id purus hæreticus nouum atq; posteriorē Deū nobis fabricauit, & finxit, cū dicit, filium verum Deum, esse post patrem, & patre posteriorem. Dicit .n. Deū aliquādo fuisse Deum, quod non fuerit pater. Hoc nō semel mihi in Zochow dixit, quibusdam etiam aliis audientibus. Et ideo dicit Deus apud Iesaiam, & post me Deus non erit.

Habemus itaq; duos Valentinus hæreticos, veterem vnum, recentiorem alterum. Veterem, qui deum priorē, recentiorem, qui Deum posteriorem fabricauit, ac finxit. Sed abo hæc Dñi sententia posternuntur, & cōfutantur.

Cū .n. sit vnus tantum Iehouah elohim, hoc est, Dominus Deus, primus & nouissimus, hoc est, nullus alijs sit Deus, nisi vnus, qui dicit, ante me nullus fuit Deus, & post me non erit, & pater sit Iehouah Elohim, filius Iehouah elohim, & spiritus S. Iehouah elohim, vt supra ex scripturis probatū est, quæro ab istis Valentinis, quis hic loquitur, paterne solus, an filius solus, vel spūs S. solus, an verò ipsi tres vnus Deus? Si solus pater loquitur, cū dicit, ante me non fuit Deus, ergo Valētinus antiquus hæreticus confutatur, qui priorem Deum, Dei patris patrē

672
sibi confinxit. Et cum dicit, & post me nullus erit, Valē-
tinus Gētilis nouus hæreticus reprobatur, qui sibi & suis
posteriorem Deum, Dei patris filium ex cerebro suo me-
lancholico fabricauit & ob id non est Deus, nec filius.
Si filius solus loquitur ò Gētilis, & posterior patre est,
vt tu fingis, & dicit, ante me nullus fuit De⁹, ergo patrē
suum negat esse patrem & Deum, & ita filius, non est fili-
us, nec pater, pater est, nec Deus. Et cum dicit, post me
non erit, spīritus S. non est Deus, quia tertium Deum, &
tertium spīritum eum facis. Dicis, n. patrem, & filiū, &
spūm S. tres esse spūs, & tres Deos, vt tres homines sunt
Abrahā, Isaac, & Iacob. Si verò sol⁹ spūs S. loquitur, &
posterior ē patre, & filio, ac dicit, ante me nullus fuit De-
us, sequitur patrem & filiū non esse Deum, imo nec spūm
S. Deum esse, quia sublato patre & filio, à quibus proce-
dit spūs S. nec spūs S. est, nec Deus est, & ita nullus De⁹,
quod atheorum est.

Loquitur itaq; ibi apud Prophetam Iesaiam vnus De-
us Trinitas, & dicit, Ante me nullus fuit De⁹, & post me
non erit, nisi Deus formatus & fictus, & ob id non De⁹,
sed idolum, & figmentum humanum à Diabolo persua-
sum. Nam ego sum, ait Iehouah, Deus primus & nouissi-
mus, hoc est, præter me nullus est Deus alius & saluator.
Non est itaq; Deus pater filio prior, nec filius posterior
patre ò Gētilis, nec spūs S. posterior patre & filio, sed co-
æterni sunt pater, & filius, & spūs S. vnus Deus, non tres
Dii, vnus inquam Deus, ante quem nullus fuit Deus, vt
prior Valētin⁹ somniāuit, & post quē null⁹ futur⁹ erat,
vt posterior Valētin⁹ Gētilis blasphemauit, nisi fict⁹ atq;
format⁹ ex officina capitis sui, in sui & sequacium pnicē.

Quod si diceres ò Gētilis, ibi solam personam patris
loqui, & non negare alium à se Deum verū esse, sed for-
matum & fictum, & ob id dogma tuum confirmare, vide

in quantos errores prolabarís.

Primum, dogma antiqui Valentini de auctore Christi, hoc est, de suo propatore ficto confirmares, quod impium est. Deinde Deum priorem, & Deum posteriorem faceres, quod absurdum est. Tertio, quatuor spūs, & quatuor Deos, non tantum tres, ut tu somnias, constitueres, & ita dogma tuum destrueres. Nam si ex hac Domini sententia Deum posteriorem dare volueris, etiam Deum priorem te concedere oportet. Demum pluralitatem Deorum in ecclesiam introduceres, sicut introduxisti, quod est contra fidem Apostolorum, & prophetarum, atque patriarcharum. Nam supra satis clarè probatum est, vnum tantum Deum esse, non autem plures, tam ex philosophorum sententia, quam ex veteris ac noui testamenti autoritatibus. Ad hæc, si velles filium esse posteriorem patri, de duobus alterum sequeretur cum ex hoc, tum ex alio dicto Dei, quod habet, ego sum primus & nouissimus, aut quod filius, qui esset patre posterior pater esset, quod impium est dogma Sabelii, aut quod filius Deus non esset, quia pater esset primus & nouissimus, hoc est, ille esset vnus & solus Deus, & præter eum nullus alius. Sed, cum Ioannes dicat, de filio, & Deus erat verbum: Et alibi, Hic est verus Deus & vita æterna, sequitur tuam interpretationem scripturæ vanam & hæreticam esse, de pluralitate Deorum, atque eorum inæqualitate.

Si enim plures Dii essent, in pluribus differentiam contemplari oporteret. Nam, si nulla in ipsis differentia proprius esset, cur non vnus potius, & non multis? Si autem in ipsis differentia erit, ubi perfectior Deus, n. cum sit secundum omnia perfectissimus, si filius siue secundum tempus, siue secundum locum, siue secundum bonitatem, aut potentiam, aut virtutem, aut secundum aliquid aliud subeat discrimen,

Iesa. 43.

44.

Ioann. 1.

1. Ioan. 5.

scrimen, & in aliquo à patre deficit, & imperfectus est, à
 perfecto decedit (Non. n. perfectus pater, imperfectum
 genuit filium, neq; incircumscriptus circumscriptū, neq;
 aeternus temporalem, neq; infinitus finitum, neq; impas-
 sibilis passibilem, neq; immutabilis mutabilem vt tu sen-
 tis Gentilis impie) & per consequens Deus nō erit ver⁹,
 sed fictus, aut creatura. Eadem ratio & de spīritu S. est.
 Quomodo etiā si plures aut multi essent Dii, illiq; diuer-
 si, incircūscripti essent? Quandoquidem vbiq; fuerit
 vnus, minimē erit alter. Quomodo etiā & ab huiusmodi
 gubernabitur mundus, & non dissoluēt potius atq; cor-
 rumpetur? Differentia enim contrarietatem inducit. V-
 nus ergo Deus perfectus est, primus & nouissimus, ante
 quem nullus fuit Deus, nec post quem alius futurus erat,
 nisi formatus ac fictus, alter prior à priore Valentino, al-
 ter posterior à posteriore Valentino Gentili, viris à Sa-
 tana dementatis, vnus inquam Deus est, pater, & filius,
 & Spīritus Sanctus.

Totus li- Ex superioribus omnibus manifestē habemus, patrē,
 bri de & filium, & spūm S. esse vnum, & solum, & verū ac na-
 Trinita- turaliter Deum, vnum Iehouam Elohim sebaoth, i. Do-
 te Epilo- minum Deum exercituum, creatorem coeli, & terræ, &
 gus. maris, ac omnium, quæ in eis sunt vnum infinitum, vnū
 immensum, vnum sempiternum, & vbiq; præsentem, v-
 num regem, vnum redemptorem ac sanctum Israël, qui
 vt vnus est Natura Deus, non collectione, numero, non
 specie, ita & vnum naturale consiliū, & propositū, vnā
 naturalem voluntatem, & operationem, vnā virtutē
 & potentiam, vnum imperium & dominium vnā ma-
 iestatem & gloriam habet, cui laus & gloria in sæcula sæ-
 culorum. Amen. Amen. Amen. Zochouij.

Francisci Stancari Mantuani.

DE MISSIONE FILII.

ET SPIRITVS SANCTI

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Missio duplex est. *Missio quot modis capiatur: et quid sit.* Vna æterna, tēporalis altera. Sed æterna rectius genitura filii, & processio spiritus sancti, quæ ineffabiles sunt, dicitur. De hac, n. missione æterna in primo libro dictum est. Nam sicut sol splendorem suū *Cap. 7. 8. 9* mittit, & tamen à sole non separatur, & vterq; calorem, cū tamen inseparabiles sunt, licet sint distincti, & ipsi tres vnus sol, nō tres soles, quemadmodum & ignis & eius splendor & calor: Sic & pater ab æterno filium suum misit, & tamen à patri non separatus fuit, sed rectius genuit, & vterq; spirauerūt spiritū sanctū, & tñ inseparabiles sunt, cū sint distincti, & ipsi tres vn⁹ De⁹, nō tres Dī. De hac itaq; missiōe seu genitura, & processione æterna, quæ sunt opera Trinitatis ad intra, nihil dicā, sed de temporalī tantū.

Missio temporalis duplex est. Vna inuisibilis. v̄sibilis altera. Inuisibilis ea est, quæ fit per effectum, & operationem seu gratiam & donum, in animis sanctorum, dum illuminantur, & diligunt deum & proximum, &c. V̄sibilis verò missio, est manifestatio in creaturis, vel per creaturas, vt de Christo legimus. Timoth. 3. Deus manifestatus est in carne. De spiritu sancto in specie columbæ, & linguis igneis, vt dicemus. Et quamuis pater manifestatus fuit in voce, dum diceret de Christo: Hic est filius *Matt. 3.* meus dilectus. Et, & illustraui, & rursus illustrabo, tamē *37.* ille non dicitur missus, sicut filius & spiritus sanctus, quia *Ican. 12.*

Hh

hi a pa

hi à patre sunt, pater autem à nullo est. Quanquam & ipse pater ratione illius vocis factæ, quæ creatura fuit & opus totius Trinitatis, in qua sese manifestavit, posset dici missus, non tamen secundum essentiam, sicut nec filius & spūs S. Dicam itaq; de missione filij & spiritus sancti vilibili tantum.

CAPVT II.

De missione visibili filij & spiritus S. quæ manifestatio est in creaturis, seu per creaturas.

Circavisibilem missiōem considerantur quinq;. Persona mittens, Persona missa, locus, à quo, & locus ad quē, & causa missionis.

Sola persona patris est mittens, sed nunq; missa. Personæ verò filij, & spūs S. & mittentes, & missæ sunt. Mittentes secundum diuinitatem, missæ secundum creaturas, in quibus apparuerunt, & manifestatæ sunt.

Iesa. 48. 61. Pater & spiritus sanctus miserunt filium, sed tamē secundum humanitatem, vt ipse apud Iesaiam dicit. Et nūc Dominus Iehouah misit me, & spiritus eius. Et alibi, Spiritus Domini Iehouæ super me, eò quòd vnixerit Iehouah me, ad prædicandum mansuetis misit me. Et Zacharie 2. Sic dixit Iehouah sebaoth post gloriam misit me ad gentes. **Zacha. 2.** Ecce quomodo pater & spūs S. miserunt filium.

Ioan. 14. Pater & filius miserunt spiritum sanctum, sed secundū manifestationē in creaturis. Sic .n. ait Dominus. Paracletus aut ille, qui est spūs sanctus, quē spūm mittet pater nōmine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunq; dixi vobis. Ecce quomodo pater misit spiritum sanctum.

Ioan. 15. Filius quoq; misit spiritum S. Cū aut, ait Christus, venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritus veritatis, q̄ à patre pcedit, ille testimoniū phibebit de me.

Imo &

Imo & spiritus sanctus misit seipsum. Sponte. n. venit,
non coactus, cum dicit. Cum aut venerit paracletus. Et *Ioan. 16.*
infra. Cum aut venerit ille, qui est spūs veritatis, ducet vos
in omnē veritatē. Misit itaq; spiritus S. secundum essenti
am seipsum secundum creaturas ad tempus assumptas, vt
sele manifestaret.

Hac ratione & filius secundum substantiam misit sei
psum secundum humanitatē, in qua mundo apparuit.
Nam opera Trinitatis ad extra inseparabilia sunt. Que
cunq; .n. pater facit, hæc eadem & filius similiter facit, *Ioan. 5.*
an. 5. Et Iesaias propheta ait de Christo. Puer natus ē no
bis, & filius datus est nobis, à tota nempe Trinitate. De
dit .n. seipsum filius Dei nobis secundum suam humani
tatem in cœna dicens Apostolis: Accipite, edite, hoc est
corp⁹ meū, quod pro vobis tradetur. Et Apostolus, Chri
stus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblatio
nem, & victimam Deo in odorem bonæ flagrantie. Tra
didit & pater filium, vt ipse filius dicit: Sic Deus dilexit *Ephes. 5.*
mundum, vt filium suum vnigenitum dederit &c. Et A
postolus Rom: 8. Qui proprio filio non pepercit, sed pro
nobis omnibus tradidit illum. Tradidit & spūs S. filium, *Rom. 8.*
cum inspirauerit Caiphā, vt Christum traderet in mor
tem, cum dixerit pontificibus & pharisæis, vos nescitis
quicquam, nec perpenditis quod expedit vobis, vt vnus
homo moriatur pro populo, ac non tota gēs pereat. Hoc
aut à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illi
us vaticinatus est, quod Iesus moriturus esset pro gente,
& non tantū pro gente, sed vt filios Dei, qui erant disper
si, congregaret in vnum. Ecce quomodo filius secundum
diuinitatem misit & tradidit seipsum secundum humani
tatem cum patre & spiritu sancto. *Ioan. 11.*

Quin & pater ipse hac ratione dici posset missus & ve
niens

niens non tantū à se, quantū à filio & spiritu S. Nam illa
vox, quæ de cœlo facta fuit, & venit, creatura fuit, à tota
Trinitate creata, in qua pater tantū sese manifestauit. Ve
nit etiam ad sanctos inuincibiliter pater cum filio, & spū S.
Ioan. 14 vt ait Christus: Si quis diligit me, sermonē meum serua
bit, & pater meus diliget eum, & ego & pater meus ad e
um veniemus, & mansionem apud eū faciemus. Quod ē
contra Arrianos, qui dicunt patrem non descendere aut
venire, sed tantūm filium & spūm S. vt hos creaturas, il
lum verò creatorem faciant. Hactenus de psonis mitten
tibus, & missis dictum sit. Modo de loco, à quo, & ad quē
missio ipsa facta est, dicamus.

Locus à quo. Locus, à quo missus fuit filius, Bethleem fuit, vt apud
Micheam prophetam legimus, Et tu Bethleem Ephrata,
parum adest, quin connumereris inter principales ciuita
tes Iudee. De te, n. mihi erit dominator in Israël, & egres
sus eius ab initio, & à diebus æternitatis.

Locus ad quem. Locus verò, ad quem missus fuit, & venit Christus, Ier
usalem fuit. Sic, n. ait Zacharias propheta. Exulta val
de filia Syon, iubila filia Ierusalē, ecce Rex tuus veniet
tibi iustus, & saluatus, pauper, equitans super asinam, et
pullum subiugalis. Per ciuitatem Ierusalem, omnem re
gionem Iudæorum propheta intelligit, Iudæam nempe
& Gallilæam, atq; Samariam. Nam & Dominus dixit il
li mulieri Cananææ, de persona sua, non sum missus, nisi
ad oves perditas domus Israëliticæ.

Causa. Causa, propter quam missus fuit, à Ioanne explicatur
in prima sua Canonica, dicens: Ad hoc apparuit filius
Dei, vt dissoluat opera Diaboli. Et Dominus de seipso, a
it: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitū
daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat
vitam æternā, Et Apostolus, Galat. 4. At vbi venit ple
nitudo

nītudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex ma-
liere, factum sub lege, vt eos, qui erant sub lege redime-
ret, vt adoptione ius filiorū accipreem⁹. De filio haēten⁹

Locus verò, à quo, spiritus sanctus visibiliter missus *Locus à*
fuit in forma columbæ, cœlū fuit. Locus autem ad quē, *quo &*
Iordanis. Sic .n. Mattheus ait: Et baptisatus Iesus, ascen- *ad quem.*
dit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli, & vidit *Matt. 3.*
spiritum Dei descendentem tanquam columbam, & ve-
niētem super ipsum. Et in forma linguarum ignitarum
de cœlo descendit, & in Ierusalem venit super Aposto-
los, vt ait Lucas. Et dum complerentur dies pentecostes,
erant omnes vnanimiter in eodem loco. Et factus est re- *Acto. 2.*
pente de cœlo sonitus, tanquam impetu venientis flatus
vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant seden-
tes. Et visæ sunt dissectæ linguæ velut igneæ, seditq; su-
per singulos eorum, ac repleti sunt omnes spiritu sancto,
cœperuntq; loqui aliis linguis, prout spiritus ille dabat
eloqui illis. Dixerat .n. Christus Apostolis, cū ascenderet
in cœlum: Et ecce ego mittam promissum patris mei su- *Luce. vi.*
per vos. Vos autem sedere in ciuitate Ierusalē, donec
induamini virtute ex alto. Locus itaq; ad quē missus fuit
spūs S. in linguis igneis, Ierusalē fuit.

Causa verò propter quā in forma columbæ missus fuit *Causa.*
it; est, vt cognosceremus baptisatis dari spūm S. Homo
.n. lotus à peccatis in baptismo fit templum spūs S. Nā,
quod cœli aperti fuerunt, quod spūs sanctus venit, quod
vox patris insonuit, dicēs, hic est filius meus dilectus &c.
præterquam quod declarabatur Christus, qui in Iordane
baptisatus fuit à Ioanne, esse filius Dei vnigenitus verus
Mescias, mystica erant in nobis. Non .n. tunc primum
Christo paruerunt cœlestia, & spūs sanctus est datus, cū
de spū S. conceptus fuit, & ab instanti conceptionis suæ

plenus fuit omni genere gratiarū, sed nobis per acceptū
baptismum aditū cœlorū nobis patere, & spūm S. dari,
ac filios Dei fieri mōstrauit. Quod verō missus fuit in lin
guis igneis, significabatur, vt variis linguis per Apostolos
testimonium perhiberet de Christo, Ioan. 15. vtq; duce
ret Apostolos in omnem veritatem. Nō .n. ait Dñs, lo
quetur à semetipso, sed quæcūq; audierit, loquetur, &
quæ futura sunt, annuntiabit vobis, Ioan. 16. Et 14. Ete
go rogabo patrem: & alium paracletum seu consolatorē
dabit vobis, vt maneat vobiscū in æternū, spūm verita
tis, &c. Visis istis, quæ circa visionē visibilē cōsiderātur,
ad aliud veniamus.

CAPVT III.

*Quod filius & spiritus sanctus non secundum substanti
am, seu essentiam suam, sed secundum manifesta
tionē in creaturis, vel per creaturas, missi dicun
tur in scripturis.*

Cū Arriani legūt in scripturis filium & spūm S. mis
sos esse, illi putant eos ē loco ad locum missos, vt de lega
tis regum & principum sit, Quod quā impium sit, &
stolidum, supra in libro de Trinitate cap. 6. ostendi. Ibi
.n. de immēlitate, & sempiternitate, atq; vbiquitate pa
tris, & filij & spūs S. vnus Dei ex scripturis tractaui. Cū
.n. pater & filius, & spūs S. vnus Deus infinitus sit, & im
mensus, & vbicq; præsens secundum essentiam suā, & oīa
implet, ex quo loco quæso, & ad quem locum mitteret?
Mitti .n. de loco ad locū, creature est, non creatoris. De
us ergo non mittitur, sed dona Dei, & creature mittun
tur. Arriani quidem hoc de patre consentunt, de filio au
tem & spiritu sancto secus loquuntur. Dicunt .n. filium
& spūm S. creaturas esse, & ob hoc mitti secundum sub
stantiam suam. Sed cū nos in libro de Trinitate osten
dimus

dimus filium & spūm S. non creaturas esse, sed creatorē
cum patre, & ita infinitos esse, atq; immensos vt pater in-
finitus est, & immensus, non tamē tres infinitos, nec tres
immenes, sed vnum infinitum & vnum immensum, se-
quitur filium & spūm S. non secundum essentiam, sed se-
cundum creaturas, in quibus sese patefecerunt, missos fu-
isse. Prudēs itaq; lector diligēter legat illud sextū caput li-
bri de Trinitate & præcedentiā quocq; & clarissimē vide-
bit, filium, & spūm S. non secundum suam substantiam
missos, sed secundum creaturas assumptas. Nam, cū
substantia, seu essentia diuina vna sit numero, eaq; indi-
uisibilis, quā vnaquæq; persona habet cum suis proprie-
tatibus, si filius & spūs S. de loco ad locum mitterentur,
& pater quocq; mitteretur. Immobilis est .n. vnus Deus
Trinitas. Accedit, quod pater est in filio, & filius in patre,
& spūs S. in vtrōq;. Qui licet inter se distinguantur pro-
prietatibus, inseparabiles tamen sunt relationibus, & na-
tura vniuntur. Creaturæ itaq; mittebātur, non creator.
Verūm, quia diuinæ illę personæ ad tēpus, (filius tamē
carnem humanam in vnitatem suæ personæ in perpetuū
assumpsit, nunquam dimittendam) creaturas sumebant,
vt per illas sese patefacerent, illæ mitti dicebantur. Sed
videamus, quomodo & sancti patres de hac missione filij
& spūs S. locuti sunt. Nam & illi ea omnia prorsus, quæ
nos diximus, scripserunt. Sed ne lectori tedium pariam
in adducendo patres omnes, ex illis tantū duos in medi-
um proferam. Cœterū si quis plura habere voluerit, is
legat Magistrum sententiarum in primo, Distinct. 14. 15.
& 16. & Doctores Scholasticos in easdē distinctiones, &
præsertim D. Augustinum in 2 de Trinitate libro, a cap.
5. vsq; ad finem libri. Et lib. 4. cap. 20. Sed audiamus D.
Ioannem Chrysostomum, Is. n. in Homilia de sancto &
adorando

adorando spū, Tomo 3. pag. 590. sic ad verbum scribit de
Missione filij, & spiritus sancti.

Christ.

Si autē audieris filium dicentem: mittam vobis spū S.
non secundum deitatem accipias, Deus .n. non demittit.
Nomina sunt hæc operationem significantia, eò quòd o-
nis qui dimittit, in illa mittit loca, in quibus non est. Fin-
ge quòd ego loquar alicui in hac sede. Non possum dicere
cuipiam, Veni mittā te hūc, hoc non est mittere, sed col-
locare, vel adstituere. Quod cū Deus ubiq; est, cœlum

Iere. 23. .n. inquit, & terrā ego impleo, dicit Dominus, quò mit-

Psal. 133. tit, qui ubiq; est? Si ascendero in cœlum, tu illices, si de-

scendero in infernum, ades: Si sumpsero pennas meas di-
luculo, & habitauero in extremis maris, & enim illic ma-
nus tua deducet me. Quorsum igitur Deus mittet? An
fortè quòd ipse quidem ubiq;, is autem qui mittitur, non
ubiq;: misit Deus filium suum in mundum, num vt non
præsentem in mundo? propterea ne venit in mundum,
quia antea non fuerat in mundo? Quomodo igitur Ioan-
nes Euangelista dicit, omnia per ipsum facta sunt: in mū-
do erat, & mundus per ipsum factus est? Quomodo igi-
tur in mundum missus est? Num missus est, qui missus,
& mansit, qui misit, supra, & qui missus est infernè: Quo-
modo dicebat, & qui misit me mecum est? Obsecro dili-
genter attendas, securè serua sermonem. Potest .n. dicere
hæreticus: Mecum est, mihi est auxilio: sicut & ego dico,

NOTA

Deus mecum est. Non dixit simpliciter, sed quid? Pater in
me manens. Si mecum erat, & mecum mansit, quomodo
ille misit, vel quomodo hic missus est. Et si mansit supra
qui misit, & qui missus est venit deorsum, quomodo di-
cet filius: Pater mecum est? Si supra māsit qui misit, quo-
modo secum habet mittens missum? Ego .n. dixit, in pa-
tre, & pater mecum est, Quomodo igitur missus est, qui
dicit,

dicit, pater in me est. Et quomodo iterum misit. Igitur
 cum dicit: mitto vobis spiritum sanctum, donum dicit spi- Luc. 24.
 ritus S. Et ut discatis, quod donum mittitur, spiritus aut
 non mittitur, saluator dicit Apostolis: Manete in Ierusa-
 lem, donec induamini virtute ex alto, & sumeris virtutē
 superuenientis spiritus S. in vos. Alia est virtus quæ cō- 1. Cor. 12.
 ceditur, & alius est spiritus qui concedit, diuidens singu-
 lis prout vult. Igitur tu non potes ostendere mitti spiritū
 S. à pura deitate. Ego aut ostendam tibi factorem cœli et
 terræ mitti à spiritu S. Quid facis? Vel nega Christū, vel
 expūge scripturas, vbi seruus scripturarū obedi scripturis.
 Et vbi, inquit dictū est hoc? Audi Deum dicentē per pro- Ies. 48.
 phetam Iesaiam præconē pietatis. Audi me, dicit, Iacob,
 & Israël quid ego loquar. Ego Deus primus, & ego post
 hæc, & præter me Deus non est. Attendite oro. Restat
 .n. hic quod q̄ritur. Quis igitur qui dicit hæc, pater vel NOTA
 filius? Vide quomodo in figura Monarchæ trinitatem re-
 ctē prædicat. Ego Deus primus & ego post hæc, & præ-
 ter me non est Deus. Quis est qui hæc dicit? Mundi con-
 ditor. Subdit enim. Ego manu mea fundauī terram. Vi-
 de quomodo opifex loquitur: & spūs me⁹ firmauit cœlū.
 Ego omnibus stellis mandauī, ego excitaui cū iustitia re-
 gem, & omnes viæ meæ rectæ. Dixit seipsum opificem,
 & factorem cœli & terræ. Dicit postea hæc, non ab initio
 in occulto locutus sum vobis hæc, neq̄ in loco tenebroso.
 Dixit, fundauī terram, & feci cœlum, quando facti sunt,
 illic aderam. Et nunc Dominus misit me & spiritus eius.
 Te qui fecisti cœlum & terram, qui dixisti astris, Domi-
 nus misit me & spiritus eius genuit secundum Deitatem,
 misit secundum carnem. Factor cœli & terræ dicit: Do- NOTA
 minus misit me & spiritus eius. Missionem spiritus, hæ-
 retici in contumeliā capiūt, Misit pater, qui nō migrat,

28
nec transfertur loco. Misit filius, qui nō se discedere facit,
& à quo non seceditur. Et idcirco scriptura dicit. Deus ef-
fundit donum spiritus sancti. Diuinitas non effusa est, sed
Acto. 10. donum, propter hoc vt demonstraretur, quod hoc quod
effunditur nō sit spiritus sanctus, sed spiritus Dei gratia,
dicit Dauid Christo: Effusa est gratia in labiis tuis. Gra-
Psal. 44 tia effunditur, non qui donat gratiam. Si igitur æqualis
honor prædicatur, & quod à seipso manifestatus est, &
quod de meo accipiet, quasi à fonte, interpretari quis po-
test, ne habeant locum vel suffugium impietatis hæretici.
Venerare spūm S. quem accepisti. Discipe, quod retri-
butionem acceperis. Assumpsit Christus figmentum tu-
um, dedit mihi spiritum suum. Honore persecutus est cre-
aturā suam, ipsa ad dexteram patris collocata, & tu spi-
ritum S. in ordine seruitutis constituisti. Hæc salutaris
lex suggerit, prophetæ loquuntur, Apostoli diuinis ora-
culis annunciant, martyres confitentur, pii credunt, ec-
clesia contestatur, inscitia oppugnat, fidelis pluribus ar-
gumentis persuasum habet, sic & Christus glorificatur.
Eius enim est gloria, & honor, & adoratio simul cum pa-
tre & sanctissimo & bono viuifico spū, nūc & semper etc.

*Fulgen-
tius.* 17. Et beatus Fulgentius ad Monimum libro secūdo, pag.
17. & deinceps de eadem materia ita scribit.

Porro autem si missio mittens potior est credendus, co-
gnoscant in hoc suam conuinci perfidiam, quia sicut à pa-
tre & filio missus legitur spūs S. sic à patre & spū missus
inuenitur & filius. Quod ipse filius & per prophetā, mul-
to antequam mitteretur, dixit. Et postquam missus est,
propria testificatione firmavit. Nam veniens in Naza-
reth, & Synagogam ingressus, cū tradito sibi ad legen-
dum libro Esaia prophetæ, illum locum reuolueret, vbi
scriptum est, Spūs Domini super me, propter quod vnxit
me, euang.

me, euangelizare pauperibus misit me. Reddito volumi-
 ne, veritatem prophetiae illius praesenti testatur est effectum
 completam dicens. Hodie impleta est haec scriptura in au-
 ribus vestris. Sed & alio eiusdem prophetiae loco, a domino *Luc. 4.*
 atque ab eius spiritu se missum his verbis ostendit. Et nunc do- *Esa. 48.*
 minus misit me & spiritus eius. A se quoque sanctum spiritum
 mitti discipulis, ante passionem suam hoc modo pronun-
 ciat. Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam
 vobis spiritum veritatis, qui a patre procedit, ille testimoni-
 um perhibebit de me. Superius autem eundem spiritum
 etiam a patre mitti docuerat. Paracletus autem, inquit,
 spiritus S. quem mittit pater in nomine meo, ille vos doce-
 bit omnia. A patre ergo & a spiritu missus est filius, & a pa-
 tre & filio missus est spiritus. Verumtamen, nec filij nec spi-
 ritus sancti missionem localiter factam quisque debet Chri-
 stianus accipere, sed illo missionis nomine, opus intelligen-
 mus manifestationis indultae. Sic enim non localiter mis-
 sus est filius, nec localiter mittitur spiritus S. sicut nec ipsius
 patris est quoquam localis adventus. Cum tamen filius di-
 lectoribus suis non tantum suum, sed & patris promittat
 adventum, ait enim. Si quis diligit me, sermonem meum ser-
 uabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus,
 & mansionem apud eum faciemus. Sicut ergo pater & fili-
 us nusquam quidem desunt, & tamen ad quem volunt, veniunt
 (per gratiam enim veniunt, qui per potentiam nusquam
 desunt) sic etiam in missione vel adventu spiritus S. nullus lo-
 calis illius accipiendus est motus, sed nostrae credendus est
 sanctificationis effectus. Nam si localiter secundum deita-
 tem missus est filius, aut localiter mitti putatur spiritus S. Ergo
 etiam Deus pater loco (quod absit) credetur inclusus. Et
 ubi est, quod immensitatem suam deus ipse taliter nobis in-
 sinuat dicens. Coelum & terram ego impleo, filij quoque

*Missio fi-
 lii & spi-
 ritus san-
 cti non est
 localiter
 facta.*

*Scriptu-
 ra docet
 immensi-
 tatem na-
 turae pa-
 tris sed et
 filij et spi-
 ritus san-
 cti.*

immēſitatē propheticus nobis ſermo commēdat. De quo ſanctus Hieremias ſic loquitur. Magnus eſt & non habet finē excellſus & immēſus. Et quia ipſe eſt virtus & ſapiētia Dei, de ipſo vtrūq; dicitur. Attingit à ſine vſq; ad finē fortiter, & diſponit omnia ſuauius. Apoſtolica quoq; tenemus prædicatione compertū, quia in Chriſto condita ſunt vniuerſa in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue po- teſtates. Omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe ē ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. Quid ergo eſt, qd implere ſua præſentia nequeat. In quo Apoſtolus vniuerſa in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia conſtare pro- nūciat. Sancti quoq; ſpiritus immēſitatē ſcriptura ſic loqui- tur. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Propter quod & Dauid ſanctæ Trinitatis vnā ſubſtantialiter im- mēſitatē non ſolūm corde credens ad iuſtitiam, quin etiā ore conſitens ad ſalutem, ſic cecinit. Quō ibo à ſpū tuo, & à facie tua quō fugiam? ſi aſcendero in cœlum tu illic es, & ſi aſcendero in infernum, ades. Et ſi abſumpſero pennas meas ante lucem, & habitauero in nouiſſimo ma- ris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dex-

*Tota Tri-
nitas v-
biq; eſt.* tera tua. Cū ergo, ſicut diximus, tota Trinitas vni-
tate deitatis ſuæ naturaliter immēſa infinitaq; permane-
at, & ſic localiter nuſquam ſit vt tñ nuſquam deſit, atq; i-
ta ſit vbiq; tota, vt nec per partes creaturæ totius particu-
lariter diuidi, nec vniuerſitate totius poſſit creaturæ cō-
cludi, quoties ſpūs S. ad conſecrandum ſacrificium à pa-
tre poſcitur. Prima eſt fidei ratio primāq; cunctis Chri-
ſtianis ſalubriter retētāda cautela, vt ſancti ſpūs nullate-
nus localis cogitetur aut exiſtetur aduentus. Fidelibus
2. Cor. 3. quippe dicit Apoſtolus. Nescitis, quia tēplum Dei eſtis,
& ſpūs Dei habitat in vobis. Et alio loco. Orantes omni
tempore

tempore in spū, & in ipso vigilantes. Et ipse saluator discipulis suis dicit, Si diligitis me, mandata mea seruare, & ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, vos aut cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Vnde & Paulus eundem nos spiritum adoptionis accepisse sic praedicat. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Fidelibus itaque, qui templum Dei sunt, & in quibus spiritus Dei inhabitat, imo qui templum sunt spiritus S. (sicut Apostolus dicit. Nescitis, quia membra vestra templum est spiritus S. qui in vobis est, quem habetis a Deo. Quibus etiam idem Apostolus mandatur, vt in ipso orent, atque in ipso vigilent) quomodo spiritus S. tanquam ante absens mitti creditur? cum nec orare commode ac vigilare aliquis possit, nisi se illi spiritus S. infuderit.

Quocirca, sicut dicit Apostolus, spiritualibus spiritualia comparantes. Et in spiritu, qui vtrique naturaliter Deus est, nihil corporale, nihil locale, nihil temporale, nihil mutabile cogitantes, considerare debemus, nomine spiritus sancti nonnunquam dona spiritualis gratiae nuncupari. Nam legimus in libro Regum, Cum esset Helias diuino munere transferendus, & discipulo, priusque tolleretur, dedisset fiduciam postulandi quod vellet ille spiritum, quem Helias acceperat, duplicem sibi postulauit attribui. Vbi vtrique intelligimus spiritus nomine donum spiritualis gratiae designari. Neque enim substantia spiritus S. potest vel augeri vel minui, quia sicut est sine initio & sine termino sempiternus, sic sine augmento detrimeturque perfectus. Cuius tamen dona, secundum ipsius imperscrutabilem atque inreprehensibilem voluntatem, sicut in hominibus posse augeri credimus, sic

Ioan. 14.

Rom. 8.

Nomine

spiritus

quoniam

spiritua-

lia dona

gratie si-

gnifican-

tur.

NOTA

Dona spi-

ritus s. in

nobis au-

geri vel

minui

possunt non

in eis pos-

se spiritus.

in eis posse minui nō negamus. Nam cū dona sunt spūs
s. charitas, gaudīū, pax, lōganimitas, bonitas, benignitas,
fides, modestia, continentia. Et cū alii detur per spūm
sermo sapientiae, alij autē sermo scientiae secundum eundē
spūm, alteri fides in eodem spū. Hac tñ omnia possunt in
hominibus & augeri & minui. Vnde est illud, quod ipsi
Apostoli augmentum fidei sibi à Domino postulant cō/
donari, dicētes. Domine auge nobis fidem. In charitate
quōq; nos crescere, ipse beatus demonstrat Apostolus, q
ait. Veritatē autē facientes, in charitate crescimus. In illo
per omnia. Quomodo autē in charitate crescimus, nisi cū
per dona gratiae spiritalis crementum accipimus chari/
tatis? Charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris, p
Rom. 5. spūm S. qui datus est nobis. Hoc sentitur & de cōteris
spiritalib⁹ donis quae pro vniuscuiusq; captu, vel augeri
vel minui dicuntur in nobis.

Et ad Thrasymundum Regē Aphrorum lib. 2. cart.
49. scribit.

Multum verō miramur istos, qui in contumeliā filiū
Dei conspirant, aestimantes eum secundum deitatis sub/
stantiam, aut ad locum de loco motu locali transire, aut
non posse simul omnia, deitatis suae immēsitatē comple/
re, in tantum, vt cū eum audiunt ad terram descendere,
credant eum in cōelo vel apud inferos non fuisse, & ad in/
fernum secundum deitatis substantiā ita descēdisse cōfir/
ment, vt eum cōelo defuisse tunc & terris existiment.

Ecce quomodo & isti sancti patres eadem prorsus scri/
pserunt, de missione filiū, & spiritus S. vt nos scripsimus.
Nā haec est catholica & orthodoxa sententia, quod filius
& spūs S. non secundum substantiam, sed secundum effe/
ctum & creaturas, in quibus sese patefecerunt, missi di/
cuntur à diuina scriptura.

Caput

CAPVT IIII.

De incarnatione Filij DEI.

QVoniam particularem titulum huic tertio libro, de Missionem filij & spiritus sancti feci, & quidam scioli sunt, qui cum audiunt Incarnationem filij, quæ Missio dicitur & est, opus esse totius Trinitatis, offenduntur & inferunt totam Trinitatem incarnatam esse, & ita me prædicant Sabellianismum in Ecclesiam reuocare, visum est, hanc materiam de Missionem filij, hoc est, de incarnatione plenius in hoc capite tractare, ut ora sciolorum obturentur, & simplices erudiantur. Quare, accepto hoc textu Ioannis *Ioann. 1.* Euangelistæ, Et verbum caro factum est, quæ de incarnatione quantum ad præsens institutum attinet, dicenda sunt, ea breuitate, qua potero, tractabo. Nam copiosius Magister Sententiarum in tertio hæc materiã pertractat.

In incarnatione verbi quatuor consyderanda sunt, verbum, caro, & horum vnio, atq; huius vnionis causæ. De verbo verò peculiarem tractatum scripsi, qui ad calcem huius libri adglutinabitur. Per carnem, totum hominem intelligit, hoc est carnem humanam anima rationali præditam, quæ simul coniuncta hominem constituunt. De coniunctione verò verbi & carnis, hoc est, quomodo verbum naturam nostram in vnitatem suæ personæ assumpsit, Magister Sent. in 3. Dist. 2. & 3. eruditissimè explicat. Vnde & ego post causas recitatas ipsius vnionis, de incarnatione tractabo, deinde cõtra nouos Eutychianos, quorum vnus est Gonesius, qui librum inuulgauit cõtra hanc vnionem personalem, ostendam, quòd vnio non facta sit in natura, sed in persona. Deinde quòd opus Incarnationis, seu vnionis, & missionis sit opus actiuum totius Trinitatis.

Causas, quib⁹ Deus verbū incarnat⁹ ē, vthominē, quē
condidit, carnē

cōdidit, redimeret, quinq; fuisse deprehēdo. Quarū quatuor ad Deum, vna verò ad homines pertinet.

Ex his quatuor causis quæ Deum respiciūt, cū omne dictum & factum à fine sit iudicandum (nam omne agēs agit propter aliquem finem) vnā primam & principale causam redemptionis generis humani inuenio ab Apostolo Paulo explicatam esse, Ephes. 1. nempe, vt laudaretur gloria gratiæ suæ, vt & Seraphim atq; aliæ mentes cœlestes Deū laudant, Iesa. 6. Psal. 148. Vniuersa .n. propter semetipsum fecit Deus, Genes. 1. Prou. 16. Ephes. 1. Voluit .n. Deus voluntatem suam, suūq; decretum stabilitū esse. Nam, cū Deus hominis gratia totum mundum cōdidisset, hominem tandem propter semetipsum condidit, vt diuitias bonitatis suæ cognosceret, & cognoscendo amaret, & amando frueretur, & omnium bonorum suorum hæres esset, & pro hoc tā inestimabili beneficio gloriam gratiæ suæ laudaret perpetuò, vt multis Apostolus Ephesiorū primo explicat.

Verū, cū Diabolus inuidiamotus hominem suis fraudibus decessisset, & eū à tanta dignitate deturbasset, Deus hominem liberare voluit, vt decretum & consiliū suum stabiliretur & cōfirmaretur. Hæc est prima & principalis causa redemptionis generis humani.

Huic causæ aliæ accedunt & succedunt tres. Prima, vt Deus seruum suum, quē Diabolus fraudulenter acceperat, iurē in libertatem assereret. Oportuit .n. recuperare quod suum erat. Secunda, vt potentiam suam, & se esse rerum omnium legitimū dominū, & eorū creatorē ac possessorem declararet. Alioquin Diabolus Deo potentior iudicatus & habitus fuisset, & creator creatura inferior. Tertia, vt gloriam suam alteri non daret. Pauper .n. & inglorius iudicatus fuisset Deus, nisi ē manibus Diaboli cre-

abolí creaturæ suæ seruum suum eripuisset. Vnde etiam
psaltes nomine Ecclesiæ Deum orat, hoc modo. Adiua
nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis *Psal. 78.*
tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris
propter nomen sanctum tuum.

Hæ tres causas Dominus Iesus in præcatione, quã do-
cuit nos orando recitare, quam pater noster vulg^o vocat,
indicat, cùm docet nos orare dicens: Sed libera nos à ma-
lo, hoc est, Diabolo: quia tuum est regnum, & potentia,
& gloria, in sæcula sæculorum. Nam nos regnum eius su-
mus, vt in præcatione dicimus: Adueniat regnum tuũ.
Alioqui Diabolus, non Deus, gloriã habuisset. Hæ itaq;
omnes quatuor causæ Deum respiciunt.

Quinta verò & vltima respicit nos, & propter nos est,
nempe misericordia Dei, de qua Apostolus scribit 1. Ti-
moth. 1. Certus sermo, & modis omnibus dignus, qui ac-
cipiatur, quòd Iesus Christus venit in hunc mundum, vt
peccatores saluos faceret. Et Ephes. 2. Sed Deus, qui di-
ues est in misericordia, propter multam charitatem suã,
qua dilexit nos, etiam cùm essemus mortui per delicta,
conuificauit nos vnà cum Christo. Et Ioann. 3. Sic De^o di-
lexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt o-
mnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æ-
ternam. Hæ sunt causæ propter quas verbum caro fa-
ctum est. Quomodo verò ipsum verbum caro factũ est,
paucis est explicandum.

Omnis hominis conceptio duplex est. Vna carnis, quæ *De modo*
fit in seminum commixtione viri s. & foeminae, quæ po- *incarnati*
test dici conceptio seminis, quæ tempore præcedit anima- *onis, seu*
tionem, vt phyci tradunt, & experientia docet. Altera *concepti-*
est conceptio in animatione fœtus, quæ dici potest conce- *onis chri-*
ptio hominis, qui constituitur ex anima & corpore, non *sti.*

Kk

quidem

quidem secundum Platonem in Alcibiade, vel de natura hominis lib. 5. sed secundum Aristotelem 2. Physi. cap. 1. & 2. de Anima libro, cap. 2. & secundum fidem catholicam. Tunc enim primo constituitur homo in utero matris, quando anima vnitur corpori, Prima conceptio non habuit locum in D. virgine Maria, vt quidam hæretici dixerunt, absit, sed secunda tantum, & tunc verbum assumptione carnis animatæ anima rationali dicitur conceptum e virgine, vt ait D. Augustinus in lib. Quæst. de Trinitate, ubi quæritur, vtrum diuinitas cum carne concepta & nata & passa est, &c. quæ humanitatis propria esse noscuntur. Vnde sic respondet. Vtq; diuinitas suæ carnis conceptione concepta est, & natiuitate nata, sensitq; participatione humani affectus mortem, quam sponte suscepit, non naturæ suæ potentiam perdens, per quam cuncta viuificat. Et ipse author, qui sponte natus est, sponte passus est, &c. Vnde Magister Sent. in 3. Dist. 2. hanc materiam tractans, primum hunc titulum scribit, Quod verbum simul assumpsit carnem & animam, neq; caro prius est concepta, quam assumpta, deinde statim sic materiam ipsam tractat.

Si autem quæritur, vtrum verbum carnem simul & animam assumpsit, an prius animam, quam carnem, vel carnem, quam animam, an vtrum caro illa prius in utero virginis concepta, & postea assumpta, verissimè & absq; vlla ambiguitate dicitur, quia ex quo Deus hominem assumpsit, totum assumpsit, simulq; sibi vniuit animam & carnem. Nec caro prius fuit concepta, & postmodum assumpta, sed in conceptione assumpta, & in assumptione concepta. Vnde D. Augustinus in libro de fide ad Petrum Diaconum: Firmissimè tene & nullatenus dubites, nec carnem Christi sine diuinitate conceptam in utero vir-

vtero virginis, priusquam susciperet à verbo. Sed ipsum
 verbum Deum suæ carnis acceptione conceptū, ipsamq;
 carnem verbi incarnatione conceptam. Idem in libro de
 Trinitate. Non esset Dei hominūq; Mediator, nisi esset
 idem Deus, idem homo, in utrōq; vnus & verus, quam
 seruilem formam à solo filio susceptam tota Trinitas, cu-
 ius vna est (NOTA) voluntas & operatio, fecit. Nō autē
 in vtero virginis prius caro suscepta est, & postmodum
 diuinitas venit in verbum (hoc volebat Nestorius hære-
 ticus) sed mox vt verbum venit in vterum, seruata veri-
 tate propriæ naturæ (nota Lutomiri) factum est caro &
 perfectus homo, & in veritate carnis & animæ natus est.
 De hoc etiam Gregorius in mortalibus ait. Angelo nun-
 ciantē, & spiritu adueniēte, mox verbum in vtero, mox
 intra vterum verbum caro. Hæc Magister. Et hæc de in-
 carnatione.

*Libri 10
 capite 6.
 De perso-
 na quæ
 duab; na-
 turis con-
 stat; non
 de officio
 loquitur.*

Cœterum, quoniam nunc temporis potentissimè in *Vtrum v*
 Polonia regnathærelis Eutychetis, vt multæ aliæ, quæ *nio in na*
 facit in Christo vnā naturam ex diuina & humana mix- *tura, aut*
 tam atq; compositam, & per consequens vnā volunta- *in perso-*
 tē & vnā operationem, ideo paucis hic operæ preciū *na facta*
 est ostendere vnionem verbi & carnis non esse factam in *sit.*
 natura, sed in persona.

Sit itaq; *Questio* hæc. Vtrum vnio sit facta in natura,
 an in persona; aut, vtrū in Christo sit vna natura, vel du-
 æ. Cui sic respondetur.

Si autem esset vna natura in Christo tantū, aut alte- *Respon-*
 ra tantū esset, vel diuina, vel humana, aut composita *sio.*
 ex vtriusq;. Si altera earum tantū, hoc posset esse dupli-
 citer. Vno modo, cū nulla coniunctio vnus naturæ ad
 alteram interueniret, & hoc modo si esset natura diuina
 tantū, nihil accideret nomini in hoc, quod verbum ca-
 ro factum

ro factum est, hoc est, non verum esset, quod Euangelista dicit de filio Dei verbo, & verbū caro factū ē, & ita incarnatio nihil esset, quod falsum est.

Si verò esset humana natura tantū in Christo, nihil differret Christus ab aliis hominibus, & ita periret incarnatio, & sic falsum esset, quod ait Euangelista, & verbū caro factum est. Et Paulus Rom. 9. Quorum patres, ex quibus est Christus, quantū ad carnem attinet, qui est super omnia benedictus Deus in sæcula. Sic & Philippen, 2. Qui cū in forma Dei esset, &c. & ita vana esset fides nostra, quod impium est.

Alio modo, cū altera naturarum transiret in alterā, aut diuina in humanam, aut humana in diuinam. Sed hoc esse non posset. Quia quæ non communicant in materia, non possunt in inuicem transire, vt sicut anima non mutat seu trāsit in corpus, nec corpus in animā, nec ferrū in aquā, nec aqua in ferrū &c. ita diuina natura, cū prius sit immaterialis, nec vllō pacto communicat humanæ naturæ in materia, non potest mutari seu transire in humanā, nec humana in diuinam.

Præterea, si diuina natura transiret in humanam, tolleretur simplicitas & immutabilitas diuinæ naturæ, & passibilis fieret, quod ē impossibile. Si verò humana verteretur in diuinā, tolleretur similiter veritas humanæ naturæ in Christo, & per consequens veritas passionis eius, & omnium, quæ corporaliter operatus est Christus. Tētatus .n. fuit per omnia in similitudine absq̃ peccato, ait Apostolus Ebr. 2.

Si autem vna esset natura composita ex duabus, diuinā .s. & humana in Christo, hoc posset esse dupliciter. Vno modo, quia tertia natura componeretur ex duabus naturis non manentibus, sicut ex quatuor elementis componi-

tur mixta

tur mixtum, & hoc modo poneretur natura diuina materialis, mutabilis, & passibilis, quod impossibile & hæreticum est, quia mixtio non est nisi eorum, quæ communicant in materia, & nata sunt agere & pati ad inuicem, & sic tolleretur fides nostra, quæ confiteretur ex verbo Dei Christum esse verum Deum & verum hominem.

Alio modo, quod componeretur secundum informationem sicut ex anima & corpore fit vnum, quod est homo, quod hoc esse non potest, quia per ipsum modum non fit vnum ex duobus actibus, nec ex duabus potentiis, sed ex actu & potentia, seu ex materia & forma, ut ait philosophus. 2. Physi. cap. 1. & 2. de Anima, cap. 2. Diuina autem natura & humana, utraq; est ens actus, & utraq; est forma perfecta, ut Apostolus ad Philip, cap. 2. dicit, ergo ex his duobus actibus, & ex his duabus formis perfectis non componitur vna natura Christi, quod quia dixit Eutyches legitime condemnatus est hæreticus. Non est ergo in Christo vna natura simplex tantum, neq; vna composita ex duabus, sed duæ naturæ perfectæ in vnam personam coniunctæ, & duæ voluntates naturales, & duæ naturales operationes. Et sic unio facta est in persona, & non in natura. Si quis verò plura requirat, in hanc sententiam, is legat Magistrum Sent. in 3. Dist. 5. & Doctores scholasticos in eam. Sed hæc pauca scripta sunt propter novos Eutychianos, quorum in Polonia magnus est numerus, & præsertim propter Stanislaum Orichouium Polonum, & quendam nebulonem Gonesium, qui mihi præsentem quodam discipulo meo, Benedicto Cracouiense nomine, dixit, ita diuinam naturam verbi (plures diuinitates facit) & semen beatæ virginis (horrendum dictum) in vnam tertiam quandam naturam coaluisse, ut semen viri & mulieris in vnam creaturam. Item & librum addidit

in hanc sententiam, quem illustrissimo Principi Radieui Ioni dedicauit. Reliqua ex Magistro, & ex meo in primū cap. Ioannis cōmentario legere poteris. Superest, vt opus incarnationis, seu missionis, & vnionis ostendam opus fuisse actiuum totius Trinitatis, non autem solius filij, & tamen tota Trinitas non est incarnata, sed solus filius incarnatus est.

*Missio et
incarna-
tio nomi-
na media
sunt filij.*

Sciendum est, quod missio & incarnatio, vt & generatio & spiratio, nomina media sunt. Possunt .n. capi & actiue & passiue. Cū missio & incarnatio capiuntur actiue, tunc toti⁹ Trinitatis opera sunt actiua. Cū verò passiue, tunc solius opera sunt passiuia. Sic & generatio. Si actiue capitur, tunc solius patris opus actiuum est. Si verò passiue, solius filij opus passiuum est. Similiter & spiratio. Cū .n. spiratio capitur actiue, tūc & patris & filij opus actiuum est. Cū verò passiue, solius spiritus S. passiuum opus est.

Cū itaq; in proposito dicimus, quod missio & incarnatio sint opera totius Trinitatis ad extra, tunc opera illa actiue, non autem passiue intelligimus. Cū verò solius filij, tūc passiue. Sol⁹ .n. filij missus est (missus est & spūs S. sed hic de eo non loquimur) & incarnatus est, non autem pater & spūs S. Hæc itaq; nomina missio, incarnatio, & vnio cū actiue capiuntur, opera toti⁹ Trinitatis ad extra esse intelliguntur. Et tunc hæc tria nomina idem significāt, quod & sancti patres diligentissime ex scripturis sanctis obseruarunt.

Quod autē dicunt, solus filius, non pater, & spiritus S. carnem assumpsit, verum est, ergo opus incarnationis actiuum solius filij est, non totius Trinitatis, falsū est. Nā in verbo assumere, seu verbo assumptionis duo considerantur, Principium actionis, & terminus siue finis ei⁹.

Esse as-

Esse assumptionis principium conuenit naturæ diuinæ; hoc est, toti Trinitati, patri s. & filio, & spūi s. quia eius virtute & operatione assumptio facta est, Sed esse terminum seu finem assumptionis non conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam sed soli verbo.

Præterea sciendū est, duos homines. immediatē à Deo *Duo ho-* Trinitate creatos esse. Quorum vnus primus Adam vo- *mines, à* catur, alter verò secundus Adam nuncupatur, vt ait A- *quibusto* postolus 1. Cor. 15. Factus est primus Adam in animam *tū genus* viuentem, extremus Adam in spiritum viuificātem. Pri- *humanū* mus homo de terra terrenus, secundus homo ipse Domi- *originem* nus de cœlo. A primo Adamo seu homine omnes terre- *duxit.* nī homines, à secundo Adamo seu homine Christo Domi- no omnes spirituales homines initium habuerūt. Et sicut primum Adamum tota Trinitas creauit, ita & secundū. Ait, n. Moyſes. Et dixit Deus, faciamus hominem ad i- maginem & similitudinem nostram. Quod autē hec sen- tentia de Deo Trinitate intelligatur, in libro de Trinita- te demonstratum est. En habes, quomodo primus homo fuit opus totius Trinitatis. Modo videamus, quomodo & secundus Adam, Dominus noster Iesus Christus, in- quantum homo perfectus est, sit opus & ipse totius Tri- nitatis, quæ est incarnatio, seu missio, & vniō. Nam hoc *Incarna-* mo Christi⁹ ita creatura totius Trinitatis est, sicut & pri- *tio opus* mus Adam seu homo, licet tamen ratione diuersa, vt Ge- *totis Tri-* nes. 2. Matth. 1. Luc. 1. manifestē habetur. *nitatis ex*

Petrus Apostolus dicit, Acto. 2. Certō sciat tota do- *scriptura* mus Israël, quod Dominum & Christū fecerit Deus, hūc *probatum* Iesum quem vos crucifixistis. Per Deū hic velint nolint *Acto. 2.* scioli, patrem intelligere coguntur, quod & hæretici cō- *Pater,* fitentur omnes licet totam Trinitatem, hoc est, patrem, & filium secundum diuinitatem, & spūm s. rectius intel- *ligere de-*

ligere debemus. Nam verbum, fecit, non ad filij diuinitatem, sed ad eius humanitatem refertur. Ait. n. Symbo-
lum Nicœnum ex verbo Dei de filio, genitum, non fa-
ctum, consubstantiali patri, per quē omnia facta sunt.
Deus itaq; pater fecit hunc Iesum, quem crucifixerūt Iu-
dæi, Christum, hoc est, vnctum, hoc est, creando eum v-
niuit verbo filio suo qui vnctio ē, & vniendo creauit. Fecit
etiā eū Dñum, cū eū cōstituerit sup oīa opa manuū sua-
rū, 1. Cor. 15. Ebr. 2. Sic etiā hūc textū Petri in Actis S. pa-
tres interpretātur, vt D. Cyrill⁹ lib. 9. Thesauri, cap. 3. &
D. Ambrosius, li. de fide. ca. 7. Nicolaus Lyranus & oī
hunc textū Petri, q̃a & Dñum & Christū fecit De⁹, sic in-
terpretatur: Id est, tota trinitas. Hunc Iesum, humanita-
tem eius vniendo verbo, & ad patris dexteram exaltan-
do. Hæc ille ad verbum. Pater itaq; si totam Trinitatem
ibi non volunt intelligere, fecit hominem Iesum, Christū,
hoc est, verbo solo, quod chrisma vocatur, id est, vnctio,
creando vniuit i. vnxit, & vniendo creauit, & eum cre-
aturarum omnium dominum fecit, atq; constituit. Sic &
Psal. 44 Dauid propheta & rex dixit, de Iesu Christo Domino
Ebr. 1. nostro: Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem propter
rea vnxit te Deus Deus tuus oleo laticiae &c.

Filius. Et ipsum verbum Dei, filius Dei, qui sapientia voca-
tur & est, fecit sibi illam carnem & animam, hoc est, illū
hominem, & eum creando sibi vniuit i. vnxit, & vniendo
creauit, vt Salomon ait: Sapientia ædificauit sibi domū.
Prou. 8. Per domum (ebraismus. n. est) templum, hoc est, corp⁹
suū animatū anima rationali intelligit, vt ipse Christus
ait, Ioannis 2. ad Iudæos, soluite templum hoc, & in trib⁹
diebus erigam illud. Hoc autem dicebat, ait Ioannes, de
templo corporis sui. Ecce quomodo & filius Dei, verbū
Dei fecit sibi hominem Iesum, hoc est, illū hominē crean-
do sibi in

do sibi in unitatē persone vniuit, & vniendo creauit, hoc ē, seipsum incarnauit, & misit, & vnxit. Vnde D. Athanasius in oratione contra Arrianos, pag. 289. de Incarnatione scribit. Corriganur, inquit, Samosatensis huius diuinæ vocis auscultator factus, quibus suū id corpus esse asseuerat, & quasi hæc verba pronunciat, ne alterū Christum à me, sed Christum mecum esse & me cum Christo idē esse existimes. Ego. n. sum Chrisma, seu vñctio Christi usq; siue vñctus homo est, qui à me assumptus est. Non igitur sine me Christus nōminari debet, sed vnā mecum, & ego cum illo, &c.

Et spūs S. incarnauit Christum, ait. n. angelus ad Iosephum de Mariā: Ioseph fili David, ne metuas adiungere tibi Mariam vxorem tuam, nam quod in ea conceptum est, à spū S. profectum est. Matth. 1. Et Luc. 1. Spūs S. superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quia propter & quod nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et Symbolum Apostolicum ait de Christo filio Dei, qui conceptus est de spū S. natus ex Mariā virgine. Et Symbolum Nicœnum: Et incarnatus est de spū S. ex Mariā virgine, & homo factus est. Et ipse Dominus Iesus de se ipso ex textu Iesaiæ prophetæ, cap. 61. dicit. Spiritus Iehouæ super me, propterea quod vnxit me, (hoc est, verbo, quod Chrisma, id est, vñctio dicitur, vniuit me vt D. Athanasius, ac reliqui patres, & rectè) ad euangelizandum pauperibus misit me, &c. Luc. 4. Spūs S. itaq; incarnauit Christum cum patre & filio.

Quod si de patre adhuc dubitant, quod incarnauerit filium, audiant Apostolum dicentem ad Galatas, cap. 4. Misit Deus filium suum, factum ex muliere. Mittere. n. est vnire, & incarnare in nostro proposito, vt omnes sancti patres consentunt, Sed audiamus D. Augustinum in

Spūs S.
sanctus.
Matt. 1
Luc. 1.

terpretantem Apostolum: Satis, inquit, ostendit eo ipso
 missum filium, quo factum ex muliere. Proinde mitti à pa-
 tre sine spiritu sancto non potuit, quia pater intelligitur
 misisse, eum eum fecit ex femina, quod utique non fecit sine
 spiritu sancto. Ecce quomodo Augustinus dicat, filium
 missum, hoc est, incarnatum à patre & spū sancto. Quod
 autem à se missus sit ipse filius, idem Augustinus lib. de
 Trinitate secundo dicit. Fortasse aliquis cogitat, ut dica-
 mus etiam à seipso missum esse filium, quia & Mariæ con-
 ceptus & partus operatio Trinitatis est. Sed inquit aliquis
 quomodo pater eum misit, si ipse se misit? Cui respondeo
 quærens, ut dicat, quomodo eum pater sanctificauit, si &
 ipse se sanctificauit? Vtrunque. n. Dominus ait. Quem pa-
 ter, inquit, sanctificauit, & misit in hunc mundum. Et a-
 libi. Ego pro eis sanctifico meipsum. Item quæro quomo-
 do pater eum tradidit, si ipse se tradidit. Vtrunque. n. legi-
 tur. Credo quod respondebit, si probè sapit, quia vna vo-
 luntas est patris & filij, & inseparabilis operatio. Sic igi-
 tur intelligat illam incarnationem, & ex virgine natiui-
 tatem, in qua filius intelligitur missus vna eademque ope-
 ratione patris & filij inseparabiliter esse factam, non inde
 separato spiritu sancto. Ergo à patre & filio missus est idē
 filius, quia à patre & verbo eius factum est, ut mitteretur
 id est, incarnatus hominibus appareret. Non enim missus
 est mutando locum, quia in mundo erat. Quapropter &
 pater inuisibilis vna cum filio secum inuisibili eundem
 filium visibilem faciendo misisse eum dictus est, qui si ita
 visibilis fieret, ut cum patre inuisibilis esse desisteret, id ē,
 si substantia inuisibilis verbi in creaturā visibilem muta-
 ta & transiens verteretur, ita missus à patre intelligeretur
 filius, ut tantum missus non etiam cum patre mittens inue-
 niretur, cum verò sic accepta est forma serui, ut maneret
 inamutatus.

Cap. 5.

Ioan. 17.

Notate
seminaria
ni.

Notate
Pinczoni
ani.

inamutatus

inmutabilis forma dei, manifestum est, quod à patre & filio non apparētibz factum sit, quod appareret in filio, id est, vt ab inuisibili patre cum inuisibili filio, idem ipse filius visibilis mitteretur. Hæc D. Augustinus.

Ex predictis omnibus manifestè habemus, quod filius missus sit, hoc est, incarnatus à patre, & à spiritu sancto, & à seipso, & quod ipsa missio sit incarnatio, vnio, & etiam vnctio, hoc est, quod homo factus sit, quod est opus commune totius Trinitatis, hoc est, patris & filij secundum diuinitatem, & spiritus sancti, & tamen Trinitas nō sit incarnata, sed solus filius incarnatus. Si itaq; assumptionem, incarnationem, vnctionem, vnionem, & missiōnem (hæc omnia nomina, in proposito nostro, idem significant) actiue acceperis, tūc opa toti⁹ Trinitatis ad extra actiua intelliges. Si verò passiuè, tunc solius filij passiuæ opera confiteberis. Quamuis, vt dixi, hæc omnia nomina idem significant, & ob id vnum opus dicere possumus, actiuum totius Trinitatis, passiuum autē solius filij. Vt. n. tres sunt personæ in sancta Trinitate distinctæ nō separatæ, pater, & filius, & spiritus sanctus, ita & tres creaturæ non modò distinctæ, sed separatæ, quæ has tres personas, non separatas, sed distinctas indicant, vox s. caro & columba. Vox solius patris, caro solius filij, & columba solius spiritus sancti est passiuè, sed actiue totius Trinitatis creaturæ & opera sunt.

In Trinitate, operantur personæ, non natura, hoc est, non datur opus naturale, sed personale. Extra Trinitatē natura operatur, non personæ, hoc est, non datur opus personale, sed naturale, quod diligentissimè obseruandū est. Hinc est, quod sancti patres omnes tam Latini, quam Græci & omnia sacra Concilia ex verbo Dei pronunciant, opera Trinitatis ad intra, seu intra Trinitatem se-

*Epilogus
totius capitulae*

parabilia sunt: extra Trinitatem verò inseparabilia omnino. Et est regula generalis, quæ nullam, nullam prorsus patitur exceptionem, vt scioli nugantur. Si .n. intra Trinitatē natura operaretur, nō persona, cū ita fili² sit natura, & spiritus sanctus natura sicut & pater, & natura generaret, &c. tunc ita filius generaret patrem, sicut pater filium generauit, ita & spiritus sanctus, &c. quod impium est & absurdum, vt etiam legitur 1. Metaph. Ideo alia persona, quæ natura & proprietate constat, generat, vt pater, & alia generat à patre, vt filius, & alia ab utrōq; procedit, vt spiritus sanct². Natura itaq; in Trinitate nō operatur, sed persona. Sed extra Trinitatem non persona operatur, sed natura. Non .n. pater, aut filius, aut spiritus sanctus vult & operatur vt pater, vt filius vt spiritus sanctus, sed vt Deus, vt in primo & secundo libro visum est.

Quod si quis quærat, quare extra trinitatem natura, non persona, operatur, responsio in promptu est. Quia pluribus personis non opus est. Sufficit .n. vnus Deus pater, & vnus Deus filius, & vnus Deus spiritus sanctus. Qui tres sunt vnus Deus. Non .n. hæ personæ fluxibiles sunt, aut corruptibiles, vt in genere humano sunt, sed immortales & incorruptibiles. Cū itaq; patris proprium fuerit generare, filij verò generari, & spiritus S. procedere ab utrōq; & hæc omnia facta sint, ideo hisce operibus amplius non opus est. Non operantur itaq; extra Trinitatē personæ, sed natura, hoc est, ipsæ tres personæ simul, & eodē modo. Nā omnia cōmunia sunt præter ingenerationem & generationem & processionem.

Quæ omnia, vt dixi, diligentissimè obseruanda sunt. Quæ si ab istis recentioribus scriptoribus (non omnes damno, sed sciolos, indoctos, ac temerarios) intellecta fuissent, non

sent, non turbassent, nec seduxissent ecclesiam Dei, quam
acquisiuit sanguine suo, ideo pœnas Deo dabunt, si non
in hoc, saltem in futuro sæculo. Et hæc propter simplices,
ne seducantur à sciolis, scripta sint volo.

Hic ad clariorem rei supra dictæ certitudinem placet
adscribere, quæ Nicolaus Lyranus theologus inter alios
non postremus in hanc sententiam scribit contra quendam
Iudæum impugnatorem Euangelij. Is. ii. sic scribit.

Primo arguit Iudæus ex verbis Christianorum, dicēs:
Vos dicitis, quod creator vnus est, & quod Christus ve-
ster sit filius eius, & quod descendit de cœlis sine separati-
one à patre & à spū sancto. Quādo ergo vos dicitis, quod
filius descendit in vterum virginis, quæro si tunc pater &
spūs S. fuerunt ab eo separati an non? Si dicitis, quod sic,
est contradictio in verbis vestris, quia dicitis, quod descē-
dit sine separatione ab eis. Si verò dicitis, quod non, sequi-
tur quod pater & spīritus sanctus sint incarnati sicut & fi-
lius, quod vos negatis. Respondet. Dicendum, quod de-
scensus filij in vterum virginis non est intelligendus per
motum localem, sed per nouum effectum in virgine, qui
quidem effectus est cōiunctio diuinæ naturæ & humanæ
in vna persona. Hæc igitur cōiunctio potest considerari
dupliciter. Vno modo effectiue, & sic facta fuit à tribus
personis scilicet patre & filio & spū S. Nam eorum opera sunt
indiuisa. Alio modo terminatiue, & sic illa cōiunctio ter-
minata est ad personam filij, propter quod solus filius
dicitur incarnatus. Licet autem ad hoc poni non possit
exemplū, quod non habeat plus de disconuenientia quàm
de conuenientia, tamen quantum ad aliquid potest poni
conueniens. Ponatur igitur casus, quod Plato, Socrates,
Cicero tractant matrimonium Berthæ cum Socrate, qui
est media persona. Si ergo quæraturn à quo est effectiue i-

ita matrimonialis coniunctio, patet quod à tribus. Si autem
 quæretur ad quem est terminatiue, patet quod ad Socra-
 tem tantum, propter qd ipse solus dicitur esse Bertha ma-
 ritus. Sic suo modo est in proposito, quod licet pater & fi-
 lius & spiritus sanctus sint vnum in natura, tamen sunt
 distincti in personis. Incarnatio verò terminata est ad fili-
 um prout personaliter distinguitur à patre & spiritu san-
 cto non tamen dicitur separatu^s ab eis, quia nomē separa-
 tionis non recipitur in diuinis personis, quia significat di-
 ueritatē essentiae, non sic autem nomen distinctionis. Sic
 igitur patet, quod ad dictū Christianorū de Christi incar-
 natione, non sequitur contradictio, seu aliquid inconue-
 niens. Hæc ille.

*Valen-
 nus genti-
 lis bla-
 sphemus
 in christū*

Demum, antequam hunc tractatum absoluam, neces-
 sarium duxi Valentinum Gentilem hac in parte quoq;
 confutare dicentem, in morte Christi verbum ab huma-
 nitate, quam in vnitate suæ personæ assumpserat, se-
 paratum fuisse, alioqui hominem illum mori non potuis-
 se. Huius suæ blasphemiae rationem hæc assignat. Verbū,
 qui est filius Dei vita est. Vbi est vita, ibi mors esse nō po-
 test. Christus est mortuus, ergo ibi vita non fuit, hoc est,
 verbum. Seiunxit .n. se à sua humanitate, & tunc mor-
 tua est. Hæc est eius in Christū blasphemia, qua hi de Chri-
 sto Domino articuli in Symbolo Apostolico falsi reddun-
 tur. Passus sub pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & se-
 pultus. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mor-
 tuis. Ante .n. hæc verba habetur in Symbolo, Et in Iesum
 Christum, filium eius (s. Dei patris) vnicum, Dominum
 nostrum. Qui concept^s est de spiritu sancto, natus ex Ma-
 ria virgine. Ad hanc blasphemiam confutandam hæc di-
 ligenter notanda sunt. Primum, in Christo tres esse sub-
 stantias, verbum nempe, animam rationalem, & carnē.
 Duae na-

Duas naturas, vnā naturam, quæ est verbum, humana alteram, quæ anima rationali & carne humana constat. Vnam personam, non duas. Vnum Christum, non duos Christos. Seu (quod idem est) Christus est tres substantiæ, verbum, anima, caro. Duæ naturæ, diuina & humana. Vna persona, vnus Christus.

Deinde, duas esse formas in Christo, diuinam s. & humanā (forma .n. dat esse rei) vt Apostolus Philip. 2. scribit, quod forma Dei assumpsit formam serui. Harum duarū formarum vna appellatur à sanctis doctoribus forma partis, altera forma totius, s. compositi. Forma partis est anima rationalis informans carnem humanam, quæ forma, vita carnis est. Caro .n. sine anima mortua est. Forma verò totius nempe compositi, est verbum, quæ vita æterna est, vt i. Ioan. 1. legimus, Et annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem. Hæc forma informat illum hominem, & fit Christus, de qua re supra clare & diffuse scripsimus. Nam Christus est verbum, anima, & caro. Vnde nec verbum sine anima & carne est Christus: nec anima sine verbo & carne est Christus, nec caro sine verbo & anima est Christus, sed hæc tria verbum, anima & caro vnum Christum constituunt. Christus .n. vnctū significat. Vnctio, verbum est, res verò vncta est humanitas eius. Quare in Christo duæ sunt vitæ, seu duæ formæ. Anima, carnem informans seu viuificans, verbum informans hominem illum, hoc est, Christum faciens seu vngens. His itaq; diligenter consideratis faciliè Valentinum Gentilem confutare, & illos articulos fidei Apostolicæ à blasphemijs eius liberare possumus.

Cum itaq; Valentinus Gentilis dicit, vbi vita est, ibi mors esse non potest, cumq; in Christo duplex sit vita, verbum & anima rationalis, de anima verum dicit, de verbo ve-

verbo verò mendacium. Non, n. caro Christi verbo vt forma sua viuificabatur, sed anima rationali, alioqui Christus non fuisset verus homo, qui ex anima rationali & humana carne constat. Anima itaq; rationalis est vita hominis, non autem verbum, vt volebat Arrius & post eum Appollinarius. Quomodo verò mortuus sit Christus, & resurrexerit, paucis videamus.

Cum in incarnatione, vt supra tractatum est, hæc tria verbum, anima & caro, simul & semel in vnam personam vnita fuerint, anima carni, & vtræq; verbo, neutra vnaquam à verbo separata fuerunt. In morte autem verbum se iunxit animam suam à carne sua, sed neutram à seipso, & tunc mortuus est Christus. Mors, n. nihil aliud est, quam separatio animæ, hoc ē vitæ à carne. Et cum oportuerit (iuxta totius Trinitatis ordinationem) Christum mori propter salutem nostram, necesse fuit, vt ille homo in Christo moreretur, hoc est, vita priuaretur. In morte itaq; anima rationalis, quæ est forma & vita hominis, à carne separata fuit, sed neutra à verbo se iuncta fuerunt, & sic mortuus est Christus. In resurrectione verò redeunte anima ad corpus, resurrexit Christus. Verbum itaq; separauit animam suam à carne sua, sed neutram à seipso in morte (quod semel assumpsit, nunquam dimisit) & in resurrectione animam suam carni suæ reiunxit, & ita resurrexit.

Si, n. verbum reliquisset animam & corpus seu carnem suam in morte, purus ac nudus homo mortuus fuisset, non autem Christus. Nam Christus, vt supra sæpè dictum est, est verbum, anima, & caro. Si itaq; anima & caro separatæ fuissent à verbo ante mortem, vt dicit Gentilis, tunc non Christus, sed nudus homo mortuus fuisset. Verum, cum verbum à carne sua & anima sua nunquam separatum

paratum fuit, licet animam suam à carne sua seiuuauerit,
 ut moreretur, & in resurrectione eam carni reuiuauerit,
 (dixera tenim, potestatem habeo ponendi animam me-
 am, & iterum potestatem habeo sumendi eam) sequitur
 Christum, non purum hominem, passum fuisse, crucifi-
 xum, mortuum, & sepultum, descendisse ad infernos,
 ac tertia die resurrexisse. Seposuit. n. animam suam
 à carne sua sed neutram à seipso, ad tempus, & iterum e-
 andem carni suae coniunxit, & ita mortuus est & resurre-
 xit Christus. Et sic patet confutatio Valentini homi-
 nis prorsus indocti & temerarij, qui non veritus est totū
 Christianum orbem cum inscitiae tum haereseos condem-
 nare. Non alia ratione hoc tempore hic in Polonia mi-
 nistri, non Christi, sed Antichristi peccant, qui varias he-
 reses ab inferis inter afflictam Ecclesiam Dei exci-
 tarunt. Humiliet atq; conuertat illos Deus.

A M E N.

Francisci Stancari Mantuani.

LIBER QVARTVS.

ORthodoxorum Symbolorū fidei, sacrorumq; Con-
 ciliorū generalium, atq; praecipuorū sanctorum patrum tū
 Graecorum, quā Latinorum, nec non sacrorum Impe-
 ratorum testimonia de Trinitate & vnitae Dei, deq; in-
 carnatione Domini nostri Iesu Christi.

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

CREDO in Deum, patrem omnipotentem creato- *Cap. 1.*
 rem coeli & terrae. Et in Iesum Christum, filium eius
 vnicum Dominum nostrum. Qui conceptus est de spi-
 ritu sancto, natus ex Maria virgine, Passus sub Pontio Pi-
 lato, cru-

M m

lato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis. Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Credo in spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, Carnis resurrectionem, & vitam aeternam. Amen.

SYMBOLVM NICOENVM.

Cap. 2.

CREdo in vnum Deū, patrem omnipotentē, factorē coeli & terrae, visibilibus omnium & invisibilibus. Et in vnum Dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de coelis, & incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas, & ascendit in coelum, sedet ad dexteram patris, & iterum venturus est cum gloria, iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum dominum & viuificantem, qui ex patre filioque procedit, qui cum patre & filio simul adoratur & conglorificatur. Qui locutus est per prophetas: & vnā sanctam catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum baptisma, in remissionem peccatorum, & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi saeculi. Amen.

SYMBOLVM D. ATHANASII.

Bap. 3.

Qui quisque vult saluus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem. Quam nisi quisque integram inviolatamque seruaerit, absque dubio in aeternum peribit.

Fides

Fides aut̃ catholica hæc est, vt vnum Deū in Trinitate, & Trinitatē in vnitate veneremur. Neq̃ cōfundētes personas, neq̃ substātiā separantes. Alia est. n. persona patris, alia filij, alia sp̃itus S. Sed patris & filij & sp̃us sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. Qualis Pater, talis filius, talis sp̃us S. Increatus p̃r, increatus fili⁹, increatus sp̃itus S. Immensus pater, immensus filius, immensus sp̃itus S. Aetern⁹ p̃r, ætern⁹ fili⁹, ætern⁹ sp̃itus S. Et tamen non tres æterni, sed vnus æternus. Sicut non tres increati, nec tres immensi, sed vnus increatus & vnus immensus. Similiter omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens sp̃itus sanctus. Et tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotēs. Ita Deus pater, Deus filius, Deus sp̃itus sanctus. Et tamen non tres Dī, sed vnus ē Deus. Ita Dominus Pater, Domin⁹ filius, Domin⁹ sp̃itus sanctus. Et tamen non tres Domini, sed vnus ē Dominus. Quia sicut sigillatim vnāquāq̃ personam Deum ac Dominum confiteri Christiana veritate compellimur, Ita tres Deos aut dominos dicere catholica religione prohibemur. Pater à nullo est, nec factus, nec creatus, nec genitus, nec procedens. Filius à patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Sp̃itus sanctus à patre & filio, non factus nec creatus, nec genitus, sed procedens. Vnus ergo pater, non tres patres, vnus filius, non tres filij, vnus sp̃itus sanctus, non tres sp̃itus sancti. Et in hac Trinitate nihil prius est, aut posterius, nihil maius aut minus: Sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales. Ita vt per omnia, sicut iam suprā dictum est, & Trinitas in vnitate, & vnitas in Trinitate veneranda sit. Qui vult ergo saluus esse, ita de Trinitate sentiat. Sed necessarium est ad æternam salutem, vt in carnationē quōq̃ domini nostri Iesu Christi fideliter cre-

dat. Est ergo fides recta, vt credam⁹ & confiteamur quia Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia patris ante sæcula genitus, & homo ex substantia matris in sæculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens. Aequalis patri secundum diuinitatem minor patri secundum humanitatem. Qui licet Deus sit & homo, nō duo tamen, sed vnus est Christus. Vnus autem est non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino, non confusione substantiæ, sed vnitatem personæ. Nam sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Qui passus est pro salute nostra descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde vētur⁹ est iudicare viuos & mortuos. Ad cui⁹ aduentū omnes homines resurgere habent cū corporibus suis. Et reddituri sunt de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt ibunt in vitā æternā, qui verò mala in ignē æternū. Hæc est fides catholica, quā nisi quisquē fideliter, firmiterquē crediderit, saluus esse non poterit.

SYMBOLVM DAMASI PAPAE.

Cap. 4.

CREDimus in vnum Deum patrem omnipotentem: & in vnum dominum nostrum Iesum Christum filium Dei: & in spiritū sanctum: Deum non tres Deos, sed patrem & filium & spūm sanctum, vnum Deum colimus & cōfitemur: non sic vnum Deum quasi solitarium, nec eundem qui ipse sibi parer sit, ipse & filius: sed patrem esse qui genuit, & filium esse qui genitus sit: spiritum verò sanctum, non genitum, neq; ingentum, non creatum neq; factum, sed de patre filioq; procedentem, patri & filio coæternum & coæqualem & cooperatorem, quia scriptū est:

Verbo

Verbo Domini cœli firmati sunt, id est, à filio Dei, &
 spiritu oris eius omnis virtus eorum. Et alibi: Emitte spi-
 ritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. I-
 deoq; in nomine patris & filii & spiritus sancti vnum con-
 fitemur Deum, quod nomen est potestatis, non proprie-
 tatis. Proprium nomen est patri, pater; & proprium no-
 mē est filio, filius; & propriū nomē spiritui sancto, spiritus
 sanctus. In hac Trinitate vnum Deum colimus, quia ex
 vno patre quod est, vnius cū patre naturæ est, vnius sub-
 stantiæ, & vnius potestatis. Pater filium genuit, non vo-
 luntate, nec necessitate, sed natura. Filius vltimo tempo-
 re ad nos saluandos, & ad implendas scripturas descendit
 à patre, qui nunquam desiit esse cum patre. Et conceptus
 est de spiritu sancto, & natus ex virgine, carnem & ani-
 mā & sensum, hoc est, perfectum suscepit hominem; nec
 amisit qd erat, sed cœpit esse qd non erat: ita tñ vt pfectus
 in suis sit, & verus in nostris. Nā qui deus erat, homo nat⁹
 est; & qui homo nat⁹ est, operatur vt deus; & qui opera-
 tur vt Deus, vt homo moritur; & qui vt homo moritur,
 vt deus resurgit. Qui deuicto mortis imperio, cum ea car-
 ne, qua natus & passus & mortuus fuerat, & resurrexit,
 ascendit ad patrem, sedetq; ad dexterā eius in gloria, quā
 semper habuit & habet. In huius morte & sanguine
 credimus emūdatos nos, & ab eo resuscitandos die nouis-
 simo in hac carne qua nunc viuimus; & habemus spem
 nos consecuturos præmium boni meriti, aut pœnam pro
 peccatis æterni supplicij. Hæc lege, hæc crede, hæc cre-
 ne: huic fidei animam tuam subiuga, & vitam consequer-
 is & præmium à Christo.

CONCILIVM TOLETANVM VNDECI-

mum, quod est compendium, & explicatio illorum qua-
 tuor sacrorum Conciliorum generalium.

Mm 3

Tomo 2.
 Concilio-
 rum.

Vnde car. 136.

Vnde sacrae instructiones arcana sanctorum Nicœni
scilicet, Constantinopolitani, Ephesini, atq; Chalce-
donensis conciliorum monita amplectentes, per quæ &
radicitushæreticorum falsa conciliabula destruuntur, &
fidei catholice norma declaratur, hoc communi, alterno-
quæ animorum iudicio definimus, vt hanc ipsam fidei no-
stræ regulam verbis simplicibus niteremur alternatim
nobis, singularitèrque refferre, ita vt, quicquid per triduum
de huiusmodi quæstionibus vnicuique nostrum lectionis
memoria ministraret, & prout animis vel memoriæ oc-
curreret, omni sobrietatis compendio, simplici notaret
stilo, relatio tamen ipsius sacramenti pura, & euident, &
à capite primum inciperet, & sic ad membra reliqua per-
ueniret, nullas obscuritatis in se lineas habens, nullas eti-
am inusitate loquutionis regulas continens, sed puritas
sola esset clara sermonum, quæ posset euidentem expri-
mere sensum, quo exercitationes nos magis ad intelligē-
dum verborum redderet simplex collatio, quàm relata
condensæ lectionis instructio. Quia & reuera tantæ rei
mysterium ita sacerdotes Dei conuenit nosse, vt non su-
perficie verborum efferantur incogniti, sed sensu sanæ
intelligentiæ reperiantur instructi, vt, in differendo præ-
cipuè huius sanctæ Trinitatis arcano plus euidentia, quàm
eloquentia eos efficiat saporatos. Sic enim ex diuini mu-
neris dono est actum, vt iuxta votum definitionis alter-
næ promissio monstraretur in opere. Vnde quod primo
die præsidentis metropolitani lingua profudit, die tertia
omnium nostrum vox sigillatim collatiue repetiit. Iste ẽ
ergo tenor fidei nostræ, qui & à capite copiose profluxit,
& à membris probatus gloriose emicuit.

Trinitas

Confitemur, & credimus sanctam, atq; ineffabilem Tri-
nitatem, patrem, & filium, & spiritum sanctum vnum
deum na-

deum naturaliter esse, vnius substantiæ, vnius naturæ,
vnus quôq; maiestatis atq; virtutis. Et patrem quidem *Pater*
non genitum, non creatum, sed ingenitum profitemur.
Ipse enim à nullo originem ducit, ex quo & filius natiui-
tatem, & spiritus sanctus processione accepit. Fons
ergo, & origo totius diuinitatis ipse est. Ipse quôq; pater
essentia quidem ineffabilis, substantiæ suæ filium ineffa-
biliter genuit, nec tamen aliud, quàm quod ipse est, genu-
it, deus deum, lux lucem. Ab ipso ergo est omnis paterni-
tas in cœlo, & in terra. Filium quôq; de substantia patris *Filius.*
sine initio ante sæcula natum, nec tamen factum esse fate-
mur, quia nec pater sine filio, nec filius sine patre aliquā-
do extitit. Et tamen non vt filius de patre, ita pater de fi-
lio, quia non pater à filio, sed filius à patre generationem
accepit. Filius ergo Deus de patre, pater autem deus, sed
non de filio. Ille autem fili⁹ patris, & deus de patre, æqua-
lis tamen per omnia filius deo patri, quia nec nasci cœpit
aliquando, nec desuit. Hic etiam vnus cum patre substan-
tiæ creditur, propter quod & homouisioni patri dicunt, hoc
est, eiusdem cum patre substantiæ. Homos enim Græcè *Filius cō-*
vnum, vsia verò substantia dicitur, quod vtrūq; coniū- *substanti-*
ctum sonat, vna substantia. Nec enim de nihilo, nec de *patri,*
alia aliqua substantia, sed de patris vtero, id ē, de substantia *sine prin-*
eius idem filius genitus, vel natus esse credendus est. Sē, *cipio.*
piternus quôq; est & filius, quoniam si pater semper fuit,
semper habuit filium cuius pater esset, & ob hoc, filiū de
patre natum sine initio confitemur. Nec enim eundē fili-
um Dei, pro eo quod de patre sit genitus, defectæ naturæ
portiunculam nominamus, sed perfectum patrem, perfe-
ctum filium, sine imminutione, sine defectione genuisse
asserimus, quia solius diuinitatis est inæqualem filiū non
habere. Hinc etiam filius Dei natura est filius, non ado-
ptione,

*Spiritus
sanctus.*

prione, quem deus pater nec voluntate, nec necessitate
genuisse credendus est, quia nec vlla in deo necessitas ca/
dit, nec voluntas sapientiam præuenit. Spiritum quoq;
sanctum, qui est tertia in Trinitate persona, vnum, atq;
æqualem cum deo patre, & filio credimus esse deum, vni/
us substantiæ, vnius quoq; esse naturæ, non tamen geni/
tum, vel creatum, sed ab vtriusq; procedentem, amborū
esse spiritū. Hic etiam spiritus sanctus nec ingenitus, nec
genitus creditur, ne, aut si ingenitū dixerimus, duos pa/
tres dicamus, aut si genitum, duos filios prædicare mon/
stremur, qui tamen nec patris tantum, nec filij tantum,
sed simul patris, & filij spiritus dicitur. Nec enim de pa/
tre procedit in filium, vel de filio procedit ad sanctifican/
dam creaturam, sed simul ab vtriusq; processisse monstra/
tur, quia charitas, siue sanctitas amborum esse agnoscitur.
Hic ergo spiritus sanctus missus ab vtriusq; creditur,
sed minor patre, & filio non habetur, sicut filius propter
assumptam carnem minorem se patre, & spiritu sancto
esse testatur. Hæc est sanctæ Trinitatis relata narratio,
quæ non triplex, sed Trinitas & dici, & credi debet. Nec
rectè dici potest, vt in vno deo sit Trinitas, sed vnus deus
Trinitas. In relatiuis verò personarum nominibus pater
ad filium, filius ad patrem, spiritus sanctus ad vtriusq; re/
fertur, quæ cum relatiuæ tres personæ dicantur, vna ta/
men naturalis substantia creditur. Nec sicut tres perso/
nas, ita tres substantias prædicamus, sed vnam substanti/
am, tres autem personas. Quod enim pater est, non ad
se, sed ad filium est, & quod filius est, non ad se, sed ad pa/
trem est. Similiter & spiritus sanctus non ad se, sed ad pa/
trem, & filium relatiuè refertur, in eo quod spiritu s pa/
tris, & filij prædicatur. Item cum dicimus deus, nō ad a/
liquid dicitur, sicut pater ad filium, vel filius ad patrem,
vel spūs

*¶ Infra
hoc expli
catur.*

vel spiritus sanctus ad patrem, & filium, sed ad se specia-
liter deus dicitur. Nam si de singulis personis interroge-
mur, Deum necesse est, fateamur. Deus ergo pater, deus
filius, deus spiritus sanctus singulariter dicitur, nec tamē
tres dii, sed vnus ē deus. Item & pater omnipotens, & fili-
us omnipotens, & spiritus sanctus omnipotens singulari-
ter dicitur, nec tamē tres omnipotentes, sed vn^o omni-
potens, sicut & vnum lumen, vnumq; principium prædica-
tur. Singulariter ergo vnaquæq; persona vnus deus cō-
fitetur, & creditur vna illis, & indiuisa, atq; æqualis de-
itas, maiestas, siue potestas. Nec minora ē in singulis, nec
auct^{or} in trib^{us}, q̄a nec min^{or} aliqd habet, cū vnaquæq; pso-
na de^o singularit^{er} dicit^{ur}, nec āplius, cū totæ tres psonæ v-
nus deus enuntiantur. Hæc ergo sancta Trinitas, quæ NOT A
vnus & verus est deus, nec recedit à numero, nec capitur
numero. In relatione enim personarum numerus cerni-
tur, in diuinitatis verò substantia, quid enumeratum sit,
non comprehenditur. Ergo hoc solo numerum inlinuāt,
quod ad inuicem sunt, & in hoc numero carent, quod in
se sunt. Nam ita sanctæ huic Trinitati vnum naturale cō-
uenit nomen, vt tribus personis non possit esse plurale.

Ob hoc ergo credimus illud in sacris literis dictum: Ma- Psal. 146
gnus dominus noster, & magna virtus eius, & sapientiæ
eius non est numerus. Nec quia tres has personas esse di-
ximus vnum deum, eundem esse patrem, quem filiū, vel
eum esse filium, qui est pater, aut eū, qui est spiritus san-
ctus, vel patrem, & filium dicere poterimus. Non enim
ipse est pater qui filius, nec ipse filius qui spiritus sanctus,
nec spiritus sanctus, ipse qui est vel pater, vel filius, cū
tamen ipsum sit pater, quod filius, ipsum filius quod pa-
ter, ipsum pater, & filius, quod est & spiritus sanctus, id
est, natura vnus Deus. Cū enim dicimus, non ipsum

Nn

esse pa-

esse patrem quem filium, ad personarum distinctionem
refertur, cum autem dicimus, ipsum esse patrem quod fi-
lium, & ipsum filium quod patrem, ipsum spiritum san-
ctum quod patrem & filium ad naturam, qua deus est, vel
substantiam pertinere monstramus, quia substantia vnu
sunt. Personas enim distinguimus, non deitatem separa-
NOTA mus. Trinitatem igitur in personarum distinctione ag-
noscimus, unitatem propter naturam, vel substantiam
profitemur. Tria ergo ista vnum sunt natura scilicet, non
persona, nec tamen istae tres personae aestimandae sunt se-
parabiles, cum nulla ante aliam, nulla post aliam, nulla
sine alia vel extitisse, vel quippiam operata esse aliquan-
do creditur. Inseparabiles .n. inveniuntur & in eo quod
sunt, & in eo quod faciunt, quia in se generantem patrem, &
generatum filium, vel procedentem spiritum sanctum nul-
lum fuisse credimus temporis intervallum, quo aut geni-
tor genitum aliquando praecederet, aut genitus genitori
deesset, aut procedens spiritus patre, vel filio posterior
appareret. Ob hoc ergo inseparabilis, & inconfusa haec
Trinitas a nobis & creditur, & praedicatur. Tres igitur
personae istae dicuntur, iuxta quod maiores definiunt, ut
agnoscantur. Nam si attendamus illud, quod scriptura
Sapi. 7. sancta dicit de sapientia, splendor est lucis aeternae, sicut
NOTA splendorem luci videmus inseparabiliter inherere, sic con-
fitemur, filium a patre separari non posse. Tres ergo
illas unius, atque inseparabilis naturae personas sicut non
confundimus, ita separabiles nullatenus praedicamus,
quandoquidem hoc nobis dignata est ipsa Trinitas eui-
denter ostendere, ut etiam in omnibus, quibus voluit si-
gillatim personas agnosci, unam sine altera non permit-
tat intelligi. Nec enim pater a se filio cognoscitur, nec fi-
lius a patre inuenitur. Relatio quippe ipsa vocabuli
personae

personalis, personas separari vetat. Quæ etiã non simul
nominat, simul insinuat. Nemo enim audire potest vnũ
quodq̃ istorum nominum, in quo non intelligere cogar
tur & alterum. Cũ ergo hæc tria sint vnum, & vnum
tria, est tamen vnicuiq̃ personæ manens sua proprietas.
Pater enim æternitatem habet sine natiuitate, filius æter
nitatem cum natiuitate, spiritus verò sanctus processio
nem sine natiuitate. De his tribus personis solam filij
personam pro liberatione humani generis, hominem ve
rum sine peccato de sancta, & immaculata Maria virgi
ne credimus assumpsisse, de qua nouo ordine, nouaq̃ na
tiuitate est genitus. Nouo ordine, quia inuisibilis diuini
tate, visibilis monstratur in carne. Noua autem natiuita
te est genitus, quia intacta virginitas & virilem coitum
nesciuit, & fecundata per spiritum sanctum, carnis ma
teriam ministravit. Qui partus virginis nec ratione col
ligitur, nec exemplo monstratur. Quod si ratione colli
gitur, non erit mirabile, si exẽplo non erit singulare. Nec
tamen spiritus sanctus pater esse credẽdus est filij, pro eo,
quod Maria, eodem spiritu sancto obumbrante, cõcepit,
ne duos patres filij videamur asserere, quod vtiq̃ nefas ẽ
dici. In quo mirabili conceptu, ædificante sibi sapientia
domum, verbum caro factum est, & habitauit in nobis.
Nec tamen verbum ipsum ita in carnem conuersum, atq̃
mutatum est, vt desisteret deus esse, qui homo esse voluis
set, sed ita verbum caro factum est, vt non tantum ibi sit
verbum dei, & hominis caro, sed etiam rationalis homi
nis anima, atq̃ hoc totum, & deus dicatur propter deum,
& homo propter hominem. In quo dei filio duas credi
mus esse naturas, vnã diuinitatis, alteram humanita
tis, quas ita in se vna Christi persona vniuit, vt nec diuini
tas ab humanitate, nec humanitas à diuinitate possit ali

*De incar
natione.*

Ioan. 16

quando seiungi. Vnde perfectus deus, perfectus & ho-
mo in vnitate personæ vnus est Christus. Nec tñ q̃a duas
in filio dixim⁹ esse naturas, duas causabimur in eo esse p-
sonas, ne Trinitati (quod abh̃t) accedere videatur qua-
ternitas. Deus enim verbum non accepit personam ho-
minis, sed naturam, & in æternum persona diuinitatis tē-
poralem accepit substantiam carnis. Item vnus substan-
tiæ credimus esse deum patrem, & filium, & spiritum S.
non tamen dicimus, vt huius Trinitatis vnitatem Maria
virgo genuerit, sed tantum modo filium, qui solus natu-
ram nostram in vnitate personæ suæ assumpsit. Incarna-
tionem quoq̃ huius filij dei tota Trinitas operata esse cre-
denda est, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. Solus
tamen filius formam serui accepit in singularitate perso-
næ, non in vnitate diuinæ naturæ, in id, quod proprium
est filij, non quod commune Trinitati, quæ forma illi ad
vnitatem personæ coæptata est, id est vt filius dei, & fili-
us hominis vnus sit Christus. Item idem Christus in his
duabus naturis tribus extat substantiis, verbis, quod ad so-
lius dei essentiam referendum est, corporis, & animæ,
quod ad verum hominem pertinet. Habet ergo in se ge-
minam substantiam, diuinitatis suæ, & humanitatis no-
stræ. Hic tamē per hoc, quod de Deo patre sine initio pro-
diit, nat⁹ tātū, (nā neq̃ factus, neq̃ prædestinatus accipi-
tur) per hoc tamen, quod de Maria virgine natus est &
factus, & prædestinatus esse credendus est. Ambæ tamē
in illo generationes mirabiles, quia & de patre ante sæcu-
lū in fine matris est gñitus, & in fine seculorum de matre si-
ne patre est generatus, qui tamen secundum quod deus
est, creauit Mariam, secundum quod homo, creatus est ex
Maria. Ipse pater Mariæ matris, & filius. Item per hoc
quod Deus ē, æqualis est patri, per hoc qđ homo, minor
est patre,

est patre. Item & maior, & minor seipso credendus est. In forma enim Dei, etiam ipse filius seipso maior est propter humanitatem assumptam, quia diuinitas maior est, in forma autem serui, seipso minor est idem humanitate, quæ minor diuinitate accipitur. Nam sicut per assumptam carnem, non tantum patre, sed seipso minor accipitur, ita secundum diuinitatem, qua est æqualis patri, & ipse & pater maior est homine, quæ sola filij persona assumpsit. Item in eo, quod quæritur, vtrum possit filius sic æqualis, & minor esse spiritu sancto, sicut patri nunc æqualis, nunc minor patre creditur esse, respondemus. Secundum formam dei æqualis est & patri, & spiritui sancto, secundum formam serui minor est & patre, & spiritui sancto, quia nec spiritus sanctus, nec deus pater, sed sola filij persona suscepit carnem, per quam minor esse creditur illis personis duabus. Item hic filius à Deo patre, & spiritu sancto inseparabiliter separabiliter discretus creditur esse persona, ab homine autem assumpto natura. Item cum homine vnus extat persona, cum patre verò, & spū sancto natura diuinitatis suæ, siue substantia. Missus tamen filius non solum à patre, sed & à spiritu sancto, missus esse credendus est, in eo, quod per prophetam dicitur. Et nunc dominus misit me, & spiritus eius. A seipso quoque missus accipitur, pro eo, quod inseparabilis non solum voluntas, sed operatio totius Trinitatis agnoscitur. Hic enim, qui ante sæcula vnigenitus est vocatus, temporaliter primogenitus factus est. Vnigenitus propter diuinitatis substantiam, primogenitus propter assumptam carnis naturam, in qua suscepta hominis forma, iuxta euangelicam veritatem, sine peccato natus, sine peccato mortuus creditur, qui solus pro nobis peccatum factus est, id est, sacrificium pro peccatis nostris, & tamen passionem ipsam

Iesa. 45.

et si.

NOTA

(salua diuinitate sua) pro delictis nostris sustinuit, mortisq; adiudicat⁹, & cruci, verā carnīs mortē accepit, tertio quoq; die, virtute propria suscitāt⁹, à sepulchro surrexit. Hoc ergo exemplo capitis nostri confitemur vera fide resurrectionem carnīs omnium mortuorum, nec in aëre, vel qualibet alia carne (vt quidam delirant) resurrecturos nos credimus, sed in ista, qua viuimus, consistim⁹, & mouemur. Peractō huius sanctæ resurrectionis exemplo, idem Dominus noster, atq; saluator paternam ascen-

NOTA

dendo sedem repetiit, de qua nunquam per diuinitatem discessit. Illic ad dexteram patris sedens, expectatur in fine sæculorum iudex omnium viuorum & mortuorū, inde cum sanctis omnibus veniet ad ferendum iudiciū, reddere vnicuiq; mercedis propriæ debitū, prout quisq; gessit in corpore positus siue bonum, siue malum. Ecclesiam sanē catholicam, precio sui sanguinis comparatam, cum eo credimus in perpetuum regnaturam, intra cuius gremium constituti, vnum baptismū credimus, & confitemur remissionem omnium peccatorum, sub qua fide & resurrectionem mortuorum veraciter credimus, & futuri sæculi gaudia expectamus. Hoc tantū orandum ē nobis, & petendum, vt cū peractō, finitoq; iudicio tradiderit filius regnū deo, & patri, participes efficiat nos regni sui, vt per hanc fidem, qua illi inhæsimus, cum illo sine fine regnemus. Hæc est confessionis nostræ fides exposita, per quam omnium hæreticorum dogma perimitur, per quam omnium fidelium corda mundantur, per quam & ad deū gloriose acceditur, cuius sacrosancto sapore sub triduo ieiunio cōtinua relationū collatione orantes ad ea, quæ subnexa sunt, sequenti die decernenda transibimus.

1. Cor. 15.

Stancarus

STANCARVS. Notandum est, quòd, cùm Synodus hæc dicat, Nec rectè dici potest, vt in vno Deo sit Trinitas, sed vnus Deus Trinitas, non aduersari Symbolo D. Athanasii. Nam D. Athanasius dixit vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vno Deo, ad similiudinem huius dicti, tanquam partes in suo toto, & totum in suis partibus, Synodus verò, tanquam aliquid in subiecto, vt vinum in dolio, vt aliud sit vinum, & aliud dolium, in quo vinum est.

Et illud quoq; Synodi obseruandum est, cùm dicit, vt cùm peracto finitoq; iudicio tradiderit filius regnū Deo & patri, &c. per Deum & patrem totam Deitatem, & per filium, Christum secundum humanam naturam intelligi. Quod si etiam personā patris velles intelligere, & filium cum patre & spiritu sancto intelligere cogeris. Nā hoc Apostolus ad Ephesios, sic explicauit, cap. 5. Christ⁹ dilexit ecclesiam, (ecclesia, & regnum idem est) & semet ipsum exposuit pro ea, vt illam sanctificaret, mundatam lauacro aquæ per verbum, vt exhiberet (nota) eam sibi ipsi gloriosam, ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam huiusmodi, sed vt esset sancta, & irreprehensibilis. Ad Cor. itaq; dixit, Deo & patri, ad Ephesios verò sibi ipsi. Nam filius est in patre, & pater in filio, & spiritus sanctus, in vtroq;. Et hic quoq; Arriani confutantur.

CONCILIVM SEXTVM, SEV SEXTA

Synodus Constantinopolitana sic se habet.

Tomo 2. Concil. Aeli. 4. fol. 9. & 10.

VT autem vestra diuinitus instructa (ad Imperatorē sermo est) pietati, quid Apostolicæ nostræ fidei vigor cōtineat, breuiter intinemus, quam percepimus per Apostolicam Apostolicorumq; Pontificum traditionem, & sanctorū

sanctorum quinque generalium Synodorum, per quas fundamenta
catholicae Christi Ecclesiae formata atque stabilita sunt.

Cōfessio Hic igitur status est Evangelicae atque Apostolicae fidei,
fidei Ca- regularisque traditio, ut confitentes sanctam & inseparabi-
thol. a sex lem Trinitatem, id est Patrem & filium & spiritum san-
Synodis ctum unius Deitatis, unius naturae, & substantiae siue
generali- essentiae, unius eam praedicemus & naturalis voluntatis,
bus rece- virtutis, operationis, dominationis, maiestatis, potesta-
pta & ap tis & gloriae, & quicquid de eadem Sancta Trinitate essen-
probata tialiter dicitur singulari numero, tanquam de vna natura
de Trini trium consubstantialium personarum comprehendamus
tate. regulari ratione hoc institui.

De incar- Cum vero de vno earundem trium personarum ipsi-
natione. us scilicet Trinitatis filio Dei, Deo verbo, & de mysterio ado-
randae & admirandae eius secundum carnem dispensati-
NOTA onis, confitemur omnia duplicia, unius eiusdemque do-
minis saluatoris nostri Iesu Christi secundum euangelicam
traditionem asserimus, id est, duas eius naturas praedica-
m^{us}, diuinam scilicet & humanam, ex quibus & in quibus etiam post ad-
mirabilem atque inseparabilem vnitionem subsistit. Et
vnam quancumque eius naturam, proprietatem naturalem
habere confitemur, & habere diuinam omnia quae diuina
sunt, & humanam omnia quae humana sunt, absque villo
peccato, & vtriusque unius eiusdem Dei verbi incarnati, id
est humanati, inconfuse, inseparabiliter, immutabili-
ter esse cognoscimus, sola intelligentia quae vnita sunt
discernentes, propter confusionis duntaxat errorem.
Aequaliter enim & diuisionis, & commixtionis detesta-
mur blasphemiam.

Vtraque na- sunt, & humanam omnia quae humana sunt, absque villo
tura in peccato, & vtriusque unius eiusdem Dei verbi incarnati, id
christo ser- est humanati, inconfuse, inseparabiliter, immutabili-
uat suam ter esse cognoscimus, sola intelligentia quae vnita sunt
proprieta- discernentes, propter confusionis duntaxat errorem.
tem. Aequaliter enim & diuisionis, & commixtionis detesta-
mur blasphemiam.

Duae na- Cum duas autem naturas, duasque naturales voluntates,
turae duae & duas naturales operationes confitemur in vno Domi-
voluntates no nostro Iesu Christo non contrarias, nec aduersas ad al-
& duae terutrum
operatioes
in christo.

terutrum dicimus (sicut à via veritatis errantes Aposto-
licam traditionem accusant: absit hæc impietas à fidelit̃
cordibus,) nec tanquã separatas in duabus personis vel
subsistentiis, sed duas dicimus vnum eundemq; dominũ
nostrum Iesum Christum, sicut naturas, ita naturales in
se voluntates & operationes habere, diuinam scilicet &
humanam, Diuinam quidem volũtatem & operationem
habere ex æterno cõessentiali patre cõmunẽ, humanã tẽ-
poraliter ex nobis cum nostra natura susceptam. Hæc
est Apostolica atq; Euãgelica traditio, quã tenet spiritualis
vestri foelicissimi imperij Mater Apostolica Christi eccle-
sia. Hæc est mera confessio pietatis. Et vltra.

*Christus
vt Deus
& volun-
tatẽ & o-
peratio-
nẽ habet
cõmunẽ
cum pa-
tre, vt ho-
monobis-
cum.*

Vnde (ait Agatho nomine synodi) & Apostolicã me-
moriam meã paruitatis prædecessores, dominicis doctri-
nis instructi, ex quo nouitas hæretica in Christi imma-
culatam ecclesiam, Constantinopolitanã ecclesiã præsu-
les introducere conabantur, nunq; neglexerunt eos hor-
tari, atq; obseruandẽ commonere, vt à prauo dogmatis he-
retico errore saltem tacendo desisterent, ne ex hoc exor-
dium dissidij in vnitate ecclesiã facerent, vnã volunta-
tem, vnãmq; operationem duarum naturarum asserẽtes,
in vno Domino nostro Iesu Christo, quod Arriani & A-
pollinaristæ, Eutylianistæ, Timotheiani, Acæphali,
Theodosiani, Gaianitæ, & omnis omnino hæreticus fu-
ror, siue confundentium siue diuidentium incarnationis
Christi mysterium docuit. Confundẽtes quidẽ Sanctæ
incarnationis mysteriũ, eò quòd Deitatis & humanitatis
Christi vnã naturã dicant, vnã eũ, sicut vni⁹ volũtatẽ, &
operationem personalem habere contẽdunt. Diuidentes
aut in separabilẽ vnitionẽ in duas naturas, quas saluatorẽ
habere cognoscunt, non per vnitionẽ quã secundum sub-
sistentiam facta cognoscitur, vniunt, sed blasphemantes p-

*NOTA
Perso-
nalis opa-
tio dam-
natur.*

affectum voluntatis, tanquam duas subsistētiās, id ē, duos quosdam per concordiam iungunt. Hæc Synodus. Vbi habes personalē operationē & voluntatē personalē damnatam, sed hoc infra clarius. Sequitur defensio fidei, aduersus hæreticos, cūm dicit.

NOTA

Porro Apostolica Christi Ecclesia spiritalis mater à Deo fundati vestri Imperij, & vnum Dominum Iesum Christū, cōfiteatur ex duab⁹ & in duab⁹ existētē naturis, & duas eius naturas, Diuinā s. & humanā, etiā post adunationē inseparabilē inconfusas in eo esse defendit, & ex proprietatibus naturalibus, vnāquāmq; harum Christi naturarum perfectam esse cognoscit, & quicquid ad proprietatis naturam pertinet duplicia omnia confitetur.

Quia ipse idē Dñus noster Iesus Christus & De⁹ perfect⁹ est, & homo perfectus, & ex duabus & in duab⁹ naturis, & post admirabilē Incarnationē existēs, nec Deitas sine humanitate, nec humanitas eius sine deitate possit intel ligi. Consequenter itaq; iuxta regulam Sanctæ Catholi cæ atq; Apostolicæ Christi ecclesiæ, duas etiā naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes esse confi-

Damna- tur perso- nalis ope- ratio es- naturalis statuitur in Trini- tate. tetur & prædicat. Nam si personalē quisq; intelligat vo luntatem dum tres personæ in S. Trinitate dicuntur, necesse ē, vt & tres volūtates psonales & tres psonales opa- tiones (quod absurdū est & nimis prophanū) diceren- tur. Sin autem quod fidei Christianæ veritas continet, na- turalis voluntas est, vbi vna hæc natura dicitur sanctæ & inseparabilis Trinitatis, cōsequentē & vna naturalis volū- tas & vna naturalis opatio intelligēda ē. Vbi verò in vna psona Dñi nostri Iesu Christi Mediatoris Dei & hominū, duas naturas (id est diuinā & humanā) confitemur, in quibus & post admirabilē adunationē consistit, sicut duas vnus eiusdemq; naturas ita & duas naturales volū- tates

tates

tates duasque naturales operationes eius regulariter cōfitemur.

PRÆCIPVI SANCTI PATRES ECCLESIAE

Græca seu Orientalis.

IUSTINVS *Martyr & Philosophus.*

Iustinus Martyr & Philosophus in expolitione fidei de vera rectaque confessione, siue de sancta & eiusdem essentia Trinitate, sic scribit in principio serè pag. 5. Cap. 1.

Vnde sic proponit. Igitur vnum Deum colere nos, & Diuinæ scripturæ, & patrum doctrinæ docent, (nota doctrinæ docent &c.) Et ego Deus primus, & ego postea, Iesa. 44.
& præter me non est Deus. Et post alias authoritates scripturæ, sic dicit. Apoca. 1.20
Vnus igitur verè est Deus omnium, isque in patre, filio, spirituque sancto cognoscitur & intelligitur &c.

Et post longissimam disputationem & huius rei probationem, sic epilogat pag. 9. Quamobrem Deum vnum par est nos profiteri, qui in patre ac filio & spiritu sancto intelligatur, ita tamen ut hoc quidem ipso, quod pater ac filius & spiritus sanctus sunt vnius Diuinitatis personas cognoscamus, quia autem ex parte Deus sunt, id quod commune est personarum in natura & essentia intelligamus. Nam & vnitas in Trinitate & Trinitas in vnitatem intelligitur &c.

Et ne quis cauilletur, ut noui Arriani dicunt, quod aliter in Dialogo contra Triphonem Iudæum & contra Gentiles scripserit, is in principio huius confessionis ita scribit. Quia satis multis Iudeos, gentesque refellimus, sequitur ut rectam sanamque fidei rationem exponamus.

Hanc fidei confessionem Iustinus calumniatur Valentinus Gentilis. Ait. n. non esse eius, quia Eusebius lib. 4. suæ historiæ ecclesiasticæ, cap. 18. dum opera Iustini recenset, huius

set, huiusmodi meminere. Cui respondetur, Eusebium, qui Arrii partibus fauebat hunc librum non expressisse, verum, cum dicat, seruntur autem à fratribus & aliis plurimae lucubrationes, in his dico fidei hanc confessionem contineri.

Cap. 8.

ORIGENES in 9. cap. epistolae ad Rom. probat patrem & filium & spiritum sanctum esse unum verum Deum inter cetera dicens. Unus autem uterque (scilicet pater & filius, de quibus supra) est Deus, quia nomen est aliud filio diuinitatis initium quam pater, sed ipsius unius patris fontis (sicut sapientia dicit) purissima est emanatio filius. Est ergo Christus super omnia, etc. Et paulo post. Hoc autem (id est sapientia Dei) etiam de spiritu sancto intelligi dedit, ubi dicit: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, & qui continet omnia, scientiam habet vocis. Si ergo filius Dei super omnia, omnes dicitur, & spiritus sanctus continere omnia memoratur, Deus autem pater est, ex quo omnia, euidenter ostenditur natura Trinitatis & substantia una, quae est super omnia.

Vide D.

Ambrosi

um, tom

4. Pagi.

414. 415

Pagi. 378

NOTA

DE MEDIATORE secundum humanam naturam, sic in Rom. cap. 3. ait. Quamuis enim carnem naturae nostrae susciperet, ex incontaminata tamen virgine assumpta, & casta sancti spiritus operatione formata. Propterea ergo & Apostolus de Mediatore differens, euidenti distinctione signauit dicens. Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Quos Mediatorem non ad deitatem Christi, sed ad humanitatem, quae est eius anima referendum doceret.

Cap. 9.

D. ATHANASIUS in omnibus libris suis nihil aliud contendit, nisi quod in Symbolo, quod unus Deus sit in Trinitate, & Trinitas in unitate credatur, &c. De Deitate una non diuidenda in tres, lege in operibus eius, pagina

gina 372. De vno & solo vero Deo libro 4. pagina. 227.
& de vna & eadem voluntate patris & filij, quia vna
essentia pagina 231.

D. EPIPHANIVS contra Noëtianos haresi 57. pag. Cap. 10.
227. sic post longam disputationem de Trinitate dicit.

Quapropter vnum Deum certo prædicat ecclesia patrē
& filium, quoniam ego in patre, & pater in me, & duo
vnum sumus, hoc est, vna Deitas, & vna voluntas, & vna
dominatio. Ex ipso patre etiam spiritus procedit, in
substantia existens, & in veritate perfectus spiritus veri-
tatis, qui illuminat omnia, qui ex filio accipit, spiritus ve-
ritatis, spiritus patris, spiritus Christi. Quapropter v-
nam deitatem nouit ecclesia. Vnus est De⁹ veritatis, pa-
ter perfectus in substantia, filius perfectus in substantia, &
spiritus sanct⁹ perfect⁹ in substantia, vna Deitas, vn⁹ prin-
cipatus, vnū Dominiū. Quapropter ubiq; clarē prædicāt
diuinæ scripturæ, vnū Deū, hoc est, Trinitatē coessentialē
semper existentem, eiusdem identitatis, eiusdem domi-
nationis &c.

Ibi lege, vbi tractat locum illum 1. Cor. 8. Vnus Deus
pater, vnus Dominus, sicut Hilarius, Augustinus, Chris-
ostomus, vnum Deum patrem & filium cum spiritu S.
concludentes.

Et lib. 3. Tom. 2. In Compendiaria vera doctrina de
fide catholicæ & Apostolicæ ecclesiæ pag. 523. scribit. At
verò hæc vnica columba ac sancta virgo Deum confite-
tur patrem & filium & spiritum sanctum. Patrem per-
fectum, filiū pfectū, spūm S. perfectum, coessentialē Tri-
nitatem, non coniunctionem ipsam Trinitatem, imo fi-
lium verē ex patre genitum, & spiritum sanctum à patre
& filio non alienū, ita vt sit semp Trinitas, & nūquā addi-
tionem suscipiat, & non habeat quid in seipsa inferius

sed ad vnā vnitatē, & vnum principium Dei & patris
NOTA reducatur. Et ex hac Trinitate patris & filij ac spiritus S.
omnia creata esse, non vt vnquam fuerint, neq; simul
fuerint cū Deo, neq; præextiterint, sed facta ex nihilo, ad
hoc vt sint à patre & filio & spūs S. Et hūc patrē & filiū &
spiritum S. dignatū esse apparere sanctis suis in vīsoni/
NOTA b^o prout quisq; potuit capere &c. Et Paulo post. Et quod
Deus ipse dedit legē Moysi, pater & fili^o & spūs sanctus
vna Deitas &c.

Idem in Ancorato prædicat multis, patrem & filium
& spiritum sanctum esse vnum Deum, vnā deitatem,
vnā voluntatem, & vnā operationem pagina 533. vn
de inter cœtera ait. Sufficit enim de vno omnem Tri/

NOTA nitatis conligationem ferre, & à patre intelligere filium
Deum verum, & spiritum verum & cœtera.

Et carta 536. 537. ait. Vnus enim est Deus, pater
in filio, filius in patre, cum sancto spiritu, &c. & sic in
mille locis.

Cap. 11.

Hic D. IOANNEM CHRYSOSTOMVM sciens
omitto, qui multis modis sanctā & inseparabilem, & vni
tam Trinitatem probat, contra Arrianos. Vnde non
vno in loco ventillat illud dictum Apostoli 1. Cor. 8.

Vnus Deus pater, & vnus Dominus Iesus Christus, &
ostendit vnū esse Dominum Deum S. Trinitatē Tom. 1.
in Genes. pag. 57. & Tom. 4. in Cor. ep̃la cap. 8. & ad
Timoth.

Cap. 12.

D. CYRILLVS in primo contra Iulianum aposta/
tam libro colum. 10. Tomi tertij. Sic cū de Deo in for/
ma triū virorum seu angelorum Abraham vīso scribit, a/
it. Non enim Abraham solum, quod vn^o sit Deus, & a/
lius præter illum nullus didicit, sed & quod in sancta ac
consubstantiali Trinitate intelligatur vnus & immacu/
lata naturæ plenitudo. Et infra

Et infra colum. 14. explicans illud dictum Moyscis, Genes. cap. 1. Et dixit Deus faciamus hominem ad imaginem nostram &c. scribit. Præuidens enim (vt dixi) olim fore quosdam sic nugaturos, ipsam dixit sanctam Trinitatem sibi ipsi locutam, Faciamus hominem &c.

NOTA

Et colum. 12. scribit. Nam vnica quidem ex confesso est Deitatis natura, quæ super omnes, & per omnia, & in omnibus, dilatatur autem mentaliter in sanctam Trinitatem venerandamque ac consubstantialē, in patrem, inquam, & filium, & spiritum sanctum.

Et colum. 21. ait, post longam disputationem. VNVS enim est vniuersorum Deus, dilatatur autem, quantum de eo scitur, in sanctam & consubstantialē Trinitatem, in patrem, inquam, & filium & spiritum sanctum.

Et infra col. 135. post longam disputationem de patre & filio & spiritu sancto vno Deo sic scribit. VNA igitur adoratur Diuinitatis natura in patre & filio & spiritu sancto.

In Ioannem verò lib. 9. cap. 42. col. 471. ait, VNA enim deitatis natura est, quæ in patre & filio & spiritu sancto verè atque catholicè ita creditur esse vt nullam omnino diuisionem, nullam, vt sic dixerim, dilacerationem patitur. Et ante. Idcirco Paulus quoque semper sanctis cōiunctim bona petit, dicens. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Nec aliquis mentis cōpos, seorsim quicquam à patre dari & seorsim à filio putabit. Vna enim eademque gratia est, quæ ab vtrisque profici scitur, gratiarum quippe distributio, sicuti cœtera omnia ex patre per filium est, per filium autem vt non ministrum, vt iam sæpè diximus, sed vt per coauthorem (vt ita dicā) & verè collargitorem. Sic in ceterum millibus locis habes in libris beati Cyrilli contra Arrianos.

NOTA

D. BA.

3
Cap. 13. **D. BASILIUS MAGNVS** contra Eunomium lib.
3. pag. 182. tractans locum Iesai. cap. 6. Vidi dominū se-
dentem &c. in conclusione ait. Propheta igitur patris, in
quo Iudæi credebant, personam inducit; Euangelista Io-
annes filij; Paulus spiritus sancti; vnum Deum sebaoth, e-
um qui fuit communiter nominantes. Ita cum de vno
Deo in ipsis indistincta maneat opinio, ratio ipsis de
hypostasi distincta est.

S. prophe
ta, Euan
gelista, Et nota hanc vltimam clausulam, qua docet, prophetā
Apostol. Iesaiam, Euangelistam & Paulum indistinctē profiteri v-
num Deū, personas autē distinctas, contra Gregorium &
Lyfmaninum &c.

Et in epistola 141. in Apologia ad Cæsarianos pag. 119.
Tom. 2. ait. Confitendū sanē est, Deum esse patrē, Deum
filium, Deum spiritum sanctum, quemadmodum diui-
næ scripturæ, & qui sublimiora contemplati sunt docue-
re. Illis verò qui nobis per calumniam trium Deorum do-
ctrinam ac fidem obiciunt, respondeatur, nos Deū non
Tomo. 1. numero, sed natura vnum confiteri &c. Sic in ducētis lo-
pagi. 167. cis. Et de eadem essentia, voluntate & operatione Trinī-
180. tatis scribit.

Cap. 14. **IOANNES DAMASCENVS** in primo de ortho-
doxa fide cap. 11. pag. 41. Nam vnum agnoscimus Deum
in solis quidem proprietatibus, paternitatis, filialitatis,
& processionis, secundum causam & causale & persona-
lem perfectionem id est, existentiae modum, differentiā
intelligimus. Non enim localem distinctionem (ceu in
nobis possumus in circumscripta assignare Deitate. Nam
immanentes & in se inuicem personæ existunt, nō quod
confundantur, sed quod se inhabitent quidem, secundum
domini sermonē inquentis, Ego in patre & pater in me,
neq; voluntatis differentiam, aut consilij aut operationis
aut viri

aut virtutis, aut cuiusvis alterius, quæ re ipsa & per totū
aggignūt in nobis distinctionem. Quapropter neq; tres
Deos dicimus patrem & filium & spiritum sanctum, sed
VNVM porī, sanctam Trinitatem, & sic in mille locis:
Ad latinos venio.

PRÆCIPVI SANCTI PATRES ECCLE-

TERTVLIVS *sic Latina, seu Occidentalis.* aduersus Praxeam Sabellianum
clarissimè scribit, patrem & filium & spiritum sanctum *Cap. 15.*
esse vnum verum Deum, pagina 426. 427. 453. &c.
Et alibi,

Pagina itaq; 426. post disputationem de Trinitate v/
no Deo contra Praxeam sic scribit.

Si te adhuc (ad praxeam Sabellianum apostrophat)
numer⁹ scandalizat Trinitatis, quasi nō connexæ in vni/
tate simplici (nota in vnitrate simplici s. natura diuina) in
terrogo, quomodo vnic⁹ & singularis pluraliter loqui/
tur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem
nostram, cū debuerit dixisse (s. secundum Praxeam,
qui vnam personam dicebat esse patrem & filium & spiri/
tum sanctum) Faciam hominem ad imaginem & simi/
litudinem meam, vt pote vnicus & singularis: Sed & in
sequentibus. Ecce Adam factus est tanquam vnus ex no/
bis. Fallit, aut ludit, vt cū vn⁹ & sol⁹, et singularis esset, nu/
merose loqueret, aut nūquid Angelis loquebat, vt Iudei
interpretantur, quia nec ipsi (nota) filium agnoscunt.
An quia ipse erat pater, filius, spiritus, ideo pluralem se
præstans, pluraliter sibi loquebatur, imo quia iam adhæ/
rebat illi filius, secunda persona sermo ipsius, & tertia
spiritus in sermone, ideo pluraliter pronunciauit, facia/
mus & nostram, & nobis &c.

Textus Moscis habet, Et dixit Deus faciamus hominē,

Pp

ad ima

NOTA

ad imaginem nostram &c. Ergo Deus est vnus pater fili-
us & spiritus sanctus.

Contra pag. 427. Ego teneo vbiq; vnā substantiā in tribus
Gentilem cohærentibus, tamen aliū dicam oportet (nota) ex ne-
de 3. sub- cessitate sensus &c. Et nota quod multa scripsit, quæ su-
stantijs se periori sententiæ, & veritatī fidei vidētur aduersari, pro-
paratis pter Praxeā Sabellianū, sed si quis diligenter considera-
in Trini- uerit, cum quo negociū habebat Tertullianus facillē e-
tate. uadet aduersariorum calumniā

Nam & inter cœtera ostēdens duas esse distinctas per-
sonas, quarum vnaquæq; est Deus sic scribit in eadem
pagina. Ergo, inquis, si Deus dixit & Deus fecit, si alius
Deus dixit & alius fecit, duo dī prædicantur (nota quod
Tertullianus vt cœteri sancti patres accipiūt Deum &
Dominum, vt cœtera nomina substantiua, modō perso-
liter, modō substantiāliter, seu essentialiter, hic personali-
ter paulō post essentialiter) si tā durus es (ō Praxeā) pu-
ta interim, & adhuc amplius hoc putes, accipe & in Psal-
mo duos deos dictos. Thronus tu^s Deus in æuum, vir-
ga regni tui, Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, pro-
pterea vnxit te Deus, Deus tu^s. Si ad Deum loquitur &
vnctū deum à Deo affirmat, sed hic duos deos pro virga
regni tui &c. Hæc ibi Tertullianus. Qui & in pagina se-
quenti 428. negat se duos Deos patrem & filium profite-
ri, hoc modo tacitæ obiectioni occurrens.

Ergo, inquis, prouocabo te, vt hodie quocq; ex autho-
ritate istarum scripturarum constanter DVOS DEOS
& duos dominos prædices. ABSIT. Nos enim qui & tē-
pora &

pora et causas scripturarū per Dei gratiā inspici^m maxi^m
me paracleti, nō hominū discipuli. DVOS qdē definim⁹,
PATREM & FILIUM & iam TRES cum spiritu san-
cto, secūdū rationē & economiā (i. distinctiōis & dispositi-
ōis personarū) quæ facit numerū, ne vt vestra peruersi-
tas infert, pater ipse credatur natus (nota nota) & passus,
quod non licet credi, quoniam non ita traditū est. DV-
OS tamen DEOS & duos dominos nunquam ex ore no- **NOTA**
stro proferimus, non quasi non & pater De⁹ & filius De-
us & spiritus Deus, & Deus vnusquisq; sed quoniam re-
tro & duo dii & duo domini prædicabātur, vt vbi venis-
set Christus, & Deus agnosceretur & dominus vocare-
tur, quia filius Dei & Domini. Si enim vna persona &
Dei & domini in scripturis inueniretur, meritō Christus
non esset admissus ad nomen dei & ad domini. Nemo e-
nim alijs præter vnus Deus & vnus Dominus prædica-
batur, & futurum erat vt ipse pater descēdisse videretur
(i. incarnaretur) quia & vnus Deus vnus dominus le-
gebatur, & tota œconomia eius obumbraretur, quæ in
materia fidei prospecta atq; dispensata est, &c.

Ecce quomodo Tertullianus facere videtur duos De-
os & duos dominos patrem & filium, & spiritum sanctū
tertium, cū tamen dicat, Nunquam ex ore nostro pro-
ferimus duos Deos, & duos dominos. Dicendum itaq;
Tertullianum, cū dicat patrem & filium duos deos &
duos dominos, intelligere duas distinctas personas, qua-
rum singula est Deus & dominus, & quod pater non sit
filius, nec filius pater, vt Praxeas dicebat. Cū verō ne-
gat se duos Deos & duos dominos profiteri, tunc intelli-
git patris & filij & spiritus sancti, esse vnā essentiam, &
substantiam vt antea dixit, Ego teneo vbiq; vnā substā-
tiam in tribus coherentibus, & ob id vnum Deum.

*Contra
Gentilem*

*Pater &
filius vñs
Deus.*

Et pag. 435. scribit. Si filium nolunt secundum à patre reputari, ne secundus duos faciat Deos dici, ostendamus etiam duos deos in scriptura relatos & duos dominos, & tamen ne de isto scandalizentur rationē reddidimus quia Dei non duo dicantur nec domini, sed quia pater & filius duo, & hoc non ex separatione substantiæ, sed ex dispositione, cum indiuiduum & inseparatum filium à patre pronunciamus, nec statim, sed gradualium, qui & si Deus dicatur, quando nominatur singularis, non ideo duos deos faciat, sed vnum, hoc ipso, quod & De² ex vnitatem patris vocari habeat.

Et pag. 439. Habes Praxeam filium in terris, habes patrem in cœlis. Non est separatio ista, sed dispositio diuina. Hæc ibi. De incarnatione intelligit, quod si, quamuis filius incarnatus sit, non pater, tamen nulla facta est separatio.

*Trinitas
vñs Deus*

In fine verò libri contra Praxeam pag. 447. sic ait. Hic Christus & venturus est rursus super nubes cœli talis, qualis & ascendit. Hic interim acceptum à patre munus effudit spiritum sanctum, tertium nomen Diuinitatis vñus prædicatorem Monarchiæ sed & œconomix interpretationem, si quis sermones nouæ prophetiæ eius admiserit, & deductoris omnis veritatis, quæ est in patre & filio & spiritu sancto, secundum Christianum sacramentum. Cœterum Iudaicæ fidei ista res, sic VNVM DEVM credere, vt filium ei adnumerare nolis, & post filium spiritum. Quid etiam erit inter nos & illos, nisi differentia ista? Quod opus Euangelij, quæ est substantia noui testamenti, statuens legem & prophetas vsq; ad Iohannem, si non exinde pater & filius & spiritus tres crediti VNVM DEVM listunt? Sic Deus voluit nouare sacramentum, vt nouè VNVS crederetur, per filium & spiritum vt

ritū vt corā iā DEVS in suis p̄priis nominib⁹ & p̄sonis
cognosceretur, qui retro per filiū & spiritum prædicatus
non intelligebatur. Hæc ibi, vbi expressè fatetur patrem
& filium & spiritum sanctum vnum Deum constituere.

D. IRENAEVS, quem Pinczouiani inter puriores Cap. 6.
doctores connumerant, & in fauorem suum allegāt. Sed
vtrum illis, an nobis verius adstipuletur, videamus.

D. itaq; Irenæus lib. 3. cap. 6. prædicat patrem & fili-
um esse vnum solum verum dominum deum cum spiri-
tu sancto, vbi inter cœtera dicit. Vtrōsq; (s. patrem &
filium) enim dei appellatione significauit spiritus & eum
qui vngitur, filium & eum qui vngit, id est, patrem, Et
quæ sequuntur.

Titulus capituli est. Ostensio quòd in scripturis, nemo
alius deus nominatur, nec dominus nuncupatur, nisi sol⁹
verus deus pater omnium & verbum eius.

Et i. cap. lib. 4. ait. Cū sit igitur hoc firmum & cō-
stās neminem alterum Deum & dominum à spiritu præ-
dicatum, nisi eum, qui dominatur omnium deus, cū ver-
bo suo &c.

Ecce quomodo coniungit verbum dei cum patre, vt
ambo sint vnus deus & dominus, duæ personæ. Quod
clarius in eodem libro cap. 9. post longam disputationem
dicit. Ipse igitur Christus cum pater viuorum est Deus,
qui & locutus est Moysei, qui & patribus manifestatus ē.
Alios locos omitto.

Sciendum est, tempore Tertulliani & Irenæi, & Iusti-
ni, & Ignati non dum fuisse in ecclesia catholica Arrij per-
fidiam de tribus diis inæqualibus, deq; tribus substantiis,
ideo illi patres non fuerunt ita oculatiores & cautiores,
sicut illi, qui tempore Arrij, & post eum fuerunt. Et ta-
men illi vetustiores puram fidem de Trinitate vno Deo
Pp 3 habuerunt,

habuerunt, sed aliquando propter hæreticos Sabellianos parùm commodè scripserunt, pijs tamen & doctis satis clarè de Trinitate & vnitate dei locuti sunt.

Cap. 17.

HILARIUS lib. 5. pag. 66. explicans contra Arrium illud Genes. 1. Faciamus hominem &c. Et fecit deus hominem, sic dicit. Nondum vesanos spiritus tuos dictis, Evangelicis atq; Apostolicis suffoco, in quibus pater & filius, non persona, sed natura vnus & verus deus vterq; est, interim te sola lex necat.

VNVS
DEVS
pater &
filius.

Lege in fine illius quinti libri. In Deo Deus est, & preter eum Deus non est. Dissoluat eum qui inest, ab eo, in quo est, & sacramenti huius intelligentia diuidat generum varietate, &c. Lege totum locum. Vbi ostendit filium non esse alium Deum à deo patre, contra Orichouium.

In octauo libro tractans illos locos 1. Cor. 8. & Ephes. 4. Vnus deus pater, & vnus Dominus Iesus Christus &c. sic inter multa scribit contra Arrium. Vnus deus & vnus dominus. Si enim professione vnus dei, ad id vsurpas, ne deus Christus sit, quia vbi vnus est, solitarius sit intelligendus, vt id quod vnus est proprium ei sit & singulare, quia vnus est, quid de eo profiteberis, quod Iesus Christus vnus est dominus?

Si enim secundum te, quod vnus pater Deus est, Christo non relinquit, vt Deus sit, necesse est, vt etiam secundum te vnus Dominus Christus, Deo (i. patri) non relinquat, vt dominus sit, quia quod vnus est, proprium ei velis esse, qui vnus est. Si itaq; vnum dominum Christum esse etiam Deum negabis, vnum quoq; Deum patrem esse negabis & dominum & quid erit in Dei virtute, nisi dominus est, & in domini proprietate, nisi Deus est, cum Deum perficiat id esse quod dominus est, dominum id constituat esse

tuat esse quod Deus est: Sed sacramentum dicti domini
ci Apostolus tenens quod est, ego & pater vnum sumus,
dum vtrunq; vnum profitetur, vnum vtrunq; significat,
non ad solitudinem singularis, sed ad spiritus vnitatem,
quia vnus Deus pater, & vnus Christus dominus, cum v
terq; & dominus & Deus sit. **DEVS** tamē in fide nostra, **NOTA**
neq; deos patit esse neq; dominos. **VNVS** igitur vterq; ^{vnus De}
est, & vnus cum sit, vterq; non solus est. Et quæ sequun
tur. Vnde paulo post ait. Caut enim Apostolus per elo
quia nominum duos vel deos prædicare vel dominos, &
idcirco vsus est eo genere doctrinæ, vt in vno domino no
stro vnum significaret & Deum, & in vno Deo patre, v
num significaret & dominum &c. ^{us pater}
^{et filius.}

Et post multa præclarè super hos textus scripta sic epi
logans pag. 145. dicit. Tenens hanc itaq; manentis in pa
tre filij, & patris in filio fidem, vnum Deum patrē & v
num dominum Christum sibi esse Apostolus prædicat,
cum in domino Christo & Deus esset, & in Deo patre es
set & dominus, & vnum esset vterq;, quod dominus est,
quia imperfectum esset Deo, nisi dominus sit, & domino
intelligatur deesse, nisi Deus sit. Atq; ita cum vterq; vn⁹
est, & vnus significatur in vtroq;, & non est vterq; sine v
no, non excedit Euangelicam prædicationem Aposto
lus docens &c.

Et in 7. lib. pag. 122. tractans, quomodo pater est in fi
lio, &c. sic ait. Apostolica igitur fides, siue patrem prædi
cabit, prædicabit Deum vnum, siue filium confitebitur, **NOTA**
confitebitur Deum vnum, &c. lege locum.

Et in 4. pag. 57. prædicans quod sit vnus Deus pater,
& vnus Deus filius, sic dicit. Vterq; itaq; vnus & solus ē.
Proprietate videlicet in vnoquoq; & innascibilitatis & o
riginis, ac sic vterq; vnus Deus est &c. **NOTA**

De spiritu

De spiritu verò sancto, quòd sit vnus cum patre & filio Deus, habes longam disputationem in 8. pagin. 138. & 139. lege locum.

De eadem operatione patris & filij lege 7. lib. pag. 115. & de eodem honore. Hæc pauca testimonia ex infinitis.

Cap. 18.

D. AVGVSTINVS Philosophus & Theologorū præstantissimus sic in libro contra sermones Arrianorū cap. 29. in fine col. 674. Tom. 6. scribit. Cū igitur & patri & filio & spiritui sancto, ista, quæ latrīa vocatur, seruitute seruiamus, audiamusq; legem Dei præcipientē, vt nulli alteri, sed soli domino Deo nostro hanc exhibeamus, proculdubio vnus & solus dominus Deus noster ē ipsa Trinitas, cui vni & soli talem seruitutem pietatis iure debemus.

Et lib. 3. contra Maximinum Arrianorum Episcopū cap. 10. col. 726. sic ait. Vnus est Deus pater & filius & spiritus sanctus, hoc est, ipsa Trinitas, vnus est Deus de quo dictum est, quia nullus Deus nisi vnus, & qui dixit.

1. Cor. 8. Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est &c.

Et colum. 727. paulò infra ait. Hi ergo tres (supra de patre & filio & spiritu sancto disputauit) qui vnum sunt propter ineffabilem coniunctionem Deitatis, qua ineffabiliter copulantur, vnus Deus est. Et paulò infra. In Trinitate ergo, quæ Deus est, & pater Deus est, & filius Deus est, & spiritus sanctus Deus est, & simul hi tres vnus Deus.

Et eodem libro cap. 22. disputans contra præfatum Maximinum de voce vnum, inter cœtera sic dicit colum. 754. Vnum sunt, inquis, pater & filius, non tamen vn^o. Cōtinuòq; subiungis, vnum ad concordiam pertinet, vnus ad numerum singularitatis. Volebas autem dicere, vnum sunt, ad concordiam pertinet, vnus est ad numerū singulari

singularitatis. Sed te à consideratione verborū tuorum
 impetus disputationis auertit. Nam & vnum & vnus v-
 trūq; ad numerum pertinet singularem. Et postquā de hac
 vocelonga habuerit disputationem, etiam ex textu Io-
 annis 1. cap. 5. Tres sunt testes, spiritus, aqua & sanguis, **NOTA**
 & tres vnum sunt, sic scribit. Vt baptisarent gētes in no- quod tex-
 mine patris & filij & spiritus sancti, in nomine, non in no- tus Ioan.
 minibus. Hi enim tres vnum sunt, & hi tres vnus est De- quem ha-
 us. Hæc ibi. Et in primo de Trinitate lib. cap. 4. scribit: buit D.
 omnes, quos legere potui, qui ante me scripserunt de Tri- August.
 nitate, quæ Deus est, Diuinorum librorum veterum ac et Cyrill.
 nouorum catholici tractatores, hoc intenderunt secun- non habu-
 dā scripturas docere, quod pater & filius & spiritus san- it. Tres
 ctus vnus eiusdemq; substantiæ, inseparabili æqualitate sunt qui
 diuinam insinuant vnitatem. Ideoq; nō sunt tres Dī, sed testimoni-
 vnus Deus. Hic omitto decem millia auctoritatum istius um dant
 sacri doctoris, quod pater & filius & spiritus sanctus sit v in celo
 nus Deus Trinitas. etc.

Per vnum, genere neutro, vnam diuinam naturam, **NOTA**
 per vnum Genere masculino, vnum Deum habentem
 illam vnam naturam in qua est pater, filius, spiritus
 sanctus.

BEATVS FVLGENTIVS in libro de fide ortho- Cap. 19.
 doxa ad Donatum carta 91. sic scribit. Proinde illud ad-
 moneo principaliter teneas sanctam Trinitatem, id est,
 patrem & filium & spiritum sanctum, naturaliter verū
 esse Deum summum verum & bonum, vnus naturæ, v-
 niū essentiæ, vnus omnipotentia, vnus bonitatis, vni-
 us æternitatis, vnus immensitatis. Ac sic, cū vnum de
 um audis, patrem, & filium & spiritum sanctum, vnam
 naturam summæ illius Trinitatis intellige. Et cū Tri-
 nitatē audis, patrem & filium & spiritum sanctum, tres

Qq

personas

*Tres per
sonae, non
tres natu
rae.*

personas vnius summæ illius diuinitatis agnosce. Tres enim personæ sunt, pater & filius & spiritus sanctus, ideo Trinitas dicitur. Sed vna substantia est patris & filij & spiritus sancti, ideo ipsa Trinitas vnus deus veraciter à fidelibus prædicatur. Tres itaq; personas esse, patrem & filium & spiritum sanctum, ostendunt ipsius eloquia veritatis. Vnde saluator noster ait. Non sum solus, sed ego & qui misit me pater. De spiritu sancto quoq; dicit. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis spiritum veritatis. Præcepit etiam baptisari gentes, in nomine patris & filij & spiritus sancti. His itaq; huiusmodi testimoniis ostenditur, patrem & filium & spiritum sanctum, tres esse personas, sed non tres esse naturas. Vnde trinitas illa sancta dignè creditur in personis. Tres autem deos dici, patrem & filium & spiritum sanctum non permittit vnitas naturalis.

*Æquali
tas in Tri
nitate.*

Et quia in vna natura Trinitatis, nulla potest esse diuersitas, ideo in tribus personis manet inconfusa proprietas, & in vnitate naturæ regnat incommutabiliter substantialis æqualitas.

*Rectissi
mè tres
personæ
dicitur v
nus Deus*

Et in respōsione contra Arrianos cart. 34. Nullis fratribus aut propriis aut alienis decipitur, qui deum vnum sic colit. vt in Trinitate nouerit, nec personas confundere, nec substantiam separare. Et illam vnā naturam vnum deum intelligit, in qua æternitatem veræ diuinitatis agnoscit.

Cap. 20.

D. HIERONYMVS in r. ad Timoth. ep̃lam cap. 2. in illud Apostoli. Vnus enim Deus, vnus & mediator &c. sic ait. Vnus enim Deus pater & filius & spiritus sanctus, id est, vna in tribus personis natura est deitatis.

In expositione verò Symboli ad Damasum papam ita scribit. Credimus in deum patrem omnipotentem &c.

Credimus

Credimus & in dominum nostrum Iesum Christum, con-
substantialem, atq; ita per omnia æqualem Deo patri, vt
nec tempore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior
&c. Credimus & in spiritum sanctum, verum Deum ex
patre procedentem, æqualem per omnia patri & filio, vo-
luntate, potestate, æternitate, substantia. Nec est prorsus
aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superius
ue dici possit, sed tota deitas sui perfectione æqualis est,
vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem personarum in-
dicant quicquid de vna persona dicitur, de tribus dignis-
simè possit intelligi. Atq; vt confutantes Arrium, vnā
eādemq; dicimus Trinitatis esse substantiā, & VNVM
in tribus personis statemur DE VM, ita impietatem Sa-
bellij declinantes tres personas expressas sub proprietate
distinguiamus, non ipsum sibi patrem, ipsum sibi filium,
ipsum sibi spiritum sanctum esse, dicentes, sed aliam pa-
tris, aliam filij, aliam spiritus sancti esse personam. &c.

D. AMBROSIVS lib. de fide 1. cap. 2. scribit. *V. Cap. 21.*
nus Deus, pater, & filius & spiritus sanctus, non autem
tres Dñj, Tomo 2. folio 197. Item Deus vnus pater & fi-
lius. 215.

Et in epistolam ad Galat. cap. 3. in illud, Deus vnus ē
ait. Iuxta autem quod Deus est (de Christo loquitur)
à patre hunc non separari, sed vnum esse cum patre. Siue
.n. pater, siue filius Deus vnus est. De^o enim naturæ no-
men est & potestatis, quam in patre & filio indiuiduam
manere ipsa nominum ratio docet.

Et ad Timoth. 1. cap. 2. in illud: Vn^o enim Deus, vn^o
& mediator Dei &c. scribit, Dei & Christi vnā signifi-
cat esse voluntatem in saluandis hominibus &c. Quia .n.
vnus est pater & filius, non persona, sed indifferenti natu-
ra, vt arbiter esset Dei & hominum filius Dei, assumpta

carne homo natus est, vt mediator Dei & hominū homo
esset Christus Iesus, id est, non sine diuinitate.

Et infra. Non enim poterat vnitatem Dei custodiens
mediator Dei & hominum vocari, quasi alius esset Deus
qui dissidentem hominem à Deo in gratiam reuocaret,
sed homo Christus est arbiter. &c. Vide eundē in 1. cap.
epistolæ ad Galatas.

In secunda verò ad Corint. epistola cap. 5. in illud: Si
qua in Christo noua creatura &c. ait. Nouus enim fit his
quibus prius homo tantum videbatur, cum intelligitur
esse Deus, vt recedente infirmitate agnoscatur diuinitas,
& cessante errore veteri, qui introducta multorum De-
orum opinione, ab vnus veri Dei fide transduxerat ge-
nus humanum, reuertatur omnia ad simplicitatis profes-
sionem VNVM DEVM adorantia in Trinitate.

Et infra. Filius enim naturaliter natus est patris Dei,
vnde dicit. Quia pater in me est, & ego in patre. Pater e-
nim per id intelligitur esse in filio, quod vna eorū sit sub-
stantia. Ibi enim est vnitas vbi nulla est differētia, ac per
hoc inuicē sunt, quia & imago & similitudo eorum vna
est, vt videns filium vidisse dicatur patrem, sicut & ipse
dominus ait. Qui me videt videt & patrē meum. Re-
ctē ergo dicitur, Deus erat in Christo, hoc est pater in fi-
lio &c.

Et in libro de interpellatione Dauidis pag. 408. sic scri-
bit. Cum dico solum patrem, & filium non separo, quia
in sinu & secreto patris filius est. Cum solum filium di-
co, & patrem iungo, sicut iunxit & filius dicens. Ecce
venit hora, vt ne solum relinquatis, sed non sum solus,
quoniam pater mecum est. Sic ergo & pater solus bea-
tus & solus potens dicitur, vt ab eo filius non sequestre-
tur, qui in patre semper est. Deniq; præclare Ioannes.

In princi-

In principio erat verbum, sed sine patre non erat, quia erat apud Deum.

In primā verō epistolā ad Corint. cap. 12. in illud. Idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus, sic scribit. Intantum non hoc hominibus dandum, quasi proprium, sed soli Deo asserit, ut etiam donum spiritus sancti, & gratiam Domini Iesu, VNIVS DEI dicat operationem, ne gratia & donum diuisum sit per personas patris & filij & spiritus sancti, sed indifferetē vnitatis & naturę trium VNVM opus intelligatur, ut ad vnum omnem gloriam redigat, & diuinitatem. Diuisiones autem gratiarum sunt officiis ecclesię, non humanis meritis deputatę. Si enim spiritus sanctus idem dominus est, & dominus idem Deus est, TRES VNVS DEVS est. Cū enim spiritus sancti gloria, & potestas, & natura Dei est, & dominus Iesus idem est in natura quod Deus est, VNVS vtiq; spiritus sanctus, & dominus Iesus, & Pater, Deus est. Et singuli enim Deus vnus, & TRES DEVS VNVS. Deniq; operante vno, tres operari dicuntur, ut Trinitatis mysteriū in VNIVS DEI natura & potestate claudatur, cū sit immensum. Hęc D. Ambrosius, qui solus omnes Pinczouianos confutat.

CODEX IUSTINIANI.

IN Codice Iustiniani Imperatoris sic paucis legimus. Cunctos populos, quos clementię nostrę regit imperiū, in tali volum⁹ religione & fari, quā diuinū Petrū Apostolum tradidisse Romanis religio vsq; adhuc ab ipso insinuat, declarat, quamq; pontificem Damasum sequi claret, & petrum Alexandria Episcopum, virum Apostolicę sanctitatis, hoc est, ut secundum apostolicam disciplinam, euangelicamq; doctrinam, patris & filij & spiritus sancti VNAM DEITATEM sub parī maiestate, & sub pia Trinitate credam⁹. Hęc ibi. Qq 3

Decreta

Tom. 5.
pagi. 272.

NOTA
vñ De-
um: vñ
naturam.
vnam o-
peratio-
nem Tri-
nit.

Cap. 22.

DECRETALE.

Cap. 23. **I**N Decretali Pontificum sic de summa Trinitate & si de Catholica legimus ab ipso initio. Firmiter credimus & simpliciter confitemur, quod VNVS SOLVS est VERVS DEVS æternus, immensus & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, pater & filius & spūs S. tres quidem personæ, sed vna essentia, seu natura simplex omnino &c. Hoc enim postea clarissimè explicatur.

Cap. 24. **M**AGISTER Sentētiarū, quem schola theologorum Scholasticorum, qui magni viri fuerunt, sequuta est, sic de Trinitate scribit, in primo libro dist. 2. Hoc itaq; vera ac pia fide tenendum est, quòd TRINITAS VNVS sit & solus verus DEVS, vt ait Augustinus in primo libro de Trinit. scilicet, pater & filius & spiritus S. Et hæc Trinitas vnius eiusdemq; substantiæ vel essentiæ dicitur, creditur, & intelligitur &c.

Et infra. Omnes (notate Pinczouiani) autem catholici tractatores, vt in eodem lib. 1. August. ait, qui de Trinitate, quæ DEVS est, scripserunt, hoc intenderunt secundum scripturas docere, quòd pater, & filius, & spiritus sanctus, vnius sint substantiæ, & inseparabilæ æqualitate, VNVS sint DEVS vt sit vnitas in essentia, & pluralitas in personis, Ideòq; non sunt tres Dñj sed vnus Deus. &c.

Cap. 25. **T**HEOLOGI RECENTIORES. **C**ONFESSIO AVGVSTANA, quæ est Lutheranorum, sic in primo articulo habet de Trinitate. Ecclesiæ magno consensu apud nos docent, Decretū Nicænæ Synodi, de vnitate essentiæ Diuinæ, & de tribus personis, verum & sine vlla dubitatione credendum esse. Videlicet, quòd sit vna essentia diuina, quæ & appellatur, & est Deus, æter-

us, æternus, incorporeus, impartibilis, immensa potētia, sapientia, bonitate, creator & conseruator omnium rerū, visibilium & inuisibiliū, & tamen sint tres personæ, eiusdem essentia, & potentia, & coæternæ, pater filius & spiritus sanctus.

CONFESSIO GENE VENSIS ECCLESIAE, Cap. 26.

cuius caput est Caluinus, sic de Trinitate habet, Institut. cap. 6. parag. 21. post multa præclarè adducta ex sanctis patribus. Vident non contentiosi, nec peruicaces, contumacissimi etiam quicq; inficiari nequeunt in simplicissima Dei essentia patrem cum verbo suo, seu filio, & spiritu cōprehendi. Deus enim pater & filius & spiritus sanctus, nec potest nisi VNVS esse DEVS. Rursus tres nominantur, tres describuntur, tres distinguuntur. VNVS itaq; & tres VNVS DEVS VNA ESSENTIA. Qui tres non tres Dī, non tres essentia. Et quæ sequuntur.

CONTRA SCALAS PINCZOVIANORVM ET

Gregorium Brzeziniū Masouitam.

Caluinus in Institutionibus cap. 6. parag. 1. pag. 166. Cap. 27. ostendit Deum in Christo quærendum, dicens. Siquidē vt spiritus patris dictum est, trahi nos oportere, quo ad Christum quærendum, & amplexandum excitemur, ita vicissim intelligendum est inuisibilem patrem non alibi quàm in Christo sua imagine quærendum esse &c. lege locum.

CONFESSIO TIGVRINORVM DE TRINITATE.

Tigurinae ecclesiae confessio de Trinitate, cuius ecclesiae Bullingerus caput est, sic ad verbum habet, in ea vltima epistola, quam ad Polonos scripsit, quam fidei confessionem non Polonis tantum, quantum & toti Christianis suo proposuit. Cap. 28.

Nos enim

Nos enim ita sentim⁹, ita prædicam⁹, docemus, & scri-
bimus, tres esse diuinas personas, patrem, filium & spiri-
tum sanctum, consubstantiales, æquales & eiusdē essen-
tiæ. Vt ipsi sunt eiusdem naturæ, ita etiam VNAM VO-
LVNTATEM habent & OPERATIONEM. Quod
tamen accipi volumus incolumi personarum propieta-
te &c.

Et infra. Nostras ecclesias testamur vnanimi ac fir-
mo consensu tria Symbola (nota Lyfmanine & tu Blan-
drata, & tu Gregori Brezini MASOVITA) Nicœnū
s. Apostolicū & Athanasii (nota & Athanasii, quod vos
non recipitis) amplecti, hoc vno nimirum nomine, quod
literis diuinis pulcherimè congruunt. Recipimus item
Concilium Nicœnum, Cōstantinopolitanum, Ephesinū
prius & Chalcedonense, nec non quintam & sextam sy-
nodum, quatenus de beatissima Trinitate, incarnatione
filij Dei, ac redemptione generis humani per ipsum parta
decreuerunt. Quod nobis compertum sit nihil ibi vel
definitum, vel constitutum, quod à scripturis diuinis
reuelatis non doceatur. Hæc Tigurini.

Et quamuis Lutherani (Luterum non damno in hoc)
Tigurini & Geneuenses delirauerint in negotio de Me-
diatore, constanter tamen confitentur, patrem, filium, &
spiritum sanctum, esse vnum verè & natura Deum. Sic
Musculus Dufanus, Ioannes Brentius, & Martinus Bu-
cerus, non postremi imo præcipui, inter Theologos recē-
tiores sentiunt, vt superiores omnes.

Cap. 29. Hic placet quasdam Martini Lutheri sententias ex li-
bro de vltimis verbis Dauidis adscribere propter eius se-
quaces, qui cum à diuinis scripturis, tum ab ipso suo Lu-
thero defecerunt, & in Arrianismum & Eutychianismū
ac Macarianismum lapsi sunt, vt corrigantur & ad fidem
catholicā

catholicam redeant. Nā omnes Melancthonis Blasphemias de Mediatore Domino nostro Iesu Christo sequuti, blasphemifacti sunt & ipsi, non Christi modo, sed & totius sanctissimæ Trinitatis. Martinus Lutherus itaq; in præfatio libro in forma octaua, pag. 107. sic scribit. Quare hic diligenter, considerandum est illud, quod Athanasius in Symbolo suo nomine ædito, docet: Ne vel personas confundamus, vel substantiæ vnitatem separemus seu distrahamus in personis. Nam, si vni alicui personæ diuinitatis seorsim aliquod opus (vt vocant) ab extra in rebus conditis tribuitur, quod non simul & reliquarū opus esse intelligatur, iam distracta & dimissa est illa simplicissima & arcitissima vnitas diuinitatis, & pro vno Deo tres Dii seu conditores finguntur, quod falsum & impiū est. Rursus si intra ipsam diuinitatem (vt sic loquamur) & extra seu supra creaturas non discernas singulas personas, singulis suis ceu proprietatibus non communicandis cum reliquis, iam personas confundisti, id quod similiter falsum est & alienum à fide.

Atq; huc rectè conuenit regula Augustini, qui inquit Opera Trinitatis ab extra, seu quæ extra diuinitatem fiunt in creaturis, esse diuisa, hoc est, Non est facienda personarum diuisio seu distinctio iuxta opera quæ agunt in creaturis, nec singulis singula opera extra diuinitatē sunt assignanda. Sed personæ ipsæ intra ipsam diuinitatē sunt discernendæ, ita tamen, vt extra eam, singula diuinitatis opera omnib; communiter & sine discrimine adscribas. Hac pag. 107. 108. 109. Et postquam hanc materiam fusi⁹ explicauerit per ordinem, tandem sic concludit, pag. 132 scribens. Nam, si quis plura requirit, extant libri in hoc argumento præclare scripti ab Augustino, Hilario, Cyrillo. Et hæc ipsa doctrina articuli de diuinitate, singula,

R r

ri Dei

NOTate
vos semi-
arriani.

Nō solis
est Augu-
stini, sed
scripturæ
& omnium
S. patrū.
NOTA

NOTate
vos Lu-
therani.

NOTA
iterum.

ri Dei beneficio, recte & incorrupte in ecclesia etiam a scholasticis scriptoribus, qui sic vocantur, tradita & propagata est, ut in eo non fuerit nobis ab ipsis dissentiendum. Hæc ibi.

Questio
de innoca
tione dei.

Et pag. 133. scribit. Hic quidam in hac quaestione laborant, utrum personam Dei patris proprie & distincte cōpellant, cum recitant præcationē vsitatam, Pater noster, qui es in cœlis &c. an verò simul totam diuinitatem & coniunctim etiam reliquas personas complectantur, &c.

Solutio.

Sed fundamentum illud est, cui fides innititur, hoc est, ut certo credas & confitere tres esse personas vnice æternæ diuinitatis, & earum quamlibet verè esse eundem vnicum æternum & per omnia verum Deum, ita videlicet, ut neque personarum fiat consusio, nec rursus essentiæ seu diuinitatis distrahaatur vnitas, sed ut personæ distinctæ intelligantur, & non tollatur essentiæ simplicissima vnitas, seu quod vetus ecclesia vocauit *ὁμοούσιον*.

NOTA
Totā Tri
nitatem
patrem
omnium
creatura-
rum.

Et pag. 135. Et supra satis dictum est, quod ut Deus pater est omnium nostrum, adeoque omnium naturarum cōditarum Deus, pater & autor: sic & filius logos, idem est omnium Deus conditor & pater & spiritus sanctus itidē. Deus est & creator, seu author & pater omnium. Nec tamen est nisi vnicus Deus & pater nostrum omnium. Nam essentia non est alia, aut distincta. Quare quamcumque trium personarum nomines aut cogites simul verum vnicū Deum, seu totam diuinitatem & nominasti & cogitatione complexus es. Cum vna quælibet personarum sit idē ille vnicus æternus, & per omnia verus Deus. Neque hic periculum est erroris aut offensionis. Nam Iesus Christus filius Dei nō ē ali⁹ Deus aut creator, aut pater vniuersę creaturæ, à Deo patre et sancto spiritu etiam si persona alia est.

Idem e.

Idem etiam de patre, & de spiritu sancto rectè iudicabis.

Quare nō solum error & falsum est, sed etiam impos-
sibile, & re ipsa nihil est, si Dei patris personam, vt à reli-
quis distinctam & solam, appelles patrem nostrum, nec si
mul & coniunctim cum patre filij & spiritus sancti perso-
nam complecti velis. Sic enim veram essentiam diuinā
seu ipsam diuinitatem quasi distractam & diuisam cogi-
tares, excluso ab ea Deo filio & spiritu sancto. Quod
prorsus reiiciendum est, vt alienum à fide. Cœterum,
alia res est loqui de personali (vt sic dicam) paternitate
Dei patris, quæ est pprietas psonalis, iuxta quā Deus pa-
ter seorsim dicitur pater. Secundum hanc enim est &
dicitur vnus, seu vnici filij ab æterno geniti, Domini no-
stri Iesu Christi, vnicus pater, verum eo modo non est ti-
bi, mihi, & aliorum pater, nec tu, nec ego, aut alij ei sum⁹
filij, sed vnicus est filius à patre ab æterno genitus, vt in
psalmo 2. inquit: Tu es filius meus, ego hodie genui te.
Et tamen idem iuxta humanam naturam, & eius ætatē,
videlicet nat⁹ annos triginta cum baptisaretur, ac dein-
ceps, quadraginta, quinquaginta, & nunc amplius mille
quingentos, postquam eam naturam adsumpsit, idem
inquam certō tempore ex virgine natus, filius dici potest
TOTIVS DIVINITATIS, seu trium personarum
quæ sunt idem & vnicus Deus. Quia, vt opera Trinita-
tis ab extra sunt indiuisa, sic etiam agnitio & cultus Tri-
nitatis ab extra est indiuisus. Et quidquid Deus erga cre-
aturas agit id agunt, faciunt sine discrimine simul tres per-
sonæ, propterea quod harum est vnica æterna diuinitas.
Et è regione, quod nos, aut quæuis creaturæ erga vnā
quāuis personam agimus credendo, inuocando, & omni
cultu spirituali, id agimus & erga vnicum Deum, seu, to-
tā diuinitatem, & erga tres personas sine discrimine, quia

Deo Tri-
nitas pa-
ter noster
N O t a t e
Arriani
& semiar-
riani.

Christus
secundū
humanita-
tem filius
est totius
Trinita-
tis.

Sic & S.
patres. &
Doc. scho-
lastici. &
tamen nō
sunt Ne-
storiani.
&c.

N O T. te
semiarri-
ani.

nobis (seu erga nos) est indiuisus & vnicus eternus Deus,
& tamen eiusdem diuinitatis inter sese tres sunt personæ
inter se distinctæ.

Sic de hoc cultu Christus ipse loquitur Ioan. 14. Philip/
pe, qui videt me, videt & patrem meum. An non cre/
dis, quòd ego in patre sum, & pater in me est? Et Ioan.
5. vt honore afficiant filium, sicut patrem honore afficiunt.
Rursus, Ioan. 10. Ego & pater vnum sumus, id est, (quod
nos nostris verbis diceremus) vna eadēq; natura æterna,
seu essentia, videlicet VNVS DEVS, VNVS DOMI/
NVS vnice contendus, vt hanc ipsam vocem intelligen/
tes Iudæi, propter eam Christum tamē palam blasphemum
lapidandum esse iudicant. Item, Ioan. 5. cum inquit,
pater meus hucusq; etiam modo operatur, & ego vna o/
peror. Multo magis (inquit Ioannes) cogitabunt occi/
dere eum, vt qui non tantum sabbatum violaret, sed etiā
diceret patrē suum esse Deum, & palam sese Deo æqua/
ret.

*De filio
Dei.*

Et postquam longam etiam de persona Christi narrati/
onem descripserit, tandem in hæc verba concludit, pagi/
na 248. Hunc fidei nostræ seu doctrinæ de filio Dei ver/
um intellectum quisquis non habet, eum necesse est tamē

NOTA

quā toto cœlo à sententia scripturæ propheticæ & Apo/
stolicæ deerrare. Nec vnquam rectē iudicabit de di/
ctis, quæ de Christo alias alia forma loquuntur, Hæc ibi
Lutherus.

*Ioannes
Brentius.*

Hunc Ioannes Brentius sequutus in suo Catechismo,
in explicatione orationis dominicæ, pa. 322, & 323, in quar/
ta forma sic scribit.

Deinde conpleremus horum verborum sententia.

Tria sunt verba, pater, noster, qui es in cœlis, seu cœle/
stis. Hæc singula verba continent singula obseruanda
documenta

documenta! Ac initio, alloquimur Deum, vt patrem,
& vocamus eum patrem. Sciamus igitur, quod nomē
patris, hoc loco, non pertineat tantum ad primam perso-
nam in Trinitate, sed ad omnes personas, patrem, filium,
& spiritum sanctum. In hac enim præcatione, cum nul-
la fiat expressa personarum distinctio, & præcatio ad De-
um ipsum simpliciter dirigatur. Pater, non est pro-
priè nomen personale, vt isti loquuntur, sed essenziale.
Deus enim pater, dicitur pater, filius dicitur pater, spiri-
tus sanctus dicitur pater. Ac siquidem sermo fuerit de
ea proprietate in Deo, qua generatur filius ab æterno
tunc sola prima persona in diuinitate dicitur pater. Si
autem sermo est de operatione & affectu erga hominem,
tunc Deus ipse, hoc est, pater, filius, & spiritus sanctus,
verè dicitur pater. Deus enim est pater hominum, pri-
mum creatione, quia creauit hominem ad imaginem &
similitudinem suam; Deinde conseruatione, quia conser-
uat hominem in hac corporali vita, alioqui crudelitate
Satanae mox interiturum. Postremo recreatione, seu
regeneratione, & perpetuæ salutis donatione, quia rege-
nerat, & sanctificat hominem ad capiendam cœlestis re-
gni hæreditatem. Hæc ibi Brentius.

Hic unicuique etiam mediocriter prudenti ac docto con-
siderandum relinquo, num ex hac doctrina Martini Lu-
theri, & Ioannis Brentij de fide (hæc doctrina de fide, nō
istorum, sed catholicæ ecclesiæ est) elici possit, filium Dei
Dominum nostrum Iesum Christum esse Mediatorem,
pontificem, & sacerdotem secundum etiam diuinam na-
turam (de humana natura hoc certum est, neque de illa est
quæstio nunc temporis, sed de eius diuinitate) an non?
Nam in quadam ciuitate maritima (librum non habeo a-
pud me nunc) quidam satis superbus & arrogans, non

Tota tri-
nitas est
pater no-
ster.

NOTA

me tantum, sed & D. Augustinum & totam catholicam
ecclesiā, taxare ausus est in causa Mediatoris, cū nesciat
quid loquatur, aut de quibus affirmet. Quare & eum
& sequaces in Domino moneo, vt relicto Arrianismo &
Eutychianismo, atq; Macarianismo, ad rectam & catho-
licam fidem redeant. Nam qui cū faciūt christū secundū
diuinam naturam Mediatorem, Pontificem, & Sacerdo-
tem, illi faciunt opus personale in Trinitate ab extra, &
ob id sunt Arriani, Eutychiani, Macariani, Apolinari-
stæ, Acaphali, Gaitmitæ, Originiani hæretici, vt Sex-
ta Synodus ex verbo Dei, Actione quarta apertè decla-
rat. Nam & isti Germani nō solum à catholica ecclesia
& recta fide, sed & à suo Martino Luthero, prophe-
ta suo defecerunt, vt supra clarissi-

mè visum
est.

FINIS.

am
iat
im
&
lo/
dū
lo/
&
ri/
x/
la/
ia

Konserwacja oprawy
1990r. - Bf

Cim. 5158

